

مولانا لطفی هروي

دېوانی

نشرگه تيارلاوچى:

دكتور سيد محمد عالم لبيب

كابل،

هـ.ش 1399 / م 2020

کتاب بېلگيلری:

کتاب آتی: مولانا لطفی هروي دېوانی

شاعر: مولانا لطفی

تایپ: عبدالمجید اوزگون و س. م. ع. لیب

تېکشیریب، مقایسه لب، توزه تیب نشرگه تیارلاوچی و مقدمه مؤلفی:

پوهنوال دکتور سید محمدعالم لیب

دیزاینچی و مرتب: فدا محمد صمد بېک و بشیر احمد بشیر قونغرات

مقوآ طراحی: بشیر احمد بشیر قونغرات

نشر قیلووچی: سکینه بانو غضنفر کتب خانه سی

باسیم یبری و ییلی: کابل، ه.ش ۱۳۹۹ / م ۲۰۲۰

باسمه خانه: شرکت بسته بندی حبیب الله حبیب

نسخه لر سانی (تیراژ): ۲۰۰۰ جلد

باسیلش نوبتی: بیرینچی

چاپ حقّی، نشرگه تیارلاوچی

و محررگه عایدیر

مندرجه

ملک الکلام مولانا لطفی هروی حیاتی و اثرلری حقیده

۱. شاعرنینگ حیاتی، تولد و وفات ییلری .....و
۲. مولانا لطفی نینگ تحصیلاتی .....ص
۳. لطفی نینگ ادبی میراثی.....ش
۴. تورکی دېوان و اونینگ تورلی نسخه لری.....ث

دېوان متنی

- حمد ۲-۱
- نعت.....۷-۳
- قصیده لر.....۲۳-۸
- غزللر.....۵۶۵-۲۴
- تۇر تلیکلر.....۵۷۸-۵۶۶
- رباعیلر.....۵۷۹
- تویوقلر.....۵۸۹- ۵۸۰
- قطعه لر.....۵۹۴-۵۹۰
- فردلر.....۶۰۲-۵۹۵
- فارسچه غزل و مفردات.....۶۰۵-۶۰۳
- مولانا لطفی نینگ مولانا جامی گه وصیت قیلگن مطلعی.....۶۰۷-۶۰۶
- مولانا لطفی دېوانی سؤز لیگی.....۶۲۵-۶۰۸

بغیشلاو

أۇزبېك ممتاز ادبىياتى شاھ اثرلرىدىن بۇلگن مولانا لطفى دېۋانى نىنگ كىمىنە قۇلىدە تيارلنگن اوشبو نىشرىنى، بىرىنچى بۇلىب كۇزىمنى خط و كتاب بىلن تىنىشتىرگن رحمتلى والدەم - كىچىك بى بى لقبى بىلن مشهور مريم بى بى - و تعليم آلىب اۇقوميشلى بۇلىشىم يۇلىدە قۇلىدن كېلگن امكانلرنى مھيا قىلگن مرحوم قىلگاھىم سىدتوردى خان نىنگ پارلاق خاطرەلرىگە كمال احترام بىلن بغىشلەيمىن.

ملک الکلام مولانا لطفی ھروي حياتی و اثرلری حقیده

۱. شاعریننگ حیاتی، تولد و وفات ییلمی

اؤز گؤزل و دلنشین غزللری بیلن ماوراءالنهر و خراساندىن تارتیب عراق عجم گچه بؤلگن کۆپ کتّه و کبنگ ساحهده یشاوچی تورکي تیللی خلقلر آره سیده کبنگ شهرت قازانگن، اؤز زمانى نینگ ملک الکلامى لقینى کسب ایتیب، اؤشه دور و کببینگی دورلر بویوک عالملى و شاعرلى نینگ چوقور احترامیگه سزاوار بؤلگن بیریک سؤز صنعتکاری و سؤز حلهسى کاروانى نینگ ییشروى، مولانا لطفی ھروي اؤزى نینگ یوکسک ادبى میراثى بیلن چغتای تورکچهسى نامى بیلن مشهور قدیم اؤزبیک تیلی ادبیاتی تاریخیده علیحده اؤرین اېگلهیدی.

ھجرى ۸-عصر آخرلى و ۹-عصر نینگ بیرینچی یرمی قدیم اؤزبیک ادبیاتی نینگ ترقیاتی و رواجلە نیشیده کتّه اهمیتگه اېگه. چونکه بو دورده تورکی تیل (قدیم اؤزبیک تیلی) ده اؤزلىردن گؤزل و قیمتلى ادبى اثرلر میراث قالدیرگن شاعرلرنینگ بوتون بیر نسل، جمله دن «محبت نامه» نى یازگن شاعر خوارزمى، «لطاقتنامه» مؤلفى خجندى، «گلشن اسرار» و «گل و نوروز» منظوم داستانلری نینگ مؤلفى حیدرى خوارزمى، «تعشق نامه» مؤلفى سید احمد، «ده نامه» نى یازگن یوسف امیرى، گؤزل غزللر شاعرى مولانا آتایى بلخى، تورکی تیلده قصیده چیلیک نینگ رواجیگه کتّه حصه قوشگن سکاکی سمرقندى، «یوسف و زلیخا» داستانىنى یازگن حامدى بلخى و نفیس غنایى شعرلری بیلن سېوگى و محبت کویچىسى بؤلمیش مولانا گدا یا گداىى ھروي کبى استعدادلى شاعرلر یشب یتیشدیلمر. مولانا لطفی ھروي انه شو شاعرلر زمره سیدن بؤلیم، اولرنینگ سرخیلى دیر .

مولانا لطفی ھمدە اونگه زمانداش بؤلگن شاعرلر حیاتی و ایجادلری حقیده ھجرى تۇقیزینچی عصردن باشلب، مختلف دورلرده یازیلیب ییزنینگ زمانیمیزگه قدر یتیب کبلیگن بولاق و منبعلرده کۆپ یا آز معلومات موجود. بو معلومات و ملاحظه لر مذکور شاعرلر حیاتی و ادبى میراثلری نینگ همه قیرهلرینی هر تامانلمه یاریته

آلمسەدە، اولرنى اۇرگنیش و اولر تۇغرىسىدە علمى-تحقیقى ایش آلیب باریش اوچون اساسى اهمیتگە ابگەدیر. کۆرسەتیلگن دور قدیم اۇزبېک ادبیاتی نمایندهلریدن مولانا لطفى حقیدە مشخص قیلیب سۆز یوریتگندە، ۹- عصرنینگ بویوک عالمى و متفکر شاعرى علی شیر نوایى نینگ «مجالس النفايس»، «نساءم المحبه من شمائم الفتوه»، «محاکمة اللغتين»، «حالات سيد حسن اردشير» و باشقه اثرلریدە؛ غیاث الدین خواندمیر (ه.ق. ۸۸۰-۹۴۳) نینگ علی شیر نوایى حیاتی، مؤلفاتی و عمرانى اثرلریگە بغيشلەنیب یازگن «مکارم الاخلاق» و تاریخی اثرى «حبيب السیر» دە، عبدالله کابلی نینگ «تذکرۃ التواریح» ناملى کتابى و باشقه منبەلردە اونینگ خصوصیدە معتبر و قیمتلى معلومات و ملاحظەلر موجود. کييينگی دورلردە هم، هر يېردە که نوایى دن آلدینگی دور تورکى ادبیات حقیدە سۆز یوریتیلرکن، مولانا لطفى و اونینگ اثرلری تۇغرىسىدە ناچار قلم تېبرەتیلەدى. بیراق، پروفیسور نتن مله یېف نینگ حقلی روشدە تأکیدلشیچە، منبەلردە گی معلومات و ملاحظەلر، شونینگدېک، لطفى نینگ بیزگە قدر سقلەنیب کېلگن اثرلری هم اونینگ شرح حالینى تۇلیق یاریتیش امکائینینى بېرمەیدی.^۱ شو سببدن، حاضرگی زماندە هم شاعر حیاتی و ایجادی حقیدە آلیب باریلگن تدقیقلر نتیجەسى بۇلگن اثرلر مؤلفلری، اونینگ شرح حالینى مفصل و کېنگە ییتیریب یازیشگە قیلگن حرکتلری جریانیدە، بعضى بیر خطالرگە یۇل قۇیگنلر. بوندە ی خطا و غلطلیکلر کۆپینچە مولانا لطفى نینگ تولد و وفات سنەلری، تۇغیلگن و وفات ابتگن یېرى همدە اونینگ اصل نامى و باشقه شو کبی مسالەلردە اوچرەیدی.

مذکور منبەلر، تورکیە جمهوریتیدە ۱۹۶۰-ییل باسیلیب چیققن «لطفى دېوانى» نینگ باشیدە، مقدمە اۇرنیدە یازیلگن پروفیسور اسماعیل حکمت اېرتایلان قلمیگە عاید تحقیقى مقاله، اۇزبېکستان جمهوریتیدە نشر اېتیلگن کتابلردن پروفیسور نتن مله یېف نینگ «اۇزبېک ادبیاتی تاریخی» درسلیگی همدە اۇزبېکستان فنلر اکادیمیهسى تامانیدن نشر اېتیلگن بېش جلدلیک «اۇزبېک ادبیاتی تاریخی» نینگ بیرینچی جلدی، فیلالوژى فنلری دکتورى صادر اېرکینوف نینگ بیر نېچە مرتبه کتە و کیچیک حجملردە نشر اېتیلگن لطفى شعرلری تۇپلمى باشیدە یازگن باش سۆزلری،

^۱ نتن مرادووېچ مله یېف. اۇزبېک ادبیاتی تاریخی، بیرینچی کتاب، تاشکېنت: «اۇقیتووجى»، ۱۹۷۶. - ۳۲۲-بیت.

شونىنگ دېك، مولانا لطفى و اونىنگ اثرلىرى حقيده اېركىن احمد خۇجەبىف قلمىگە عايد معلومات، اۋزبېك شعريتى انتولوگىەسى (ايگىنچى جلد) يده يازىلگن شاعر نىنگ ترجمه حالى تۇغرىسىده گى معلومات و ملاحظەلر، اېرگىش رستموف نىنگ روس تىليده يازىلگن «اۋن بېشىنچى عصر بېرىنچى يرمىده اۋزبېك شعرى» ناملى كتابى و باشقەلردن عبارتدير.

بىز، اېسلە تىلگن منبەلر ده بېرىلگن معلومات و ملاحظەلرنى قرشىلىشتىرىپ اۋرگىنىش و تنقىدى يانده شىش جريانىده، يوقارىده ايتىلگن مسألهلرگە نسبتاً بعضى بىر خطالر و قره مە-قرشى فكرلر بيانىنى هم اوچرە تديك كه بو يېرده اولرنى كۆرسە تيب اۋتىش لازم كۆرىنەدى .

معلوم كه «لطفى» شاعر نىنگ ادبىي تخلصى بۇلىپ، اونىنگ اصلى نامى بىزگە قدر يېتىپ كېلگن منبەلر ارقەلى انىقلىنمەيدى. بو بارەدە، اۋزبېك ادبىياتى تارىخى نىنگ مۇلفى نتن ملەبىف، «لطفى شعريتيدن» عنوانلى شاعر نىنگ سىلنگن شعرلرنى اۋز ايچىگە الگن كىچىك تۇپلم^۲ باشىده مولانا لطفى حياتى و ايجادى حقيده قىسقه مقدمە يازگن اېركىن احمد خۇجەبىف هم بىز بىلن فكر داش دىرلر.

لېكن، اۋزبېكستان جمهوريتى فنلر اكادىمىەسى تامانىدن نشر اېتىلگن بېش جلدلىك «اۋزبېك ادبىياتى تارىخى» نىنگ بېرىنچى جلدىده «لطفى» و باشقە بېرىنچە قسىملرنىنگ مۇلفى، فىلالوۋزى علملرى دكتورى صادر اېركىنوف اېسە، «لطفى نامى بىر مونچە ادبىياتلر ده لطف الله، دېب اتەلەدى»، دېيدى. لېكن، او «ادبىياتلر» نى كۆرستمىدن، دوام اېتتىرىپ، «بو شاعر نىنگ اصلى اسمى لطف الله بۇلىپ، لطفى هم شو نامدن كېلىپ چىقىپ، قبول قىلىنگن تخلص دېيشىگە اساس بېرەدى»، دېب يازەدى.^۳

فىلالوۋزى فنلرى دكتورى پروفىسور صادر اېركىنوف نىنگ شاعر حقيده يازگن كېيىنگى مقاله و مقدمەلر يده بوندە فكر يورىتلمەگن. جملەدن، «سېن سىن سېورىم»، دېب اتەلگن لطفى دېوانىگە يازىلگن سۇزباشى هم اوشبو عالم قلمىگە عايد بۇلىپ، بو كىتاب نىنگ مذكور «ادبىيات تارىخى» دن تۇقۇز يىل كېيىنراق چىققىگە قره مەى،

^۲ لطفى شعريتيدن (تتلىگن اثرلر)، اېركىن خۇبىف مقدمەسى بىلن، تاشكېنت، ۱۹۸۵. ۳-بېت.

^۳ اۋزبېك ادبىياتى تارىخى (بېش جلدلىك)، بېرىنچى جلد، تاشكېنت: «فن»، ۱۹۷۸. ۲۴۱-بېت.

لطفی نینگ اصلی نامى حقیده گى مذکور فکر تکرارلنمه یدی. اما ابرکینوف طرفیدن تیارلنگن و فقط اونینگ وفاتیدن سۇنگ ۲۰۱۲-ییلده نشر ایتیلگن «لطفى دېوانى» گه رحمتلى صادر ابرکینوف قلمیده «لطفى حقیده سۇز» عنوانى بیلن ۲۰۰۹-ییلده یازیلگن سۇز باشیده ینه شو فکر تکرارلنیب، شاعر نینگ اسمى «لطف الله لطفى» دېب تیلگه آلینه دی^۴. شاعر نینگ تخلصى یوزیدن قیاس قیلینگن «لطف الله» نى اونینگ اصلی بۇلیشى کبره ک، دېب تصور قیلیش ممکن. اما معتبر منبعلرده بو نام اوچرهمه گنلیگی سببلى بو حقدە کبسکین حکم صادر قیلیب بۇلمه یدی. چونکه، ابرکینوف نینگ اۇزى آیتگن «بیر مونچه ادبیاتلر» انیق کۇرسه تیلگن اېمس. انه شونینگ اوچون، شاعر لطفى نینگ اصلی نامى «لطف الله» دېگن سۇزنى فقط بیر قیاس، تخمین و فرضیه صفتیده قبول قیله-آله میز، خلاص.

مولانا لطفى نینگ توغیلگن یېرى قدیمی منبعلر آرقلی انیق معلوم بۇلمسه-ده، اونینگ هرات شهریکه نسبت بېریلیب، «لطفى هروى»، دېب شهرت تاپگى اوچون، توغیلگن یېرىنى هم هرات دېب تصور قیلیش اۇزینلى دیر. بیراق، محققلرنینگ کۇبچیلیگی، نوایى نینگ «مجالس النفايس» تذکره سى نینگ، «لطفى هرات نواحى سیدن بۇلگن «ده کنار» ناملى یېرده وفات ایتیب، اۇشه جایده واقع بۇلگن اۇز مسکنیده دفن ایتیلدی^۵، دېگن معلوماتینی ناتۇغرى توشونیب، اونینگ توغیلگن یېرىنى هم اۇشه شهر نواحى سیدن بۇلگن «ده کنار»، دېب کۇرستماقده لر.^۶

لېکن، اچیق کۇرینیب توریبدى که او معلومات یوزه سیدن بوندهى قطعى نتیجه چیقریش اونچه لیک منطقی اېمس. چونکه همه انسانلرنینگ وفات ایتگن جایى، اۇلمسدن آلدین اولرنینگ مسکنى بۇلگن تقدیرده هم، توغیلگن یېرى بۇلیشگه دلالت قیلمه یدی. شو سببیدن، معتبر منبعلردن انیق معلوماتگه اېگه بۇلمه ی توریب، مولانا لطفى نینگ مۆلدى هم «ده کنار» دیر، دېب کبسکین حکم صادر قیلیش معقول کۇرینه یدی. بیراق، یوقاریده ایتیلگن دېک، شاعریمیز همه منبعلرده «لطفى هروى»،

^۴ لطفى. دېوان، نشرگه تیارلاوچى صادر ابرکینوف، تاشکېنت: غفور غلام نامیده گى نشریات مطبعه ایجادى اویى، ۲۰۱۲. ۴-بېت.

^۵ على شیر نوایى. مجالس النفايس (علمى-تنقىدى تېكىستى، تیارلاوچى سویمه غنى یېوه)، تاشکېنت: اۇزبېکستان فنلر اکادیمیه سى نشریاتى، ۱۹۶۱. ۷۳-بېت.

^۶ لطفى. دېوان، ۴-بېت.

دېب ذکر اېتيلگن، شونينگ اوچون، اونينگ يشب، ايجاد اېتگن يېرى شېبه سيز هرات دېر. توغليگن جاييني هم اوشبو شهر دېب تخمين قىلش ممكن و اۋر يىلدىر. اگرچه كېيىنگى يىلدرده بىليم دنيا سىگه معلوم بولگن شيخ احمد طرازى نينگ ميرزا اولوغ بېك كه بغيشلب يازگن «فتون البلاغه» اثر يده گى «لطفى شاشى» دېگن اشاره لرگه تيه نيب، مولانا لطفى نينگ توغليگن يېرى حاضر گى تاشكېنت شهري مضافاتيدن بوليشى ممكن دېگن فكر لر هم اور غولنما قده.

شاعر نينگ توغليگن و وفات اېتگن يىللىرى انيق كورسه تىلگن بولمسه ده، اونينگ حياتى حقيده گى بىر مونچه معلوماتگه اساسله نيب، ادبيات تاريخيده هجرى ۷۷۱ (ميلادى ۱۳۶۶ يا ۱۳۶۷) - يىلى، مولانا لطفى نينگ توغليگن يىلى، دېب قبول قىلگنلر. امير على شير نوايى اۋزى نينگ «مجالس النفايس» تذكره سيده، «او تۇقسان تۇقۇز ياشه دى، ... قبرى شهر نواحيسى، «ده كنار» ده دور كيم اۋز مسكنى اېردى، انده دور»، دېب يازهدى^۷. لېكن شاعر نينگ وفات يىلىنى قيد اېتمه يدى. قمرى هجرى تقويمىگه بناء، تۇقسان تۇقۇز يىل عمر كۇريب، وفات اېتگن لطفى تولدى نينگ ادبيات شناسلىكده قبول اېتيلگن تخمينى يىلى (۷۷۱) كۇزده توتىلسه، هجرى ۸۷۰ (ميلادى ۱۴۶۵) - يىل اونينگ وفات تاريخىگه تېنگ كېلهدى. اوشبو تخمينى سنه لر مابىنى مولانا لطفى نينگ اوزون و ثمره لى حيات كېچىرگن يىللىرىگه منطقاً تۇغرى كېلهدى. چونكه، حجتلى معلوماتگه كۇره، امير على شير نوايى اونينگ ياش زمانداشى بۇلىب، فقط يىگىتلىك دورى نينگ باشلرىده او بىلن اوچره شىگن، بو حقه مستند معلومات موجود. جمله دن، غياث الدين خواندمير اۋزى نينگ، مير على شير نوايى حياتى، مۇلفاتى و عمرانى اثرلىرى حقيده يازگن «مكارم الاخلاق» ناملى كتاييده، مولانا لطفى و اونينگ نوايى بىلن مناسباتى حقيده بونده دى دېب يازهدى: «مولانا لطفى كه به سخن يگانه آفاق بود و پيش از وي و به از وي به زبان توركى كسى شعر نكفته^۸، در

^۷ نوايى، على شير. (۱۹۶۱). مجالس النفايس، علمى-تنقىدى تكتسى، تيارلاوچى سويمه غنى بېوه، تاشكېنت: اۋزبېكستان فنلر اكادېميه سى نشرياتى. - ۷۳- بېت.

^۸ على شير نوايى حقيده گى بو فكر بىرىنچى بۇلىب اونينگ يېرى، استادى و يقين دوستى مولانا عبدالرحمان جامى طرفيدن اونينگ «بهارستان» اثر يده اظهار اېتيلگن، خواندمير و سۇنگره ظهيرالدين محمد بابر شاه هم عين فكرنى جامى دن آلب نقل اېتگنلر. قرهنگ: عبدالرحمان جامى. بهارستان، به تصحيح دكتور اسماعيل حاكمى، چاپ هفتم، تهران: ۱۳۶۶. - صص ۹۹-۱۰۰.

میان سن رشد و تمیز آن حضرت (نوایی) روزی به ملازمتش رسید و التماسش نمود که از نتایج ابتکار افکار خود به خواندن غزلی مرا بهره‌ور سازید. آن حضرت غزلی خواند که مطلعش اینست:

عارضین یاقچ کوزومدین ساچیلور هر لحظه یاش
اویله کیم پیدا بؤلور یولدوز، نهان بؤلغچ قویاش^۹

جناب مولوی (لطفی) از استماع این غزل غرا در بحر حیرت افتاده، بر زبان راند که والله که اگر میسر شدی، ده، دوازده هزار بیت ترکی و فارسی خود را به این غزل بدل می‌کردم و حصول این معامله را فوزی عظیم می‌شمردم^{۱۰}.
امیرعلی شیر نوایی نینگ اؤزی هم «مجالس النفایس» تذکره‌سی نینگ ایگینچی مجلسیده، لطفی حقیده سؤز یوریترکن، او «عزیز و متبرک کیشی اپردی و فقیر (نوایی) باره‌سیده کؤپ فاتحه‌لر اؤقوبدورلر، امید اولکیم... بعضی‌سی مستجاب بؤلمیش بؤلغهی، دېب یازهدی^{۱۱}.

«مجالس النفایس» نینگ ایگینچی مجلسی سرلوحه‌سی ده: «اول جماعت عزیزلر ذکریده‌دور کیم (مؤلف) الردین بعضی‌سی نینگ ملازمتیگه کیچیکلیکده ییتیدور و بعضی صحبتیگه ییگیتلیکده مشرف بؤلیدور»، دبیله‌دی و مولانا لطفی دن اؤشه عزیزلر جمله‌سیده آت توتیلهدی. نتیجه شو که نوایی او بیلن کیچیکلیکده یا ییگیتلیک عهدی نینگ باشلریده اوچره‌شگن. «بو فقیر باره‌سیده کؤپ فاتحه‌لر اؤقوب-دورلر...»

^۹ بعضی بیر تحقیقاتچیلرگه کوره، نوایی نینگ اوشبو بیٹی، ۱۴-عصرده یشب ایجاد ایتگن خجندلیک شاعر - کمال خجندی نینگ قوییده‌گی بیتیدن تأثیرلنگن حالده ایتیلگن بؤلشی قید ایتیلهدی:

تا رخ نیوشد کی شود از دیده اشک ما روان،
پنهان نگشته آفتاب، اختر نمی‌آید برون.

اما بو، ادبی سرقت حسابلمه‌یدی، ادبیاتده بونده‌ی حادثه‌لر کؤپ اوچره‌یدی، جمله‌دن فارس شاعرلری، هجری ۴ (میلادی ۱۰) عصر مشهور عرب شاعری ابو الطیب المتنبی دن کته درجه‌ده تأثیرلنگنلیکلری، شونینگدېک، سعدی و حافظ نینگ شعرلریده نظامی، خاقانی و ظهیر فاریابی نینگ بعضی بیت و مصرعلری و مضمونلری اوچره‌ب تورگنلیگی حقیده تدقیقاتلر آلیب باریلگن.

^{۱۰} خواندمیر، غیاث الدین. (۱۳۶۰). مکارم الاخلاق (با مقدمه، حواشی، تعلیقات و فهارس عبدالغفار بیانی)، چاپ اول، کابل: مطبعة دولتی. - ص ۳۳.

^{۱۱} مجالس النفایس، ۷۳-بیت.

دېگن سۆزىدىن ھىم لطفى نىنگ نوایى بىلن اونىنگ كىچىك ياشدەلىگىدە يا يىگىتلىگىدە اوچرەشگىنى، على شىرنىنگ گۆزل خۇلق و يوكسك استعدادىدىن بېحد قووانىب يىخسى اىستىكلر بىلدىرىپ، اونىنگ شاعرلىك استقبالىگە كۆپ اميد و ايشانچ بىلن قرەگىلىگى يقال كۆرىنەدى.

اېسلەتلىگن منبع لرنىنگ مولانا لطفى بىلن على شىر نوایى ملاقاتلىرى حقىدەگى قىسقىقە معلوماتىدىن بوندى نىتىجە چىقىرىش ممكن كە مذكور اوچرەشوو نوایى نىنگ ابوسعید زمانىدە (ھجرى ۸۷۱/۸۷۰، مىلادى ۱۴۶۶/۱۴۶۷-يىللر) ھراتدن سمرقندگە كېتمسىدىن آلدىنگى يىللردە واقع بۆلگندىر. (ھجرى ۸۷۳/مىلادى ۱۴۶۹)-يىل سلطان حسين ميرزا بايقرا ھرات تىختىگە اۆلتىرگندىن سۆنگ، نوایى اۆز شىھرى (ھرات)گە قىتىپ كېلىپ، او بېردە اجتماعى-سىياسى و علمى-ادبى فعالىتلىرىنى باشلەگىدە، مولانا لطفى حىاتدن كۆز يومگن بۆلىپ، اولر اۆرتەسىدە اوچرەشوو و صحبت اۆتگىنى ھىچ بىر منبعدە كۆرسەتلمەيدى. شوندى بۆلسە ھىم، سۆنگى يىللر چىققن بعضى بىر كىتابلردە مولانا لطفى نىنگ تولد و وفات يىللىرى باشقىچە كۆرسىتىلىپ، گویا اونىنگ سلطان حسين ميرزا بايقرا پادشاهلىگى دورىدە حىات قىدىدە بۆلگىنى، اۆشە سلطان تامانىدىن قدرلىنىپ، اعزاز و اكرام اېتىلگىنى حقىدە سۆز يورىتىلماقده. مثلاً، پروفىسور اسماعيل حكمت اېرتايلان، ۱۹۶۰-يىل استانبول (توركيە)دە عكسى چاپ اېتىلگن «لطفى دېوانى» نىنگ باشىدە، مولانا لطفى نىنگ حىاتى و اثرلىرى حقىدە كېنگ و مفصل بحث اېتىپ، اونىنگ توغىلگن يىلى ھجرى ۷۹۷ (مىلادى ۱۳۹۵) و وفاتى تارىخى اېسە، ۱۷ شعبان ۸۹۷ (۱۳ ھزيران/جون ۱۳۹۲)-يىل، دېب كۆرسىتەدى. ظاهراً بو سنەلر عبدالله كابلى تالیفى بۆلگن «تذكرة-التورىخ» كىتابىدە قىد اېتىلگن اېمىش^{۱۲}. خودى شو خطالى تارىخ توركيە دىانت وقفى طرفىدىن نشر اېتىلگن «اسلام انسىكلوپىدىسى»دە ھىم اۆز عكسىنى تاپگن.^{۱۳}

^{۱۲} لطفى. دېوان، (اسماعيل حكمت اېرتايلان مقدمەسى بىلن)، استانبول: ادبىيات فاكولتەسى باسىم ابوى، ۱۹۶۰. ۱-۹-بىتلر.

^{۱۳} İslâm Ansiklopedisi, 27. cild, Ankara, 2003.yıl. - 231- 233 sayfalar (Müellif: Kemal Eraslan).

«لطفی دېوانی» نینگ باشیده، پروفیسور اېرتایلان، شاعر وفاتی تاریخی حقیده یوقاریده اېسله تیلگن «تذکره التواریخ» دن قوییده گی سطرلرنی نقل اېته دی: «به تقدیر قادر ... در هفدهم شهر شعبان سنهٔ سبع و تسعین و ثمانی ماه (۸۹۷) از این محنت سرای پریشان به جهان جاودان انتقال فرمود و مرقد شریفش در خیابان هرات واقع است»^{۱۴}.

پروفیسور اېرتایلان نینگ «تذکره التواریخ» کتابی حقیده معلومات بېریشگه کۆره، اونینگ اۇزی مذکور کتابنی کۆرمه گن، بل که زکی ولیدی تۇغان نینگ میلادی ۱۹۱۴- ییلده باسیلیب چیققن «لطفی هم اونینگ دېوانی»^{۱۵} ناملی اثری ارقه لی او بیلن تیشیب، ظاهراً لطفی وفاتی تاریخینی انیقلاوچی یوقاریده گی سطرلرنی اۇشه کتابدن کۆچیرگن. پروفیسور اېرتایلان «تذکره التواریخ» کتابی و اونینگ مؤلفی حقیده معلومات بېریش مقصدیده، قوییده گی سطرلرنی ولیدی تۇغان نینگ اثریدن کۆچیریب، بونده ی یازه دی: «تذکره التواریخ»، کابل علماسیدن عبدالله کابلی اثریدیر. کتاب اۇزی هندوستانده، اکبر شاه وقتیده، هجری ۹۹۰- ییلده تألیف اېتیلیمیش دیر. قاضی کلان کتب خانه سیده گی نسخه سی مؤلف نینگ اۇز قلمی بیلن ۱۰۱۰- ییلده یازیلگن b258 ده سقلنه دی». «این «تذکره التواریخ» به تاریخ روز یکشنبه یازدهم شهر ربیع الاول سنهٔ الف و عشر از قلم شکسته رقم فقیر احقر عبدالله گناهی کابلی در قصبهٔ بیرکیت ماتیلی (؟) صورت تحریر و سمت تصویر یافت»، دیپیلیمیش، اما کتاب نینگ باشیده اۇزینی فقیر الحقیر اضعف عباد الله الملك الولی عبیدالله کابلی نامی بیلن یاد اېته دی. کتاب ۲۵ x ۱۶ سانتی متر بۇییده، هر صفحه سی ۱۷ سطر دن، ۲۵۸ ورق دن عبارت دیر. کتابده اسلام حکومتلری نینگ تاریخینی یازگندن سۇنگ، (b ۹۴)- ده علما و مشایخین ترجمهٔ حاللری (b-94b1۷۸) شاعرلرنینگ ترجمهٔ حیاتلری یازیله دیر»^{۱۵}.

اېسله تیب اۇتیش لازم که، اوشبو اثر حقیده، «تذکره التواریخ عبدالله کابلی» عنوانلی بیر کتاب تاجیکستانلیک محقق، شمس الدین نورالدینوف تامانیدن یازیلگن و اونی پروفیسور دکتور جلال الدین صدیقی کیریل یا سیریلیک الفباسیدن فارسی دری

^{۱۴} لطفی. دېوان، اېرتایلان مقدمه سی بیلن، ۹-بیت

^{۱۵} لطفی. دېوان، اېرتایلان مقدمه سی بیلن، ۲-بیت

تیلیده مروج عرب الفباسیگه اؤزگزتیریب، ۱۳۶۶-ییل کابلده چاپدن چیقرگن. مؤلف اؤز اثری نینگ ایکینچی فصلیده، تذکره گه شامل شاعرلر نامینی قید ایتیب اوتهدی. اولر جمله سیده مولانا لطفی نامی هم اوچره دیدی.^{۱۶}

پروفیسور ابرتایلان تامانیدن یوقاریده گی تئیتیلگن «تذکره التواریخ» کتابیدن آلینگن (۸۹۷) رقمی مولانا لطفی وفاتی تاریخی دېب تصور قیلیش جداً شېبه لی دیر. بیرینچیدن، او نقل قولده لطفی نینگ نامی یوق، شونینگ اوچون او باشقه بیر کیشی نینگ وفات تاریخی بؤلشی ممکن. ایکینچیدن، فرضاً بو تاریخ تۇغری بؤلگن حالده، مولانا لطفی سلطان حسین میرزا بايقرا پادشاهلیگی نینگ یارقین و رونقلی ییللری (۸۷۳-۸۹۷/۱۳۶۹-۱۳۹۲) ده هم حیات قیدیده بؤلیب، نوایی نینگ ایجادی برکماللیک دورینی کؤریب، اونینگ اولکن اثرلری ییلن تئیشیب، بل که او ییلن بیر زمانده اؤز ادبی ایجادیگه دوام ایتتیریب، مولانا نورالدین عبدالرحمان جامی دن فقط بیر ییل آلدینراق (جامی هـ.ق ۸۹۸-ییلده وفات ایتگن) حیاتدن کؤز یومگن بؤلشی کبره ک. حال بو که مولانا لطفی سلطان حسین میرزا بايقرائینگ پادشاهلیک زمانیده حیات قیدیده بؤلمه گن، امیر دولت شاه سمرقندی (هـ.ق. ۸۴۲-۹۰۰) نینگ «تذکره الشعرا» (۱۴۷۸/۸۹۲ ده یازیب بیتیرگن) اثریده، اونینگ نوایی مدحیده یازگن ملمع قصیده سیده، لطفی او زمانده تیریک بؤلمه گنلیگی ایتیلهدی:

تورکی سین کؤروب قیلورلر ابردی ترک و توبه هم،

گر تیریک بؤلسه لر ابردی لطفی بیرلن کردی^{۱۷}

منبعلرده کؤرسه تیلیشیجه، لطفی هراتده سلطان ابوسعید نینگ سؤنگگی حکومتی ییللری (هجری ۸۶۳-۸۷۳ / میلادی ۱۴۵۹-۱۳۶۹)، احتمالاً هجری ۷۱-۸۷۰- (میلادی ۱۳۶۵) ده وفات ایتگن، سلطان حسین بايقرا حکومتی زمانی نینگ شاعرلری و

^{۱۶} نورالدینوف، دکتور شمس الدین. تذکره التواریخ عبدالله کابلی (برگردان از الفبای سربلیک پوهاند دکتور جلال الدین صدیقی)، کابل: مطبعة دولتی، ۱۳۶۵. - ص ۱۲۴.

^{۱۷} تذکره الشعرا دولت شاه سمرقندی، به تصحیح ادوارد براون، تهران: اساطیر، ۱۳۸۲. - ص ۴۹۵.

فاضللى آرەسىدە ھەم مولانا لطفى نىنگ نامى اوچرەمەيدى. ۱۸ شونىنگ اۋزى ھەم مذکور پادشاھ زمانىدە لطفى حيات قىدىدە بۇلمە گنلىگىگە دىل دىر.

غياث الدىن خواندمىر اۋزى نىنگ «حبيب السير» اثرىدە اېسە مولانا نى سلطان ابوسعيد مىرزا حكومتى دورىدە گى اولوغلر، مشايخ و عالملر جملەسىدە ذكر قىلەدى ۱۹. زكى وليدى نىنگ «لطفى ھەم اونىنگ دېوانى» ناملى اثرىدە ظاهراً لطفى وفاتى تارىخى حقىدە «تذكرة التواريخ» دن كۇچىرىلگن معلومات نىنگ يىنە بىر شىبەھلى تامانى شوندىن عبارت كە اوندە شاعر نىنگ مرقدى ھرات نىنگ خىابانى دە دىيىلگن. لېكن لطفى حقىدە ايلك بار معلومات بىرگن امير على شير نوايى «مجالس النفايس» دە «مولانا نىنگ قبرى شەھر نواحى سىدە «دە كىنار» دە كىم اۋز مسكنى اېردى اندە دور» دېمكەدە. مولانا لطفى حياتى و ايجادى حقىدە يازگن باشقە تديققاتچىلر و ادبيات مؤرخلرى ھەم نوايى گە اېرگە شىب، اونىنگ قبرى «دە كىنار» دە بۇلگىنىنى تصدىقلەيدىلر. نوايى نىنگ تاكىدلىشىچە، «دە كىنار» ھرات نىنگ نواحى سىدن بۇلىب، شەھر تشقىرىسىدە واقع بۇلگن. بوندىن تشقىرى، تارىخى منبعلرگە اساسلەنىپ، «دە كىنار» بىلن «خىابان» نى ارەلشتىر مسلىك كېرەك، چونكە بو يېردە «خىابان» اتاقلى ات بۇلىب، اونىنگ لغوى معناسى، يعنى «كېنگ اچىق يۇل» نظردە توتىلمەيدى، بل كە ھرات شەھرى نىنگ شىمال طرفىدە، مختار باغى اېتىگىدە واقع بۇلگن صحرا «خىابان»، دېب اتەلەدى. بو جاي نامى قىدىمدە «خىابان» و «خىادوان» ھەم دېب ذكر اېتىلگن. شوندىكى كە ياقوت حموى نىنگ «معجم البلدان» كىتابىدە خىابان بوندىكى تعريفلەندى:

«خىابان بىزم اولە و بعدالاف باء موحد و آخىرە نون من نواحى ھرات» ۲۰.

تېمورىلر دورىدە «خىابان» و «خىادوان» ناملىرى قۇللنىلمەگن، اونى «خىابان»، دېب اتەگنلر، چىنانكە مولانا لطفى نىنگ مرشدى، مشهور صوفى عالم شەھاب الدىن خىابانى انە شو جايدىن بۇلىب، اۋشە ناحىيەگە نىسبت بېرىلگن حالدە، خىابانى دېب اتلگن. «خىابان» ھرات اھالىسى نىنگ بىرەم و عىدلردە تفرجگاھى بۇلگن.

۱۸ خواندمىر، غياث الدىن. فىلى از خلاصة الاخبار، با مقدمه، حواشى و تعليقات گویا اعتمادى، كابل، ۱۳۴۵. - ص ۵-د.

۱۹ خواندمىر، غياث الدىن. حبيب السير، جلد ۴، چاپ دوم، تهران: چاپخانه گلشن، ۱۳۵۳. - ص ۱۰۷.

۲۰ فكرى سلجوقى. خىابان، كابل: تنوير افكار وزارت مطبوعات، ۱۳۴۳. - ص ۱.

يوقاريدە ايتىلگن سۆزلردن اچىق كۆرىنىپ توريىدى كه «دە كنار» و «خيابان» ايگىسى هم هرات شهري نىنگ ناحيه لريدىن بۇلىپ، هر بيرى ايرىم-ايرىم جاي لرىنىنگ ناميدىر. بعضى محققلر اېسه «خيابان» سۆزى نىنگ لغوي معناسيدن كېلىپ چىقىن حالده، «دە كنار» بىلن «خيابان»نى ارەلشتىرىپ يوبارىپ، و يا «خيابان» معلوم جاي نامى اېكنلىگىنى بىلمەي، «دە كنار»نى هم شهر تشقرىسىدەگى خيابانلردن (يعنى يۇللردن)، دېب حسابله ماقده^{۲۱}.

اۇقىگوجى و تحقيقاتچىلرنى ينگليشتىرەدىگن يوقاريدەگى سۆزلرنى انىقلاش و توزە تيش اوچون، قيد اېتىپ اۇتيش لازم كه مولانا لطفى نىنگ دفن اېتىلگن و وفاتيدن االدين اونىنگ مسكنى واقع بۇلگن جاي نىنگ نامى «دە كنار» بۇلىپ، او هرات شهري نىنگ تشقرىسىدەگى «خيابانلر» (يۇللردن) اېمس، بل كه ناحيه لريدىن حسابلنگن. بو ناحيه يا قيشلاق حاضرگى زمانده اېسه ويرانەگە ايلنگن، اوندە اهالى يشمەيدى. اويلر و ابادلىكلر اۇرنى، قديم شاديچام (شادكام) نىنگ شمال شرقيده واقع بۇلگن دشتدە كۆرىنەدى. لېكن او يېرلر، «دشت دە كنار»، دېب اتەلەدى و شاديچام اهالىسى تامانىدىن اېكىلەدى^{۲۲}. شو سببلى، «دە كنار» قيشلاغى نامى هرات نىنگ جغرافيا اطلسيدە قيد اېتىلگن قريه لر اىچيدە هم اوچرەمەيدى.

«خيابان» اېسه، شهنرىنگ شمالي طرفيده واقع بۇلگن باشقه بير ناحيه نامى بۇلىپ، او «دە كنار» دن بوتونلەي على حده جايدىر. مولانا لطفى نىنگ مسكنى انه اۇشه «دە كنار» دە بۇلىپ، شاعر او يېردە وفات اېتگن و قبرى هم اۇشه يېردە واقع بۇلگنلىگى حقيده موثق معلوماتگە اېگەمىز.

مولانا لطفى نىنگ توغىلگن يېرى حقيده انىق معلومات منبعلردە اوچرەمەسە-دە، اونىنگ مولدى (توغىلگن يېرى) نى هم هرات دېب تخمين قىلىش ممكن و اۇرىنلى دىر. چونكه او هرات نىنگ نواحى سيدن بۇلگن «دە كنار» دە مسكن توتىپ، او يېردە يشەگن، گۆزل و قيمتلى بديعى ايجادياتى هم شو شهردە يره تىلگن. شو سببلى او منبعلردە مولانا لطفى هروي دېب يوريتىلەدى و شو بىلن، سبزواريك، نيشاپورلىك،

^{۲۱} اۇزبېك ادبياتى تاريخى، بېش جلدلىك، بيرىنچى جلد، تاشكېنت: «فن»، ۱۹۷۸. - ۲۳۱-بېت.

^{۲۲} رساله مزارات هرات (به تصحيح، مقابله، حواشى و تعليقات فكري سلجوقى)، كابل: مطبعة دولتى، ۱۳۴۵. - ص ۹۲.

كشميرلىك، مشهدلىك و باشقە لطفى لردن فرقلىنىدى ۲۳. شوندى قىلىپ، مولانا لطفى ھىروى تەخمىنەن قەدىمكى ھىجرى ۷۷۱ (مىلادى ۶۵-۱۳۶۶) - يىلىدە، احتمالەن ھىرات شەھرىدە توغۇلىپ، ھىجرى ۸- ئەسىر نىنگ آخىرى و تۇقۇزىنچى ئەسىرنىنگ بىرىنچى يىرىدە، بىر ئەسىرگە يەقىن (قەدىمكى ھىجرى تەقۋىمگە كۆرە ۹۹ يىل، مىلادى تەقۋىمگە كۆرە - ۹۷ يىل) ئىمەرلى ھىيات كېچىرگەن و اوشبو شەھەر نواحى سىدىن اۋزى نىنگ يىشەگەن يېرى بۇلگەن «دە كىنار» دە وفات اېتىگەن، نوایى و باشقەلرنىنگ خىبر بىرىشچە، اونىنگ مەقبەرسى ھىرات نىنگ مەھەللىدىن بىرى بۇلگەن «دە كىنار» دە واقع بۇلىپ، ھىيات قىدىدەلېگى يىللىرى اونىنگ مەسكىنى ھەم مەذكور «دە كىنار» دە بۇلگەن.

مەرحوم فەكرى سلجوقى نىنگ اظهاراتىگە كۆرە، او «دە كىنار» دىتىدە واقع بۇلگەن شەھزادە قاسم (خواجه غرىبان) مەزارىدە مولانا لطفى قەبرىنى اخترىكن، اۋشە مەزار يەقىنىدە اق مەردەن يونىلگەن بىر لوح تاپىلىدۇر كە اونىنگ يوزىدە قۇيىدەگى عبارتلىر قەدىم ھالى ئىل خەتى بىلەن يازىلگەن اېكەن: «المولى الشاب الذكى والصاحب الفاضل الزكى ذوالطبع السليم و الذهن المستقيم الواصل الى بحاراللطيف السبحانى المولى شرف الدين حسين السروانى طيب الله... فى تاريخ سنه ۸۹۷...» ۲۴

لوح نىنگ ارقتە تامانى يېرگە كۇمىلگەنلىگى اوچون، اوندە يازوۋى بار يا يۇقىلگى مەلۇم اېمەس - دېدى مەرحوم فەكرى و دوام اېتتىرىپ، اوشبو قەبر اېگەسى، احتمالەن مولانا لطفى دېر كە اصلىدە «سروان اوبە» دن اېدى و «ذو طبع سليم» عبارتە سىدىن ھەم مەقصد فارىسچە و توركى شەھەرلەردىر، دېب تەصور قىلەدى ۲۵. لېكەن مەرحوم فەكرى سلجوقى نىنگ فەكرىچە، لوحەگى عبارتەلرنىنگ بەعضىسى ظاهراً شاعىرىمىزگە نىسبەت بېرىلىشى مەمكىن كۇرىنگەن ھالەدە ھەم، مەذكور لوحە يازىلگەن اسم و تارىخ (قەبر اېگەسى نىنگ نامى و وفات تارىخى بۇلگەن ھالەدە) اونىنگ مولانا لطفى نىنگ قەبرى تاشى دېب اۋىلىشكە امكان بېرمەيدۇ.

۲۳ مەلەبەف. اۋزىبەك ادبىياتى تارىخى، ۳۲۲-بەت.

۲۴ ۸۹۷... (رسالة مزارات ھىرات، شامل سە ھەسە، بە تەصحىح، مەقابە، ھواشى و تەللىقات فەكرى سلجوقى، بە تەصحىح، مەقابە، ھواشى و تەللىقات مەجدد مەلك دىنى (ماما عبدالرؤوف) نەشر: مەركەز نەشراتى فاروقى، ھىرات، ۱۴۲۱ ھق/۱۳۷۹ ش. صص ۲۹۱-۲۹۲).

۲۵ رسالة مزارات ھىرات، ۹۳-بەت.

فکری نینگ بو سۆزلریدن کبلیب چیقنن حالده، «دانشنامه ادب فارسی» (۳-جلد، ادب فارسی در افغانستان) کتابیده مولانا لطفی، شرف الدین حسین سروانی (ه.ق ۸۹۷ ده وفات ایتگن) بیلن بیر کیشی دېب تصور ایتیلگن. طبیعی که مرحوم فکری نینگ اوشبو فکری و اوندن فارس ادبیاتی دانشنامه سیده آلینگن معلومات مولانا لطفی گه عاید اېمسدیر.

هرات نینگ «ده کنار» محله سیده مولانا لطفی نینگ مقبره سی تاپیلگنی حقیده باشقه بیر معلومات، اؤزبیکستان «بابر جمعومه سی» تامانیدن بېریلگن. مذکور فوند رئیسی ذاکر جان مشربوف باشچیلیگیده ۲۰۰۳-ییل هراتگه سفر قیلگن بیر هیئت، ایزلنیش و کشفیاتی نتیجه سینی اعلان قیلشیه، اولر هرات ولایتی مدنیت مسؤوللری، جمله دن هرات نینگ تاریخدان بیلیملی کیشیلردن بؤلیمیش مولانا عنبر اسملی بیر کیشی بیلن بیرگه لیکده، شهر نینگ کون چیقیر تامانیده اؤتیز چقیریملیک مسافه ده بېرلشگن دشت و قیشلاق بؤلگن «ده کنار» گه بارگنلر. او بیرده شهزاده قاسم زیارتی آتی بیلن مشهور قبرستانده، بیر قورغانچه ایچیده گی قبرنی کاوب، اوندن یوزیگه «مولانا لطفی هروی» یازیلگن بیر قلین و اوزون مرمر تاش تاپگنلر. اکسپیدیسیه چیلر مرمر تاشنی هرات شهر یگه آلیب باریب، لوحه یازدیرگنلر و اېرته سیگه ینه «ده کنار» گه کبلیب، لطفی نیکی دېب تاپیلگن قبر نینگ قورغانچه سینی طاقچه سیمان قیلیب، اؤیب، اونگه، «بو آرامگاه پاک الله لطفی دریاسی نینگ غواصی، عرفانگه اېلتووچی غزل اقلیمی نینگ سلطانی، حضرت لطفی هروی نیکیدیر...» کبی جمله لر اؤیب یازیلگن مرمر تاشنی جایلشتریب، اطرافینی سووه ب، محکمه گنلر. شو بیلن بو قبرنی مولانا لطفی گه عاید اېکنلیگینی اثباتله ماقده لر. لېکن اعلاندن مذکور مرمر تاشگه اؤشه اوچ سۆزدن باشقه نرسه یازیلگنلیگی حقیده معلومات بېریلمه یدی^{۲۶}.

۲. مولانا لطفی نینگ تحصیلاتی

لطفی نینگ تربیه سی و تحصیلی حقیده قؤلیمیزده موجود منبعلرده بېترلی معلومات یوق، اوندن بحث ایتگن تدقیقاتچیلر پراکنده صورتده، لطفی ییگیتلیکده

^{۲۶} «اؤزبیکستان ادبیاتی و صنعتی» گزیتیه سی، ۲۰۰۴-ییل، ۲-سان.

ظاهرى علم لرنى اۋرگنىب، سۇنگره باطنى علملر – تصوف و عرفان- تحصيلگه يوز كېلتىردى ۲۷ و بو سلوكده حياتى نىنگ سۇنگى گچە ثابت قدم قالدى، دېب يازەدىلر ۲۸. هر حالده، مولانا لطفى آلدین مکتبده، سۇنگره هرات مدرسه لريده عالی درجه ده تحصيل كۇرگنلىگى شېبهه سيزدیر. چونکه اونىنگ اثرلرى بونگه دلالت قىلەدى و شاعرىنگ يوكسك استعدادى هر تامانلمه معلوماتى و اونىنگ اۋز زمانى متداول علملرگه بوتون تسلطى بارلىگىدن گواھلىك بېرەدى.

لطفى بىر نېچە مدت اۋز زمانهسى نىنگ تصوف مرشدلریدن بۇلمىش مولانا شهاب الدین خيابانى ۲۹ حضوریده هم مطالعه گه مشغول بۇلدى و او كىشى نىنگ يۇللاوچىلىگى بىلن تصوف طريقتىگه كىردى. شوندىن سۇنگ مولانا لطفى عارف لر و درويش لر جمله سيدن حسابلنردى. چنانکه نوایى هم اونىنگ حقيده «درويش كىشى ابدى»، دېب يازەدى. عارف و متصوف شاعر مولانا لطفى نىنگ حياتى اۋز زمانى نىنگ عالملىرى، شاعرلىرى، مدنيت اخلاص مندلىرى و ادبى شخصيتلرى دايره سیده كېچدى. او چوقور بىلىمى، اۋتكىر مشاهدەسى، وزىن طبيعتى و ايجادده گى يوكسك استعدادى بىلن كۇپچىلىك نىنگ دقت و اعتبارىگه سزاوار بۇلگن ابدى. مولانا لطفى تورک و فارس-درى تىللىرىده حيرتلىنتىرووچى شعرلر يازدى. اينىقسە، تور كچه (قدیم اۋزبېك تىلىده گى) شعرلرى بىلن اۋز زمانیده كته شهريت قازاندى. او، شاعرلىكده اۋزى نىنگ عالی استعدادى بىلن اۋشه زمان نىنگ ادبىسپور و علمپورور پادشاه و شهزاده لرى دقتىنى هم اۋزىگه جلب اېتىب، اولر بىلن هم يخشى مناسبتده بۇلدى. اوشبو شاه و شهزاده لر

۲۷ مجالس النفايس، ۷۳-بیت.

۲۸ اۋزبېك شاعرلىرى (دكتور محمد يعقوب واحدى جوزجانى مقدمهسى بىلن)، نشرگه تيارلاوچى: آى خان بيانى، كابل: دولت مطبعهسى، ۱۳۶۹. ۱۰۷-بیت.

۲۹-مرحوم فكرى سلجوقى گه كۇره، مولانا شهاب الدین خيابانى اۋشه شيخ الاسلام و المسلمین، مرشد السالكين... شيخ شهاب الدین بسطامى دير (۵۲، ت. ۹۲- بيت)، او اۋز عصرى نىنگ اوليا و اكابريدن ابدى، علوم ظاهره و باطنه ده او كىشىدن تصنيفلر بار، اونگه شاهلر، خواص و عوام نىنگ دايم اارادت و عقیده لرى بار ابدى، وفاتى هجرى ۸۰۷-يىلده يوز بېردى، مقبرهسى «خيابان» ده، امام فخر رازى نىنگ حظيره سیده دير. (۵۲، ۷۴-۷۵-بیتلر).

تامانیدن دعوت قیلینیب، اولرنینگ حضوریگه باریب، بعض تاپیشریقلرینی هم بجریب تورگنی شاعرنینگ اثرلریدن سبزیله دی.

مولانا لطفی نینگ شاهرخ میرزاگه بغیشلنگن غرا قصیده سی اونینگ قۇلیمیزده گی دپوانیدن بیر آلگن. اوندن تشقیری شاهرخ نینگ اۇغیللری - اولوغ بېک میرزا و بایسنغر میرزا، بایسنغر میرزانینگ اۇغلی سلطان علاؤالدوله گه اتب یازگن قصیده لری هم دپوانده موجود. اوشبو شهزاده لردن بعضیلری نینگ ناملری شاعرنینگ ایریم غزللریده هم اوچره بدی، جمله دن:

سپنینگ شیرین لیینگ جان دین قالیشمس

ساجینگ نینگ کُفری ایمان دین قالیشمس

مطلعی بیلن باشلنده دیگن غزل مقطعیده، اولوغ بېک میرزا اسمی تیلگه آلینیب، او زمان ماوراءالنهر حکومتیده بۇلگن دانشمند شهزاده بیلن هم شاعرنینگ یقین مناسبتده بۇلگنی معلوم بۇله دی:

اولوغ بېک خان بیلور لطفی کمالین،

که رنگین شعری سلمان دین قالیشمس^{۳۰}.

شونینگدېک، ینه قوییده گی مطلع بیلن باشلنده دیگن بیر غزل مقطعیده:

ای ملک سیما پری، عشقینگ ایلیندین آه آه،

بیر نظر قیلسنگ نی بۇلغهی آدمیلیک گاه گاه.

بایسنغر میرزانینگ شعرشناسلیگی و ادبسپورلیگی اېسله تیلده دی:

لطف اشعارینگنی، لطفی، بایسنغر خان بیلور

کیم عروس مُلک کۆرمه یدورانینگ دېک شاه شاه^{۳۱}.

شونینگدېک، مولانا لطفی بیریک تاریخچی عالم شرف الدین علی یزدی نینگ فارسچه ده بیتیلگن «ظفرنامه» (قمری ۸۴۰/میلادی ۱۴۳۷-ییل) اثرینی هم شاهرخ میرزانینگ تاپشیریغی بیلن اؤز آنه تیلیگه شعری ترجمه قیلیشگه کیریشگن اېدی. بو

^{۳۰} لطفی. سېن سن سپوریم (صادر اېرکینوف مقدمه سی بیلن)، تاشکېنت: غفور غلام نامیده گی ادبیات و صنعت نشریاتی، ۱۹۸۷. - ۱۰۶-بېت.

^{۳۱} سېن سن سپوریم، ۲۳۷-بېت.

اثر حقیده باش منبعلرده معلومات بۇلیشیگه قره مهی، اونینگ اۆزی بیزگه قدر یتیب کبلمه گن.

بعضی کتابلرده مولانا لطفی آلتون اۆرده گه باریب قریم، قره باغ، آذربایجان تامانلرده هم سیر و سیاحت قیلگن، دېب قید اېتیلدهی^{۳۲}، لېکن بوندهی فکرلر باشقه تدقیقاتچیلر تامانیدن اساسسیز کۆرسه تیلیب، رد قیلینماقده^{۳۳}.

مولانا لطفی ادبیاتدن تشقیری، موسیقی بیلن هم قیزیقر اېکن. خۇتلیک ملا عصمت الله نینگ «تاریخ موسیقیون» اثریده لطفی نینگ موسیقی مدنیتیگه عاید ایشلری تۇغریسیده دقتگه سزاوار معلومات موجود^{۳۴}.

شاعر نینگ ایجادی، شېبه سیز، کۆپ اېرته باشلنگن. او عمری نینگ سۇنگگی ییللریگجه هم شعر یازیش بیلن شغلنگن. چنانکه، اونینگ اۆز حیاتی نینگ سۇنگگی دملریده (۹۹ یاشیده) هم شعر یازگنلیگی حقیده معتبر منبعلرده معلومات موجوددیر.

۳. مولانا لطفی نینگ ادبی میراثی

مولانا لطفی نینگ ادبی میراثی حقیده سۇز یوریتماقچی بۇلسک، او اوزون و ثمره لی حیات کېچیردی، اۆزی نینگ کۆپ ییللیک ادبی فعالیتی نتیجه سیده، نوایی دن آلدینگگی دور قدیم اۆزبېک ادبیاتینی نفیس و شیوا غزلر، گۆزل تویوقلر، حکمتلی قطعهلر و تۇرتلیکلری بیلن باییتدی. ادبیات ترقیاتی و ادبی تیل نینگ شکللیب، تکامللشیشیده کتّه حصه قۇشیدی. بوندن تشقیری، او ذواللسانین شاعر صفتیده فارسی

^{۳۲} اۆزبېک شعریتی انتولوگیه سی، ۲-جلد، تاشکېنت: بدیعی ادبیات نشریاتی، ۱۹۶۱. - ۹۳-بېت.

اگر چه لطفی شعرلریده «قریم» «قره باغ»، «ارس» ناملری اوچره دیدی:

کیم آی کۆردی سېنینگدېک باشینده مشکین تاج،

و یاکه سرو قدینگدېک قیریم تۇقایینده.

*

کۆزوم قره باغینده توشوب خیل خیالینگ،

بیر لحظه اېمس خالی یاشیم نینگ ارسیندین.

لېکن بولردن شاعریمیز او یېرلرده بولگنلیگی حقیده خلاصه چیقیریب بۆلمه دیدی.

^{۳۳} Рустамов, Э.Р. Узбекская поэзия в первой половине XV века, Москва: Издательство восточной литературы, 1963. - с. 8-9.

^{۳۴} اۆزبېک ادبیاتی تاریخی، بېش جلدلیک، بیرینچی جلد، ۲۴۲-بېت.

دری تیلیدە ھەم عالی شعرلر یازدی، اوشبو تیل نینگ «قصیدە گوی استادلریدن کۆیی نینگ قیبن و مرکب شعرلریگە جواب ایتدی و یخشی ھەم ایتدی»^{۳۵}.

شونەدی قیلیب، مولانا لطفی ھرووی سان جھتدن ھەم، صفت و کیفیت جھتیدن ھەم، اۆزیدن سلماقلی و دقتگە سزاوار ادبی میراث قالدیردی. بعض محققلر نینگ ایتیشیجە، «قدیمگی منبەلدە شاعر نینگ ییگرمەدن آرتیق اثر یازگنلیگی ایتیلەدی»^{۳۶}. لېکن، شاعر نینگ بوگونگە قدر یېتیب کېلگن اثرلری سانى ازگینە بۆلگنلیگی، تورکی دېوانیدن باشقە اثری و حتا فارسچە شعرلری قۇلیمبزدە یۇقلیگی اوچون بو سۆز بیرآز مبالغەلى کۆرینەدی. چونکە بو ادعانى اثباتلش اوچون، «بیر مونچە ادبیاتلر کبی»، «قدیمگی منبەلر» ھەم انیقلەمەیدی، بیزگە معلوم قدیمگی منبەلر، جملەدن «مجالس النفايس»، «مکارم الاخلاق»، «حبيب السیر»، «تذكرة الشعرا»، «تذكرة التواريخ» و باشقە منبەلدە بونەدی معلومات اوچرەمەیدی. بیز نینگ زمانیمیزگچە لطفی نینگ حیاتی دوریدە ھەم مشهور بۆلگن، اونینگ غنائی شعرلرینی اۆز ایچیکە الگن تورکچە دیوانی یېتیب کېلگن. شاعر نینگ، شرف الدین علی یزدی (ھ.ق. ۸۵۸- ییلدە وفات اېتگن) نینگ «ظفرنامە» اتلی تاریخی کتابی ترجمە سیدە ھەم مثنوی شکلیدە، اۇن ایکی مینگ بیتدن عبارت منظوم داستان یازگنلیگی حقیدە کۆب منبەلدە معلومات بار. لېکن، او اثر یا سقلنمەگن یاگە حاضرگچە گنج پنھان دېک تاپیلمەی قالماقدە. بوندن باشقە، اۆزبېک ادبیاتشناسی صادر اېرکینوف، لطفی نینگ «مشحون الحقایق» ناملی ینە بیر اثر یازگنلیگی حقیدە ھەم معلومات بار دیدی^{۳۷}، لېکن بو بارەدە ھەم منبع کۆرستمەیدی. شو سببلی، بو ھەم حاضرچە بیزگە بیر گمان بۆلیب کۆرینەدی.

شاعر یشەگن دورەدە نظمگە تارتیلگن و بیزگە قدر یېتیب کېلگن «گل و نوروز» ناملی عشقی-قهرمانلیک داستانى ھەم حاضرگی زمان محققلری نینگ کۆپچیلیگی طرفیدن مولانا لطفی قلمیکە نسبت بېریلماقدە، لېکن بیز انیق دلیللر و حجتلرگە اساسلینیب، کۆب زمانلردن بویان تأکیدلینیب کېلە یاتگن بو انتسابنى رد اېتەمیز و مذکور

^{۳۵} مجالس النفايس، ۷۳-بیت.

^{۳۶} اۆزبېک ادبیاتی تاریخی، بېش جلدلیک، بیرینچی جلد، ۲۴۲-بیت.

^{۳۷} سېن سن سېوریم، ۵-بیت.

داستانى لطفى نىنگ زمانداشى بۇلگن باشقه بىر توركى گوى شاعر – حيدر خوارزمى- قلمىگه عايدلىگىنى اورغوله يىمىز، بو فكرنى باشقه لردن الدىن، ۱۳۷۰ (۱۹۹۱)-يىلى يازىلگن «مولانا لطفى هروي حياتى و ادبى ميراثى» عنوانلى تدقيقى رساله مىزده اثباتل بېرگن اېدىك، رساله مكمل شكلده نشر اېتىلگن بۇلمسه-ده، اونىنگ ايتىلگن قسىمى عليحده مقاله صفتيده ۱۳۷۱ (۱۹۹۲)-يىل «نداي اسلام، ۴۴ سان» جريده سيدة باسيليپ چىققن اېدى.

لطفى نىنگ حياتيده-ياق مشهور بۇلگن و نظر صاحبلىرى تامانىدن عالى بهالنگن اونىنگ فارسى درى شعرلريدن هم دىپىرلى بىزگچه يىتیب كېلگن اېمس. اولردن فقط- گينه بىر غزل و ايرىم بيتلر بعض بىر تاريخى كتابلر و تذكره لرده سقلنگن، خلاص. مذكور فارسچه غزل بىلن بىر نېچه بيتلر هم اوشبو دېوانگه كىرىتيلگن. شونگه كۆره، بىز بو يېرده، اساساً شاعر نىنگ توركى غنايى شعرلر ينى اؤز اىچىگه آلگن دېوانى حقيده سؤز يورىته مىز.

۴. توركى دېوان، اونىنگ تورلى نسخه لرى

مولانا لطفى نىنگ بويوك ادبى شخصيت و عالى قريحه گه اېگه نازكخيال شاعر اېكنلىگى حقيده اساساً اونىنگ بىزگچه يىتیب كېلگن توركى دېوانيده قيد اېتىلگن گۆزهل غنايى شعرلرى يوزه سىدن حكمليك قيله آله مىز. حاضرگى زمان اوشبو دېواندن ادبيات شناسلىك عالمىگه تورلى دوره لرده كۆچىرىلگن، كمپده يىگىرتمه قۇليازمه نسخه معلوم و مذكور نسخه لر اساسيده شاعر نىنگ شعرلريدن خيلمه-خيل حجمده گى تۇپلم و مجموعه لر توزىلېب نشر اېتىلگن كه اولر تۇغرىسىده هم سؤز يورىته مىز. و اما اوشبو دېوان نىنگ مختلف نسخه لرى، قيسى عصرلرگه تېگىشلى و قيسى يېرلرده سقلنه-ياتگنلىگىگه بناءً، اولر بېش كته گروهگه بۆلىنهدى و شرطى روشده (الف)، (ب)، (ج)، (د) و (د) و (ه) حرفلرى بىلن بېلگىلنهدى.^{۳۸}

^{۳۸} لطفى ديوانى نىنگ نسخه لرىنى كۆرسه تيشده، اساساً اسلام دايرة لمعارفى نىنگ ۱۹۸۳-يىل لىيدن ده چىققن انگليسچه متنى و ۱۹۶۰-يىل استانبولده فاكسىمىل قىلىنگن (لطفى ديوانى) مقدمه سيدة گى پروفيسور اسماعيل حكمت ابر تايان نىنگ قلمىگه تعلقلى معلوماتدن فايده لىلدى.

تأکیدلب اوتیش لازم که هر گروه اؤزىگه خاص بۇلىب، باشقه گروهلرده تاپىلمه يديگن مواد و مطلبلرنى ايچىگه آلهدى. اوشبو نسخهلرده شعرلر نىنگ سانى كمىده ۵۴۸ پارچه بۇلىب، اولردن ۳۷۸ غزل و ۱۱۲ سى تويوق بۇلگنى ايتيلهدى. كىيىنچە ليك آلىب بارىلىشى كوتىلگن تحقيق، شعرلر سانىنى كۇپراق كۇرسه تيشى هم ممكن.^{۳۹} ايتىلگن بېش گروهدن، اعتبار ليراغى (الف) گروهيدىر. بو گروهده، قويده گى ايگى نسخه معتبر: (۱) ۱۶-عصرده كۇچيرىلگن (Toronto) TC1 iii {ms.Birnbaun نسخه سى و بيريتانيا موزىمى كتابخانه-سىده سقلنه ياتگن Add.7914 vi (Harat 914/1509) نسخه. بيرىنچى نسخه ۳۶۱ پارچه شعر (بير حمد، بير نعت، ۲۹۷ غزل و ۶۲ تويوق) نى اؤز ايچىگه آلهدى و شاعر نىنگ اپنگ كته حجمده گى دېوانى حسابلنهدى. بيريتانيا موزىمى كتابخانه سىگه تعلقلى نسخه ده اېسه سۇننگى ۱۰۷ غزل موجود اېمس. اوشبو نسخه پروفيسور اېرتايلان نىنگ كۇرستيشيچه، كتلوگ نىنگ ۲۸۸-صفحه سىده قويده-گىچه يازىلگن:

VI. foll, 158-227 sind Divan-i Lutfi. The Divan of Lutfi. See above, p. 286 a. Beg.

و حمد صفتيده ايتىلگن غزل نىنگ مطلقى بۇلگن -

اي، ايگى جهان بيرليگىنگ اثباتيغه گويا،

ذرات جهان مظهريده كون كىي پيدا.

بىتى بىلن باشلنهدى.

يوقارىده كۇرسه تىلگنى دېك، بو نسخه هم بوتون و مكمل بۇلمه ي، (ن) رديفى نىنگ سۇننگىگه كېلىب قالهدى. ايچيده بير قطار ترتيب سىز رباعيلر هم موجود^{۴۰}.

(ب) گروهىگه اېسه لطفى دېوانى نىنگ پارىس علمى موزىمى كتابخانه سىده سقلنه ياتگن، Paris.suppl.turk. 981 سانده قيد ايتىلگن نسخه سى كىرهدى. بو نسخه هم هجرى ۱۰ (مىلادى ۱۶) عصرده كۇچيرىلگن. لطفى دېوانى نىنگ بو نسخه سى شو دورده يشب، ايجاد اېتگن باشقه بير توركى گوى شاعر گدايى (يا

³⁹ Encyclopedia of Islam, new edition, wol 5, Leyden, 1983. – page 835-836.

^{۴۰} لطفى دېوانى (اېرتايلان مقدمه سى بىلن)، ۱۲-بېت. تاكيدلش لازم كه شاعر دېوانى نىنگ قۇلميزده گى نسخه لرى ايچيده ايكتهدن ارتيق رباعى كۇرىنمه يدى. - لىب.

«گدا» دېوانى بىلن عىن مجلد ايچىده دىر. («لطفى دېوانى» و دېوان گدا به لسان چغتايى) سرلوحه سى بىلن باشلنهدى.

اصل دېوان 2a, fol ده، بارى تعالى حمدىده ايتىلگن غزل نىنگ مطلقى بىلن باشلنهدى و fol 95b ده «تمت دېوان لطفى و الحمد لله وحده» جمله سى بىلن اداغكه يېته دى. بو نسخه هم محققلر فكرىچه، لطفى دېوانى نىنگ باشقه نسخه لرىگه كۆره مكملاق نسخه سى، دېب بىلدىرىلهدى^{۴۱}.

(ج) گروهىگه شاعر دىوانى نىنگ آلمان گوتته شهريده سقلنه ياتگن نسخه سى كىرهدى و گوتته نسخه سى دېب اته له دى Herzagliche bibliothek 3v Gotha wien 1864.p.182. No211 سانده قىد اېتىلگن. بو نسخه هم هجرى ۱۰ (مىلادى ۱۶)-عصرگه تعلقلى بۇلىب، اونىنگ حقىده كېره كلى معلومات قۇلده يۇق.

(د) گروهىنى توركيه نىنگ بورسه (Bursa) شهري موزىمى كىتابخانه سىده سقلنه ياتگن Bursa/muz 113/156 سانده قىد اېتىلگن، هجرى ۱۰-۱۱ (مىلادى ۱۶-۱۷)-عصرلرده كۇچىرىلگن نسخه نى تشكيل اېته دى.

مولانا لطفى دېوانى نىنگ اوشبو نسخه سى يوزىدن ۱۹۶۰-يىل توركيه جمهورىتى استانبول شهريده، پروفىسور اسماعىل حكمت اېرتايلان نىنگ كىتابگه مقدمه اۇرنىده يازگن لطفى حياتى و اونىنگ اثرلرى حقىده گى مفصل تحقىقى مقاله سى بىلن، شاعر نىنگ دېوانى فوتوكاپى (faksimile) شكلىده باستىرىلگن. بو يېرده مذكور نسخه يوزىدن باستىرىلگن شاعر دېوانىنى قىسسىقچه توصىفى بىلن كىتابخوانلرنى تىشىتىرىپ اۇتىش اۇرىن سىز اېمسىدىر دېب، اۇيله يمىز.

اوشبو دېوان نىنگ بورسه نسخه سى يوزىدىن چاپ اېتىلگن نسخه نىنگ ورقلىرى سانى ۸۴-ته بۇلىب، ۱۶۷ بېتىدن عبارت، بىرىنچى صفحه سى بۇلمه گىلىگى سببلى مولانا لطفى حمدىه غزلى نىنگ آلدىنگى اوچ بىتى توشىب قالگن. نسخه اېسه مذكور حمد غزلى نىنگ تور تىنچى بىتى بۇلگن -

انواع مظاهر كيم ابرور حسنونگه مرآت

اسمى دور و يۇق سېن سىز انگه هيچ مسما

بىتى بىلن باشلنهدى، و

^{۴۱} لطفى دېوانى (اېرتايلان مقدمه سى بىلن)، ۱۴-۱۵-بېتىلر.

اگر سېن بۆلمە سنگ گل تېك چمنده
كىشى نېتسون اۋشل بيت الحزنده ۴۲

مطلعلی غزل بیلن آخرگه بېتهدی.

بورسه نسخهسى يوزیدن باستیریلگن دېوانده ۱۴۵ غزل (اولردن بیری لطفی نینگ عین زمانده اویغور و عرب الفبالیده یازیلگن دېوانی نینگ بیر نسخه سیدن آلینگن) دن تشقری، مولانا لطفی نینگ شاهرخ میرزاگه بغیشلنگن بیر قصیده سی، ۷ تویوق و ایریم فردلر هم یبر الگن. پروفیسور ابرتایلان نینگ اظهاراتیگه کۆره، دېوانگه علاوه قیلینگن شعرلر پاریس و لنینگراد (سانکت-پتربورگ) نسخه لری بیلن زکی ولیدی نینگ «لطفی هم اونینگ دېوانی» ناملی کتابیدن همده اۋزبېک معارف پرور یازووچیسى، شاعر و تحقیقاتچی رحمتلی عبدالرؤوف فطرت نینگ «اۋزبېک ادبیاتی نمونه لری» اتلی اثریدن و شو کبی باشقه نسخه لردن آلینگن ۴۳. لطفی دېوانی نینگ ابرتایلان نسخه سی حرمتلی اکادمیسین کانیدی دکتور محمد یعقوب واحدی نینگ شخصی کتابخانه لریده موجود بۆلیب، او کیشی نینگ مرحمتی بیلن بیز اوندن فایده لنیشگه امکان تاپدیک. اوشبو نسخه ده موجود بۆلمه گن غزللرنی اېسه حرمتلی استاد دکتور واحدی شاعر دېوانی نینگ استانبول یونیورسیتته سی نسخه سیدن آلیب کتاب نینگ حاشیه لریگه یازگنلر که دېوانی نسبتاً مکمل حالگه کېلتیرگن.

«ه» گروهی اېسه مولانا لطفی دېوانی نینگ برچه تیلگن نسخه لرینی اۋز ایچیکه آله دی و فرعی دسته لرگه بۆلینه دی. بو گروپگه شامل نسخه لر اساساً سابق سوویت اتفاقی گه کیرگن حاضرگی مستقل دولتلر همدوستلیگی اعضالری بۆلگن جمهوریتلرده سقلنماقده. او جمله دن، اۋزبېکستان علملر اکادیمیه سیده ۶ نسخه، نوایی موزیمیده بیر نېچه نسخه، تاجیکستان علملر اکادیمیه سی قۇلیازمه لر قسمیده ۴ نسخه، لنینگراد (حاضرگی سانکت-پتربورگ) ده ۲ نسخه (اولردن بیری لطفی ناملی عثمانی شاعر دن).

لطفی دېوانی نینگ لنینگراد (یاکه سانکت-پتربورگ) ده گی نسخه سی شوروی اتفاقی علملر اکادیمیه سی آسیا موزیمی نینگ کتابخانه سیده №: bbb, 574 ag

۴۲ لطفی دیوانی، ابرتایلان نسخه سی، ۱۶۷-بیت.

۴۳ لطفی دیوانی، ابرتایلان نسخه سی، ۱۵-بیت.

سانده قید ایتیلگن، نهایتده کیچیک حجمده گی (۲۳ ورقدن عبارت) نسخه دیر. «ل» ردیفده گی غزلردن:

گل یوزینگ قیلدی چو بلبل دېک کونگلنی بیقرار
 آسیغ ایتمس نېچه کیم ایتورلر آز فریاد قیل!

بیتی بیلن اداغکه بیتهدی. لېکن لطفی دېوانی نینگ باشقه نسخه لریده تصادفاً موجود بؤلْمه گن، اونینگ شاهرخ میرزاگه بغیشلب ۸۲۰-ییلده یازگن قصیده سی بو نسخه ده موجود دیر.

استانبول یونیورسیتهدی کتبخانه سیده T.Y 5452 سانلی نسخه و تهران سپهسالار کتبخانه سیده ۱۷۴ سانده قید ایتیلگن نسخه هم (ه) گروهیگه کیره دېگن نسخه لردن سنله دی. استانبول یونیورسیتهدی نسخه سی بیر حمد، بیر نعت و ۲۳۲ غزل، ۲۰ ته کیچیک حجمده گی شعرلردن عبارت. کیچیک حجمده گی شعرلر نینگ ۸ ته سینی تورتلیک، ۸ ته سینی تویوق، اوچته سینی قطعه (قطعه لردن بیرینی بیز تویوق-قطعه دېب اته ییمیز) و فقط بیرته سینی رباعی تشکیل ایتهدی ۴۴ و حجمی کته بولیشیگه قره مه ی بو نسخه هم مکمل اېمس.

بولردن تشقری، شاعر دېوانی نینگ ۱۸-۲۰-عصرلرده کؤچیریلگن نسخه لری هم موجود، محققلر نینگ تأکیدلشیجه، بو متنلر «الف» و «د» گروهلریگه کیره وچی نسخه لردن قویی توره دی. لطفی گه منسوب یوزلرجه شعر اؤزبېکستان و تاجیکستان علملر اکادیمیه لری کتبخانه لریده موجود بؤلگن بیاضلرده هم اوچره دیدی، اولر نینگ کؤچیلگی شاعر دېوانیده گی مشهور غزللر جمله سیدندیر. مولانا لطفی نینگ اویغور یازوویده بؤلگن ۱۳ غزلی متنی اوچ نسخه ده اوچره دیدی. بولر هجری ۹ (میلادی ۱۵)- عصرگه تېگیشلیدیر.

مولانا لطفی شعرلری دېوانی نینگ یوقاریده شرحی بېریلگن موجود نسخه لریدن فایده لنیب تورکیه و اؤزبېکستان جمهوریتلریده اونینگ دېوانی همده

۴۴ پروفیسور اېرتایلان لطفی دېوانی اوشبو نسخه سیده ایگی نعت شعر بارلیگیدن گیره دی، اما بیز نینگچه سکاکی گه هم نسبت بېریلگن بیر نعتدن باشقه نعتیه شعر دېوانده کؤرینمه دیدی. او کیچیک حجمده گی شعرلر سانینی هم ۲۲ ته کؤرسه تیب، اولر نی رباعی بیلن قطعه دن عبارت دیدی؛ قره نگ: لطفی دېوانی مقدمه سی، ۱۴-بیت.

گۈزۈل شعرلىرىدىن تىلنىڭ تۈپلىملىرى نىشىرىلىگەن. بىز بۇرۇنقى نىسخەسى يۈزىدىن ۱۹۶۰-يىلى ئىستانبۇلدا فاكسىمىل قىلىنىڭ «ئىلىقى دىۋانى» ئىقىدە يوقارىدە مەلۇمات بېرىپ ئۆتىدىك؛ ئىندى شاعىرىنىڭ ئۆزبېكىستان جەمھۇرىيىتىدە كىرىل ياكى سىرىلىك (Cyrillik) ئىلىقىدە نىشىرىلىگەن تۈپلىملىرى ۋە سىلىنمەلىرىنى كۆزدىن كېچىرىپ، ئولر ئىقىدە قىسقىچە مەلۇمات بېرىپ، مەلۇمات يۈزىتەمىز.

مولانا ئىلىقىنىڭ سىلىنمەلىرى ئىلرلىرى سادىر ئېرىكىنوف تامانىدىن نىشىرگە تىيارلىنىپ، كىچىكىنە قىتى ۋە سىفاقت يىلىن مەلادى ۱۹۵۸-يىلى كىرىل ئىلىقىدە ئۆزبېكىستان جەمھۇرىيىتى دۆلىتى بىدىقى ادبىياتى تىرفىدىن تاشكېنت شەھرىدە باسىلىپ چىققىن. ئوشبو تۈپلىم، نىشىرگە تىيارلاۋچىسى نىنىڭ قىلمىگە ئايد «ئىلىقى» ئىوانى ئىستىدەگى سۆزباشى يىلىن باشلىنىپ، ۸۴ غىز، رىباغىلر سىرلۇحەسى ئىستىدە ھىر بىرى تورت مىصرى (ئىكى بىت)دىن ئىبارت بۆلىگەن ئون پارچە كىچىك جىمدەگى شىلرلر، شونىنىڭدىك، تويۇق ژانىرىدەگى ئون پارچە شىر ۋە ئىلىقىگە نىسبەت بېرىلىپ كېلىگەن «گل ۋە نوروز» مىنۇم دىستانىنى ئۆز ئىچىگە ئالدى.

ئىسلىتىپ ئۆتىش كېرەك كە «رىباغىلر» ئىوانى ئىستىدە بېرىلىگەن ئۇن شىلردىن بىر تەسى ھىم رىباغى ئىمىس، چۈنكە رىباغىگە ئىص عىروض نىنىڭ ھىزج مىثن ئىخرى مكىفوف مەجبۇب (مىفعلۇ مىفاعىلۇ مىفاعىلۇ فُعل) ۋە ئونگە ئىقىن ۋىزىلردە يازىلمەگەن، بلكە ئولر نىنىڭ ئىككى تەسى قىتە، قالىگەن سىكىز تەسى ئىسە تۇرتلىك دېب ئىشگە تۇغرى كېلەدى. بو بېردە بىز «تۇرتلىك» ئىمەسىنى فارس دىرى ادبىياتىدە مەجۇد بۆلىگەن «دوبىتى»گە مەادل مەنادە ئىشلىتەمىز. چۈنكە بو ئىل تۇرت مىصراع ياكە ئىكى بىتدىن تۈزىلىگەن شىلر نىنىڭ ۋىزىنى مەىن ئىمىس، بەضاً ھىزج مىسدس مىحذوف ياكە مىقصور (مىفاعىلن مىفاعىلن فەولن/مىفاعىل) ۋىزىدە گاهى ھىم رىل مىسدس مىحذوف ياكە مىقصور (فاعلاتن فاعلاتن فاعلن/فاعلات) ۋىزىدە ئىتلىدە. مىثال صىفىتىدە، فارس دىرى تىلى نىنىڭ مىشەور دوبىتى يازر شاعىرى، بابا طاهر عىرىان نىنىڭ (ۋفاتى ھىق ۴۱۰ م/۱۰۱۹/۱۰۲۰-يىلى) ئوشبو ژانىرگە ئايد شىلرلى (دوبىتىلىرى) نىنىڭ ھەمەسى كۆرسە تىلىگەن بىرىنچى ۋىزىدە دىر. اما ئىلىقىنىڭ تۇرتلىكلىرى ئىسە يوقارىدە كۆرسە تىلىگەن ئىككىنچى ۋىزىدە يازىلىگەن. تۇرتلىكلىردىن باشقە ئىككى تە قىتە ھىم ئۆشە

وزندەدەر، اولر نینگ بیری اېسە تجنیسلی قافیە اساسیدە یازیلگن، شو سبیدن بیز اونی شرطلی روشدە «قطعه-تویوق» دېب اتمیمیز.

تۈپلمگە «تویوقلر» سرلوحەسی اۋستیدە کیریتلگن شعرلر نینگ ۸ تەسی عادی تویوق بۇلیب، ایگیتەسی اېسە تجنیسلی قطعە (قطعه-تویوق) نامی بیلن اتشگە تۇغری کبلەدی. شوندهی قیلیب، مذکور تۈپلمدە مولانا لطفی اثرلریدن ۸۳ غزل، ۸ تۈرتلیک، ۸ تویوق، اوچ قطعە-تویوق، بیر قطعە - جمعاً ۱۰۳ پارچە شعر سیغدیریلگن. «گل و نوروز» داستانی اېسە لطفی نینگ زمانداشی تورکیگوی شاعر مولانا حیدر خوارزمی قلمیگە عاید بۇلیب، خطالی روشدە مولانا لطفی گە نسبت بېریلیب کبلگن. اوشبو تۈپلم نینگ ایگینچی نشری هم خودی شو شکلدە ۱۹۶۰-ییل تاشکېنتدە چاپدن چیققن، بونینگ نشرگە تیارلاوچیسى هم صادر اېرکینوف دیر؛ لېکن ایگینچی نشر بیلن بیرینجی نشر اۋرتەسیدە دپیرلی فرق موجود اېمس، سۈزباشی سیدە هم ینگى گپ یۇق، شونینگدېک، غزلر و باشقە ژانرلردەگی شعرلر سانى ایگلە نشردە هم بیر خیل برابر، فقط «رباعیلر» و «تویوقلر» قسملریدن سۈنگ «قطعلر» عنوانی اۋستیدە اوچ تجنیسلی قطعە (قطعه-تویوق) و بیر عادی قطعە کبلتیریلگن، خلاص. ایگلە نشردە هم تۈپلم نینگ آخریدە قیسقە-گینه «سۈزلیک» بېریلگن.

لطفی دېوانی و اونگە نسبت بېریلگن «گل و نوروز» ناملی داستانى نینگ باشقە بیر نشری بیر مجلددە ۱۹۶۵-ییل، تاشکېنت «بديعی ادبیات نشریاتى» دە چاپدن چیققن. اونى هم صادر اېرکینوف نشرگە تیارلەگن و کتاب اونینگ «لطفی» عنوانی اۋستیدە یازیلیب، شاعر نینگ حیاتی و ایجادى حقیقە معلومات بېرەدیگن مقدمەسى بیلن باشلنەدی. «دېوان» ۲۷۶ غزلنى اۋز ایچىگە آلەدی. شاعر نینگ کیچىک ژانرلردەگی شعرلری اېسە «رباعیلر»، «تویوقلر» و «قطعلر» گە تصنیف اېتیلگن. رباعیلر عنوانی اۋستیدە بېریلگن ۲۷ پارچە شعردن فقط بیرتەسى رباعى بۇلیب، قالگن ۲۶ تەسى تۈرتلیکدیر. دېواندە تویوقلر سانى ۱۶ و قطعلر سانى اېسە ۹ گە یېتەدی. قطعلردن ۷ تەسى تجنیسلی قافیە اساسیدە تۈزىلگن بۇلیب، اۋزیمیز تکلیف قیلگن «قطعه-تویوق» اصطلاحی بیلن اتشگە تۇغری کبلەدی. بو دېوان شاعر نینگ مجموعاً ۳۲۸ پارچە شعرینی اۋز ایچىگە آلەدی، بولردن تشقرى شاعر نینگ فارس درى

شعرلريدن بيزگچه يېتیب كېلگن ايريم بيتلری هم اۋزبېكچه ترجمهسى بيلن دېوانگه كيريتيلگن.

۱۹۸۵-يىلده «لطفى شعريتيدن» عنوانى بيلن شاعرنيگ شعرلريدن ينه بير كىچىك تۈپلەم تاشكېنتده چاپدن چىقدى. مجموعه، اېركين احمد خواجه نينگ «مولانا لطفى» عنوانى آستيدە يازگن سۈزباشىسى بيلن باشلنەدى. سۈزباشىدە تىزگن بېرىلىشىچە، تۈپلەمگە صادر اېركينوف نىشرگە تيارلەگن «لطفى دېوانى» دن تىلنگن شعرلردن تشقۇرى، شاعر دېوانى نينگ بير قطار قۇلبازمە نىسخەلريدن آلىنگن غزل، رباعى، تويوق، قطعە و فردلرى هم كيريتيلگن. اوشبو مجموعه دەگى غزللر سانى ۱۵۳تە، تۈرتلىكلر عنوانى آستيدە بېرىلگن شعرلر سانى ۶۱تە. جملە دن ۱۸ تويوق، ايگى رباعى، ۶ تجنىسلى قطعە (قطعە-تويوق) و ۳۵تە تۈرتلىكدير.

بولردن تشقۇرى، تۈپلەمدە «فردلر» عنوانى آستيدە لطفى نينگ ۳۱تە ايريم بيتلرى هم كېلتيريلگن. بوندى فردلر، اصليدە بعضى غزللردن توشىپ قالگن، ياكە شاعر اولرنى اۋشە وزن و قافىەدە غزل تكميل اېتیب اونگە قۇشيش نيتيدە يازگن، كېيىنچە ليك، غزللر توگە تىلمەي، او بيتلر مجرد و فرد حاليدە قاليپ كېتىگندىر، دېب تخمين قىلىش ممكن. چونكە بو فردلر ايچيدە ايگى مصرع قافىەدەش بۇلىپ مطلع شكيلنى اۋزىگە آلگن بيتلر هم موجود كە شوندى تىلگن تخمينگە امكان بېرەدى.

مولانا لطفى دېوانى نينگ اۋزبېكستان جەمهوريتيدە نىشر اېتيلگن نىسخەلرى نينگ اېنگ كتە جملە مكملاغى ۱۹۸۷-يىل تاشكېنتدە «غفور غلام ناميدەگى ادبيات و صنعت نىشرىياتى» تامانيدن چاپ اېتيلگن «سېن سن سېوريم» ناملى كىتابدير. بو عنوان شاعر يىمىز نينگ بير غزلى مطلعى نينگ بيرىنچى مصراعيدن آلىنگن و او مطلع بودير:

سېن سن سېوريم، خواه اينان، خواه اينانمە،

قاندور جگریم، خواه اينان، خواه اينانه!

بو كىتاب اۋزبېكستان نينگ اوچ ادبياتشناس عالمى (صادر اېركينوف، اې. فاضلوف، اېركين احمد خۇجەيپف) تامانلريدن نىشرگە تيارلنىپ، جەمهوريت نينگ اتاقلى ادبياتشناس عالملىرى و ممتاز ادبيات متخصصلىرى (عزيز قىوموف، سويمە غنى يېو، بېگ على قاسموف، نتن مله يېف، خىرالدين سلطانونوف، عبدالقادر هيىتمېتوف، عادل يعقوبوف) دن تشكيل تاپگن تحرير هياتى نظريدن اۋتېب، فيلالوۋى فنلرى دكتورى

پروفیسور صادر ابرکینوف مقدمہ سی بیلن نشر ایتیلگن و شاعرینگ خیلہ-خیل غنایی تورلردہ یازیلگن شعرلرینی اؤز ایچیگہ آلدی. «گل و نوروز» منظوم داستانی ہم آلدینگى تۋپلملردہ گیدېک، لطفی گہ نسبت بېریلیب، اوشبو مجموعہ گہ کیریتیلگن. «سېن سن سېوریم» تۋپلمی ۳۲۶ غزلی اؤز ایچیگہ آلدی، معلوم بۋلشیشچہ، بو مجموعہ گہ ۱۹۶۵-ییلدہ نشر ایتیلگن لطفی «دېوان»-یدہ- گى ۲۷۶ غزلدن ۲۷۵-تہسى، ابرکین احمدخواجہ ییف تامانیدن تاپیلیب، ۱۹۸۵-ییلدہ نشر ایتیلگن ۵۷ غزل نینگ ہمہسى کیریتیلگن، شو بیلن غزللر سانى یوقاریدہ کۋرستگنیمزدېک، ۳۲۶ گہ ییتہدی. فقط بیر غزل اېسہ نامعلوم سببگہ بناء تۋپلمگہ کیریتیلمہ گن. او غزل قویدہ گى مطلع بیلن باشلنہدی و ابرکین احمد خواجہ ییف تامانیدن نشر ایتیلگن کيچکینہ تۋپلمدہ ہم موجود دیر.

گل رنگ آلور لاله یوزونگدین چمن ایچرہ،
تیتیر دغى کون شمع بېکین انجمن ایچرہ^{۴۵}.

«سېن سن سېوریم» تۋپلمیدہ غزللردن تشقرى، کيچکینہ ژانلردہ گى شعرلر ہم موجود؛ مثلاً، «تۋرتلیکلر» عنوانى آستیدہ ۲۰ تہ شعر کېلتیریلگن گہ او جملہدن تۋرتتہسى تویوق، بیرتہسى رباعى، بیرتہسى قطعہ-تویوق (تجنیسیلى قطعہ) و قالگن ۱۴-تہسى تۋرتلیکیدیر.

«رباعیلر» عنوانى آستیدہ بېریلگن ۲۷ تہ شعردن ہم فقط بیرتہسى رباعى، بیرتہسى تویوق و قالگن ۲۵ تہسى تۋرتلیکیدیر. «تویوقلر» سرلوحہسى آستیدہ ۱۶ تویوق و «قطعہلر» عنوانى آستیدہ اېسہ ۹ قطعہ کېلتیریلگن اولر نینگ ۸ تہسى قطعہ-تویوق بۋلیب، فقط بیرتہسى عادى قطعہ دیر. بیز نینگچہ، اوشبو تۋپلمگہ مختلف عنوانلر آستیدہ کیریتیلگن تۋرتلیک سانى ۳۹ تہ، تویوقلر سانى ۲۱ تہ، قطعہ-تویوقلر سانى ۹ گہ ییتہدی، رباعیلر سانى ایکی تہ و عادى قطعہ اېسہ فقط بیرتہ دیر. غزللر بیلن کيچکینہ ژانلردہ گى شعرلرنى قۋشیب آگنڈہ اوشبو مجموعہ گہ داخل شعرلر نینگ سانى، فردلردن تشقرى ۳۹۹ گہ ییتہدی. بولردن باشقہ، مذکور تۋپلمگہ «فردلر» عنوانى آستیدہ بېریلگن ۳۲ على حدہ بیت ہم کیریتیلگن، اولردن ۲۱-بیرتہسى اېسہ

^{۴۵} لطفی. دېوان و گل و نوروز داستانی (صادر ابرکینوف مقدمہ سی بیلن)، تاشکېنت: غفور غلام نامیدہ گى ادبیات و صنعت نشریاتی، ۱۹۶۰. ۲۳۷-بیت.

اېركين احمد خۇجەيېف تامانیدن تاپیلیب نشر اېتیلگن فردلردندیر. فردلردن بیری اېسه، شو کتاب نینگ ۷۳-بیتیدەگی غزل نینگ اوچینچی بیتیدیر که ناتوغری شکلده فرد دېب آلینگن.

نازکلیگیدین باده لعل ایرنینه قویسه،^{۴۶}

اول یېرگه یېتینچه که بارور باری کورونور.

«سېن سن سېوریم» مجموعه سیده مولانا لطفی گه نسبت بېریلیب کېلگن حیدر خوارزمی نینگ «گل و نوروز» منظوم داستانی هم قۇشیب چاپ اېتیلگن. بو تۇپلم، ایضاح و لغتلی بیلن آگنده، جمعاً ۴۶۲ بیت (۲۳۱ ورق)نی تشکیل اېتهدی.

«سېن سن سېوریم» تۇپلمیگه سۇزباشی یازگن صادر اېرکینوف، «اوشبو تۇپلم أرقه لی ... تقدیم قیلینه یاتگن «لطفی دېوانی» اونینگ بوتون عمری دوامیده یرەتگن لیریک اثرلرینی قمرەب آلهدی»، دېب ادعا قیلەدی^{۴۷}.

اۋزبېکستان جمهوریتیدە مولانا لطفی هروی دېوانی نینگ آخرگی نشری، «لطفی دېوانی» عنوانی بیلن ۲۰۱۲-ییل تاشکېنتدە، «غفور غلام نامیدەگی نشریات-مطبعه ایجادي اوی» تامانیدن عملگه آشیریلدی. بونینگ نشرگه تیارلاوچیسى و مقدمه مؤلفى هم رحمتلى صادر اېرکینوف. اۋزبېکستان جمهوریتیدە نشر اېتیلگن لطفی شعرلری تۇپلمی ایچیدە، شاعر نینگ حمدده ایتیلگن بیر غزلی و نعت موضوعیدە ایتیلگن بیر قصیدەسى، شونینگدېک، شاهرخ میرزاگه بغیشلنگن بیر قصیدەسى ایلك بار اوشبو دېواندن اۋرین آگن. اولردن تشقرى، دېوانده یېرلشگن غزلر سانى ۳۲۳تە (حمد و نعت و قصیدە بیلن کتە لیریک ژانردەگی شعرلر سانى ۳۲۶ گە یېتەدی)، تۇرتلیکلر سانى ۴۴تە، تویوقلر ۱۷تە، قطعەلر ۹تە (اولردن ۸تەسى تویوق-قطعە) و فردلر اېسه ۲۷تەگە یېتەدی.

بولرگه علاوه، اوشبو دېوان نینگ آخریدە «فارس تیلیدەگی اثرلردن نمونەلر» سرلوحەسى آستیدە، نوایی «محبوب القلوب» تذکرەسیدن آلینگن لطفی نینگ بیر

^{۴۶} «سېن سن سېوریم» تۇپلمیدە «قویسه» (қўйса) سۇزى هم ناتوغرى شکلده «قۇيسه» (қўйса) يازیلگن؛ ۷۳-بیت.

^{۴۷} «سېن سن سېوریم»، ۶-بیت.

فارسچە بېتى بىلن منبعى كۆرسەتيلگەن بىر بېش بېتىلى فارسچە غزلى ھم جودە ختالى بىر شكلدە يازىلىپ، جايلاشتىرىلگن.

«لطفى و جامى نىنگ مناسبتلىرىدىن» سرلوحەسى آستىدە اېسە، بو ايگى زمانداش ادبى شخصىت نىنگ مناسبتلىرى حقىدە تارىخى كىتابلر و تىكرەلدە يازىلگن روايتلردن كېلتىرىپ، مولانا لطفى نىنگ مولانا جامى گە اتب يازگن «سختن» ردىفلى فارسچە قىسىدەسى مطلقى بىلن بىرگە، لطفى اۋز حىياتى نىنگ آخىرلىدە يازگن و اونىنگ اىستىگى بىلن جامى اونگە آلتى بيت قۇشىپ، يېتى بېتىلى تۇلىق غزلىگە ايلنتىرىپ، اۋز دېوانىگە كىرىتگن مطلقى ھم جامى نىنگ غزلى بىلن دېوان نىنگ سۇنكىگىدە بېرىلگن. دېوان نىنگ آخىرىگە اېسە، خودى «سېن سن سېورىم» تۇپلىمىدە بۇلگىنىدېك، لغت و اىضاحلر ھم علاوه قىلىنگن؛ لطفى دېوانى نىنگ اۋزبېكىستان جىمهورىتدە ۲۰۱۲-يىلدە چىققن سۇنگ نىشىرى جىمعا ۴۱۲ بېت (۲۰۶ ورق) دن عبارت.

دكتور صادر اېركىنوف اۋزى نىنگ سۇزباشى سىدە، اوشبو «دېوان» نى شاعر غزلىياتى نىنگ «تۇلدىرىلگن نىشىرى» دېب اتشىگە قرەمەى، بوندىگى غزللر ھمدە كىچىك ژانرلردەگى شىعرلر، حتا فردلر نىنگ سانى ھم «سېن سن سېورىم» جىموعەسىگە كۆرە آزاراق ياكە اوندىگى شىعرلر بىلن قىسما تېنگ كۆرىنەدى. چونكە ايتىلگن تۇپلىمدە غزللر سانى ۳۲۶ تە بۇلسە، بوندى اېسە، اولر نىنگ سانى ۳۲۳ تە دن عبارت. دېوان نىنگ اىكلە نىسخەسى نىنگ مقايىسەسىدىن معلوم بۇلىشىچە، «سېن سن سېورىم» تۇپلىمىدەگى غزللردن تۇرت غزل نامعلوم سىبىگە كۆرە بو دېوانگە كىرىتىلمەگن، و مذكور تۇپلىمدە موجود بۇلمەگن بىر غزل اېسە بو دېواندە بار. شوندى كىلىپ، بىرىنچى بار نىشىرى اېتىلگن حمد، نعت و قىسىدە بىلن قۇشىپ آلكندە، كتە ژانردەگى شىعرلر نىنگ سانى بو دېواندە ھم ۳۲۶ تەگە يېتەدى، يعنى «سېن سن سېورىم» تۇپلىمىدەگى غزللر بىلن تېنگ بۇلەدى. كىچىك ژانرلردەگى شىعرلر (تۇرتلىك، توبوق، قىطعە و رباعى) سانى اىكلە دېواندە ھم جىمعا ۷۲ تە، اما «فردلر» سانى «سېن سن سېورىم» جىموعەسىدە ۳۲ تە بۇلسە، دېوان نىنگ اوشبو نىشىرىدە فقط ۲۷ تە فرد بېرىلگن.

مولانا لطفى توركى تېل نىنگ بويوك شاعرى و ماھر سۆز اُستاسى صفتىدە، حاضرگى زمان بوتون توركى خلقلر دقت-اعتبارىنى اؤزىگە جلب اېتەدى، اونىنگ حياتى و ادبى مىراثى اوشبو خلقلر تحقيقاتچىلىرى، ادبىياتشناس عالملىرى تامانىدن اؤرگەنيلەدى و بېلىم يورتلىرىدە اۇقتىلەدى. سۆزىمىزگە مثال توركىيە جەمھورىيىتىدە ۱۹۹۷-يىل نىشر اېتىلگن مولانا لطفى دېوانىدىر. اوشبو دېوانگە كىرىتىلگن شەرلر مەتنى، پروفېسسور دكتور گونى قرەاغاج Güney Karağaç تامانىدن، مولانا لطفى شەرلىرى دېوانى نىنگ التى مشھور قۇليازمە نىسخەسى اساسىدە تىنقىدى تيارلىنىپ، «اتاتورك كلتور، دىل، تارىخ يوكسك قورومو» حضورىدە فعالىت االىب بارە ياتگن «تورك دىل قورومو» طرفىدن انقرەدە باسىلىپ چىققن. كتاب اۇنگ سۆز، مەتن، نىسخە فرقلرى، دىزىن (كتلوك يا رەنما فەرست) كى قىسىملردن عبارت بۇلىپ، جەمئاً ۷۳۲ بېت (۳۶۶ ورق) نى تىشكىل اېتەدى. بونگە شاعر نىنگ قلمىگە عايد بۇلگن حمد غزلى، نعت قىسىدەسى، شاھر خ مىرزا، اولوغ بېك مىرزا، بايسنغر مىرزا و شەھزادە مىرزا علاؤ الدولەلرگە بىغىشلىگن تۇرت قىسىدە بىلن بىر تەسى ملىم بۇلگن ۳۶۱ غزل (حمد و نعت و قىسىدەلر بىلن اَلگندە جەمئاً ۳۶۷ تە كتە غنايى ژانردەگى شەر) و كىچىك ژانرلردە يازىلگن تۇرتلىك، تويوق، رباعى و قىسىدە كى ژانرلردن على حدە سىرلوحە بېرىلمەسدىن ۱۱۳ پارچە شەر^{۴۸} و ۵۷ فرد كىرىتىلگن، اما اولر نىنگ ۵ تەسى غزللردە موجود بۇلگنى اوچون فردلر سانىنى ۵۲ تە دېب اَلەمىز. لطفى دېوانى نىنگ انقرە نىشرى مذكور دېوان نىنگ تاشكېنتدە باسىلىپ چىققن نىسخەلرىدە بۇلمەگن ۳۵ غزلى ھەمدە بعضى غزللردە تاشكېنت نىشرلىرىدە اوچرە مەيدىگن اُرتىقچە بىتلرنى اؤز اىچىگە اَلەدى، بىراق اؤزبېكىستان نىشرلىرىدە كېلگن تۇرت غزل بو نىسخەدە اوچرە مەيدى. بولرگە قرەمسدىن، اوشبو نىسخە بوندن اَلدىنگى توصىف اېتىلگن نىشرلرگە كۆرە اېنگ كتە و كۇپراق شەرنى اؤز اىچىگە اَلەدى، تۇپلمەگى بىتلر نىنگ سانى ۲۷۴۰ گە يېتەدى. بىراق، ملك الكلام مولانا لطفى دېوانى نىنگ قۇلنىگىزدەگى نىسخەسى، تۇرت توركى غزل و بىر تە ھەم بېش بىتلىلى فارسچە غزلى اوندىن كۆرە كۇپراق اؤز اىچىگە

^{۴۸} دكتور قرەاغاج، اؤزى نىنگ دېوانگە يازگن اۇنگ سۆزىدە، بو ۱۱۳ پارچە كىچىك ژانردەگى شەرلر نىنگ ھەمسىنى تويوق (تويوق) دېب ا تەيدى!

آلگنلىگى بىلن، پروفېسور گوئى قره‌آغاچ (گ. ق.) نىسخەسىدىن اوستون تورەدى و بۇنگە كىرىتىلگن شعرلارنىڭ بىتلرى سانى جەمئاً ۲۷۷۴ گە تىنگىدۇر.

ھەر ھالدا، تەسۋىف اېتىلگن جەمئەلر و دېوانلر لطفى غنايى اثرلارنى بوتونلەي اۇز ايچىگە آلمەيدى، چۈنكە تەدقىقاتچىلر، شاعرلارنىڭ غزللرى و تەبىئىيەتلىرى سانىنى تەتقىقلاش دېوان و جەمئەلردەگى شعرلارنى كۆپراق كورستماقەدلر، مثلاً، يوقارىدە ايسلەتىلگن اسلام انسىكلوپېدىسى (انگلىسچە تەن، ۱۹۸۳-يىلدە چىققن) دەگى مەلۇماتگە كۆرە، مولانا لطفى شعرلرى سانى ۵۴۸ دىن آرتىق، اولردن ۳۷۸ تەسى غزل و ۱۱۲ تەسى تەبىئىيەت و قالگن باشقە ژانرلردەگى شعرلردۇر. تەسۋىف قىلگن دېوان و تۈپلەلردە اېسە شاعرلارنىڭ ۵۲ فرىدىن باشقە جەمئاً ۴۸۴ پارچە شعرى موجود بۇلىپ، اولارنىڭ ۳۶۶ تەسى غزل (ھەمدە ايتىلگن شعر ھەم غزل ژانرىگە داخلى)، ۵ تەسى قەسئە (نەت شعرى ھەم قەسئەلر جەمئەدە)، ۵۶ تەسى تۈرتلىك، ايگىتەسى رباعى، ۴۰-تەسى تەبىئىيەت، ۱۵ تەسى قەسئەدەن عبارتدۇر. فرىدلر اېسە ايرىم غزللردن توشىپ قالگن بۇلىشى مەمكەن، شۇنىڭ اوچون اولارنى مەستقل شعر دېب ھەسابلاش بىزنىڭچە مەقول كۆرىنمەيدۇ.

مولانا لطفى نىڭ قۇلىنگىزدەگى دېوانى انە شو اېسەلەتەپ اۇتىلگن قۇلىازمەلر - پروفېسور اسماعىل اېرتايلان تامانىدىن نەشر اېتىلگن دېوان (اېرتايلان ن.)، استانبول يونيورسىتەسى نەسخەسى (يونيورسىتە ن.)، و چاپ اېتىلگن نەسخەلر - «سېن سىن سېورىم» تۈپلەمى (س. س.)، لطفى دېوانى نىڭ ۲۰۱۲-يىل تاشكېنتدە باسلىپ چىققن سۇنگ نەشرى (ل-د-۲۰۱۲) و شاعر دېوانى نىڭ دكتور گوئى قره‌آغاچ جىناپلرى تامانىدىن ھازىرلىنىپ، انقرەدە باسلىپ چىققن نەشرى (گ. ق.)، اولردە يېرلشتىرىلگن شعرلرگە نەسبئاً تەنقىدى ياندەشەش اساسىدە تيارلندى و شعرلارنىڭ ژانر و سان جەھەتدەن تەسۋىفى ھەم يوقارىدە كۆرسەتىلگن مەسئەلەگە مەوافىدۇر.

اوشۇبۇ نەسخەدە، مولانا لطفى دېوانى نىڭ قۇلىمىزدە موجود خەتلى و چاپى نەسخەلرىنى مەقسەلەش اساسىدە، شاعر شعرلرى نىڭ وزن، مەنى و گراممە جەھەتدە اېنگ تۇغرى شەكلىنى تەنلەشە دقت قىلىندى و نەسخەلردەگى خەتلەر صفەلر قۇبۇسىدە كۆرسەتىلدى. دېواندەگى شعرلارنى يازىشە، سۇنگى يىللردە و تەبىئىيەتدە اۋزبېك

تیلی اوچون ایشلب چیقیلگن املا و یازیش یۇروغی و بعضی بیر اۇنلی تاووشلرنینگ قبول قیلنیگن املا شکلیگه رعایت ایتیلدی.

اېسله تیب اۇتیش لازم که اصلیده بوندهی تحقیقی ایشلر دولت یا بیرار مدنی تشکیلات حمایه سی بیلن اَلیب باریلیشی، اونی مکمل شکله انیق و دقیق بجریش اوچون تدقیقاتچیگه بوتون امکانلر مهیا قیلینیشی کبره ک بۇله دی، اما اوشبو قلم اېگه سی بوندهی حمایه و امکانلردن محروم بۇلگن حالده، شخصی امکانلریگه تیه نیب، اوشبو دېوانی نشرگه تیارلشگه سعی و حرکت کۇرستدی. مولانا لطفی دېوانی نینگ اۇز قلمی بیلن یازگن الفبامیزده گی اوشبو نشری ممتاز ادبیاتیمیز شیدالری، اینیقسه انه تیلی و ادبیاتینی سېویب اۇرگنیشگه مایل بۇلگن یاشلریمیز اوچون فایدەلی بۇلر دېگن امیدده من.

پوهنوال دکتور سید محمد عالم لیب
انقره (تورکیه)، ۱۳۹۸-ییل سرطان آیی
(میلا دی ۲۰۱۹-ییل جون آیی)

مولانا لطفی هروي

دېوانی

نشرگه تيارلاوچى:

دكتور سيد محمد عالم لبيب

کابل،

هـ.ش 1399 / م 2020

کتاب بېلگيلری:

کتاب آتی: مولانا لطفی هروي دېوانی

شاعر: مولانا لطفی

تایپ: عبدالمجید اوزگون و س. م. ع. لیب

تېکشیریب، مقایسه لب، توزه تیب نشرگه تیارلاوچی و مقدمه مؤلفی:

پوهنوال دکتور سید محمد عالم لیب

دیزاینچی و مرتب: فدا محمد صمد بېک و بشیر احمد بشیر قونغر

مقوآ طراحی: بشیر احمد بشیر قونغر

نشر قیلووچی: سکینه بانو غضنفر کتب خانه سی

باسیم بېری و بیلی: کابل، ه. ش. ۱۳۹۹ / م. ۲۰۲۰

باسمه خانه: شرکت بسته بندی حبیب الله حبیب

نسخه لر سانی (تیراژ): ۲۰۰۰ جلد

باسیلش نوبتی: بیرینچی

چاپ حقّی، نشرگه تیارلاوچی

و محررگه عایدیر

مندرجه

ملک الکلام مولانا لطفی هروی حیاتی و اثرلری حقیده

۱. شاعرنینگ حیاتی، تولد و وفات ییلری .....و
۲. مولانا لطفی نینگ تحصیلاتی .....ص
۳. لطفی نینگ ادبی میراثی.....ش
۴. تورکی دېوان و اونینگ تورلی نسخه لری.....ث

دېوان متنی

- حمد ۲-۱
- نعت.....۷-۳
- قصیده لر.....۲۳-۸
- غزللر.....۵۶۵-۲۴
- تۇر تلیکلر.....۵۷۸-۵۶۶
- رباعیلر.....۵۷۹
- تویوقلر.....۵۸۹- ۵۸۰
- قطعه لر.....۵۹۴-۵۹۰
- فردلر.....۶۰۲-۵۹۵
- فارسچه غزل و مفردات.....۶۰۵-۶۰۳
- مولانا لطفی نینگ مولانا جامی گه وصیت قیلگن مطلعی.....۶۰۷-۶۰۶
- مولانا لطفی دېوانی سؤز لیگی.....۶۲۵-۶۰۸

بغیشلاو

اۋزبېك ممتاز ادبياتى شاه اثرلريدىن بۇلگن مولانا لطفى دېوانى نىنگ كمينه قۇليده تيارلنگن اوشبو نشرىنى، بىرىنچى بۇلىب كۇزىمنى خط و كتاب بىلن تنيشتيرگن رحمتلى والدهم - كيچيكبىبى لقى بىلن مشهور مريم بىبى - و تعليم آلىب اۇقوميشلى بۇلىشىم يۇليده قۇليدن كېلگن امكانلرنى مهيا قىلگن مرحوم قىلگاھىم سىدتوردى خان نىنگ پارلاق خاطره لريگه كمال احترام بىلن بغيشله يمن.

ملک الکلام مولانا لطفی ھروی حیاتی و اثرلری حقیده

۱. شاعرنینگ حیاتی، تولد و وفات ییلری

اؤز گؤزل و دلنشین غزللری بیلن ماوراءالنهر و خراساندىن تارتیب عراق عجم گچه بؤلگن کۆپ کتّه و کبنگ ساحهده یشاوچی تورکي تیللی خلقلر آره سیده کبنگ شهرت قازانگن، اؤز زمانى نینگ ملک الکلامى لقینى کسب اېتیب، اؤشه دور و کببىنگى دورلر بویوک عالملىرى و شاعرلىرى نینگ چوققور احترامیگه سزاوار بؤلگن بیریک سؤز صعنتکارى و سؤز حلهسى کاروانى نینگ ییشروى، مولانا لطفی ھروی اؤزى نینگ یوکسک ادبى میراثى بیلن چغتای تورکچهسى نامى بیلن مشهور قدیم اؤزبېک تیلی ادبیاتی تاریخیده علیحده اؤرین اېگلهیدی.

ھجرى ۸-عصر آخرلىرى و ۹-عصر نینگ بیرینچى یرمى قدیم اؤزبېک ادبیاتی نینگ ترقیاتی و رواجلە نیشیده کتّه اهمیتگه اېگه. چونکه بو دورده تورکى تیل (قدیم اؤزبېک تیلی) ده اؤزلىرىدن گؤزل و قیمتلى ادبى اثرلر میراث قالدیرگن شاعرلرنینگ بوتون بیر نسللى، جمله دن «محبت نامه» نى یازگن شاعر خوارزمى، «لطاقتنامه» مۇلفى خجندى، «گلشن اسرار» و «گل و نوروز» منظوم داستانلرى نینگ مۇلفى حیدرى خوارزمى، «تعشق نامه» مۇلفى سید احمد، «ده نامه» نى یازگن یوسف امیرى، گؤزل غزللر شاعرى مولانا آتایى بلخى، تورکى تیلده قصیده چیلیک نینگ رواجیگه کتّه حصه قۇشگن سکاکی سمرقندى، «یوسف و زلیخا» داستانینى یازگن حامدی بلخى و نفیس غنایى شعرلری بیلن سېوگى و محبت کویچىسى بۆلمیش مولانا گدا یا گداىى ھروی کبى استعدادلى شاعرلر یشب یتیشدیلر. مولانا لطفی ھروی انه شو شاعرلر زمره سیدن بۆلیب، اولرنینگ سرخیلى دیر .

مولانا لطفی ھمدە اونگه زمانداش بؤلگن شاعرلر حیاتی و ایجادلری حقیده ھجرى تۇقیزینچى عصردن باشلب، مختلف دورلرده یازیلیب ییزنینگ زمانیمیزگه قدر یتیب کبلیگن بولاق و منبعلرده کۆپ یا آز معلومات موجود. بو معلومات و ملاحظه لر مذکور شاعرلر حیاتی و ادبى میراثلری نینگ همه قیرهلرینى هر تامانلمه یارپته

آلمسەدە، اولرنى اۇرگنیش و اولر تۇغرىسىدە علمى-تحقیقى ایش آلیب باریش اوچون اساسى اهمیتگە ابگەدیر. کۆرسەتیلگن دور قدیم اۇزبېک ادبیاتی نمایندهلریدن مولانا لطفى حقیده مشخص قیلیب سۆز یوریتگنده، ۹- عصرنینگ بویوک عالمى و متفکر شاعرى علی شیر نوایی نینگ «مجالس النفايس»، «نساء المحبه من شمائم الفتوه»، «محاکمة اللغتين»، «حالات سيد حسن اردشير» و باشقه اثرلریده؛ غیاث الدین خواندمیر (ه.ق. ۸۸۰-۹۴۳) نینگ علی شیر نوایی حیاتی، مؤلفاتی و عمرانی اثرلریگە بغيشلەنیب یازگن «مکارم الاخلاق» و تاریخی اثرى «حبيب السیر» ده، عبدالله کابلی نینگ «تذکرۃ التواریح» ناملى کتابى و باشقه منبەلرده اونینگ خصوصیده معتبر و قیمتلى معلومات و ملاحظەلر موجود. کييينگی دورلرده هم، هر بیرده که نوایی دن آلدینگی دور تورکي ادبیات حقیده سۆز یوریتیلرکن، مولانا لطفى و اونینگ اثرلری تۇغرىسىدە ناچار قلم تېبرەتیلەدی. بیراق، پروفیسور نتن مله یېف نینگ حقلی روشده تأکیدلشیچە، منبەلرده گی معلومات و ملاحظەلر، شونینگدېک، لطفى نینگ بیزگە قدر سقلەنیب کېلگن اثرلری هم اونینگ شرح حالینی تۇلیق یاریتیش امکائینی بېرمەیدی.^۱ شو سببدن، حاضرگی زمانده هم شاعر حیاتی و ایجادی حقیده آلیب باریلگن تدقیقلر نتیجه سی بۇلگن اثرلر مؤلفلری، اونینگ شرح حالینی مفصل و کېنگە ییتریب یازیشگە قیلگن حرکتلری جریانیده، بعضی بیر خطالرگە یۇل قۇیگنلر. بونده ی خطا و غلطلیکلر کۇپینچە مولانا لطفى نینگ تولد و وفات سنەلری، تۇغیلگن و وفات ابتگن یېرى همده اونینگ اصل نامى و باشقه شو کبی مسألەلرده اوچرەیدی.

مذکور منبەلر، تورکیه جمهوریتیده ۱۹۶۰-ییل باسیلیب چیققن «لطفى دېوانی» نینگ باشیده، مقدمه اۇرنیده یازیلگن پروفیسور اسماعیل حکمت اېرتایلان قلمیگە عاید تحقیقى مقاله، اۇزبېکستان جمهوریتیده نشر اېتیلگن کتابلردن پروفیسور نتن مله یېف نینگ «اۇزبېک ادبیاتی تاریخی» درسلیگی همده اۇزبېکستان فنلر اکادیمیەسى تامانیدن نشر اېتیلگن بېش جلدلیک «اۇزبېک ادبیاتی تاریخی» نینگ بیرینچی جلدی، فیلالوژی فنلری دکتوری صادر اېرکینوف نینگ بیر نېچە مرتبه کتە و کیچیک حجملرده نشر اېتیلگن لطفى شعرلری تۇپلمى باشیده یازگن باش سۆزلری،

^۱ نتن مرادووېچ مله یېف. اۇزبېک ادبیاتی تاریخی، بیرینچی کتاب، تاشکېنت: «اۇقیتووجى»، ۱۹۷۶. - ۳۲۲-بیت.

شونىنگ دېك، مولانا لطفى و اونىنگ اثرلىرى حقيده اېركىن احمد خۇجەبىف قلمىگە عايد معلومات، اۋزبېك شعريتى انتولوگىەسى (ايگىنچى جلد) يده يازىلگن شاعر نىنگ ترجمه حالى تۇغرىسىده گى معلومات و ملاحظه لىر، اېرگىش رستموف نىنگ روس تىلىده يازىلگن «اۋن بېشىنچى عصر بېرىنچى يرمىده اۋزبېك شعرى» ناملى كىتابى و باشقه لىردن عبارتدېر.

بىز، اېسلە تىلگن مەبلەردە بېرىلگن معلومات و ملاحظه لىرنى قوشىلىشتىرىپ اۋرگىنىش و تنقىدى يانده شىش جىريانىده، يوقارىده ايتىلگن مسأله لىرگە نسبتاً بعضى بىر خىطالار و قرەمە-قرشى فكىرلەر بيانىنى ھەم اوچرە تىدىك كە بو يېردە اولىرنى كۆرسە تىب اۋتىش لازم كۆرىنەدى .

مەلوم كە «لطفى» شاعر نىنگ ادبىي تەخلىسى بۇلىپ، اونىنگ اصلى نامى بىزگە قدر يېتىپ كېلگن مەبلەر ارقەلى انىقلىنمەيدى. بو بارەدە، اۋزبېك ادبىياتى تارىخى نىنگ مۇلفى نىن مەلەبىف، «لطفى شعريتىدن» عنوانلى شاعر نىنگ سىلنگن شعەرلىرىنى اۋز اىچىگە الگن كىچىك تۇپلەم^۲ باشىدە مولانا لطفى حىياتى و اىجادى حقيده قىسقه مەقدەمە يازگن اېركىن احمد خۇجەبىف ھەم بىز بىلەن فكىرداش دىرلەر.

لېكىن، اۋزبېكىستان جەمھورىتى فىنلر اكادىمىەسى تامانىدن نىشر اېتىلگن بېش جىلدلىك «اۋزبېك ادبىياتى تارىخى» نىنگ بېرىنچى جىلدىدە «لطفى» و باشقه بېرىنچە قىسىملىرىنىڭ مۇلفى، فىلالوۋزى علملىرى دكتورى صادر اېركىنوف اېسە، «لطفى نامى بىر مۇنچە ادبىياتلار دە لطف اللە، دېب اتەلەدى»، دېدى. لېكىن، او «ادبىياتلار» نى كۆرسەتمەسەن، دوام اېتتىرىپ، «بو شاعر نىنگ اصلى اسمى لطف اللە بۇلىپ، لطفى ھەم شو نامدن كېلىپ چىقىپ، قىبول قىلىنكەن تەخلىس دېشىگە اساس بېرەدى»، دېب يازەدى.^۳

فىلالوۋزى فىنلرى دكتورى پروفىسور صادر اېركىنوف نىنگ شاعر حقيده يازگن كېيىنكى ماقالە و مەقدەمە لىرىدە بوندە فكىر يورىتىلمەگەن. جەملەن، «سېن سىن سېورىم»، دېب اتەلگن لطفى دېوانىگە يازىلگن سۇزباشى ھەم اوشبو عالم قلمىگە عايد بۇلىپ، بو كىتاب نىنگ مەذكور «ادبىيات تارىخى» دن تۇقۇز يىل كېيىنراق چىققىگە قرەمەى،

^۲ لطفى شعريتىدن (تەلنگن اثرلەر)، اېركىن خۇبىف مەقدەمەسى بىلەن، تاشكەنت، ۱۹۸۵. ۳-بېت.

^۳ اۋزبېك ادبىياتى تارىخى (بېش جىلدلىك)، بېرىنچى جىلد، تاشكەنت: «فن»، ۱۹۷۸. ۲۴۱-بېت.

لطفی نینگ اصلی نامى حقیده گى مذکور فکر تکرارلنمه یدی. اما ابرکینوف طرفیدن تیارلنگن و فقط اونینگ وفاتیدن سۇنگ ۲۰۱۲-ییلده نشر ایتیلگن «لطفى دېوانى» گه رحمتلى صادر ابرکینوف قلمیده «لطفى حقیده سۇز» عنوانى بیلن ۲۰۰۹-ییلده یازیلگن سۇز باشیده ینه شو فکر تکرارلنیب، شاعر نینگ اسمى «لطف الله لطفى» دېب تیلگه آلینه دی^۴. شاعر نینگ تخلصى یوزیدن قیاس قیلینگن «لطف الله» نى اونینگ اصلی بۇلیشى کبره ک، دېب تصور قیلیش ممکن. اما معتبر منبعلرده بو نام اوچرهمه گنلیگی سببلى بو حقدە کبسکین حکم صادر قیلیب بۇلمه یدی. چونکه، ابرکینوف نینگ اۇزى آیتگن «بیر مونچه ادبیاتلر» انیق کۇرسه تیلگن اېمس. انه شونینگ اوچون، شاعر لطفى نینگ اصلی نامى «لطف الله» دېگن سۇزنى فقط بیر قیاس، تخمین و فرضیه صفتیده قبول قیله-آله میز، خلاص.

مولانا لطفى نینگ توغیلگن یېرى قدیمی منبعلر آرقلی انیق معلوم بۇلمسه-ده، اونینگ هرات شهریکه نسبت بېریلیب، «لطفى هروى»، دېب شهرت تاپگى اوچون، توغیلگن یېرىنى هم هرات دېب تصور قیلیش اۇزینلى دیر. بیراق، محققلر نینگ کۇبچیلیگی، نوایى نینگ «مجالس النفايس» تذکره سى نینگ، «لطفى هرات نواحى سیدن بۇلگن «ده کنار» ناملى یېرده وفات ایتیب، اۇشه جایده واقع بۇلگن اۇز مسکنیده دفن ایتیلدی^۵، دېگن معلوماتینی ناتۇغرى توشونیب، اونینگ توغیلگن یېرىنى هم اۇشه شهر نواحى سیدن بۇلگن «ده کنار»، دېب کۇرستماقده لر.^۶

لېکن، اچیق کۇرینیب توریبدى که او معلومات یوزه سیدن بوندهى قطعى نتیجه چیقریش اونچه لیک منطقی اېمس. چونکه همه انسانلر نینگ وفات ایتگن جایى، اۇلمسدن آلدین اولر نینگ مسکنى بۇلگن تقدیرده هم، توغیلگن یېرى بۇلیشگه دلالت قیلمه یدی. شو سببیدن، معتبر منبعلردن انیق معلوماتگه اېگه بۇلمه ی توریب، مولانا لطفى نینگ مۆلدى هم «ده کنار» دیر، دېب کبسکین حکم صادر قیلیش معقول کۇرینه یدی. بیراق، یوقاریده ایتیلگن دېک، شاعریمیز همه منبعلرده «لطفى هروى»،

^۴ لطفى. دېوان، نشرگه تیارلاوچى صادر ابرکینوف، تاشکېنت: غفور غلام نامیده گى نشریات مطبعه ایجادى اویى، ۲۰۱۲. ۴-بېت.

^۵ على شیر نوایى. مجالس النفايس (علمى-تنقىدى تېكىستى، تیارلاوچى سویمه غنى یېوه)، تاشکېنت: اۇزبېکستان فنلر اکادیمیه سى نشریاتى، ۱۹۶۱. ۷۳-بېت.

^۶ لطفى. دېوان، ۴-بېت.

دېب ذکر اېتيلگن، شونينگ اوچون، اونينگ يشب، ايجاد اېتگن يېرى شېبه سيز هرات دېر. توغليگن جاييني هم اوشبو شهر دېب تخمين قىلش ممكن و اۋر يىلدىر. اگرچه كېيىنگى يىلدرده بىليم دنيا سىگه معلوم بولگن شيخ احمد طرازى نينگ ميرزا اولوغ بېك كه بغيشلب يازگن «فتون البلاغه» اثر يده گى «لطفى شاشى» دېگن اشاره لرگه تيه نيب، مولانا لطفى نينگ توغليگن يېرى حاضر گى تاشكېنت شهري مضافاتيدن بوليشى ممكن دېگن فكر لر هم اور غولنما قده.

شاعر نينگ توغليگن و وفات اېتگن يىللىرى انيق كورسه تىلگن بولمسه ده، اونينگ حياتى حقيده گى بىر مونچه معلوماتگه اساسله نيب، ادبيات تاريخيده هجرى ۷۷۱ (ميلادى ۱۳۶۶ يا ۱۳۶۷) - يىلى، مولانا لطفى نينگ توغليگن يىلى، دېب قبول قىلگنلر. امير على شير نوايى اۋزى نينگ «مجالس النفايس» تذكره سيده، «او تۇقسان تۇقۇز ياشه دى، ... قبرى شهر نواحيسى، «ده کنار» ده دور كيم اۋز مسكنى اېردى، انده دور»، دېب يازهدى^۷. لېكن شاعر نينگ وفات يىلىنى قيد اېتمه يدى. قمرى هجرى تقويمىگه بناء، تۇقسان تۇقۇز يىل عمر كۇريب، وفات اېتگن لطفى تولدى نينگ ادبيات شناسلىكده قبول اېتيلگن تخمينى يىلى (۷۷۱) كۇزده توتىلسه، هجرى ۸۷۰ (ميلادى ۱۴۶۵) - يىل اونينگ وفات تاريخىگه تېنگ كېلهدى. اوشبو تخمينى سنه لر مابىنى مولانا لطفى نينگ اوزون و ثمره لى حيات كېچىرگن يىللىرىگه منطقاً تۇغرى كېلهدى. چونكه، حجتلى معلوماتگه كۇره، امير على شير نوايى اونينگ ياش زمانداشى بۇلىب، فقط يىگىتلىك دورى نينگ باشلرىده او بىلن اوچره شىگن، بو حقه مستند معلومات موجود. جمله دن، غياث الدين خواندمير اۋزى نينگ، مير على شير نوايى حياتى، مۇلفاتى و عمرانى اثرلىرى حقيده يازگن «مكارم الاخلاق» ناملى كىتابيده، مولانا لطفى و اونينگ نوايى بىلن مناسباتى حقيده بونده دى دېب يازهدى: «مولانا لطفى كه به سخن يگانه آفاق بود و پيش از وي و به از وي به زبان توركى كسى شعر نكفته^۸، در

^۷ نوايى، على شير. (۱۹۶۱). مجالس النفايس، علمى-تنقىدى تىكىسى، تيارلاچى سويمه غنى بېوه، تاشكېنت: اۋزبېكستان فنلر اكادېميه سى نشرياتى. - ۷۳- بېت.

^۸ على شير نوايى حقيده گى بو فكر بىرىنچى بۇلىب اونينگ يېرى، استادى و يقين دوستى مولانا عبدالرحمان جامى طرفيدن اونينگ «بهارستان» اثر يده اظهار اېتيلگن، خواندمير و سۇنگره ظهيرالدين محمد بابر شاه هم عين فكرنى جامى دن آلب نقل اېتگنلر. قرهنگ: عبدالرحمان جامى. بهارستان، به تصحيح دكتور اسماعيل حاكمى، چاپ هفتم، تهران: ۱۳۶۶. - صص ۹۹-۱۰۰.

میان سن رشد و تمیز آن حضرت (نوایی) روزی به ملازمتش رسید و التماسش نمود که از نتایج ابتکار افکار خود به خواندن غزلی مرا بهره‌ور سازید. آن حضرت غزلی خواند که مطلعش اینست:

عارضین یاقچ کوزومدین ساچیلور هر لحظه یاش
اویله کیم پیدا بؤلور یولدوز، نهان بؤلغچ قویاش^۹

جناب مولوی (لطفی) از استماع این غزل غرا در بحر حیرت افتاده، بر زبان راند که والله که اگر میسر شدی، ده، دوازده هزار بیت ترکی و فارسی خود را به این غزل بدل می‌کردم و حصول این معامله را فوزی عظیم می‌شمردم^{۱۰}.
امیرعلی شیر نوایی نینگ اؤزی هم «مجالس النفایس» تذکره‌سی نینگ ایگینچی مجلسیده، لطفی حقیقه سؤز یوریترکن، او «عزیز و متبرک کیشی اپردی و فقیر (نوایی) باره‌سیده کؤپ فاتحه‌لر اؤقوبدورلر، امید اولکیم... بعضی‌سی مستجاب بؤلمیش بؤلغهی، دېب یازهدی^{۱۱}.

«مجالس النفایس» نینگ ایگینچی مجلسی سرلوحه‌سی ده: «اول جماعت عزیزلر ذکریده‌دور کیم (مؤلف) الردین بعضی‌سی نینگ ملازمتیگه کیچیکلیکده ییتیدور و بعضی صحبتیگه ییگیتلیکده مشرف بؤلیدور»، دبیله‌دی و مولانا لطفی دن اؤشه عزیزلر جمله‌سیده آت توتیلهدی. نتیجه شو که نوایی او بیلن کیچیکلیکده یا ییگیتلیک عهدی نینگ باشلریده اوچره‌شگن. «بو فقیر باره‌سیده کؤپ فاتحه‌لر اؤقوب-دورلر...»

^۹ بعضی بیر تحقیقاتچیلرگه کوره، نوایی نینگ اوشبو بیٹی، ۱۴-عصرده یشب ایجاد ایتگن خجندلیک شاعر - کمال خجندی نینگ قوییده‌گی بیئیدن تأثیرلنگن حالده ایتیلگن بؤلشی قید ایتیلهدی:

تا رخ نیوشد کی شود از دیده اشک ما روان،
پنهان نگشته آفتاب، اختر نمی‌آید برون.

اما بو، ادبی سرقت حسابلمه‌یدی، ادبیاتده بونده‌ی حادثه‌لر کؤپ اوچره‌یدی، جمله‌دن فارس شاعرلری، هجری ۴ (میلادی ۱۰) عصر مشهور عرب شاعری ابو الطیب المتنبی دن کته درجه‌ده تأثیرلنگنلیکلری، شونینگدېک، سعدی و حافظ نینگ شعرلریده نظامی، خاقانی و ظهیر فاریابی نینگ بعضی بیت و مصرعلری و مضمونلری اوچره‌ب تورگنلیگی حقیقه تدقیقاتلر آلیب باریلگن.

^{۱۰} خواندمیر، غیاث الدین. (۱۳۶۰). مکارم الاخلاق (با مقدمه، حواشی، تعلیقات و فهارس عبدالغفار بیانی)، چاپ اول، کابل: مطبعة دولتی. - ص ۳۳.

^{۱۱} مجالس النفایس، ۷۳-بیت.

دېگن سۆزىدىن ھىم لطفى نىنگ نوایى بىلن اونىنگ كىچىك ياشدەلىگىدە يا يىگىتلىگىدە اوچرەشگىنى، على شىرنىنگ گۆزل خۇلق و يوكسك استعدادىدىن بېحد قووانىب يىخسى اىستىكلر بىلدىرىپ، اونىنگ شاعرلىك استقبالىگە كۆپ اميد و ايشانچ بىلن قرەگىلىگى يقال كۆرىنەدى.

اېسلەتلىگن منبع لرنىنگ مولانا لطفى بىلن على شىر نوایى ملاقاتلىرى حقىدەگى قىسقه معلوماتىدىن بوندەى نتيجه چىقىرىش ممكن كه مذکور اوچرەشوو نوایى نىنگ ابوسعید زمانىدە (ھجرى ۸۷۱/۸۷۰، مىلادى ۱۴۶۶/۱۴۶۷-يىللر) ھراتدن سمرقندگە كېتمسىدىن آلدىنگى يىللردە واقع بۆلگندىر. (ھجرى ۸۷۳/مىلادى ۱۴۶۹)-يىل سلطان حسين ميرزا بايقرا ھرات تختىگە اۆلتىرگىدىن سۆنگ، نوایى اۆز شېھرى (ھرات)گە قىتیب كېلىپ، او يېردە اجتماعى-سياسى و علمى-ادبى فعالىتلىرىنى باشلەگىدە، مولانا لطفى حياتدن كۆز يومگن بۆلىپ، اولر اۆرتەسىدە اوچرەشوو و صحبت اۆتگىنى ھىچ بىر منبعدە كۆرسەتلمەيدى. شوندەى بۆلسە ھىم، سۆنگى يىللر چىققن بعضى بىر كىتابلردە مولانا لطفى نىنگ تولد و وفات يىللىرى باشقچە كۆرسىتىلىپ، گویا اونىنگ سلطان حسين ميرزا بايقرا پادشاهلىگى دورىدە حيات قىدەدە بۆلگىنى، اۆشە سلطان تامانىدىن قدرلىنىپ، اعزاز و اكرام اېتىلگىنى حقىدە سۆز يورىتىلماقده. مثلاً، پروفیسور اسماعيل حكمت اېرتايلان، ۱۹۶۰-يىل استانبول (توركيه)دە عكسى چاپ اېتىلگن «لطفى دېوانى» نىنگ باشىدە، مولانا لطفى نىنگ حياتى و اثرلىرى حقىدە كېنگ و مفصل بحث اېتىپ، اونىنگ توغىلگن يىلى ھجرى ۷۹۷ (مىلادى ۱۳۹۵) و وفاتى تارىخى اېسە، ۱۷ شعبان ۸۹۷ (۱۳ ھزيران/جون ۱۳۹۲)-يىل، دېب كۆرسىتەدى. ظاهراً بو سنەلر عبدالله كابلى تالیفى بۆلگن «تذكرة-التورخ» كىتابىدە قىد اېتىلگن اېمىش^{۱۲}. خودى شو خطالى تارىخ توركيه دىانت وقفى طرفىدىن نشر اېتىلگن «اسلام انسىكلوپىدىسى»دە ھىم اۆز عكسىنى تاپگن.^{۱۳}

^{۱۲} لطفى. دېوان، (اسماعيل حكمت اېرتايلان مقدمەسى بىلن)، استانبول: ادبيات فاكولتەسى باسىم ابوى، ۱۹۶۰. ۱-۹-بىتلر.

^{۱۳} İslâm Ansiklopedisi, 27. cild, Ankara, 2003.yıl. - 231- 233 sayfalar (Müellif: Kemal Eraslan).

«لطفی دېوانی» نینگ باشیده، پروفیسور ابرتایلان، شاعر وفاتی تاریخی حقیده یوقاریده اېسله تیلگن «تذکره التواریخ» دن قوییده گی سطرلرنی نقل اېته دی:

«به تقدیر قادر ... در هفدهم شهر شعبان سنهٔ سبع و تسعین و ثمانی ماه (۸۹۷) از این محنت سرای پریشان به جهان جاودان انتقال فرمود و مرقد شریفش در خیابان هرات واقع است»^{۱۴}.

پروفیسور ابرتایلان نینگ «تذکره التواریخ» کتابی حقیده معلومات بېریشگه کۆره، اونینگ اۇزی مذکور کتابنی کۆرمه گن، بل که زکی ولیدی تۇغان نینگ میلادی ۱۹۱۴- ییلده باسیلیب چیققن «لطفی هم اونینگ دېوانی»^{۱۵} ناملی اثری ارقه لی او بیلن تیشیب، ظاهراً لطفی وفاتی تاریخینی انیقلاوچی یوقاریده گی سطرلرنی اۇشه کتابدن کۆچیرگن. پروفیسور ابرتایلان «تذکره التواریخ» کتابی و اونینگ مؤلفی حقیده معلومات بېریش مقصدیده، قوییده گی سطرلرنی ولیدی تۇغان نینگ اثریدن کۆچیریب، بونده ی یازه دی: «تذکره التواریخ»، کابل علماسیدن عبدالله کابلی اثریدیر. کتاب اۇزی هندوستانده، اکبر شاه وقتیده، هجری ۹۹۰- ییلده تألیف اېتیلیمیش دیر. قاضی کلان کتب خانه سیده گی نسخه سی مؤلف نینگ اۇز قلمی بیلن ۱۰۱۰- ییلده یازیلگن b258 ده سقلنه دی». «این «تذکره التواریخ» به تاریخ روز یکشنبه یازدهم شهر ربیع الاول سنهٔ الف و عشر از قلم شکسته رقم فقیر احقر عبدالله گناهی کابلی در قصبهٔ بیرکیت ماتیلی (؟) صورت تحریر و سمت تصویر یافت»، دیپلیمیش، اما کتاب نینگ باشیده اۇزینی فقیر الحقیر اضعف عباد الله الملك الولی عبیدالله کابلی نامی بیلن یاد اېته دی. کتاب ۲۵ x ۱۶ سانتی متر بۇییده، هر صفحه سی ۱۷ سطر دن، ۲۵۸ ورق دن عبارت دیر. کتابده اسلام حکومتلری نینگ تاریخینی یازگندن سۇنگ، (b ۹۴)- ده علما و مشایخین ترجمهٔ حاللری (b-94b1۷۸) شاعرلرنینگ ترجمهٔ حیاتلری یازیله دیر»^{۱۵}.

اېسله تیب اۇتیش لازم که، اوشبو اثر حقیده، «تذکره التواریخ عبدالله کابلی» عنوانلی بیر کتاب تاجیکستانلیک محقق، شمس الدین نورالدینوف تامانیدن یازیلگن و اونی پروفیسور دکتور جلال الدین صدیقی کیریل یا سیریلیک الفباسیدن فارسی دری

^{۱۴} لطفی. دېوان، ابرتایلان مقدمه سی بیلن، ۹-بیت

^{۱۵} لطفی. دېوان، ابرتایلان مقدمه سی بیلن، ۲-بیت

تیلیده مروج عرب الفباسیگه اؤزگرتیریپ، ۱۳۶۶-ییل کابلده چاپدن چیقرگن. مؤلف اؤز اثری نینگ ایکینچی فصلیده، تذکره گه شامل شاعرلر نامینی قید ایتیب اوتهدی. اولر جمله سیده مولانا لطفی نامی هم اوچره دیدی.^{۱۶}

پروفیسور ابرتایلان تامانیدن یوقاریده گی تئیتیلگن «تذکره التواریخ» کتابیدن آلینگن (۸۹۷) رقمی مولانا لطفی وفاتی تاریخی دېب تصور قیلیش جدا شېبه لی دیر. بیرینچیدن، او نقل قولده لطفی نینگ نامی یوق، شونینگ اوچون او باشقه بیر کیشی نینگ وفات تاریخی بؤلشی ممکن. ایکینچیدن، فرضاً بو تاریخ تۇغری بؤلگن حالده، مولانا لطفی سلطان حسین میرزا بايقرا پادشاهلیگی نینگ یارقین و رونقلی ییللری (۸۷۳-۸۹۷/۱۳۶۹-۱۳۹۲) ده هم حیات قیدیده بؤلیب، نوایی نینگ ایجادی برکماللیک دورینی کؤریپ، اونینگ اولکن اثرلری بیلن تئیشیب، بلکه او بیلن بیر زمانده اؤز ادبی ایجادیگه دوام ایتتیریپ، مولانا نورالدین عبدالرحمان جامی دن فقط بیر ییل آلدینراق (جامی هـ.ق ۸۹۸-ییلده وفات ایتگن) حیاتدن کؤز یومگن بؤلشی کبره ک. حال بو که مولانا لطفی سلطان حسین میرزا بايقرائینگ پادشاهلیک زمانیده حیات قیدیده بؤلمه گن، امیر دولت شاه سمرقندی (هـ.ق. ۸۴۲-۹۰۰) نینگ «تذکره الشعرا» (۱۴۷۸/۸۹۲ ده یازیب بیتیرگن) اثریده، اونینگ نوایی مدحیده یازگن ملمع قصیده سیده، لطفی او زمانده تیریک بؤلمه گنلیگی ایتیلهدی:

تورکی سین کؤروب قیلورلر ابردی ترک و توبه هم،

گر تیریک بؤلسه لر ابردی لطفی بیرلن کردری^{۱۷}

منبعلرده کؤرسه تیلیشیچه، لطفی هراتده سلطان ابوسعید نینگ سؤنگگی حکومتی ییللری (هجری ۸۶۳-۸۷۳ / میلادی ۱۴۵۹-۱۳۶۹)، احتمالاً هجری ۷۱-۸۷۰- (میلادی ۱۳۶۵) ده وفات ایتگن، سلطان حسین بايقرا حکومتی زمانی نینگ شاعرلری و

^{۱۶} نورالدینوف، دکتور شمس الدین. تذکره التواریخ عبدالله کابلی (برگردان از الفبای سربلیک پوهاند دکتور جلال الدین صدیقی)، کابل: مطبعة دولتی، ۱۳۶۵. - ص ۱۲۴.

^{۱۷} تذکره الشعرا دولت شاه سمرقندی، به تصحیح ادوارد براون، تهران: اساطیر، ۱۳۸۲. - ص ۴۹۵.

فاضللى آرەسىدە ھەم مولانا لطفى نىنگ نامى اوچرەمەيدى. ۱۸ شونىنگ اۋزى ھەم مذکور پادشاھ زمانىدە لطفى حىيات قىدىدە بۆلمە گنلىگىگە دىل دىر.

غياث الدىن خواندىمىر اۋزى نىنگ «حبيب السير» اثرىدە اېسە مولانانى سلطان ابوسعيد مىرزا حكومتى دورىدەگى اولوغلىرى، مشايخ و عالملىرى جملەسىدە ذكر قىلەدى. ۱۹. زكى وليدى نىنگ «لطفى ھەم اونىنگ دېوانى» ناملى اثرىدە ظاهراً لطفى وفاتى تارىخى حقىدە «تذكرة التواريخ» دن كۆچىرىلگن معلومات نىنگ يەنە بىر شېبەلى تامانى شوندىن عبارت كە اوندى شاعر نىنگ مرقدى ھرات نىنگ خىابانى دە دېيىلگن. لېكىن لطفى حقىدە ايلك بار معلومات بىرگن امير على شير نوايى «مجالس النفايس» دە «مولانا نىنگ قبرى شېھر نواحى سىدە «دە كىم» دە كىم اۋز مسكنى اېردى اندە دور» دېمكەدە. مولانا لطفى حياتى و ايجادى حقىدە يازگن باشقە تىققاتچىلىرى و ادبىيات مؤرخلىرى ھەم نوايىگە اېرگە شىب، اونىنگ قبرى «دە كىم» دە بۆلگىنى تصدىقلەيدىلر. نوايى نىنگ توكىدلىشىچە، «دە كىم» ھرات نىنگ نواحى سىدن بۆلىپ، شېھر تشقىرىسىدە واقع بۆلگن. بوندى تشقىرى، تارىخى منبعلىگە اساسلەنىپ، «دە كىم» بىلن «خىابان» نى ارەلشتىر مسلىك كېرەك، چونكە بو يېردە «خىابان» اتاقلى ات بۆلىپ، اونىنگ لغوى معناسى، يعنى «كېنگ اچىق يول» نظردە توتىلمەيدى، بل كە ھرات شېھرى نىنگ شىمال طرفىدە، مختار باغى اېتىگىدە واقع بۆلگن صحرا «خىابان»، دېپ اتەلەدى. بو جاي نامى قىدىمدە «خىابان» و «خىادوان» ھەم دېپ ذكر اېتىلگن. شوندىكى كە ياقوت حموى نىنگ «معجم البلدان» كىتابىدە خىابان بوندى تىرىقلەندى:

«خىابان بىزم اولە و بعدالاف باء موحد و آخىرە نون من نواحى ھرات» ۲۰.

تېمورىلر دورىدە «خىابان» و «خىادوان» ناملىرى قوللىنىلمەگن، اونى «خىابان»، دېپ اتەگنلر، چنانكە مولانا لطفى نىنگ مرشدى، مشھور صوفى عالم شېھاب الدىن خىابانى انە شو جايدىن بۆلىپ، اۋشە ناحىيەگە نىسبت بېرىلگن حالدە، خىابانى دېپ اتلگن. «خىابان» ھرات اھالىسى نىنگ بېرەم و عىدلردە تىرىجگىھى بۆلگن.

۱۸ خواندىمىر، غياث الدىن. فىلى از خلاصۃ الاخبار، با مقدمه، حواشى و تعليقات گویا اعتمادى، كابل، ۱۳۴۵. - ص ۵-د.

۱۹ خواندىمىر، غياث الدىن. حبيب السير، جلد ۴، چاپ دوم، تېھران: چاپخانه گلشن، ۱۳۵۳. - ص ۱۰۷.

۲۰ فکرى سلجوقى. خىابان، كابل: تنوير افكار وزارت مطبوعات، ۱۳۴۳. - ص ۱.

يوقاريدە ايتىلگن سۆزلردن اچىق كۆرىنىپ توريىدى كه «دە كنار» و «خيابان» ايگىسى هم هرات شهري نىنگ ناحيه لريدىن بۇلىپ، هر بيرى ايرىم-ايرىم جاي لرىنىنگ ناميدىر. بعضى محققلر ايسه «خيابان» سۆزى نىنگ لغوي معناسيدن كېلىپ چىقىن حالده، «دە كنار» بىلن «خيابان»نى ارەلشتىرىپ يوبارىپ، و يا «خيابان» معلوم جاي نامى اېكنلىگىنى بىلمەي، «دە كنار»نى هم شهر تشقرىسىدەگى خيابانلردن (يعنى يۇللردن)، دېب حسابله ماقده^{۲۱}.

اۇقىگوجى و تحقيقاتچىلرنى ينگليشتىرەدىگن يوقاريدەگى سۆزلرنى انىقلاش و توزە تيش اوچون، قيد اېتىپ اۇتيش لازم كه مولانا لطفى نىنگ دفن اېتىلگن و وفاتيدن االدين اونىنگ مسكنى واقع بۇلگن جاي نىنگ نامى «دە كنار» بۇلىپ، او هرات شهري نىنگ تشقرىسىدەگى «خيابانلر» (يۇللردن) اېمس، بل كه ناحيه لريدىن حسابلنگن. بو ناحيه يا قيشلاق حاضرگى زمانده ايسه ويرانه گە ايلنگن، اونده اهالى يشمەيدى. اويلر و ابادلىكلر اۇرنى، قديم شاديچام (شادكام) نىنگ شمال شرقيدە واقع بۇلگن دشتدە كۆرىنەدى. لېكن او يېرلر، «دشت دە كنار»، دېب اتەلەدى و شاديچام اهالىسى تامانىدىن اېكىلەدى^{۲۲}. شو سببلى، «دە كنار» قيشلاغى نامى هرات نىنگ جغرافيا اطلسيدە قيد اېتىلگن قريه لر اىچيدە هم اوچرەمەيدى.

«خيابان» ايسه، شهنىنگ شمالي طرفيدە واقع بۇلگن باشقه بير ناحيه نامى بۇلىپ، او «دە كنار» دن بوتونلەي على حده جايدىر. مولانا لطفى نىنگ مسكنى انه اۇشه «دە كنار» دە بۇلىپ، شاعر او يېردە وفات اېتگن و قبرى هم اۇشه يېردە واقع بۇلگنلىگى حقيده موثق معلوماتگە اېگەمىز.

مولانا لطفى نىنگ توغىلگن يېرى حقيده انىق معلومات منبعلردە اوچرەمەسە-دە، اونىنگ مولدى (توغىلگن يېرى) نى هم هرات دېب تخمين قىلىش ممكن و اۇرىنلى دىر. چونكه او هرات نىنگ نواحى سيدن بۇلگن «دە كنار» دە مسكن توتىپ، او يېردە يشەگن، گۆزل و قيمتلى بديعى ايجادياتى هم شو شهردە يره تىلگن. شو سببلى او منبعلردە مولانا لطفى هروي دېب يوريتىلەدى و شو بىلن، سبزواريك، نيشاپورلىك،

^{۲۱} اۇزبېك ادبياتى تاريخى، بېش جلدلىك، بيرىنچى جلد، تاشكېنت: «فن»، ۱۹۷۸. - ۲۳۱-بېت.

^{۲۲} رساله مزارات هرات (به تصحيح، مقابله، حواشى و تعليقات فكري سلجوقى)، كابل: مطبعة دولتى، ۱۳۴۵. - ص ۹۲.

كشميرلىك، مشهدلىك و باشقە لطفى لردن فرقلىنىدى ۲۳. شوندى قىلىپ، مولانا لطفى ھىروى تەخمىنەن قەدىمكى ھىجرى ۷۷۱ (مىلادى ۶۵-۱۳۶۶) -يىلىدە، احتمالەن ھىرات شەھرىدە توغۇلىپ، ھىجرى ۸-ئەسىر نىنگ ئاخىرى و تۇقۇزىنچى ئەسىرنىنگ بىرىنچى يىرىدە، بىر ئەسىرگە يەقىن (قەدىمكى ھىجرى تەقۋىمگە كۆرە ۹۹ يىل، مىلادى تەقۋىمگە كۆرە - ۹۷ يىل) ئىمەرلى ھايات كېچىرگەن و اوشىبو شەھەر نواحى سىدىن اۋزى نىنگ يىشەنگەن يېرى بۇلگەن «دە كىنار» دە وفات تاپتى، نوایى و باشقەلرنىنگ خىبر بىرىشچە، اونىنگ مەقبەرسى ھىرات نىنگ مەھەللىدىن بىرى بۇلگەن «دە كىنار» دە واقع بۇلىپ، ھايات قىدىدەلېگى يىللىرى اونىنگ مەسكىنى ھەم مەزكۇر «دە كىنار» دە بۇلگەن.

مەرحۇم فەكرى سەلجۇقى نىنگ اظهاراتىگە كۆرە، او «دە كىنار» دىستىدە واقع بۇلگەن شەھزادە قاسم (خواجه غرىبان) مەزارىدە مولانا لطفى قەبرىنى اخترىكن، اۋشە مەزار يەقىنىدە اق مەردەن يۈنلەنگەن بىر لوح تاپىلىدۇر كە اونىنگ يۈزىدە قۇيىدەگى عبارتلىر قەدىم ھالى ئىل خەتى بىلەن يازىلگەن اېكەن: «المولى الشاب الذكى والصاحب الفاضل الزكى ذوالطبع السليم و الذهن المستقيم الواصل الى بحاراللطيف السبحانى المولى شرف الدين حسين السروانى طيب الله... فى تاريخ سنه ۸۹۷...» ۲۴

لوح نىنگ ارقتە تامانى يېرگە كۇمىلگەنلىگى اوچون، اوندە يازوۋى بار يا يۇقىلگى مەلۇم اېمەس - دېدى مەرحۇم فەكرى و دوام اېتتىرىپ، اوشىبو قەبر اېگەسى، احتمالەن مولانا لطفى دېر كە اصلىدە «سروان اوبە» دن ابدى و «ذو طبع سليم» عبارتە سىدىن ھەم مەقصد فارىسچە و تۈركى شەئەرلەردىر، دېب تەصور قىلەدى ۲۵. لېكەن مەرحۇم فەكرى سەلجۇقى نىنگ فەكرىچە، لوحەگى عبارتەلرنىنگ بەئىزىسى ظاهراً شاعىرىمىزگە نىسبەت بېرىلىشى مەمكەن كۇرىنگەن ھالەدە ھەم، مەزكۇر لوحە يازىلگەن اسم و تارىخ (قەبر اېگەسى نىنگ نامى و وفات تارىخى بۇلگەن ھالەدە) اونىنگ مولانا لطفى نىنگ قەبرى تاشى دېب اۋىلىشكە امكان بېرمەيدۇ.

۲۳ مەلەبەف. اۋزبېك ادبىياتى تارىخى، ۳۲۲-بەت.

۲۴ ۸۹۷... (رسالة مزارات ھىرات، شامل سە ھەسە، بە تەصحىح، مەقابە، ھواشى و تەللىقات فەكرى سەلجۇقى، بە تەصحىح، مەقابە، ھواشى و تەللىقات مەجدد مەلک دىنى (ماما عبدالرؤوف) نەشر: مەركەز نەشراتى فاروقى، ھىرات، ۱۴۲۱ ھق/۱۳۷۹ ش. صص ۲۹۱-۲۹۲).

۲۵ رسالة مزارات ھىرات، ۹۳-بەت.

فکری نینگ بو سۆزلریدن کبلیب چیقنن حالده، «دانشنامه ادب فارسی» (۳-جلد، ادب فارسی در افغانستان) کتابیده مولانا لطفی، شرف الدین حسین سروانی (ه-ق ۸۹۷ ده وفات ایتگن) بیلن بیر کیشی دېب تصور ایتلگن. طبیعی که مرحوم فکری نینگ اوشبو فکری و اوندن فارس ادبیاتی دانشنامه سیده آلینگن معلومات مولانا لطفی گه عاید اېمسدیر.

هرات نینگ «ده کنار» محله سیده مولانا لطفی نینگ مقبره سی تاپیلگنی حقیده باشقه بیر معلومات، اؤزبیکستان «بابر جمعومه سی» تامانیدن بېریلگن. مذکور فوند رئیسی ذاکر جان مشربوف باشچیلیگیده ۲۰۰۳-ییل هراتگه سفر قیلگن بیر هیئت، ایزلنیش و کشفیاتی نتیجه سینی اعلان قیلشیه، اولر هرات ولایتی مدنیت مسؤوللری، جمله دن هرات نینگ تاریخدان بیلیملی کیشیلردن بؤلیمیش مولانا عنبر اسملی بیر کیشی بیلن بیرگه لیکده، شهر نینگ کون چیقیر تامانیده اؤتیز چقیریملیک مسافه ده بېرلشگن دشت و قیشلاق بؤلگن «ده کنار» گه بارگنلر. او بیرده شهزاده قاسم زیارتی آتی بیلن مشهور قبرستانده، بیر قورغانچه ایچیده گی قبرنی کاولب، اوندن یوزیگه «مولانا لطفی هروی» یازیلگن بیر قلین و اوزون مرمر تاش تاپگنلر. اکسپیدیسیه چیلر مرمر تاشنی هرات شهر یگه آلیب باریب، لوحه یازدیرگنلر و اېرته سیگه ینه «ده کنار» گه کبلیب، لطفی نیکی دېب تاپیلگن قبر نینگ قورغانچه سینی طاقچه سیمان قیلیب، اؤیب، اونگه، «بو آرامگاه پاک الله لطفی دریاسی نینگ غواصی، عرفانگه اېلتووچی غزل اقلیمی نینگ سلطانی، حضرت لطفی هروی نیکیدیر...» کبی جمله لر اؤیب یازیلگن مرمر تاشنی جایلش تیریب، اطرافینی سووه ب، محکمه گنلر. شو بیلن بو قبرنی مولانا لطفی گه عاید اېکنلیگینی اثباتله ماقده لر. لېکن اعلاندن مذکور مرمر تاشگه اؤشه اوچ سۆزدن باشقه نرسه یازیلگنلیگی حقیده معلومات بېریلمه یدی^{۲۶}.

۲. مولانا لطفی نینگ تحصیلاتی

لطفی نینگ تربیه سی و تحصیلی حقیده قؤلیمیزده موجود منبعلرده بېترلی معلومات یوق، اوندن بحث ایتگن تدقیقاتچیلر پراکنده صورتده، لطفی ییگیتلیکده

^{۲۶} «اؤزبیکستان ادبیاتی و صنعتی» گزیتیه سی، ۲۰۰۴-ییل، ۲-سان.

ظاهرى علم لرنى اۋرگىنىپ، سۈنگرە باطنى علملر – تصوف و عرفان- تحصيلگە يوز كېلتىردى ۲۷ و بو سلوكده حياتى نىنگ سۈنگى گچە ثابت قدم قالدى، دېب يازەدىلر ۲۸. هر حالده، مولانا لطفى آلدین مکتبده، سۈنگرە هرات مدرسه لريده عالی درجه ده تحصيل كۈرگىلىگى شېبهه سىزدىر. چونكه اونىنگ اثرلرى بونگه دلالت قىلەدى و شاعرىنگ يوكسك استعدادى هر تامانلمه معلوماتى و اونىنگ اۋز زمانى متداول علملريگه بوتون تسلطى بارلىگىدن گواھلىك بېرەدى.

لطفى بىر نېچە مدت اۋز زمانهسى نىنگ تصوف مرشدلريدن بۆلمىش مولانا شهاب الدین خيابانى ۲۹ حضوريده هم مطالعه گە مشغول بۆلدى و او كىشى نىنگ يۇللاوچىلىگى بىلن تصوف طريقتيگە كىردى. شوندىن سۈنگ مولانا لطفى عارفلر و درويشلر جمله سىدن حسابلنردى. چنانكه نوایی هم اونىنگ حقيده «درويش كىشى ابدى»، دېب يازەدى. عارف و متصوف شاعر مولانا لطفى نىنگ حياتى اۋز زمانى نىنگ عالملىرى، شاعرلىرى، مدنيت اخلاص مندلىرى و ادبىي شخصيتلىرى دايره سىده كېچدى. او چوقور بىلىمى، اۋتكىر مشاهدهسى، وزىن طبيعتى و ايجادده گى يوكسك استعدادى بىلن كۈپچىلىك نىنگ دقت و اعتباريگە سزاوار بۆلگن ابدى. مولانا لطفى تورك و فارس-درى تىللىريده حيرتلىنتىرووچى شعرلر يازدى. اينىقسە، تور كچه (قدیم اۋزبېك تىليده گى) شعرلرى بىلن اۋز زمانيده كته شهرت قازاندى. او، شاعرلىكده اۋزى نىنگ عالی استعدادى بىلن اۋشە زمان نىنگ ادبىسپور و علمپورور پادشاه و شهزاده لرى دقتىنى هم اۋزىگە جلب اېتىپ، اولر بىلن هم يىخسى مناسبتده بۆلدى. اوشبو شاه و شهزاده لر

۲۷ مجالس النفايس، ۷۳-بېت.

۲۸ اۋزبېك شاعرلىرى (دكتور محمد يعقوب واحدى جوزجانى مقدمه سى بىلن)، نشرگه تيارلاوچى: آى خان بيانى، كابل: دولت مطبعه سى، ۱۳۶۹. ۱۰۷-بېت.

۲۹-مرحوم فكرى سلجوقى گە كۈرە، مولانا شهاب الدین خيابانى اۋشە شىخ الاسلام و المسلمىن، مرشدالسالكىن... شىخ شهاب الدین بسطامى دىر (۵۲، ت. ۹۲- بيت)، او اۋز عصرى نىنگ اوليا و اكابريدن ابدى، علوم ظاهره و باطنه ده او كىشىدن تصنيفلر بار، اونگە شاهلر، خواص و عوام نىنگ داىما ارادت و عقیده لرى بار ابدى، وفاتى هجرى ۸۰۷-يىلده يوز بېردى، مقبره سى «خيابان» ده، امام فخر رازى نىنگ حظيره سىده دىر. (۵۲، ۷۴-۷۵-بېتلر).

تامانیدن دعوت قیلینیب، اولرنینگ حضوریگه باریب، بعض تاپیشریقلرینی هم بجریب تورگنی شاعرنینگ اثرلریدن سبزیله دی.

مولانا لطفی نینگ شاهرخ میرزاگه بغیشلنگن غرا قصیده سی اونینگ قۇلیمیزده گی دپوانیدن بیر آلگن. اوندن تشقیری شاهرخ نینگ اۇغیللری - اولوغ بېک میرزا و بایسنغر میرزا، بایسنغر میرزانینگ اۇغلی سلطان علاؤالدوله گه اتب یازگن قصیده لری هم دپوانده موجود. اوشبو شهزاده لردن بعضیلری نینگ ناملری شاعرنینگ ایریم غزللریده هم اوچره بدی، جمله دن:

سپنینگ شیرین لیینگ جان دین قالیشمس

ساجینگ نینگ کُفری ایمان دین قالیشمس

مطلعی بیلن باشلنده دیگن غزل مقطعیده، اولوغ بېک میرزا اسمی تیلگه آلینیب، او زمان ماوراءالنهر حکومتیده بۇلگن دانشمند شهزاده بیلن هم شاعرنینگ یقین مناسبتده بۇلگنی معلوم بۇله دی:

اولوغ بېک خان بیلور لطفی کمالین،

که رنگین شعری سلمان دین قالیشمس^{۳۰}.

شونینگدېک، ینه قوییده گی مطلع بیلن باشلنده دیگن بیر غزل مقطعیده:

ای ملک سیما پری، عشقینگ ایلیندین آه آه،

بیر نظر قیلسنگ نی بۇلغهی آدمیلیک گاه گاه.

بایسنغر میرزانینگ شعرشناسلیگی و ادب سبوریگی اېسله تیلده دی:

لطف اشعارینگنی، لطفی، بایسنغر خان بیلور

کیم عروس مُلک کۆرمه یدورانینگ دېک شاه شاه^{۳۱}.

شونینگدېک، مولانا لطفی بیریک تاریخچی عالم شرف الدین علی یزدی نینگ فارسچه ده بیتیلگن «ظفرنامه» (قمری ۸۴۰/میلادی ۱۴۳۷-ییل) اثرینی هم شاهرخ میرزانینگ تاپشیریغی بیلن اؤز آنه تیلیگه شعری ترجمه قیلیشگه کیریشگن اېدی. بو

^{۳۰} لطفی. سېن سن سبوریم (صادر اېرکینوف مقدمه سی بیلن)، تاشکېنت: غفور غلام نامیده گی ادبیات و صنعت نشریاتی، ۱۹۸۷. - ۱۰۶-بیت.

^{۳۱} سېن سن سبوریم، ۲۳۷-بیت.

اثر حقیده باش منبعلرده معلومات بۇلیشیگه قره‌مه‌ی، اونینگ اۆزی بیزگه قدر یتیب کبلمه‌گن.

بعضی کتابلرده مولانا لطفی آلتون اۆرده‌گه باریب قریم، قره باغ، آذربایجان تامانلرده هم سیر و سیاحت قیلگن، دېب قید اېتیلده‌ی^{۳۲}، لېکن بونده‌ی فکرلر باشقه تدقیقاتچیلر تامانیدن اساسسيز کۆرسه تیلیب، رد قیلینماقده^{۳۳}.

مولانا لطفی ادبیاتدن تشقزی، موسیقی بیلن هم قیزیقر اېکن. خۇتلیک ملا عصمت‌الله‌نینگ «تاریخ موسیقیون» اثریده لطفی‌نینگ موسیقی مدنیتیگه عاید ایشلری تۇغریسیده دقتگه سزاوار معلومات موجود^{۳۴}.

شاعر‌نینگ ایجادى، شېبه‌سيز، کۆپ اېرته باشلنگن. او عمرى‌نینگ سۇنگى بیللریگچه هم شعر یازیش بیلن شغللنگن. چنانکه، اونینگ اۆز حیاتی‌نینگ سۇنگى دملریده (۹۹ یاشیده) هم شعر یازگنلیگی حقیده معتبر منبعلرده معلومات موجوددیر.

۳. مولانا لطفی‌نینگ ادبی میراثی

مولانا لطفی‌نینگ ادبی میراثی حقیده سۆز یوریتماقچی بۇلسک، او اوزون و ثمره‌لی حیات کېچیردی، اۆزی‌نینگ کۆپ بیللیک ادبی فعالیتی نتیجه‌سیده، نوایی‌دن آلدینگی دور قدیم اۆزبېک ادبیاتینی نفیس و شیوا غزلر، گۆزل تویوقلر، حکمتلی قطعهلر و تۇرتلیکلری بیلن بايیتدی. ادبیات ترقیاتی و ادبی تیل‌نینگ شکللیب، تکامللشیشىده کتّه حصه قۇشیدی. بوندن تشقزی، او ذواللسانین شاعر صفتیده فارسی

^{۳۲} اۆزبېک شعریتی انتولوگیه‌سی، ۲-جلد، تاشکېنت: بدیعی ادبیات نشریاتی، ۱۹۶۱. – ۹۳-بېت.

اگر چه لطفی شعرلریده «قریم» «قره باغ»، «ارس» ناملری اوچره‌یدی:

کیم آی کۆردی سېنینگدېک باشینده مشکین تاج،

و یاکه سرو قدینگدېک قیریم تۇقایینده.

*

کۆزوم قره باغینده توشوب خیل خیالینگ،

بیر لحظه اېمس خالی یاشیم نینگ ارسیندین.

لېکن بولردن شاعریمیز او بېرلرده بولگنلیگی حقیده خلاصه چیقیریب بۆلمه‌یدی.

^{۳۳} Рустамов, Э.Р. Узбекская поэзия в первой половине XV века, Москва: Издательство восточной литературы, 1963. – с. 8-9.

^{۳۴} اۆزبېک ادبیاتی تاریخی، بېش جلدلیک، بیرینچی جلد، ۲۴۲-بېت.

دری تیلیدە هم عالی شعرلر یازدی، اوشبو تیل نینگ «قصیدە گوی استادلریدن کۆیی نینگ قیبن و مرکب شعرلریگە جواب ایتدی و یخشی هم ایتدی»^{۳۵}.

شونەدی قیلیب، مولانا لطفی هر وی سان جهتدن هم، صفت و کیفیت جهتیدن هم، اۆزیدن سلماقلی و دقتگە سزاوار ادبی میراث قالدیردی. بعض محققلر نینگ ایتیشیچە، «قدیمگی منبعلرە شاعر نینگ ییگیرمەدن آرتیق اثر یازگنلیگی ایتیلەدی»^{۳۶}. لېکن، شاعر نینگ بوگونگە قدر یېتیب کېلگن اثرلری سانى ازگینە بۆلگنلیگی، تورکی دېوانیدن باشقە اثری و حتا فارسچە شعرلری قۇلیمیزدە یۇقلیگی اوچون بو سۆز بیر آز مبالغەلى کۆرینەدی. چونکە بو ادعانى اثباتلش اوچون، «بیر مونچە ادبیاتلر کبی»، «قدیمگی منبعلر» هم انیقلمەیدی، بیزگە معلوم قدیمگی منبعلر، جمله دن «مجالس النفايس»، «مکارم الاخلاق»، «حبيب السیر»، «تذکرە الشعرا»، «تذکرە التواریخ» و باشقە منبعلرە بونەدی معلومات اوچرەمەیدی. بیز نینگ زمانیمیزگچە لطفی نینگ حیاتی دوریدە هم مشهور بۆلگن، اونینگ غنائی شعرلرینی اۆز ایچیکگە آلگن تورکچە دیوانى یېتیب کېلگن. شاعر نینگ، شرف الدین علی یزدی (ه.ق. ۸۵۸- ییلدە وفات اېتگن) نینگ «ظفرنامه» اتلی تاریخی کتابى ترجمە سیدە هم مثنوی شکلیدە، اۇن ایکی مینگ بیتدن عبارت منظوم داستان یازگنلیگی حقیدە کۆب منبعلرە معلومات بار. لېکن، او اثر یا سقلنمەگن یاگە حاضرگچە گنج پنهان دېک تاپیلمەی قالماقدە. بوندن باشقە، اۆزبېک ادبیاتشناسى صادر اېرکینوف، لطفی نینگ «مشحون الحقایق» ناملى ینە بیر اثر یازگنلیگی حقیدە هم معلومات بار دیدی^{۳۷}، لېکن بو بارەدە هم منبع کۆرستمەیدی. شو سببلى، بو هم حاضرچە بیزگە بیر گمان بۇلیب کۆرینەدی.

شاعر یشەگن دورەدە نظمگە تارتیلگن و بیزگە قدر یېتیب کېلگن «گل و نوروز» ناملى عشقی-قهرمانلیک داستانى هم حاضرگی زمان محققلری نینگ کۆپچیلیگی طرفیدن مولانا لطفی قلمیکە نسبت بېریلماقدە، لېکن بیز انیق دلیللر و حجتلرگە اساسلنیب، کۆب زمانلردن بویان تأکیدلنیب کېلە یاتگن بو انتسابنى رد اېتەمیز و مذکور

^{۳۵} مجالس النفايس، ۷۳-بیت.

^{۳۶} اۆزبېک ادبیاتی تاریخی، بېش جلدلیک، بیرینچی جلد، ۲۴۲-بیت.

^{۳۷} سېن سن سېوریم، ۵-بیت.

داستاننى لطفى نىنگ زمانداشى بۇلگن باشقە بىر توركى گوى شاعر – حيدر خوارزمى- قلمىگە عايدلىگىنى اورغوله يىمىز؛ بو فكرنى باشقەلردن الدىن، ۱۳۷۰ (۱۹۹۱)-يىلى يازىلگن «مولانا لطفى ھىروى ھىاتى و ادبى مىراثى» عنوانلى تىدقىقى رسالەمىزدە اثباتلې بېرگن اېدىك، رسالە مكمەل شىكلدە نىشر اېتىلگن بۇلمسە-دە، اونىنگ ايتىلگن قىسمى علىحدە مقاله صفتىدە ۱۳۷۱ (۱۹۹۲)-يىلى «ندائى اسلام، ۴۴ سان» جرىدە سىدە باسىلىب چىققن اېدى.

لطفى نىنگ ھىاتىدە-ياق مشھور بۇلگن و نظر صاحبلرى تامانىدن عالى بھالنگن اونىنگ فارسى درى شىرلىرىدن ھم دىپىرلى بىزگچە يىتتېب كېلگن اېمس. اولردن فقط- گىنە بىر غزل و اىرىم بىتلر بعض بىر تارىخى كىتابلر و تىدكەرلردە سىقلنگن، خلاص. مذكور فارسچە غزل بىلن بىر نېچە بىتلر ھم اوشبو دېوانگە كىرىتېلگن. شونگە كۆرە، بىز بو بېردە، اساساً شاعرنىنگ توركى غنايى شىرلىرىنى اۋز اىچىگە اَلگن دېوانى ھقىدە سۆز يورىتەمىز.

۴. توركى دېوان، اونىنگ تورلى نىسخەلرى

مولانا لطفى نىنگ بويوك ادبى شىخىت و عالى قىرچەگە اېگە نازكىخىيال شاعر اېكىلىگى ھقىدە اساساً اونىنگ بىزگچە يىتتېب كېلگن توركى دېوانىدە قىد اېتىلگن گۆزەل غنايى شىرلىرى يوزەسىدن ھكىملىك قىلەلەمىز. ھازىرگى زمان اوشبو دېواندن ادبىياتشناسلىك عالمىگە تورلى دورەلردە كۆچىرىلگن، كىمىدە يىگىرمتە قۇليازمە نىسخە معلوم و مذكور نىسخەلر اساسىدە شاعرنىنگ شىرلىرىدن خىلمە-خىل ھجمدەگى تۋىلم و ھجموعەلر تۋزىلىب نىشر اېتىلگن كە اولر تۇغرىسىدە ھم سۆز يورىتەمىز. و اما اوشبو دېوان نىنگ مۇختلف نىسخەلرى، قىسى عصرلرگە تېگىشلى و قىسى بىرلردە سىقلنە- ياتگىلىگىگە بناءً، اولر بېش كتە گروھگە بۆلىنەدى و شىرطى روشدە (الف)، (ب)، (ج)، (د) و (د) و (ھ) ھرفلىرى بىلن بېلگىلنەدى.^{۳۸}

^{۳۸} لطفى دېوانى نىنگ نىسخەلرىنى كۆرسەتىشەدە، اساساً اسلام دايرةالمعارفى نىنگ ۱۹۸۳-يىلى لىيدن دە چىققن انگلىسچە متنى و ۱۹۶۰-يىلى استانبول دە فاكسىمىل قىلىنگن (لطفى دېوانى) مۇقەدەمەسىدەگى پروفىسور اسماعىل ھكىمت اېرتايلان نىنگ قلمىگە تعلقلى معلوماندىن فايدهلىنىلدى.

تأکیدلب اوتیش لازم که هر گروه اؤزینگه خاص بۇلیب، باشقه گروهلرده تاپلمه‌یدیگن مواد و مطلبلرنی ایچیگه آلهدی. اوشبو نسخه‌لرده شعرلرنینگ سانى كمیده ۵۴۸ پارچه بۇلیب، اولردن ۳۷۸ غزل و ۱۱۲ سى تویوق بۇلگنى ایتیلهدى. كېيىنچە ليك آلیب بارلیشى کوتیلگن تحقیق، شعرلر سانینی کۇپراق کۇرسه تیشی هم ممکن.^{۳۹} ایتیلگن بېش گروهدن، اعتبارلیراغی (الف) گروهیدیر. بو گروهده، قویده‌گی ایگی نسخه معتبر: (۱) ۱۶-عصرده کۇچیریلگن {Toronto TC1 iii} ms.Birnbaun {نسخه‌سى و بیریتانیا موزیمی کتابخانه-سیده سقلنه‌ياتگن Add.7914 vi (Harat 914/1509) نسخه. بیرینچی نسخه ۳۶۱ پارچه شعر (بیر حمد، بیر نعت، ۲۹۷ غزل و ۶۲ تویوق)نی اؤز ایچیگه آلهدی و شاعرنینگ اپنگ کته حجمده‌گی دېوانی حسابلنهدی. بریتانیا موزیمی کتابخانه‌سیگه تعلقلی نسخه‌ده اېسه سۇننگی ۱۰۷ غزل موجود اېمس. اوشبو نسخه پروفیسور اېرتایلان نینگ کۇرستیشیچه، کتلوگ نینگ ۲۸۸-صفحه‌سیده قویده-گیچه یازیلگن:

VI. foll, 158-227 sind Divan-i Lutfi. The Divan of Lutfi. See above, p. 286 a. Beg.

و حمد صفتیده ایتیلگن غزل نینگ مطلق بۇلگن -

ای، ایگی جهان بیرلیگینگ اثباتیغه گویا،

ذرات جهان مظهریده کون کبی پیدا.

بیتی بیلن باشلنهدی.

یوقاریده کۇرسه‌تیلگنی دېک، بو نسخه هم بوتون و مکمل بۇلمه‌ی، (ن) ردیفی نینگ سۇننگیگه کبلیب قالهدی. ایچیده بیر قطار ترتیب‌سیز رباعیلر هم موجود.^{۴۰}

(ب) گروهیگه اېسه لطفی دېوانی نینگ پاریس علمی موزیمی کتابخانه‌سیده سقلنه‌ياتگن، Paris.suppl.turk. 981 سانده قید ایتیلگن نسخه‌سى کیره‌دی. بو نسخه هم هجرى ۱۰ (میلادی ۱۶) عصرده کۇچیریلگن. لطفی دېوانی نینگ بو نسخه‌سى شو دورده یشب، ایجاد اېتگن باشقه بیر تورکی گوی شاعر گدایی (یا

³⁹ Encyclopedia of Islam, new edition, wol 5, Leyden, 1983. – page 835-836.

^{۴۰} لطفی دېوانی (اېرتایلان مقدمه‌سى بیلن)، ۱۲-بیت. تأکیدلش لازم که شاعر دېوانی نینگ قۇلمیزده‌گی نسخه‌لری ایچیده ایکته‌دن آرتیق رباعی کۇرینمه‌یدی. – لیب.

«گدا» دېوانى بيلن عين مجلد ايچيده دير. («لطفى دېوانى» و دېوان گدا به لسان چغتايى) سرلوحه سى بيلن باشلنه دى.

اصل دېوان 2a, fol ده، بارى تعالى حمدیده ايتيلگن غزل نينگ مطلعى بيلن باشلنه دى و fol 95b ده «تمت دېوان لطفى و الحمد لله وحده» جمله سى بيلن اداغكه يېته دى. بو نسخه هم محققلر فكريچه، لطفى دېوانى نينگ باشقه نسخه لريگه كوره مكملاق نسخه سى، دېب بيلديريله دى^{۴۱}.

(ج) گروهیگه شاعر ديوانى نينگ آلمان گوتته شهريده سقلنه ياتگن نسخه سى كيره دى و گوتته نسخه سى دېب اته له دى Herzagliche bibliothek 3v Gotha wien 1864.p.182. No211 سانده قيد اېتيلگن. بو نسخه هم هجرى ۱۰ (ميلادى ۱۶)-عصرگه تعلقلى بۇليب، اونينگ حقيده كېره كلى معلومات قۇلده يۇق.

(د) گروهىنى توركيه نينگ بورسه (Bursa) شهري موزيمى كتابخانه سيده سقلنه ياتگن Bursa/muz 113/156 سانده قيد اېتيلگن، هجرى ۱۰-۱۱ (ميلادى ۱۶-۱۷)-عصرلرده كۇچيريلگن نسخه نى تشكيل اېته دى.

مولانا لطفى دېوانى نينگ اوشبو نسخه سى يوزيدن ۱۹۶۰-ييل توركيه جمهوريتى استانبول شهريده، پروفيسور اسماعيل حكمت اېرتايلان نينگ كتابگه مقدمه اۈرنیده يازگن لطفى حياتى و اونينگ اثرلرى حقيده گى مفصل تحقيقاتى مقاله سى بيلن، شاعر نينگ دېوانى فوتوكاپى (faksimile) شكليده باستيريلگن. بو يېرده مذكور نسخه يوزيدن باستيريلگن شاعر دېوانىنى قيسىقچه توصيفى بيلن كتابخوانلرنى تيشتيريب اۋتېش اۋرين سيز اېمسدير دېب، اۋيله يمىز.

اوشبو دېوان نينگ بورسه نسخه سى يوزيدن چاپ اېتيلگن نسخه نينگ ورقلىرى سانى ۸۴-ته بۇليب، ۱۶۷ بېتدن عبارت، بيرينچى صفحه سى بۇلمه گنليگى سببلى مولانا لطفى حمدیه غزلى نينگ آلدينگى اوچ بيتى توشيب قالگن. نسخه اېسه مذكور حمد غزلى نينگ تور تېنچى بيتى بۇلگن -

انواع مظاهر كيم ابرور حسنونگه مرآت

اسمى دور و يۇق سېن سيز انگه هيچ مسما

بيتى بيلن باشلنه دى، و

^{۴۱} لطفى دېوانى (اېرتايلان مقدمه سى بيلن)، ۱۴-۱۵-بېتلر.

اگر سېن بۆلمە سنگ گل تېك چمنده
كىشى نېتسون اۋشل بيت الحزنده ۴۲

مطلعلی غزل بیلن آخرگه بیتهدی.

بورسه نسخهسى یوزیدن باستیریلگن دېوانده ۱۴۵ غزل (اولردن بیرى لطفی نینگ عین زمانده اویغور و عرب الفبالیده یازیلگن دېوانی نینگ بیر نسخه سیدن آلینگن) دن تشقری، مولانا لطفی نینگ شاهرخ میرزاگه بغیشلنگن بیر قصیده سی، ۷ تویوق و ایریم فردلر هم یبر الگن. پروفیسور ابرتایلان نینگ اظهاراتیگه کۆره، دېوانگه علاوه قیلینگن شعرلر پاریس و لنینگراد (سانکت-پتربورگ) نسخه لری بیلن زکی ولیدی نینگ «لطفی هم اونینگ دېوانی» ناملی کتابیدن همده اۋزبک معارف پرور یازووچیسى، شاعر و تحقیقاتچی رحمتلی عبدالرؤوف فطرت نینگ «اۋزبک ادبیاتی نمونه لری» اتلی اثریدن و شو کبی باشقه نسخه لردن آلینگن ۴۳. لطفی دېوانی نینگ ابرتایلان نسخه سی حرمتلی اکادمیسین کانیدی دکتور محمد یعقوب واحدی نینگ شخصی کتابخانه لریده موجود بۆلیب، او کیشی نینگ مرحمتی بیلن بیز اوندن فایده لنیشگه امکان تاپدیک. اوشبو نسخه ده موجود بۆلمه گن غزللرنی اېسه حرمتلی استاد دکتور واحدی شاعر دېوانی نینگ استانبول یونیورسیتهدی نسخه سیدن آلیب کتاب نینگ حاشیه لریگه یازگنلر که دېوانی نسبتاً مکمل حالگه کېلتیرگن.

«ه» گروهی اېسه مولانا لطفی دېوانی نینگ برچه تیلگن نسخه لرینی اۋز ایچیکه آله دی و فرعی دسته لرگه بۆلینه دی. بو گروپگه شامل نسخه لر اساساً سابق سوویت اتقاقی گه کیرگن حاضرگی مستقل دولتلر همدوستلیگی اعضالری بۆلگن جمهوریتلرده سقلنماقده. او جمله دن، اۋزبکستان علملر اکادیمیه سیده ۶ نسخه، نوایی موزیمیده بیر نېچه نسخه، تاجیکستان علملر اکادیمیه سی قۇلیازمه لر قسمیده ۴ نسخه، لنینگراد (حاضرگی سانکت-پتربورگ) ده ۲ نسخه (اولردن بیرى لطفی ناملی عثمانی شاعر دن).

لطفی دېوانی نینگ لنینگراد (یاکه سانکت-پتربورگ) ده گی نسخه سی شوروی اتقاقی علملر اکادیمیه سی آسیا موزیمی نینگ کتابخانه سیده №: bbb, 574 ag

۴۲ لطفی دیوانی، ابرتایلان نسخه سی، ۱۶۷-بیت.

۴۳ لطفی دیوانی، ابرتایلان نسخه سی، ۱۵-بیت.

سانده قید ایتیلگن، نهایتده کیچیک ححمده گی (۲۳ ورقدن عبارت) نسخه دیر. «ل» ردیفده گی غزلردن:

گل یوزینگ قیلدی چو بلبل دېک کونگلی بېقرار
 آسیغ اېتمس نېچه کیم ایتورلر آز فریاد قیل!

بیتی بیلن اداغکه بېته دی. لېکن لطفی دېوانی نینگ باشقه نسخه لریده تصادفاً موجود بؤلمه گن، اونینگ شاهرخ میرزاگه بغیشلب ۸۲۰-ییلده یازگن قصیده سی بو نسخه ده موجود دیر.

استانبول یونیورسیتیه سی کتبخانه سیده T.Y 5452 سانلی نسخه و تهران سپهسالار کتبخانه سیده ۱۷۴ سانده قید ایتیلگن نسخه هم (ه) گروهیگه کیره دېگن نسخه لردن سنله دی. استانبول یونیورسیتیه سی نسخه سی بیر حمد، بیر نعت و ۲۳۲ غزل، ۲۰ ته کیچیک ححمده گی شعرلردن عبارت. کیچیک ححمده گی شعرلر نینگ ۸ ته سینی تورتلیک، ۸ ته سینی تویوق، اوچته سینی قطعه (قطعه لردن بیرینی بیز تویوق-قطعه دېب اته ییمیز) و فقط بیرته سینی رباعی تشکیل اېته دی^{۴۴} و حجمی کته بولیشیگه قره مه ی بو نسخه هم مکمل اېمس.

بولردن تشقری، شاعر دېوانی نینگ ۱۸-۲۰-عصرلرده کؤچیریلگن نسخه لری هم موجود، محققلر نینگ تأکیدلشیجه، بو متنلر «الف» و «د» گروهلریگه کیره وچی نسخه لردن قویی توره دی. لطفی گه منسوب یوزلرچه شعر اؤزبکستان و تاجیکستان علملر اکادیمیه لری کتبخانه لریده موجود بؤلگن بیاضلرده هم اوچره یدی، اولر نینگ کؤچیلیگی شاعر دېوانیده گی مشهور غزللر جمله سیدندیر. مولانا لطفی نینگ اویغور یازوویده بؤلگن ۱۳ غزلی متنی اوچ نسخه ده اوچره یدی. بولر هجری ۹ (میلادی ۱۵)-عصرگه تېگیشلیدیر.

مولانا لطفی شعرلری دېوانی نینگ یوقاریده شرحی بېریلگن موجود نسخه لریدن فایده لنیب تورکیه و اؤزبکستان جمهوریتلریده اونینگ دېوانی همده

^{۴۴} پروفیسور اېرتایلان لطفی دېوانی اوشبو نسخه سیده ایگی نعت شعر بارلیگیدن گیره دی، اما بیز نینگچه سکاکی گه هم نسبت بېریلگن بیر نعتدن باشقه نعتیه شعر دېوانده کورنمه یدی. او کیچیک ححمده گی شعرلر سانینی هم ۲۲ ته کؤرسه تیب، اولر نی رباعی بیلن قطعه دن عبارت دیدی؛ قره نگ: لطفی دېوانی مقدمه سی، ۱۴-بیت.

گۈزۈل شعرلىرىدىن تىللىگن تۈپلىملىرى نىشىرىلىگن. بىز بۇرۇنقى نىسخەسى يۈزىدىن ۱۹۶۰-يىلى ئىستانبۇلدا فاكسىمىل قىلىنىگن «لۇقى دىۋانى» ھىقىدە يوقارىدە مەلۇمات بېرىپ ئۆتدىك؛ ئېندى شاعىرىنىڭ ئۆزبېكىستان جۇمھۇرىيىتىدە كىرىل ياكى سىرىلىك (Cyrillik) الفبەسىدە نىشىرىلىگن تۈپلىملىرى ۋە سىلىنمەلىرىنى كۆزدىن كېچىرىپ، اولر ھىقىدە قىسقىچە مەلۇمات بېرىپ، مەلۇمات يۈزىدە مەيىز.

مولانا لۇقىنىڭ سىلىنگن ئىشلىرى سادىر ئېركىنوف تامانىدىن نىشىرىگە تيارلىنىپ، كىچىكىنە قىتى ۋە سىھافت يىلىن مەيلادى ۱۹۵۸-يىلى كىرىل الفبەسىدە ئۆزبېكىستان جۇمھۇرىيىتى دۆلىتى بىدىيى ئادىبىياتى تارىفدىن تاشكېنت شىھرىدە باسىلىپ چىققن. ئوشىبو تۈپلىم، نىشىرىگە تيارلاۋچىسى نىڭ قەلىمىگە ئايد «لۇقى» ئىۋانى ئىستىدەگى سۆزباشى يىلىن باشلىنىپ، ۸۴ غىز، رىباغىلر سىرلۇھەسى ئىستىدە ھىر بىرى تورت مىصرى (ئىگى بىت)دىن ئىبارت بۇلگن ئون پارچە كىچىك ھىجمدەگى شىعرلر، شۇنىڭدىكى، تويۇق ژانىرىدەگى ئون پارچە شىر ۋە لۇقىگە نىسبەت بېرىلىپ كېلگن «گل ۋە نوروز» مىنۇم دىستانىنى ئۆز ئىچىگە ئالدى.

ئىسلىمە تىپ ئۆتىش كېرەك كە «رىباغىلر» ئىۋانى ئىستىدە بېرىلگن ئۇن شىردىن بىر تەسى ھىم رىباغى ئېمىس، چۈنكە رىباغىگە ھىص عىروض نىڭ ھىزج مىشنى ئىخرى مەكفۇف مەجبۇب (مەفۇل مەفەئىل مەفەئىل فۇل) ۋە ئونگە يىقىن ۋىزىلردە يازىلمەگن، بلكە اولر نىڭ ئىگىتەسى قىتە، قالىگن سىگىز تەسى ئىسە تۇرتلىك دېب ئىشگە تۇغرى كېلەدى. بو بېردە بىز «تۇرتلىك» ئىمەسىنى فارس دىرى ئادىبىياتىدە مۇجۇد بۇلگن «دوبىتى»گە مەادل مەنادە ئىشلىتەمىز. چۈنكە بو ھىل تۇرت مىصراع ياكە ئىگى بىتىدىن تۈزىلگن شىرلىرىنىڭ ۋىزنى مەئىن ئېمىس، بەضاً ھىزج مىسدس مەخۇف ياكە مەقصور (مەفەئىل مەفەئىل فەولن/مەفەئىل) ۋىزىدە گاهى ھىم رىل مىسدس مەخۇف ياكە مەقصور (فەالەتن فەالەتن فەالەتن) ۋىزىدە ئىتەلەدى. مىثال سىفتىدە، فارس دىرى تىلى نىڭ مىشھۇر دوبىتى يازر شاعىرى، بابا طاهر عىرىان نىڭ (ۋفاتى ھىق ۴۱۰ م/۱۰۱۹/۱۰۲۰-يىلى) ئوشىبو ژانىرگە ئايد شىرلىرى (دوبىتىلىرى) نىڭ ھەمەسى كۇرسە تىلگن بىرىنچى ۋىزىدە دىر. اما لۇقىنىڭ تۇرتلىكلىرى ئىسە يوقارىدە كۇرسە تىلگن ئىگىنچى ۋىزىدە يازىلگن. تۇرتلىكلىردىن باشقە ئىگىتە قىتە ھىم ئۆشە

وزندەدەر، اولر نینگ بیری اېسە تجنیسلی قافیە اساسیدە یازیلگن، شو سبیدن بیز اونی شرطلی روشدە «قطعه-تویوق» دېب اتمیمیز.

تۈپلمگە «تویوقلر» سرلوحەسی اُستیدە کیریتلگن شعرلر نینگ ۸ تەسى عادى تویوق بۇلیب، ایگیتەسى اېسە تجنیسلی قطعه (قطعه-تویوق) نامی بیلن اتشگە تۇغرى كېلەدى. شوندهی قیلیب، مذکور تۈپلمدە مولانا لطفی اثرلریدن ۸۳ غزل، ۸ تۇرتلیك، ۸ تویوق، اوچ قطعه-تویوق، بیر قطعه - جمعاً ۱۰۳ پارچه شعر سیغدیریلگن. «گل و نوروز» داستانى اېسە لطفی نینگ زمانداشى تورکیگوی شاعر مولانا حیدر خوارزمی قلمیگە عاید بۇلیب، خطالی روشدە مولانا لطفی گە نسبت بېریلیب كېلگن. اوشبو تۈپلم نینگ ایگینچی نشری هم خودی شو شكلدە ۱۹۶۰-ییل تاشکېنتدە چاپدن چیققن، بونینگ نشرگە تیارلاوچیسى هم صادر اېرکینوف دیر؛ لېکن ایگینچی نشر بیلن بیرینچی نشر اۇرتەسیدە دېرلی فرق موجود اېمس، سۇزباشی سیدە هم ینگى گپ یۇق، شونینگدېك، غزلر و باشقە ژانرلردەگى شعرلر سانى ایكلە نشردە هم بیر خیل برابر، فقط «رباعیلر» و «تویوقلر» قسملریدن سۇنگ «قطعهلر» عنوانى اُستیدە اوچ تجنیسلی قطعه (قطعه-تویوق) و بیر عادى قطعه كېلتیریلگن، خلاص. ایكلە نشردە هم تۈپلم نینگ اُخریدە قیسقە-گینه «سۇزلیك» بېریلگن.

لطفی دېوانى و اونگە نسبت بېریلگن «گل و نوروز» ناملى داستانى نینگ باشقە بیر نشرى بیر مجلددە ۱۹۶۵-ییل، تاشکېنت «بدیعی ادبیات نشریاتی»دە چاپدن چیققن. اونى هم صادر اېرکینوف نشرگە تیارلەگن و کتاب اونینگ «لطفی» عنوانى اُستیدە یازیلیب، شاعر نینگ حیاتی و ایجادى حقیدە معلومات بېرەدیگن مقدمەسى بیلن باشلنەدى. «دېوان» ۲۷۶ غزلى اۋز ایچىگە آلهدى. شاعر نینگ كىچىك ژانرلردەگى شعرلىرى اېسە «رباعیلر»، «تویوقلر» و «قطعهلر»گە تصنیف اېتیلگن. رباعیلر عنوانى اُستیدە بېریلگن ۲۷ پارچه شعردن فقط بیرتەسى رباعى بۇلیب، قالگن ۲۶ تەسى تۇرتلیكدیر. دېواندە تویوقلر سانى ۱۶ و قطعهلر سانى اېسە ۹ گە یېتەدى. قطعهلردن ۷ تەسى تجنیسلی قافیە اساسیدە تۈزىلگن بۇلیب، اۋزیمیز تکلیف قیلگن «قطعه-تویوق» اصطلاحى بیلن اتشگە تۇغرى كېلەدى. بو دېوان شاعر نینگ مجموعاً ۳۲۸ پارچه شعرینی اۋز ایچىگە آلهدى، بولردن تشقرى شاعر نینگ فارس درى

شعرلريدن بيزگچه يېتیب كېلگن ايريم بيتلری هم اۋزبېكچه ترجمهسى بيلن دېوانگه كيريتيلگن.

۱۹۸۵-يىلده «لطفى شعريتيدن» عنوانى بيلن شاعرنيىنگ شعرلريدن يىنه بىر كىچىك تۈپلەم تاشكېنتده چاپدن چىقدى. مجموعه، اېركين احمد خواجه نىنگ «مولانا لطفى» عنوانى آستىده يازگن سۈزباشىسى بيلن باشلنەدى. سۈزباشىده تىزگن بېرىلىشىچە، تۈپلەمگە صادر اېركينوف نىشەرگە تيارلەگن «لطفى دېوانى» دن تىلگن شعرلردن تشقىرى، شاعر دېوانى نىنگ بىر قطار قۇلبازمە نىسخەلريدن آلىنگن غزل، رباعى، تويوق، قطعە و فردلرى هم كيريتيلگن. اوشبو مجموعهده گى غزللر سانى ۱۵۳تە، تۈرتلىكلر عنوانى آستىده بېرىلگن شعرلر سانى ۶۱تە. جملة دن ۱۸ تويوق، ايگى رباعى، ۶ تجنىسلى قطعە (قطعە-تويوق) و ۳۵تە تۈرتلىكدير.

بولردن تشقىرى، تۈپلەمده «فردلر» عنوانى آستىده لطفى نىنگ ۳۱تە ايريم بيتلرى هم كېلتيريلگن. بوندهى فردلر، اصلىده بعضى غزللردن توشىپ قالگن، ياكە شاعر اولرنى اۋشە وزن و قافىهده غزل تكميل اېتىپ اونگە قۇشيش نىتىده يازگن، كېيىنچە ليك، غزللر توگە تىلمەى، او بيتلر مجرد و فرد حالىده قالىپ كېتىگندىر، دېب تخمىن قىلىش ممكن. چونكە بو فردلر ايچىده ايگى مصرع قافىه داش بۇلىپ مطلع شكلىنى اۋزىگە آلگن بيتلر هم موجود كە شوندهى تخمىنگە امكان بېرەدى.

مولانا لطفى دېوانى نىنگ اۋزبېكستان جەمهورىتىده نىش اېتىلگن نىسخەلرى نىنگ اېنگ كتە جەملى مكملاغى ۱۹۸۷-يىل تاشكېنتده «غفور غلام نامىده گى ادبيات و صنعت نىشرياتى» تامانىدن چاپ اېتىلگن «سېن سن سېورىم» ناملى كىتابدير. بو عنوان شاعرىمىز نىنگ بىر غزلى مطلعى نىنگ بىرىنچى مصراعىدن آلىنگن و او مطلع بودىر:

سېن سن سېورىم، خواه اينان، خواه اينانمه،

قاندور جگرىم، خواه اينان، خواه اينانه!

بو كىتاب اۋزبېكستان نىنگ اوچ ادبياتشناس عالمى (صادر اېركينوف، اې. فاضلوف، اېركين احمد خۇجەيىف) تامانلريدن نىشەرگە تيارلنىپ، جەمهورىت نىنگ اتاقلى ادبياتشناس عالملى و ممتاز ادبيات متخصصلىرى (عزيز قىوموف، سويمه غنى يېوه، بېگ على قاسموف، نىن مله يىف، خىرالدين سلطانونوف، عبدالقادر هېيىتمېتوف، عادل يعقوبوف) دن تشكىل تاپگن تحرير هياتى نظريدن اۋتېب، فيلالوۋى فنلرى دكتورى

پروفیسور صادر ابرکینوف مقدمہ سی بیلن نشر ایتیلگن و شاعرینگ خیلہ-خیل غنایی تورلردہ یازیلگن شعرلرینی اؤز ایچیگہ آلدی. «گل و نوروز» منظوم داستانی ہم آلدینگى تۋپلملردہ گیدېک، لطفی گہ نسبت بېریلیب، اوشبو مجموعہ گہ کیریتیلگن. «سېن سن سېوریم» تۋپلمی ۳۲۶ غزلی اؤز ایچیگہ آلدی، معلوم بۋلشیشچہ، بو مجموعہ گہ ۱۹۶۵-ییلدہ نشر ایتیلگن لطفی «دېوان»-یدہ- گى ۲۷۶ غزلدن ۲۷۵-تہسى، ابرکین احمدخواجہ ییف تامانیدن تاپیلیب، ۱۹۸۵-ییلدہ نشر ایتیلگن ۵۷ غزل نینگ ہمہسى کیریتیلگن، شو بیلن غزللر سانى یوقاریدہ کۋرستگنیمزدېک، ۳۲۶ گہ ییتہدی. فقط بیر غزل اېسہ نامعلوم سببگہ بناء تۋپلمگہ کیریتیلمہ گن. او غزل قوییدہ گى مطلع بیلن باشلنہدی و ابرکین احمد خواجہ ییف تامانیدن نشر ایتیلگن کیچکینہ تۋپلمدہ ہم موجود دیر.

گل رنگ آلور لاله یوزونگدین چمن ایچرہ،
تیتیر دغى کون شمع بېکین انجمن ایچرہ^{۴۵}.

«سېن سن سېوریم» تۋپلمیدہ غزللردن تشقرى، کیچکینہ ژانلردہ گى شعرلر ہم موجود؛ مثلاً، «تۋرتلیکلر» عنوانی آستیدہ ۲۰ تہ شعر کېلتیریلگن گہ او جملہدن تۋرتتہسى تویوق، بیرتہسى رباعى، بیرتہسى قطعہ-تویوق (تجنیسیلى قطعہ) و قالگن ۱۴-تہسى تۋرتلیکیدیر.

«رباعیلر» عنوانی آستیدہ بېریلگن ۲۷ تہ شعردن ہم فقط بیرتہسى رباعى، بیرتہسى تویوق و قالگن ۲۵ تہسى تۋرتلیکیدیر. «تویوقلر» سرلوحہسى آستیدہ ۱۶ تویوق و «قطعہلر» عنوانی آستیدہ اېسہ ۹ قطعہ کېلتیریلگن اولر نینگ ۸ تہسى قطعہ-تویوق بۋلیب، فقط بیرتہسى عادى قطعہ دیر. بیز نینگچہ، اوشبو تۋپلمگہ مختلف عنوانلر آستیدہ کیریتیلگن تۋرتلیک سانى ۳۹ تہ، تویوقلر سانى ۲۱ تہ، قطعہ-تویوقلر سانى ۹ گہ ییتہدی، رباعیلر سانى ایکی تہ و عادى قطعہ اېسہ فقط بیرتہ دیر. غزللر بیلن کیچکینہ ژانلردہ گى شعرلرنى قۋشیب آلگندہ اوشبو مجموعہ گہ داخل شعرلر نینگ سانى، فردلردن تشقرى ۳۹۹ گہ ییتہدی. بولردن باشقہ، مذکور تۋپلمگہ «فردلر» عنوانی آستیدہ بېریلگن ۳۲ علی حدہ بیت ہم کیریتیلگن، اولردن ۲۱-بیرتہسى اېسہ

^{۴۵} لطفی. دېوان و گل و نوروز داستانی (صادر ابرکینوف مقدمہسى بیلن)، تاشکېنت: غفور غلام نامیدہ گى ادبیات و صنعت نشریاتی، ۱۹۶۰. ۲۳۷-بیت.

اېركين احمد خۇجەيېف تامانیدن تاپیلیب نشر اېتیلگن فردلردندیر. فردلردن بیری اېسه، شو کتاب نینگ ۷۳-بیتیدەگی غزل نینگ اوچینچی بیتیدیر که ناتوغری شکلده فرد دېب آلینگن.

نازکلیگیدین باده لعل ایرنینه قویسه،^{۴۶}

اول یېرگه یېتینچه که بارور باری کورونور.

«سېن سن سېوریم» مجموعە سیدە مولانا لطفی گە نسبت بېریلیب کېلگن حیدر خوارزمی نینگ «گل و نوروز» منظوم داستاننی هم قۇشیب چاپ اېتیلگن. بو تۇپلم، ایضاح و لغتلی بیلن آگندە، جمعاً ۴۶۲ بیت (۲۳۱ ورق)نی تشکیل اېتەدی.

«سېن سن سېوریم» تۇپلمیگە سۇزباشی یازگن صادر اېرکینوف، «اوشبو تۇپلم أرقە لی ... تقدیم قیلینە یاتگن «لطفی دېوانی» اونینگ بوتون عمری دوامیدە یرەتگن لیریک اثرلرینی قمرەب آلهدی»، دېب ادعا قیلەدی^{۴۷}.

اۋزبېکستان جەمهوریتیدە مولانا لطفی هروی دېوانی نینگ آخرگی نشری، «لطفی دېوانی» عنوانی بیلن ۲۰۱۲-ییل تاشکېنتدە، «غفور غلام نامیدەگی نشریات-مطبعە ایجادي اوی» تامانیدن عملگە آشیریلدی. بونینگ نشرگە تیارلاوچیسى و مقدمە مؤلفى هم رحمتلى صادر اېرکینوف. اۋزبېکستان جەمهوریتیدە نشر اېتیلگن لطفی شعرلری تۇپلمی ایچیدە، شاعر نینگ حمددە ایتیلگن بیر غزلی و نعت موضوعیدە ایتیلگن بیر قصیدەسى، شونینگدېک، شاهرخ میرزاگە بغیشلنگن بیر قصیدەسى ایلك بار اوشبو دېواندن اۋرین آگن. اولردن تشقرى، دېواندە یېرلشگن غزلر سانى ۳۲۳تە (حمد و نعت و قصیدە بیلن کتە لیریک ژانردەگی شعرلر سانى ۳۲۶ گە یېتەدی)، تۇرتلیکلر سانى ۴۴تە، تویوقلر ۱۷تە، قطعەلر ۹تە (اولردن ۸تەسى تویوق-قطعە) و فردلر اېسه ۲۷تەگە یېتەدی.

بولرگە علاوه، اوشبو دېوان نینگ آخریدە «فارس تیلیدەگی اثرلردن نمونەلر» سرلوحەسى آستیدە، نوایی «محبوب القلوب» تذکرە سیدن آلینگن لطفی نینگ بیر

^{۴۶} «سېن سن سېوریم» تۇپلمیدە «قویسه» (қўйса) سۇزى هم ناتوغرى شکلده «قۇيسه» (қўйса) يازیلگن؛ ۷۳-بیت.

^{۴۷} «سېن سن سېوریم»، ۶-بیت.

فارسچە بېتى بىلن منبعى كۆرسەتيلگەن بىر بېش بېتىلى فارسچە غزلى ھم جودە ختالى بىر شكدلە يازىلىب، جالىشتىرىلگن.

«لطفى و جامى نىنگ مناسبتلىرىدىن» سرلوحەسى أستىدە اېسە، بو ايگى زمانداش ادبى شخصىت نىنگ مناسبتلىرى حقىدە تارىخى كىتابلر و تذكەرلردە يازىلگن روايتلردن كېلتىرىب، مولانا لطفى نىنگ مولانا جامى گە اتب يازگن «سختن» ردىفلى فارسچە قسىدەسى مطلقى بىلن بىرگە، لطفى اؤز حىياتى نىنگ آخىرلىدە يازگن و اونىنگ اىستىگى بىلن جامى اونگە آلتى بيت قۇشىب، يېتى بېتىلى تۇلىق غزلىگە ايلنتىرىب، اؤز دېوانىگە كىرىتگن مطلقى ھم جامى نىنگ غزلى بىلن دېوان نىنگ سۇنكىگىدە بېرىلگن. دېوان نىنگ آخىرىگە اېسە، خودى «سېن سن سېورىم» تۇپلمىدە بۇلگىنىدېك، لغت و اىضاحلر ھم علاوه قىلىنگن؛ لطفى دېوانى نىنگ اۋزبېكستان جىمهورىتدە ۲۰۱۲-يىلدە چىققن سۇنگ نىشىرى جىمعا ۴۱۲ بېت (۲۰۶ ورق) دن عبارت.

دكتور صادر اېركىنوف اۋزى نىنگ سۇزباشى سىدە، اوشبو «دېوان» نى شاعر غزلىياتى نىنگ «تۇلدىرىلگن نىشىرى» دېب اتشىگە قرەمەى، بوندەگى غزللر ھمدە كىچىك ژانرلردەگى شعرلر، حتا فردلر نىنگ سانى ھم «سېن سن سېورىم» جىموعەسىگە كۆرە آزاراق ياكە اوندەگى شعرلر بىلن قىسما تېنگ كۆرىنەدى. چونكە ايتىلگن تۇپلمىدە غزللر سانى ۳۲۶ تە بۇلسە، بوندە اېسە، اولر نىنگ سانى ۳۲۳ تە دن عبارت. دېوان نىنگ اىكلە نىسخەسى نىنگ مقايىسەسىدن معلوم بۇلىشىچە، «سېن سن سېورىم» تۇپلمىدەگى غزللردن تۇرت غزل نامعلوم سىبىگە كۆرە بو دېوانگە كىرىتىلمەگن، و مذكور تۇپلمىدە موجود بۇلمەگن بىر غزل اېسە بو دېواندە بار. شوندەى قىلىب، بىرىنچى بار نىشر اېتىلگن حمد، نعت و قسىدە بىلن قۇشىب آلكندە، كتە ژانردەگى شعرلر نىنگ سانى بو دېواندە ھم ۳۲۶ تەگە يېتەدى، يعنى «سېن سن سېورىم» تۇپلمىدەگى غزللر بىلن تېنگ بۇلەدى. كىچىك ژانرلردەگى شعرلر (تۇرتلىك، توبوق، قىطعە و رباعى) سانى اىكلە دېواندە ھم جىمعا ۷۲ تە، اما «فردلر» سانى «سېن سن سېورىم» جىموعەسىدە ۳۲ تە بۇلسە، دېوان نىنگ اوشبو نىشىرىدە فقط ۲۷ تە فرد بېرىلگن.

مولانا لطفى توركى تېل نىنگ بويوك شاعرى و ماھر سۆز اُستاسى صفتىدە، حاضرگى زمان بوتون توركى خلقلر دقت-اعتبارىنى اؤزىگە جلب اېتەدى، اونىنگ حياتى و ادبى مىراثى اوشبو خلقلر تحقيقاتچىلىرى، ادبىياتشناس عالملىرى تامانىدن اؤرگەنيلەدى و بېلىم يورتلىرىدە اۇقتىلەدى. سۆزىمىزگە مثال توركىيە جەمھورىيىتىدە ۱۹۹۷-يىل نىشر اېتىلگن مولانا لطفى دېوانىدىر. اوشبو دېوانگە كىرىتىلگن شعرلر مەنى، پروفېسسور دكتور گونى قرەاغاج Güney Karağaç تامانىدن، مولانا لطفى شعرلىرى دېوانى نىنگ التى مشھور قۇلياۋمە نىسخەسى اساسىدە تىنقىدى تيارلىنىپ، «اتاتورك كلتور، دىل، تارىخ يوكسك قورومو» حضورىدە فعالىت االىب بارە ياتگن «تورك دىل قورومو» طرفىدن انقرەدە باسىلىپ چىققن. كتاب اۇنگ سۆز، مەن، نىسخە فرقلرى، دىزىن (كتلوك يا رەنما فەرست) كى قىسىملردن عبارت بۇلىپ، جەمئاً ۷۳۲ بېت (۳۶۶ ورق) نى تىشكىل اېتەدى. بونگە شاعر نىنگ قلمىگە عايد بۇلگن حمد غزلى، نعت قىسىدەسى، شاھرەخ مىرزا، اولوغ بېك مىرزا، بايسنغر مىرزا و شەھزادە مىرزا علاؤ الدولەلرگە بىغىشلىگن تۇرت قىسىدە بىلن بىر تەسى ملىمە بۇلگن ۳۶۱ غزل (حمد و نعت و قىسىدەلر بىلن اَلگندە جەمئاً ۳۶۷ تە كتە غنايى ژانردەگى شعر) و كىچىك ژانرلردە يازىلگن تۇرتلىك، تويوق، رباعى و قىطعە كى ژانرلردن على حدە سىرلوحە بېرىلمىسەن ۱۱۳ پارچە شعر^{۴۸} و ۵۷ فرد كىرىتىلگن، اما اولر نىنگ ۵ تەسى غزللردە موجود بۇلگنى اوچون فردلر سانىنى ۵۲ تە دېب اَلەمىز. لطفى دېوانى نىنگ انقرە نىشرى مذکور دېوان نىنگ تاشكېنتدە باسىلىپ چىققن نىسخەلرىدە بۇلمەگن ۳۵ غزلى ھەمدە بعضى غزللردە تاشكېنت نىشرلىرىدە اوچرەمەيدىگن اُرتىقچە بىتلرنى اؤز اىچىگە اَلەدى، بىراق اؤزبېكستان نىشرلىرىدە كېلگن تۇرت غزل بو نىسخەدە اوچرەمەيدى. بولرگە قرەمسەن، اوشبو نىسخە بوندن اَلدىنگى توصىف اېتىلگن نىشرلرگە كۆرە اېنگ كتە و كۇپراق شعرنى اؤز اىچىگە اَلەدى، تۇپلمەگى بىتلر نىنگ سانى ۲۷۴۰ گە يېتەدى. بىراق، ملك الكلام مولانا لطفى دېوانى نىنگ قۇلېنگىزدەگى نىسخەسى، تۇرت توركى غزل و بىر تە ھەم بېش بىتلىلى فارسچە غزلى اوندىن كۆرە كۇپراق اؤز اىچىگە

^{۴۸} دكتور قرەاغاج، اؤزى نىنگ دېوانگە يازگن اۇنگ سۆزىدە، بو ۱۱۳ پارچە كىچىك ژانردەگى شعرلر نىنگ ھەمسىنى تويوق (تويوق) دېب ا تەيدى!

آلگنلىگى بىلن، پروفېسسور گونى قره‌آغاچ (گ. ق.) نىسخەسىدىن اوستون تورەدى و بونگە كىرىتىلگن شعرلەرنىڭ بىتلەرى سانى جەمئاً ۲۷۷۴ گە تىنگىدۇر.

ھەر ھالدا، تەسۋىف ۋە تەسۋىف ۋە دېۋانلار لۇقى غنايى اثرلەرنى بوتونلەي ۋز ايچىگە ۋمەيدى، چۈنكە تەقىقاتچىلەر، شاعرلەر، غزللەر و تەسۋىف سانىنى تىتىلگن دېۋان و جەمئەلرەدى شەرلەردن كۇپراق كورستماقەلەر، مثلاً، يوقارىدە ايسلەتىلگن اسلام انسىكلوپېدىسى (انگلىسچە تەن، ۱۹۸۳-يىلدە چىققن) دەدى مەلوماتگە كۇرە، مولانا لۇقى شەرلەرى سانى ۵۴۸ دىن آرتىق، اولردن ۳۷۸ تەسى غزل و ۱۱۲ تەسى تەسۋىف و قالگنى باشقە ژانرلەردەدى شەرلەردىر. تەسۋىف قىلگن دېۋان و تۇپلەلەردە ۵۲ شاعرلەر باشقە جەمئاً ۴۸۴ پارچە شەرى مەجۇد بۇلىپ، اولرنىڭ ۳۶۶ تەسى غزل (ھەمدە ايتىلگن شەرى ھەم غزل ژانرىگە داخلى)، ۵ تەسى قەسەدە (نەت شەرى ھەم قەسەدلەر جەمئەدە)، ۵۶ تەسى تۇرتەلىك، ايگىتەسى رباعى، ۴۰-تەسى تەسۋىف، ۱۵ تەسى قەسەدن ەبارتەدۇر. فرەلەر ۋەسە ايرىم غزللەردن توشىپ قالگن بۇلىشى مەكەن، شونىڭ اوچون اولرنى مەستقل شەرى دېب ھەسابلىش بىزنىڭچە مەقول كۇرىنمەيدى.

مولانا لۇقى نىڭ قۇلىڭىزدەدى دېۋانى ۋە شۇ ۋەسەلە تەب ۋەتەلگن قۇلىازمەلەر - پروفېسسور اسماعىل ۋەرتايان تامانىدىن نەشەر ۋەتەلگن دېۋان (ۋەرتايان ن.)، استانبول يونيورسەتەسى نەسخەسى (يونيورسەتە ن.)، و چاپ ۋەتەلگن نەسخەلەر - «سەن سەن سەبۇرىم» تۇپلەمى (س. س.)، لۇقى دېۋانى نىڭ ۲۰۱۲-يىل تاشكەنتدە باسەلىپ چىققن سۇنگ نەشرى (ل-د-۲۰۱۲) و شاعر دېۋانى نىڭ دكتور گونى قره‌آغاچ جەنابلەرى تامانىدىن ھازىرلىنىپ، ۱۹۷۵-دە باسەلىپ چىققن نەشرى (گ. ق.)، اولردە بىرلەشتىرىلگن شەرلەرگە نەسبئاً تەنقىدى يانەدە شەش اساسىدە تيارلەندى و شەرلەرنىڭ ژانر و سان جەھەتەن تەسۋىفى ھەم يوقارىدە كۇرسە تەلگن مەسابەگە مەۋافەدۇر.

اوشۇبۇ نەسخەدە، مولانا لۇقى دېۋانى نىڭ قۇلىمىزدە مەجۇد ھەقى و چاپى نەسخەلەرنى مەقايەلەش اساسىدە، شاعر شەرلەرى نىڭ ۋەزەن، مەنى و گراممە جەھەتەدىن ۋەنگ تۇغرى شەكلىنى تەنلەشە دەقت قىلەندى و نەسخەلەردەدى ھەتەرلەر قەيىسەدە كۇرسە تەلەدى. دېۋانەدى شەرلەرنى يازىشە، سۇنگى يىللەردە ۋەتەنمىزدە ۋەزەپكە

تیلی اوچون ایشلب چیقیلگن املا و یازیش یۇروغى و بعضى بیر اۇنلى تاووشلرنینگ قبول قیلنیگن املا شکیلگه رعایت ایتیلدی.

اېسله تیب اۇتیش لازم که اصلیده بوندهی تحقیقی ایشلر دولت یا بیرار مدنی تشکیلات حمایه سی بیلن اَلیب باریلیشی، اونی مکمل شکلده انیق و دقیق بجریش اوچون تدقیقاتچیگه بوتون امکانلر مهیا قیلینیشی کبره ک بۇله دی، اما اوشبو قلم اېگه سی بوندهی حمایه و امکانلردن محروم بۇلگن حالده، شخصی امکانلریگه تیه نیب، اوشبو دېوانی نشرگه تیارلشگه سعی و حرکت کۇرستدی. مولانا لطفی دېوانی نینگ اۇز قلمی بیلن یازگن الفبامیزده گی اوشبو نشری ممتاز ادبیاتیمیز شیدالری، اینیقسه آنه تیلی و ادبیاتینی سېویب اۇرگنیشگه مایل بۇلگن یاشلریمیز اوچون فایدەلى بۇلر دېگن امیدده من.

پوهنوال دكتور سید محمد عالم لیب
انقره (تورکیه)، ۱۳۹۸-ییل سرطان آیی
(میلا دی ۲۰۱۹-ییل جون آیی)

1

ہزج مٹمن اُخرَب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

حمد

اے، ایگی جہان بیرلیگینگ اثباتینہ^۱ گویا،
ذراتِ جہان مظہریدہ کون کیسی پیدا۔

ہم اول و آخرسین و ہم ظاہر و باطن،
ہم مبدع اشیا سین و ہم حیّ توانا۔

باش بیرلہ معلق تورور امرینگنی ایشیتیب،
کوک نینگ طبقاتی^۲ کیم ابرور خرقہ سی خضرا۔

بحر و برّ ابرور غرق نعیمینگ^۳، انینگ اوچون،
دریاغہ تپکر موج تون و خارہغہ خارا۔

انواعِ مظاہر کیم ابرور حسنونگہ مرآت،
اسمی دور و یوق سپن سیز انگہ ہیچ مسما^۴۔

^۱ یونیورسیتہ: اثباتیغہ

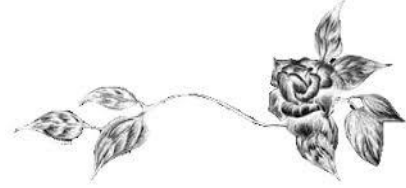
^۲ گ. ق.: بیر طبقاتی pir-i tabakātī

^۳ س. س. ول-د-۲۰۱۲: نعمتینگ (بو حالده وزندن تشقوری بؤلہدی - لیبب).

^۴ یونیورسیتہ: اسمی دور و یوق سپن سیز اہمس ہر نیچہ اشیا

تہنگ^۵ حُسنِ اہلی نینگِ اغزیدہ توشمہ یدور آتینگِ کیم،
ہر ذرہ اہرور وحدتینگِ اظہارینہ^۶ گویا۔

احمد دم لا اُحصی اورور چون^۷ صفتینگدہ،
نہِ حدی بیلہ لطفی ثنا ایلہ^۸ انشا۔

^۵ گ. ق.: تیک؛ دہوان نینگِ پاریس نسخہ سیدہ ہم شوندهی کبلگن۔

^۶ یونیورسیتہ: اظہاریغہ

^۷ یونیورسیتہ: کیم

^۸ یونیورسیتہ ن.: ایلاسون

2

رمل مثنى محذوف:

(فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v - |]

نعت

عاصی امت نینگ پناھی، یا شفیع المذنبین،
جهل چاهیدین چیقراغه ستنینگ جبل المتین.

یۇلغه کیرگنلرغه خُلقونگدور یقین سرمایه سی،
یۇل ینگیلغانلرغه شرعینگ شاهراهیدور مبین.

کون چیقیب یولدوز قمو منسوخ بۇلغاندېک روان،^۹
چیقیتی ابرسه ملتینگ، منسوخ بۇلدى اوزگه دین.

سېن ملکسن یا بشر، حیران بو یپرده عقل کل،^{۱۰}
ذرهغه بۇلمس، بلی، خورشید گنھیدین یقین.^{۱۱}

^۹ سکاکی دېوانی: قچان

^{۱۰} سکاکی دېوانی: سېن بشرسېن یا ملک...

^{۱۱} ل. د - ۲۰۱۲: ... خورشید گناھیدین... (!!)

آدم اوغلی سېن، ولی حق گرچه آدم طینتین،^{۱۲}
قیلدی رحمت سو قاتیب قدرت یدی بیرله عجین.^{۱۳}

نور بحریندین اریق^{۱۴} ذاتینگ ابرور دُر یتیم،
مېن نېتیب^{۱۵} ایتھی ایننگ تېک گوهر اصلین^{۱۶} ماء و طین.

بۇلسه هم عارض ابرور^{۱۷} ذاتینگه بو جسم بشر،
بۇلدى، نې بۇلدى نېچه کون دُر صدف ایچره مکین.^{۱۸}

اول^{۱۹} آدمغه ودیعت قیلدی^{۲۰} نورینگنی اوغان،
اوشبو سرنی بیلمه گنلر بۇلدى مردود و لعین

چون بو سرغه آشنا بۇلدى قموق کرۆبیلر،^{۲۱}
«أسجدوا» امرین اېشیتیب بیرگه قۇیدیلر جیین.^{۲۲}

«کنت کنزاً» مخزنی نینگ خازنی ذاتینگ ابرور،^{۲۳}
اری آری، اول امانتقه^{۲۴} کبرهک سېن تېک امین.

^{۱۲} سکاکی دېوانی: صورتین، اېکینچی مصرع: قیلدی رحمت سویینی قدرت اېلی بیرله عجین.

^{۱۳} ل-د-۲۰۱۲: عجین سۇزی توشیب قالگن.

^{۱۴} یونیورسیتته ن: بحریدین؛ ل-د-۲۰۱۲: نور بحریندین آرتوق ذاتینگ ... (ортук)!!

^{۱۵} یونیورسیتته ن: تاپیب؛ سکاکی دېوانی: نې دېب ایتیه یین...

^{۱۶} ل-د-۲۰۱۲: الین алин

^{۱۷} یونیورسیتته ن: بۇلور؛ ل-د-۲۰۱۲: ... آرزو ابرور ... орзу эрур...

^{۱۸} ل-د-۲۰۱۲: نگیन нигин

^{۱۹} ل-د-۲۰۱۲: اول (ул)، دعویت (давьият)، آغانی (оғони).

^{۲۰} سکاکی دېوانی: قۇیدی

^{۲۱} ل-د-۲۰۱۲: کرده بیلر кирдабилар

^{۲۲} ل-د-۲۰۱۲: حسین Хусайн

^{۲۳} سکاکی دېوانی: کنت کنزاً دین خزاین خازنی ذاتینگ ابرور

^{۲۴} یونیورسیتته ن. و ل-د-۲۰۱۲: امانتده

«لى مع الله»^{۲۵} حجره سيغه سېندين اۋز گە سيغمەدى،^{۲۶}
محرم^{۲۷} اېرمس سِر سَرايىندە سنگە روح الامين.

سېن بشرسېن، مینگ ملک بندەنگ دورور، اى جان پاك،
آفرين اول پاك جانينگگە، هزاران آفرين!

انبيا و مرسلين حلقە توزوب^{۲۸} اۋلتورسەلر،
برچە بير انگشتى و سېن الر ايچرە نگوين.

نې بشر تاپتى بو جاھ و منزلتنى، نې ملک،
اۋز قولىغە خواجەدين^{۲۹} عزت همين بۇلغەى همين.

اي، محمد آينگ و محمود ذاتينگە مقام،
امتینگە^{۳۰} كمترين نزلې اېرور خلد برين.

قول قىلور غلمان اۋزين، تاپسە براقينگ ساپەسېن،
سوسبە قىلغەى زلفينى، قىلسنگ كنىزك حور عين.^{۳۱}

^{۲۵} «لى مع الله»: حضرت محمد (ص) گە نسبت بېرىلگن «لى مع الله وقت لا يسعنى فيه ملك مقرّب و لا نبي مرسل» حديڭگە اشار تدير، اونينگ معناسى: «مېنينگ الله بيلن شوندى و قتييم بۇلەدى كە اوندە الله گە يقين فرشتهلر و مرسل (يوباريلگن) پيغمبرلرگە هم اۋرين يۇق». بوندىن مقصد، عارف نينگ استغراق يعنى الله وجوديدە محو و فنا بۇلىش (فنا فى الله) مقامىگە اېرىشماغيدير. - لبيب

^{۲۶} ل-د-۲۰۱۲: پيغمى پايغامي

^{۲۷} ل-د-۲۰۱۲: مجرم اېرمس سرسرى اندە سېنگە... ... سەنغا... اندا سارسارى ارماس مۇجريم

^{۲۸} سكاكى دېوانى و ل-د-۲۰۱۲: توتوب

^{۲۹} يونيورسيتە: صاحبين؛ بو بيت ل-د-۲۰۱۲ دە يۇق.

^{۳۰} ھەمە نەسخەلردە: قوللرینگە ... بيراق، اوشبو قلمگە كۋرە، نعت دە مخاطب حضرت پيغمبر (ص) بۇلگنلىكلرى اوچون، «امتینگە» سۆزى تۇغرى كېلەدى. چونكە مسلمانلر خداگە قول، پيغمبرگە اېسە امت بۇلەدىلر (لبيب).

^{۳۱} - بو بيت گ.ق. دە اوچرەمە بدى.

برماغینگ قیلسه اشارت کؤکتە بؤلور ایگی آی،
بیر اووچ توپراقنی ساچسنگ ۳۲ تارتر اول اعدا کؤزین. ۳۳

وصلتینگدین گە کبلور تیلگە بیشیق بۇغاله یی،
فرقتینگدین گە قیلور حنانه زاری و انین. ۳۴

پلی باغلیق بنده دور شیرین سؤزونگه نیشکر،
حلقة در گوشی دورور الفاظینگه دُرّ ثمین.

ای جواد، ایلکینگ کفیندین کان و دریاغه یسار،
باسقان ایزینگ توپراغیندین عرش و کرسیغه یمین.

دوستلرینگ آئینده ۳۵ یبرتیک بؤلدی خیبر ۳۶ قلعه سی،
دشمنینگ دفعیغه اؤرمکچی ابوی حصن حصین. ۳۷

ایگی دنیانی سبنینگ حقینده پیدا قیلدی حق،
خود نې بۇلغهی خدمتینگده تورک ۳۸ و هند و روم و چین.

برچه عالم عاصی سین قۇلسنگ، بغیشلر حق سنگه، ۳۹
چون طفیلینگدور بو خلق اولین و آخرین. ۴۰

۳۲ یونیورسیتە و گ. ق: سالسنگ؛ (ساچسنگ فعلی سکاکی دېوانیدن آئیندی)

۳۳ یونیورسیتە ن. یېر یستقان توفراغیدین عرش و کرسیغه یمین؛ ل-د-۲۰۱۲: بهرنج توفراغ

سالسنگ تارتر اول اعلا کؤزین. Баранж туфроғ солсанг тортар ул аъдо кўзин.

۳۴ یونیورسیتە ن. یېر یستقان توفراغیدین عرش و کرسیغه یمین.

۳۵ ل-د-۲۰۱۲: آلدینده

۳۶ ل-د-۲۰۱۲: خېز хибз

۳۷ ل-د-۲۰۱۲: ... ابرور حُسن حسین (!!) хусни хусайн ...

۳۸ ل-د-۲۰۱۲: خون .... طریق тариқ ... хун

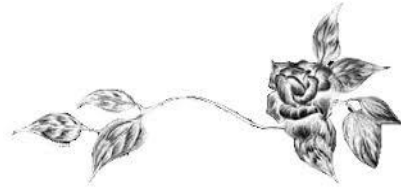
۳۹ ل-د-۲۰۱۲: ... عاصی سېن قۇيسنگ بغیشلر حق («سنگه» سؤزی هم توشیب قالگن осийн ...

сен кўйсанг бағишлар Ҳақ.

۴۰ ل-د-۲۰۱۲: چون طفیلینگ دورور بو خلق ... Чу тифлинг дурур бу халқ ...

پاك جانينگ نينگ حقى اول كيم ابرور اوز نوريدين،
اول اوغان حقى سېنى كيم قىلدى برچه دین گزين.

رحم قیل محنت کونینده ۴۱ لطفی عاصی جانیغه،
یا شفیع المذنبین و رحمة للعالمین! ۴۲

۴۱ ل-د-۲۰۱۲: ... محنت کوییده мехнат куйида؛ سكاكى دېوانى: رحم قیل محشر کونى سكاكى
عاصی جانیغه.

۴۲ سكاكى دېوانى: یا شفیع المذنبین یا رحمة للعالمین.

ابسله تیب اۇتیش لازمکه مولانا لطفى نینگ حاضرگه قدر اۇزبېکستان جمهوریتیده باسیلیب چیققن
دېوانلریدن سۇنگ مرته تاشکېنتده، غفور غلام نامیدهگی نشریات مطبعه ایجادی اوی تامانیدن
۲۰۱۲-ییلی پروفیسور صادر ابرکینوف تامانیدن تیارلنیب، نشر ایتیلگن دېوانیگه ایلک کز شاعر نینگ
حمد و نعت شعرلری شامل قیلینگن و اولرهم چېکسیز خطا و ینگلیشلیکلرگه تۇله که قرشیلشتیریب
اۇلتیریشگه هم ارزیمه یدی.

بو نعت شعر مولانا سكاكى گه نسبت بېریلیب، اونینگ دېوانیده هم کېلگن، ۱۲، ۱۶، ۱۸ و ۲۴ بیتلر
یالغیز گینه سكاكى نینگ دېوانیده اوچره یدی و باشقه نسخه لرده موجود اېمس.

۳

ہزج مثنیٰ سالم:

(مَفَاعِيلُنْ مَفَاعِيلُنْ مَفَاعِيلُنْ مَفَاعِيلُنْ)

[--- v | --- v | --- v | --- v]

(شاہرخ میرزاگہ اتلگن قصیدہ)

تومن یوز شکر کیم قیلدی مدد تأیید سلطانی،
کیم آغریقتین شفا تاپتی فریدون فر جم ثانی.

شریعت ملکی نینگ شاہی، ولایت چرخ نینگ قطبی،
سعادت جسمی نینگ روحی، خلافت تختی نینگ خانی.

سلیمان سلطنت لیق قیصر و کسری عدالت کیم،
قضا ینگلیغ ابرور گردون مطبع امر و فرمانی.

معین الدین والدینیا، شہنشه شاہرخ سلطان،
شہی کیم دولتیدین دور قوی دین مسلمانی.

آچون نینگ ۴۳ یاروغی، صاحبقرانی کیم ابرور ذاتی،
حیا و حلم نینگ بحری، صفا و صدق نینگ کانی.

تہمورنینگ خاندانی نینگ چراغی و یاروق کوزی،
کیم احسانین کوروب تہرلر حیادین ابر نیسانی.

۴۳ گ. ق: اؤجونونگ

ملک سیرت دېسم لایق، دلیل اوش طاعت و تقوا،
نبی خلقت دېسم حقدور، ابرور اخلاقی برھانی.

مساکین قۇلغای اېردی گنج آنینگ احسانیدین، اما
بو مشکل کیم کیشی تاپمس آنینگ عھدینده ویرانی.

قنی جمشید و اسکندر داغی محمود بیله سنجر،^{۴۴}
کیم آلسه لر الر اندین بو کون رسم جھانبانی.

ممالک ایچره دست انداز قوشتین اؤزگه یوق اصلا،
جهانغه سالغھلی سایه همای عدل و احسانی.

زهی سلطان فرخ کیم قمر دورینده عدلینگدین،
صنملر زلفیدین باشقه قیل اوچی یوق پریشانی.

قیامتقه تېکین سیر ایتسه گردون تاپمغھ ی هرگز،
امان ملکی اوچون بیر سیز بېگین سلطان حقانی.

ضعیف اوچین قویدین آلور اوچون شحنة عدلینگ،^{۴۵}
تیانیب توبه غه بؤری قیلور قۇیلرغه چوپانی.

قضا دیوانیدین یرماق خزاننگه توشورورگه،
فلکنی قیلدی دارالضرب و ایغه بېردی تمغانی.

مرصع قیلغھنی آلتونچی شمس ایتینگ قلاده سین،
جگر خونلوق بیله تاشنی قیلور لعل بدخشانی.

^{۴۴} بوکۆمکچی سؤز «ایله» شکلیده کپلتیریلگن تقدیرده، مصرع وزن جهتدن موزونراق بۇلردی (لییب).

^{۴۵} گ.ق: ضعیف اوچون قوی دینلر اوچوندور شحنة عدلینگ؛ ابرتایلان ن: ضعیف روحین قوی دینلر اوچون دور شحنة عدلینگ.

مونينگدېك كيم كېره كليک اېرميش اېلگه بې بدل ذاتينگ،
الهي، عمرونگيز بۇلغەي بارينچه چرخ دورانی.

*

شها، بير نېچه كون سيزگه تڪسُر بۇلغەلى واقع،
جهان برهم اوره يازدى، اولوس نينگ كېتتى درمانى.

بېگيم نينگ، شکر لله كيم نيازی بۇلمەدى ضايع،
اوغان فرياديغه يېتتى چو كۆكتين آشتى افغانى.

بو حالتدين خبر بارغچ محمد جوگى ميرزاغه،
نعو قاتلانغه كېلديدېب يوز اوردى مينگ پشيمانى.

علاؤالدوله بهادر ضعفينگيز نينگ قوتين انگلب،
انگين تين ۴۶ بارميش اېردى تاپمه يين بو درد درمانى.

كېتيب اېردى تۇنگوب ميرزا بيلن عبداللطيف اۇزدین،
بو غمدین كهربا اوزره توكوب ياقوت رمانى.

قموق ۴۷ بېكلر تيريكلهى اۇلميش اېرديلر انگه قۇرقوب،
دمادم چاپتوروب يوز يانگه اېلچيدېك توروكمانى. ۴۸

مونونگ يېرگه قران تأثيرى كېچتى، شکر تېنگريگه،
بو طالع نينگ ابدغه تيكرو ۴۹ يۇقدور اۇزگه نقصانى.

خلايق بيلديلر اېمدى بو سلطان جهان قدرين،
كيشيگه مشكل ايش توشمهى بيلينمس قدر آسانى.

۴۶ گ. ق: انينگدېك.

۴۷ گ. ق: قمو بېكلر تيريلگهى...

۴۸ يونيورسيته ن. و گ. ق: دمادم چاپتوروب يوز يوز انگه كيم اېلچى توركمانى.

۴۹ گ. ق: ديگرو

ملا مت تین ساقین ۵۰ لطفی، دعا بیرله سۆزونگ ختم اپت،
توشونمه مدحی بحرینه که یوقدور حدّ و پایانی.

صبا فرآشی تا هر بار غنچه شکلیدین اورغهی،
سرادق دېک چمن ایچره تومن خرگاه سلطانی.

جهانده مهربان بېگیم بیلن باقی بؤلونگ، یا رب،
بو تخت و تاج بؤلسین تا قیامت سیزگه ارزانی.

جهان امنی اوچون کیم جاودانی بؤلسین اقبالینگ،
بنی آدمغه بؤلگونچه بقای دولت امکانی.

همایون سایه نگیز اؤکسولمه سون آفاق باشیدین،
بارینچه کؤک لگن اوزره قویاش نینگ شمع نورانی.

۴

مجتث مثنیٰ محذوف:

(مَفَاعِلُنْ فَعَلَاتُنْ مَفَاعِلُنْ فَعِلُنْ)

[- v v | - v - v | - - v v | - v - v]

(بايسُنغُر ميرزاگه اتلگن قصيده)

كۆنگولنى باغلمه فاني جهانغه، اى عاقل،
سفر يراغىنى قىل، بۆلمه بير نفس غافل.

كۆزونگه اويقو حرام ايت بو يۇلده، آگه بۇل،
كه اسرو مقصد ايراق^{۵۱} و خطرلىق اول منزل.

سفر يراغىنى سېن تانگلهغه سالورسېن، لېك
امير قافله كۆچتى روان قىليب محمل.

مونونگ بېگين يورومك بيرله بيلمه سم قیده،
حریم كعبه حضرتقه بۇلغه سېن واصل.

خزىنه لرنى سنگه بېردى حق تجارت اوچون،
ني قىلدينگ انچه خزاین بيله كېليب حاصل؟

بو كون تصرف اموال خوش كېلور آسان،
سۇرۇقچى تانگله سۇرۇده حساب اېرور مشكل.

^{۵۱} حاضرگی اۇزبېك تېلى املاسىده، اوزاق معناسيده بۇلگن «يىراق йирок, уігоқ» سۆزى شو شكليه يازيلهدى، اما قديم اۇزبېك تېليده بعضاً «ايراق ирок, ігоқ» شكليده هم كېلن و بو بېرده شعر وزنى هم انه شو شكليه گى املانى طلب قيلهدى - لىيب.

كۈنگۈلنى كېس بو جهاندين، عبادت اېت كيم اېرور،
خدای طاعتيدین اۋزگه برچهسى باطل.

تيله نې سلطنت و مُلك، تېنگرينى ايسته،
خدای باقى و ملك جهان اېرور زایل.

ھوس كېنينچه يوروب سنمه غيل خدای يۈلين،
درخت شاخى بېگين بۈلمه ييل ۵۲ ييله مايل.

حدیثِ نفسنى كۈنگلونگ قولاغينه قاتمه،
كيم اول فسانه تورور سحر و جادوى بابل.

فقيرنينگ اداقى توپراغى تورور سُرْمه،
گزاف سۈرمه اېشيكينگغه كېلسه چون سايل.

ارادت ايلگى ييله توت بو عشق نينگ اېتگين،
كيم اوشبو يۈلده تورور عشق مرشدِ كامل.

وصال دۈست كېرەك بۈلسه، كېل، اۋزونگدين كېچ،
كيم ارەده بو اۋزونگ كۈرمكينگ تورور حایل.

كۈزونگنى تيكمه اۋزين يومه غان يوزيگه ساليب،
حبيب يوزينى تانگله كۈررده بۈلمه خجل.

وصال نينگ كۈنى عاشققه زهر اېرور ترياقت،
فراق كېچەسى اَب حیات اېرور قاتل.

۵۲ گ. ق. بيل، اما بو يېرده بيل ناتوغريلگى كۈرينيب تورگن.

ھمیشہ تانگ نینگ ایشین اوشبو کون قیلور سالک،
بو کون نینگ ایشینی سېن تانگغە سالدینگ، ای جاھل.

جناب حضرت حقیقہ قچان بۇلور مقبول،
ازل عنایتیدین بۇلمسە کیشی مُقبل.

قموق فرح توزوکین بوزغوچی اجلنی بیلیب،
عجب تورور بو طرب بیرلہ توزمکینگ محفل.

اؤلوم نینگ آفتیدین چیققی قشردن قیصر،
اجل مہابتیدین سالدی تاجینی ھرقل.

قنی ملک شہ و خاقان و قیدہ دور سنجر،
قنی توغان و قیزیل ارسلان، قنی طغرل؟

بو برچہ کۈچتی، کپچیشتی جہان فانیدین،
قموق کیشیغہ بودور بۇل و عاقل ابرسنگ ییل.

سېنگہ حیات بقاسی بۇلور دېبو ھرگز،
خدای حضر تیدین وحی بۇلدی مو نازل؟

نصیحت اصلینی لطفی سنگہ ایبتتی، ولی
انی قبول قیلورغہ کۈنگول کبرہک قابل.

مثل تورور کیم ایبتتی بورونغی بیلگولر،
محل قابل و آن گہ ۵۳ نصیحت قایل.

*

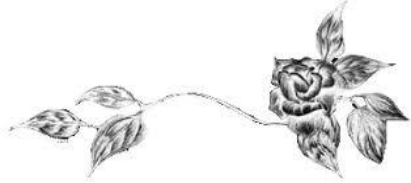
بو کون جواهرِ معنی غه جوهری بؤلغن،
اېرور شهنشہ دانا و خسرو عادل.

غیاثِ دولت و دین بایسنغر اول شاهې،
کیم اېلگه تربیتیدور قویاش کیمی شامل.

مثالِ حکمینہ بؤلسون قموق ستاره مطیع،
فلکته نیچه بؤلورسه ممثل و حامل.

آسیب بیلگه بیجاقین سپهر اوزه ذابح،
حسودِ دولت و جاهینی ایله سون بسمل.

ید عنایتی اؤکسولمه سون بو سلطان نینگ،^{۵۴}
کیم اول عنایت اېرور بحر بی حد و کامل.

^{۵۴} گ. ق. : سلطانین؛ اصلیده مصرع بو شکله یازیلغن: idi 'ināyeti öksülmesün bu sultāndın

۵

رمل مثنیٰ مقصور/محدوف:
 (فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)
 [- v -/~ v - | - - v - | - - v - | - - v -]
 (بایسنغر میرزاگہ اتلگن قصیدہ)

شکر کیم حق فضلیدین بۇلدى دعالر مستجاب،
 کیم مظفر بۇلدى دشمن اوزره شاه کامیاب.

ملک و ملت رونقى، شهزاده لرنینگ سرورى،
 جم و افريدون علم، کيخسرو و دارا جناب.

ظلل يزدان بایسنغر، اول شهې کیم اوشبو کون،
 حامی اسلام و دیندور، ناشر شرع و کتاب.

جود و احسان ایچره حاتم، عدل ایله نوشیروان،
 ضبط ملک ایچره فریدون، اصل ایله افراسیاب.

عالم انداق بۇلدى عدلیندین بو کون معمور کیم،
 دنیی ده دشمن اوییندین اؤزگه یبر یۇقتور خراب.

اول هُجاورلیق^{۵۵} اوچون چون اصلیدین کپلمس خطا،
 هر نې فکر ایتسه خطا کپلمس، توشر برچه صواب.

۵۵ گ. ق. اوجاورلیق ucaverlik؛ بیراق «اوجاور» شکلیده بیر سؤز یوق، بلکه «هُجاور» سؤزی سؤزلیکلرگه کۆره، هُجاور – ختا ملکیده بیر شهرنینگ آتی و اونینگ اھالیسی گۆزلیک و خوشصور تلیکده مشهور دیرلر.

دولت آتیغہ مینر بولسہ توتر اقبال و بخت،^{۵۶}
اختہ چیلردبک روان بیرى عنان، بیرى رکاب.

قیدہ دور یاقوت تا شاگردلیککہ بپرسہ خط،
ینگی باشدین علمِ خطنی قیلغہی اندین اکتساب.

ای شہی کیم دولت بیدارینگیز دوریندہ دور،
فتنہ ہر بیر گوشہ دہ دلبر کوزیدبک مستِ خواب.

بحر تپک دریا ابلینگدین فیض اگر آلسہ بولوت،
لای ینگلیق اطلس افلاک بولغہی غرق آب.

برچہ عالمغہ ساتیلدی یوز قرالیغی بیله،
تا نسیم خُلقونگیز بیرلہ دم آوردی مشکِ ناب.

قدر و جاہینگنی کُروب خرم بُولوب ایتور فلک،
سلطنت آخر سبنینگدور، قیلمہ غیل حالا شتاب.

رستم دستان اگر حالی تیریلسہ فی المثل،
تیغینگیزنینگ ضربینہ کبلتورمگہی بیر^{۵۷} لحظہ تاب.

جاہینگیزنینگ اؤروسیندن چرخ زنگاری ابرور،
کمترین بندہنگ تیکیلگن خیمہ زرین طناب.

علم و حلم و عقل و خُلق و بخشش و فضل و ہنر،
ختم ابرور ذاتینگ بیله، ای داور مالک رقاب.

۵۶. ق.: تخت

۵۷. ق.: ہر

ای فلک قدری کہ بؤلغہی ہمتینگ دریا سیدین،
 آی و کون ایگی درخشان دُر و یولدوزلر حباب.

بؤلدی ضبٹینگدین آچون ۵۸ انداق کہ بیر باقمس کیشی،
 هر نپچه تَشت زر ابلتور چرخ یعنی آفتاب.

اہمدی یؤل اور غوچیلر نینگ گوشمالی ظلمیدین،
 دور عدلینگده کیم اہرسہ اینگرہ مس الہ رباب.

بخت و اقبال و ظفر سیزگہ ملازمدور مدام،
 بو اہشیککہ کہلمہ غینچہ یوق الرغہ فتح باب.

خسروا، حدیم اہمس مدحینگ، ولہکن نبتہ یین،
 شہ ثناسین ایتقیل دہب غیبیدین کہلدی خطاب.

چون سؤزوم دُر بؤلدی، کہلتور دوم تیوقدہ صدق ایلہ،
 شہ قولاغیغہ اہرور لایق، بلی، دُر خوشاب.

باقی بؤلغیل دنیی ده کؤنگلینگ تیلہ گنی ییلہ،
 اول کہچہ گہ دہگرو کیم بؤلغہی تانگی یوم الحساب.

۶

رمل مٹمن مقصور/محدوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - / ~ v - | - - v - | - - v - | - - v -]

(شہزادہ علاؤالدولہ گہ اتلگن قصیدہ)

آلدی کۈنگلومنی بیراو باشتین ایاق ناز و عتاب،
عشوەسی عابدفریب و غمزەسی حاضر جواب.

لعلی جاندار و کۈزی قۈرچی و حاجب قاشلری،
کون توغردن کون باترغە طرەسی مالک رقاب.

بیر نفس ناز اویقوسیندین خالی ابرمسدور کۈزی،
گوییا کییم نرگس مستانہ سیدور عین خواب.

قیلدی جاننی وعدە وصلی جهان آوارەسی،
سوسەغاننی تېکلە سرگردان قیلور، آری، سراب.

قامتی بۈینیندە بۈلغەی لطفی قانی تېک بسی،
راستلیقلە سۈرسە سلطان زادە عالیجناب.

کوکبِ اوج شرف سلطان علاؤالدوله کیم،
طالعیندین تاپتی عالم رونق عهد شباب.

بپتی کشور پادشاهی نینگ سپور فرزندیدور،
کبم قیلور بېگیم انگه دایم، عزیزیم، دېب خطاب.

چون اینینگ ساری دورور میرزا و بېگیم همتی،
عاقبت او بؤلغوسی صاحبقران کامیاب.

گوییا عقل مجسم دور کیاست باییده،
کیم توتر الفاظی آئینده قولاق دُر خوشاب.

همتی دریاسی آئینده ابرور گردان سپهر،
فی المثل بحر محیط ایچره اینینگ تېک کیم حباب.

تورک نسلیندین ایننگدېک شاهزاده توغمه دی،
ملک توران اوزره سلطان بؤلغه لی افراسیاب.

بحر تېک فیاض اېلی، یا رب، بار اؤلسون کیم مدام،
هر نی کیم سایل سؤال اېتسه، نعم کبلدی جواب.

مقدمیندین بؤلدی انداق یېر یوزی معمور کیم،
دوریده اوسروک تین اؤزگه آدمی کؤرمس خراب.

قدر و جاهیغه یره شسه باشی اوستینده مقیم،
چرخ ابرور کؤک چتر و آلتون قبه سیدور آفتاب.

بار دورور قوتلوق اداقینده اؤکوش فتح و ظفر،
هر قیان باردی میسر بؤلدی حقدین فتح باب.

اول چېریکهکه بارگن اوچون باش ألیب کبتدی بیراق،
بو یوروشته یاغی هم کپلتورمدی بیر لحظه تاب.

ھر سورن سالماقکه کیم باردی شه اقبالی بیله،
ھیبتیندین تورکمئلر ایچره توشتی اضطراب.

باستی اسکندرنی شاهیم نینگ که کوچلوک سورهنی،
چون یورهک آلدیردی تورمه‌ی، قاچقه لی قیلدی شتاب.

ای کیچیک یاشتین اولوقلردین کۆپ آرتوق عقل ایله،
کیمده باردور سیزچه ضبط و دانش و فکر صواب.

سلطنت نینگ فری باردور سیزده، شک یوق کیم اوغان،
خاصه سلطانلیققه قیلیمیش ذاتینگیزنی انتخاب.

سیز اینگدېک پادشه نینگ نقدی سیز کیم اوشبو کون،
سهمیدین بغداد و مصر ایچره توشوبدور انقلاب.

صیغه الله فعلیدور کیم قطع نسل خصم اوچون،
اول زمردتېک قیلیچ نینگ اؤنگی بۆلمیش سد آب.

یبتتی باشیم کۆککه، شاها، کیم تیلهدینگیز غزل،
اول شرفتین تاپتی دیوانیم قبول شیخ و شاب.

لطفی قولونگ شعری بیرله سیزگه خۇد احتیاج،
التفاتینگدین، بېگیم، مېن شهرت اپتیم اکتساب.

تا کواکب خیلینه سیر ایچره بۇلغهی امتداد،
نصرت و فتح و ظفرغه موکبینگ بۇلسون مآب.

عیشینگیز بۇلسون کواکب سیری ینگلیغ بی قیاس،
عمرونګوز بۇلسون فلک دوری مېنګیز لیک بی حساب!

شاه دوران سایه سینده آفتابِ جاهینگیز،
دم-به-دم قیلسون ترقی چون دعای مستجاب.

«الف» ردیفی ۵۹

۷

رجز مثنی مطوی مخبون:

(مُفْتَعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مُفْتَعِلُنْ مَفَاعِلُنْ)

[- v - v | - v v - | - v - v | - v v -]

آی یوزونگ آئیده خجل حُسن اېلی روم و چین ارا،
ولوله سالدی کۆزلرینگ کافر و اهل دین ارا.

سېن تېک اؤغولنی تېنگریدین آدم خاکی یالباریب،
صدق ایله اربعین چېکیب ایستهدی ماء و طین ارا^{۶۰}.

چون مېنی اؤلتورور بو کون اول رُخ و عارض آرزوسی،
روضهده تابقه مېن اؤرون لاله و یاسمین ارا.

ینگى اېکنده کۆرمدی هیچ کیم آی توتولغهنین،
چین نی اوچون توتر قاشینگ، یارب، اؤشول جبین ارا.

زلفونگ ایله چو نافه دین اوردی دم آھوی ختن،
غمزهنگ آتیمچیسى اؤقی نافینى^{۶۱} اؤیدى چین ارا.

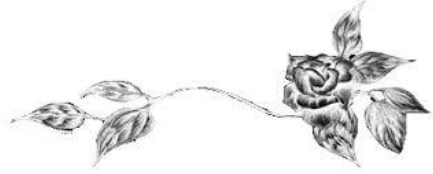
۵۹ اېسله تیب اؤتیش لازم که اېسکی املاده، جؤنه لیش کېلیشیک قؤشیمچه لری (که، غه، -ه)، «-» -
گا، - غا و -ا» شکلیده؛ اؤرین-بیت کېلیشیک قؤشیمچه سی «-ده»، «-دا» شکلیده، فعل نینگ شرط
بېلگىسی «-سه»، «-سا» شکلیده، فعل نینگ بؤلیشسیز امر صیغه سی «-مه»، «-ما» شکلیده و کۆمکچى
سؤز «بيله»، «بیلا» شکلیده یازیلیب، «الف -ا» بیلن توگه تیلگن و شونینگ اوچون «الف» ردیفیگه
آلینگن، اما بیز بو یېرده اېسکی املا شکلینی بوزیب، اوزون تاووشلی «الف» اؤرنیگه تلفظگه کېلمه گن
(غیر ملفوظ) «ها -ه» نی آلدیک، بیراق غزلرینگ یېرینی اؤرگ تیرمدیک.

۶۰ -س. س. و ل-د-۲۰۱۲ ده اوشبو بیت یۇق.

۶۱ یونیورسیتته ن. س. س. و ل-د-۲۰۱۲: نافه نی

عقل دېدی که «ذره یی مھر یوق انده اغزی تېک».
قیلیدی ۶۲ تبسم اؤیله کیم، توشدی گمان یقین ارا.

قیلمه حواله ھجر ایله لطفی نی اؤلتورور اوچون،
تېز قیلیچنی ۶۳ ابلگه آل، توتمه غیل آنی قین ارا.

۶۲ یونیورسیته ن.: قیلسه

۶۳ تېز قیلیچینگی

8

رمل مثنى محذوف:

(فَاعِلَاتِنُ فَاعِلَاتِنُ فَاعِلَاتِنُ فَاعِلَاتِنُ فَاعِلَاتِنُ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

اې پرى يوزلوک بېگيم، جانلر فدا بۇلسون سنگه،
دُنْيى ده حُسن آتى بار ابرکن، بقا بۇلسون سنگه.

حدّ مخلوقاتىدىندور نارى اول حُسن و جمال،
اول كه يۇقتور، رحم ابرور، بو^{۶۴} هم عطا بۇلسون سنگه.

ايمه نيب حاسد تىلیندىن دست بېرمس چون سلام،
كۆز اوچى بىرله بىراقتين مرحبا بۇلسون سنگه.

چون وفاسيزلرگه بېرميشلر ازلدە كۆرکنى،
بو كمال حُسن ايله قىدىن وفا بۇلسون سنگه.

بىر قيا باقسنگ^{۶۵} زكات حُسن اوچون، اى كۆرکه باى،
لطفى-ى مسكىندىن اؤلگونچه دعا بۇلسون سنگه.

^{۶۴} گ. ق. : اول

^{۶۵} يونيورسيتە ن: هر طرف باقسنگ

9

مجتث مثنى محذوف:

(مَفَاعِلُنْ فَعَالَتُنْ مَفَاعِلُنْ فَعِلُنْ)

[- v v | - v - v | - - v v | - v - v]

قچان كه غمزەسى كۆز قانيمه قرا قىلسه،
خطاسىز اۇقنى اورر^{۶۶} جانيمه، خطا قىلسه.

جفا كۇروب، آينىڭ اوچون چىقر مېنىڭ جانيم،
مېنى خود اۇلتورور اول غمزە، گر وفا قىلسه.

كۇنگولسىز ابتى كۇزى، وه، نې بۇلدى، تېنگرى اوچون،
دوداغىدىن مېنى بىر سۇ اوروب دوا قىلسه؟

يوزىگە ساچدىن اۋگون تېگمسون پرىشانلىغ،
كۇنگولنى اول تون و كون نېچە مبتلا قىلسه.

شكردېك آغزى منگه قۇبلە آتەدى^{۶۷} خفیه،
نېدور سۇزى، آنى شىرىن كېرەك ادا قىلسه.

^{۶۶} گ.ق.: آتر، ص ۲۲.

^{۶۷} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: آمد омад

قچان خرام اېته ۶۸ گلگون قبا کييب اول سرو،
تيلر بو غنچه کونگول گرتنه نی قبا قيلسه.

قيو عنايتيغه لطفی عذر قۇلسون ۶۹ کيم،
سۇکونجی عهدده سیدین چيقمعه ی دعا قيلسه.

۶۸ گ.ق. خراملنسه، س.س. خرام اېتسه
۶۹ قۇلماق: تيله ماق، سۇرہ ماق

10

مضارع مثنى اخرب مكفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

اول آى كه فتنه بۇلدى كۇنگول قاش و كۇزىگه،
جان بېردىم و ياووتمهدى مھرىمنى اۇزىگه.

پروانه ايشى مېندىن اېرور يخشىراق كىم،
اۇرتنسه بارى اول قاووشور دلفروزىگه.

گل تېك ۷۰ كولر چىرايىنه بىر كون يۇلوقمىم،
ايلردە ھم بىر اوچرەمدىم يخشى كۇزىگه ۷۱.

محشرده غالبا كىم، اۇگون ۷۲ كۇرمگەى عذاب،
اول كىم، يۇلوقسه ھجر اۋتى نىنگ داغ و سۇزىگه.

توتقەى جھاننى لطفى سۇزى حُسنى چاوى تېك ۷۳،
گر التفات قىلسە بو بېچارە سۇزىگه.

۷۰ يونيورسيتە ن. س. س. و ل-د-۲۰۱۲: دېك

۷۱ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: ايلردە ھم بىر اوچرەمدىم يخشى كۇزىگه.

س. س. پ: اوكون؛ بو يېردە «اۇگون» سۇزى - «باشقە» معناسىدە ۷۲

۷۳ يونيورسيتە ن. س. س. و ل-د-۲۰۱۲: دېك

11

مجتث مثنیٰ مخبون محذوف:

(مَفَاعِلُنْ فَعَالَتُنْ مَفَاعِلُنْ فَعِلُنْ)

[- v v | - v - v | - - v v | - v - v]

جمال و حُسنونوگه سۆز يۇق، وفا كېرەك بۇلسە،
مېنى خود اۇلتوره تورسېن^{۷۴}، روا كېرەك بۇلسە.

كۇنگول چو بيلمە يين اۇز حدّينى سېنى سېودى،
بلا و غصّه بيله مبتلا كېرەك بۇلسە.

جفانى جانيمه از قيل كه ناگهان بير كون،
جفا توكنسه نېترسېن، جفا كېرەك بۇلسە؟

كۇنگولنى اۇز گه گه بېر گيل، دېمنگ كه مشكل دور،
جهانده^{۷۵} سيز كيبي بير دلربا كېرەك بۇلسە.

كيشى كيم اۇز جانىغه قصد اېتر، سېنى سېوسون^{۷۶}،
دغى اېشيكينگه كېلسون، بلا كېرەك بۇلسە.

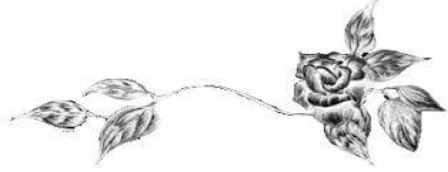
^{۷۴}- گ.ق. و ارتايلان ن.: اۇلتوره دورسن، ص ۱۹.

^{۷۵} يونيورسيته ن.: جهانگا

^{۷۶} يونيورسيته ن.: كيشى جانىغه اگر قصد اېتر سېنى سېوسون

جمال و جاہ اېلیدین یوز فراغتیم باردور،
اۋرہ مونگ ۷۷ ایتی مېنگہ آشنا کبرہک بۋلسہ.

اۋقو بو لطفی مونگلوق ۷۸ نیازنامہ سینى،
ثواب و القیش و یوز مېنگ دعا کبرہک بۋلسہ.

۷۷-اۋرہم: درگاہ، منزل، تورر جای، اوی

۷۸-گ. ق.: مسکین، ص ۱۹.

سبب سیزین قیلّمہی تحمّل نالہ قیلسم، قیلّمہ عیب،
گر بو یوک یوکلنسه تاققہ، کبلگہی آندین یوز^{۸۵} صدا.

ایتلرینگ نینگ منصبین لطفی غہ تعیین ایلہ کیم^{۸۶}،
دولتینگدہ قیلسه سلطانیغ نی بولغہی بیر گدا؟

۸۵- گ.ق.: مینگ

۸۶- گ.ق.: ایلہ گیل

13

رمل مثنى محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

ای از دین جانومه زلفونگ قضا بۇلغان بلا،
قائش و کۆزونگ بیر- بیرى نینگ اوستینه^{۸۷} کپلگان بلا.

چون کمند آتسه ساچیندین قیده کیم بۇلسم، یپتر،
قاچسه بۇلمس قولغه تقدیر ایتسه چون یزدان، بلا^{۸۸}.

کۆنگلوم ألغان زلفی هر ساعت آیاغینده^{۸۹} توشر،
غافل اؤلمه کیم، آیاق آستینده دور^{۹۰}، ای جان، بلا.

ایوقوچی بختیم قرا ساچینی^{۹۱} دایم توش کۆرر،
وه که تعبیر ایچره باردور توشته ساچ کۆرگان، بلا.

زلفونگیز یوز حلقه، هر بیر حلقه ده مینگ دام غم،
آشکارا فتنه دور، لېکن قیلور پنهان بلا.

لطفی غه بۇلدى بلا اول ساچی عنبر فُرقتی،
أرى- أرى کیم، ابرور عاشقلره هجران بلا.

^{۸۷} ابر تایلان: اوستیده

^{۸۸} س.س.: قاچسه بۇلمس کیم مقدر ایتسه چون یزدان بلا، ص ۱۶.

^{۸۹} س.س. و ل.د. - ۲۰۱۲: آیاغینگه Oёғингға

^{۹۰} گ.ق.: اوستینده

^{۹۱} س.س.: چینی نی

14

رمل مٹمن محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

نې بلا حسن و ملاحت بېردی سبحان یوزیگه،
کیم ابرور انس و ملک جان بیرله حیران یوزیگه.

حلقه درگوش اؤلدی-و یوزون توتر اول رخ سری،
گوییا عاشق بؤلوبتور در غلتان یوزیگه.

اول پری یوزین کوروب، جاننی هزار اخلاص ایله^{۹۲}،
پیشکش قیلدیم، کؤنگولنی قؤیدوم اول جان یوزیگه^{۹۳}.

یوز خطاسیز قانینی گر تۆکسه کؤزی حشرده،
هیچ کیمرسه^{۹۴} کېلمگه ی اول نامسلمان یوزیگه.

لطفی گر عاشق بؤلوب قیلدی فدا دین^{۹۵}، نې عجب،
کؤرسه گر کافر انی کېلتورگه ی ایمان یوزیگه.

^{۹۲}- یونیورسیتته ن.، ابرتایلان ن. و گ. ق.:: اول پری یوزین کوروبجان یوز هزار اخلاص ایله، ص ۲۲.

^{۹۳}- ابرتایلان ن.:: کؤنگول هم

^{۹۴} ابرتایلان ن.:: کیم ابرسه

^{۹۵} ابرتایلان ن.، س. س. و ت- ۲۰۱۲: جان

15

مجتث مثنیٰ مخبون محذوف:

(مَفَاعِلُنْ فَعْلَانُنْ مَفَاعِلُنْ فَعْلُنْ)

[- v v | - v - v | - - v v | - v - v]

یوزونگ-نونگ آرزوسی و طرهنگ انتظاری بیله،
باشیم آقردی و کونگولوم همول قراری بیله.^{۹۶}

مدام سو تیله گندبک بعینه مخمور،
قانیمغه تشنه بولوبسن کوزونگ خماری بیله.

جمال ملکیکه سپن پادشاه بولغله لی، گل
تیکن تاشیب کپچورور کون هزار خواری بیله.

ابشیکینگ ایتیدین ایریلغانیمنی توت معذور،
همیشه کیمنی فلک قویدی اعتباری بیله.

ملامت^{۹۷} اهلیدین، ای پارسا، حذر قیله کور،
که حُسن عقلنی قویمس اوز اختیاری بیله.

چو وصل^{۹۸} روضه سیدین تبرمدیم^{۹۹} گلپ هرگز،
نچه توتر مینی بلبل تپک آه و زاری بیله.^{۱۰۰}

^{۹۶} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: باشیم آقاردی، ولی کونگولوم اول قراری بیله، ص ۱۸.

^{۹۷} ابرتایلان و گ. ق: ملاحظت

^{۹۸} ابرتایلان ن.: وصلی

^{۹۹} س.س.: کورمدیم.

^{۱۰۰} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: نچه توتار مینی بلبل نینگ آه و زاری بیله

کۈنگۈلنى ألمه ینگاقینگ دین اوزمدی عاشق،
اگرچه تاپمدی بهبود هجر ناری بيله.

اگرچه عمر اساسینی بوزدی سیلِ فراق،
کۈنگۈل توروبتور اۋشول عهد استواری بيله.

وصال وعدهسی ابرمس وفا اوچون بیلدیم،
کېره ک که لطفی نی اۋلتورسه انتظارى بيله

16

مضارع مثنى اخرب مكفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

قۇرقر كە رحمى كېلسە كۇزوم تونگى ياشينە^{۱۰۱}،
ياش تېك سورر مېنى بارور اۇلسم چو قاشينە.

تاش ايچرە سېم مضمير اېرور، يۇق كە سيمده تاش^{۱۰۲}،
خېرتتە قالمېشم مېن انىنگ ايچ و تاشينە.^{۱۰۳}

كۇنگلومگە^{۱۰۴} اۇت توتشتى، بيلە باردى ابروى،
توپراق كېلسون اوشبو كۇنگول نىنگ كە^{۱۰۵} ياشينە.

حلوام اوچون دوداغى فراقينده، اى رقيب،
اشيقمه غيل كە^{۱۰۶} صبر كېرەك كيشى اشينە.

اول جادولر كە باغلا اقر سونى سحر ايله،
خيران دورور بو لطفى گدا كۇزى ياشينە.

^{۱۰۱} يونيورسپته ن.:

قورقام كە رحمى كېلسە كۇزوم تونگى ياشينە،
باشيم كېتر مېنى[نگ] بارور بۇلسم چو قاشينە.

^{۱۰۲} اېرتايلان ن.:: تاش ايچرە سېم مضر اۇلور، يۇق كە تاشته سېم

^{۱۰۳} اېرتايلان ن.:: ايچى تاشينە

^{۱۰۴} يونيورسپته ن.:: جانيمغه

^{۱۰۵} س. س. و ل. د. - ۲۰۱۲: «كە» باغلاوچىسى يۇق.

^{۱۰۶} س. س. و ل. د. - ۲۰۱۲: «كە» باغلاوچىسى يۇق.

17

مجتث مثنیٰ مخبون محذوف:

(مَفَاعِلُنْ فَعَالَتُنْ مَفَاعِلُنْ فَعِلُنْ)

[- v v | - v - v | - - v v | - v - v]

قنى بو شكل و شماپل فلكنىنگ آيينده؟

دغى بو حُسن و ملاحى گونش چىرايينده؟

كىم آى كوردى سېنىنگدېك باشينده مشكىن تاج،

و ياكە سرو قدىنگدېك قىرىم تۇقايىنדה^{۱۰۷}

اولوس ايچىنדה دورور اۋزبېگىم قيات كۈزلۈك^{۱۰۸}،

خيالى تۇقتىمىش آندين كۈنگۈل سرايينده.

سېنىنگ قدىنگىغە بېچىلمىش تورور جفا تۇنى،

سېنى زمانە مسلم توتر بو آيينده.

يوزونگ صفاتىنى گوينده دين سماع اېتسە،

كىشى توروبمو بۇلور ابل نىنگ آه و وايىنדה.

^{۱۰۷} س.س. تومايينده؛ اېرتايلان ن. بوقايىنده؛ تۇقاي (يا تۇقەى- اۇرمان و قمىشزار معناسيده)

سۇزى يونيورسيتە نسخەسىگە اساسلىنىپ آلىندى، اوشبو قلمگە كۇرە، اېنگ تۇغرىسىدىر.

^{۱۰۸} يونيورسيتە ن. اول بېگىم

فلک اۋزىن كۋتريب كونده يبرغه چالغەى اېدى،
يوزىنگ فروغىنى كۇرماسە مەر و آيىندە^{۱۰۹}.

اېشىكىنگ ايتلىرى كۇپ لطفى دىن قىلر فرىاد،
كىم اويقو^{۱۱۰} بۇلدى حرام آنىنگ اشكوبا يىندە.^{۱۱۱}

^{۱۰۹} بو بيت س.س. ۵۵ يۇق.

^{۱۱۰} اېرتايلان: اويخو

^{۱۱۱} س.س.، ل-د - ۲۰۱۲: اوشبو جايىندە.

18

ھزج مثنیٰ مخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

ياز بۇلدى، كېرەك اول بُت عيار تاپيلسه،
برچه تاپيلور، بيزگه كېرەك يار تاپيلسه.

گل دوریده ايچ بادەنى كيم، عاقل اېمستور،
ھر كيم كه بوكون دنيى ده هُشيار تاپيلسه.

مېن كيزگوچى قولنونغ تورورين ۱۱۲ سيز نې سۇررسيز؟
ايستنگ مېنى اول يېردە كه، دلدار ۱۱۳ تاپيلسه.

سودايى بۇلوبمېن، چو كۇنگول زلفيغه ۱۱۴ يېرديم،
سودا بۇلور آندا كه خريدار تاپيلسه.

جورونگنى مېن خسته غه قيل، اوزگه گه قيلمه،
مرهمنى ياق اول يېردە ۱۱۵ كه، افگار تاپيلسه.

۱۱۲- س.س.س.: اوشبو سۇز توشيب قالگن.

۱۱۳- گ.ق.: دلدار

۱۱۴- س.س.س.: زلفينه

۱۱۵- س.س.س.، ل-د-۱۲+۲ و گ.ق.: يېرگه

ھىقىدىن، اې كۈنگۈل، اۈزگە نىمە قىلمە تىمنا،
سېن خىستەغە اول يېردە كە، دىدار ۱۱۶ تاپىلسە.

لطفىنى اىگر ناز اىلە اۋلتورسە عىجب يۇق،
دىلبر كۈپ اېتر ناز ھوادار تاپىلسە.

۱۱۶- گ.ق.: دىدار؛ اېرتابىلان ن. دە اوشبو بىت يۇق.

19

ہزج مثنوی اُخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولٌ مَّفَاعِيلٌ مَّفَاعِيلٌ فَعُولُنْ)

[-- v | v -- v | v -- v | v --]

سپن سن سپوریم، خواہی اینان، خواہی اینانمہ^{۱۱۷}،
قاندور جگریم، خواہی اینان، خواہی اینانمہ.

ہجران کبچہ سی چرخ فلککہ یبتر، ای آی^{۱۱۸}،
آہ سحریم، خواہی اینان، خواہی اینانمہ.

حقاکہ قیلچ کبلسہ باشیمغہ، ایشیکینگدین،
یوقتور گذریم، خواہی اینان، خواہی اینانمہ.

اوسروک کوزینگ اشکالینہ^{۱۱۹} ہر گہ نظر ایتسم،
قالمس خبریم، خواہی اینان، خواہی اینانمہ.

یعقوب بگین کؤپ بیغیدین قالمدی سپن سیز،
نور بصریم، خواہی اینان، خواہی اینانمہ.

^{۱۱۷} س.س. و ل-۵-۲۰۱۲: خواہ اینان خواہ اینانمہ

^{۱۱۸} س.س. و ل-۵-۲۰۱۲: ای ماہ

^{۱۱۹} ابر تایلان: اشکالینی

آی یوزونگه کۆز سالغہ لی اۆزگه کیشی بیرلہ،
یوقتور نظریم، خواهی اینان، خواهی اینانمہ.

عشق اۆتیده لطفی یوزی آلتون نی یاشوردی،
ای سیمبریم، خواهی اینان، خواهی اینانمہ.

20

مضارع مثنیٰ اخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتُ مَفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

جان نېټکه ی اېردی درد انګه همراه بؤلسمه؟
دنیاده ۱۲۰ مونسى غم دلخواه بؤلسمه.

زلف و یوزونګ فراقیده عاشق نېتر حیات،
آنسیز کېره ک که سال، دغی ماه بؤلسمه.

کونګلوم یارولغهی اېردی تاریلغب فراقیدین،
ای وای، اگر بو کؤز یاشی و آه بؤلسمه.

دلبر عتاب و جور و جفا قیلسه ایشیدور ۱۲۱،
بیزدین کېره ک وفاده که بیر آه بؤلسمه.

آیتیلمه بین کونګول غمی، جان یېتتی ایرنیمه،
فریاد اگر بو حالدین آگاه بؤلسمه.

کویگن کونګولنی خام طمع قیلمس اېردی یار،
کؤز اوچیدین کړشمه سی گهگاه بؤلسمه.

اؤلتور گهی اېردی لطفی نی غم یلغوزون کؤروب،
بالله، خیالی حاضر و والله ۱۲۲ بؤلسمه.

۱۲۰ س.س. و ل-د-۱۲۰:۲۰: دردینګه

۱۲۱- یونیورسیتته ن.: که عیب ابمس

۱۲۲- س.س. و ل-د-۱۲۰:۲۰: تالله

21

رمل مٹمن محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

دولت وصل التماسی نی حکایت تور ۱۲۳ منگہ،
اول کہ یادینگ بیرلہ جان بپرسم کفایت تور منگہ.

کپچہ لر زلف و عذارینگ وصفیدہ فکر ایله سم،
هر قرانگغو تونده یوز شمع هدایت تور منگہ.

جورونگ آرتر هر دم و شایسته خدمت مبنده یوق،
نی سبب تین، یا رب، اوش مونچه عنایت تور منگہ.

چون خیالینگ کبلسه، کوز یاشی نظر یولین توتر،
اختر سیاره دین اوشبو شکایت تور منگہ.

آغزینگیز دور سرّ غیب و اندین آیتسم نکته یی ۱۲۴،
حد ادراک ابرمس، اظهار ولایت تور منگہ.

۱۲۳ یونیورسیتہ ن. س. س. و ل-د-۲۰۱۲: دور

۱۲۴- س. س. ل-د-۲۰۱۲: ایتسم نقطه یی

ہر نیمہ بولسہ ۱۲۵ انگہ باردور نہایت عاقبت،
ناز و بیدادینگ دورور کیم بی نہایت تور منگہ.

لطفی نینگ نظمی دُریگہ سالسنگیز، شاہیم، قولاق ۱۲۶،
غایت تحسین و انواع رعایت تور ۱۲۷ منگہ.

۱۲۵- یونیورسیتہ ن.: ہر نیمہ باردور انگہ باردور نہایت عاقبت.
۱۲۶- یونیورسیتہ ن.: لطفی نینگ نظمیکہ بیرکون سالسنگیز، شاہیم، قولاق
۱۲۷ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: عنایت

22

مجتث مٹمن مخبون محذوف:

(مَفَاعِلُنْ فَعَالَتُنْ مَفَاعِلُنْ فَعِلُنْ)

[- v v | - v - v | - - v v | - v - v]

زھى سرير اېگه سى كۆرك نينگ جهانينده،
بۇيونگچه سرو قنى صنح بوستانينده.

نې حُسن و صورت زيبادور، الله الله! بو،
ملاحت آيتى كېلميش مگر كه شانينده.

تۆكر ياشيمنى تبسم بيله لطيف سؤزى،
لطيفه لر كم اېمس لعل دُرُفشانينده.

تېگر مېنگه بو كه مھرينگ بيله هوايي مېن،
نې حد ذرّه اېرور آفتاب يانينده. ۱۲۸

بیرار كۆز اوچى بيله لطفى گه مری بؤل،
كه حُسن خسروى سېن سېن انينگ زمانينده.

۱۲۸ گ. ق: بانينده؛ بو غزل فقط انه شو نسخه ده موجود.

«ب» ردیفی

23

رمل مٹمن مقصور/محدوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُ/ فَاعِلُنْ)

[- v - / ~ v - | - - v - | - - v - | - - v -]

آه كيم، بغيريم فراق اوتى اوزه بۇلدى كباب،
مجلسيم نُقلى غم و اندوه و كۆز ياشيم^{۱۲۹} شراب.

گل يوزونگ ھجرينده اۇزدین كېتگهى اپردیم دم-به-دم،
گر بو ساریغ يوز اوزه كۆز اورمسه هر دم گلاب.

فرقتینگ چۇلینده هر بیر یؤل اوزه اۇتروب كۇزوم،
آیتتى تاجیکلر^{۱۳۰} تیلینچه، کیمنى كۆرسه: «خواجه، آب!»

کیم سېنینگ ھجرینگه توشسه ناگه، ای جان مۇنسى،
اۇز جانیندین ایریکیب^{۱۳۱} تاپمس اؤلومنى آرزولاب.

غمزه بۇلدى نایب و قۇرچینگ دغى حاجب قاشینگ^{۱۳۲}،
لطفی كۇنگلی ملکینی قیلدینگ جفا بیرله خراب.

^{۱۲۹} اېرتايلان ن: كۆز ياشى

^{۱۳۰} يونيورسیتته ن: تازیكلر؛ س. س. و ل-د. ۲۰۱۲: اېتتى تاجیکلر تیلینچه...

^{۱۳۱} يونيورسیتته ن: ایریلیب

^{۱۳۲} يونيورسیتته ن: غمزه بۇلدى نایب و قرشونگده کی حاجب قاشینگ؛ اېرتايلان ن: غمزه سی تا بۇلدى نایب، قۇرچینگ داغى حاجب قاشینگ؛ س. س. و ل-د. ۲۰۱۲: غمزه تا بۇلدى آتیب قۇرچیده غنى حاجب قاشینگ؛ گ.ق: غمزه تا بۇلدى نایب قۇرچینگ دغى حاجب قاشینگ.

24

رمل مثنى مقصور/محدوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُ فَاعِلُنْ)

[- v - / ~ v - | - - v - | - - v - | - - v -]

ای یوزونگ لوحینده محفوظ آیت ام الکتاب،
توغمه دی برلاس اولوسیندین سېنینگ تېک آفتاب.

صبح دولت مشرقی، نور تجلی مطلق،
طلعتینگدور کیم حیا سیندین بۇلور هر دم گل آب. ۱۳۳

قۇپتی حُسنونگدین قیامت یېتی کشورده ۱۳۴ بو کون،
اوشته قاش و کؤز و کیرپوک ۱۳۵ دفتر یوم الحساب.

ظلمت آباد جهانده عارضینگدور شمع نور،
کیم قیلور بیر لمعه سی کشف تومن تورلوک حجاب. ۱۳۶

ماه کنعانی که مصر اېلی کؤروب اېل کبستیلر،
توشته هرگز کؤرمدی بالله بو حُسن و آب و تاب.

۱۳۳ گ. ق. دن باشقه نسخه لرده «گلاب» شکلده یازیلگن.

۱۳۴ یونیورسیتته ن.: یېتی کشوردین

۱۳۵ یونیورسیتته ن.: کیرپیک

۱۳۶ اېرتایلان: هر لمعه سین؛ ل-د-۲۰۱۲: کیم قیلور هر لمعه سی تورلوک تومن آفتاب؛ بو غزل س.

س. ۵۵ یۇق.

عین اېرور مصحف یوزونگده عشر آیات جمال،
وقف لازم میم اغیز والله اعلم بالصواب.

بیر یاشینگه ټېنگری مینگ یاش بېرسون، ایتور لطفی قول،
یا الھی بو دعا حضرتته^{۱۳۷} بولسون مستجاب!

25

رمل مثنى مشكول:

(فَعَلَاتُ فَاعِلَاتُنْ فَعَلَاتُ فَاعِلَاتُنْ)

[- - v - | v - v v | - - - v | v - v v]

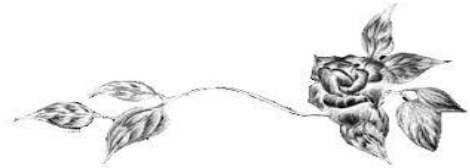
نېتىب اۋلمەيىن كە چىقسە يوزى بُرَقَعِين كۇتارىب^{۱۳۸}،
قاشى باشلغەى جفانى، كۇزى فتنەلر قۇپارىب.

كۇرونىگ اول قرا كۇز آلين كيم اپرور يوزومدە مُنكر^{۱۳۹}،
نېچە كيم يورەك قانىندىن دوداغى تورور قىزارىب.

قلم اۋىلە باردى ابلدىن قرا كۇزى وصفيدە كيم،
قرادىن قراغە اوچ آى^{۱۴۰} انى ابلتتيلر كۇتارىب.

كۇز آقردى و يوزىن بىر تۇيە كۇرمديم، رقىبا،
نېچە زلفى تېك قفاگير اۋلەسېن يوزونىگ قارارىب.

مېنىگى حسرتىندە لطفى اۋلر اۋلسە غمزە بىرلە،
بارى داغ عشق تاپقەى يورەگىنە باقسە يارىب.

^{۱۳۸} اپرتايلان ن. و. گ. ق: كېتەرىپ kiterip

^{۱۳۹} - س. س. و. ل-د-۲۰۱۲: كۇزونىگ اول قرا كۇيالىك كيم اپرور يوزونىگىگە منكر

^{۱۴۰} - يونيورسيتە ن.: اوچ يىل

«ت» ردیفی

26

مجتث مٹمن مخبون مقصور/محدوف:
(مَفَاعِلُنْ فَعِلَاتُنْ مَفَاعِلُنْ فَعِلَاتُنْ / فَعِلُنْ)

[- v v | - v - v | - - v v | - v - v]

لیینگ لطافتیدین بسکہ فہم قیلدی اویات،
اؤلوم قرا ظلمات ایچره کیردی آب حیات.

فلاح^{۱۴۱} اہلینی ازغوردی یۆلدین اول قامت،
نې قد بۆلور، بو نې قامت، نې فتنہ لیک حرکات!

نبات نرخینی سېندور مسہ شکر ایرنینگ،
نې ایشگہ^{۱۴۲}، تېنگ ساتیلور تال ییغاچی بیرلہ نبات.

یؤق آغزینگیز کیبی شیرین کلام منطقدہ،
کہ قیلدی جوهر فرد اؤز وجودیدین اثبات.

کۆنگولنی کۆرمس اېدیم بیقرار سودادین،
کۆزونگدہ بۆلسہ اېدی گر قرار و صبر و ثبات.

۱۴۱-س.س.: صلاح

۱۴۲ بورتایلان ن. دن باشقہ لریدہ: نې ایش کہ

نغو بؤلور اېشيگينگده رقيب بيزگه دچار،
عذابدين چو ابرور جنت اېلى اهل نجات.

جمال بايليغیده ۱۴۳ لطفی ساری باق، صدقه‌نگ،
که فرض عين ابرور، البته، مستحقه زکات.

27

ھزج مٹمن اخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ)

| - - v | v - - v | v - - v | v - - |

زلفونگنی کۋروب قیلدی کۋنگول میل زیارت،^{۱۴۴}
اول سلسلہ غہ بېردی روان دست ارادت.

ھر کیم کہ شھید اۋلمہدی دلبر قیلیچیندین^{۱۴۵}،
بیچارہ باریب تاتمہدی^{۱۴۶} اول شھد شھادت.

ساجینگنی کۋروب، حلقہ بہ گوش اۋلدی قاشینگدہ،
ھر کیم کہ اورر اپردی بورون^{۱۴۷} لاف سیادت.

عاشقہ اۋزین ساتسہ رقیبینگ، نېگہ^{۱۴۸} مېنگزر،
ارسلان بیلہ تولکوگہ کہ لاف اورسہ جلادت.

خورشید توغر ھر کون اۋشول آی یقہ سیندین،
اول^{۱۴۹} کۋنگلکیگہ حق نې بلا بېردی سعادت!

^{۱۴۴} ابرتایلان: زیادت

^{۱۴۵} ابرتایلان ن.: قیلیچیندین

^{۱۴۶} ابرتایلان ن، س.س، ل-د- ۲۰۱۲ و گ.ق.: تاپمہدی (یونیورسیتہ نسخہ سیگہ اساسلیب «تاتمہدی» آلیندی).

^{۱۴۷} یونیورسیتہ ن.: بو کون

^{۱۴۸} ابرتایلان ن.؛ گ.ق.: نېہ؛ یونیورسیتہ ن. اوشبو بیت یوق

^{۱۴۹} س.س. و ل-د- ۲۰۱۲: آی

قوتلوق اياغينگ يبرگه تېگيب دور ۱۵۰، انينگ اوچون،
اېل يبر ۱۵۱ گه قۇيوب باش، قيلور برچه عبادت.

نې بۇلغەي اكر لطفی-ی بيچاره نی سۇرسنگ، ۱۵۲
کيم خير ايشيدور خسته غه کيم قيلسه ۱۵۳ عبادت.

۱۵۰ اېرتايلان ن. گ. ق. تېگيب تور

۱۵۱ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: اورگه

۱۵۲ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: كۇرسنگ

۱۵۳ اېرتايلان ن. كېلسه

28

ھزج مٹمن اھرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

خط قیلدی یوزونگ مصحفیدین حُسن روایت،
اول مصحف اوزہ خطینگ ۱۵۴ ابرور حسونگہ آیت.

مھرینگدین، ایا آی، فلککھ پېتر آھیم،
قیلمس نېتھ یین کونگولونگھ بیر ذرہ سرایت.

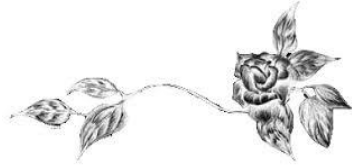
جان تاپتی عمارت قدینگیز توزلوکی بیرلہ،
معمور بؤلور عدل ایلہ ھر قیدہ ولایت.

گر مھر و وفا بؤلمسہ، یؤقتور طمعیم کؤپ،
اول کؤزدین ابرور بیر نظری بیزگہ کفایت.

اول یوز بیلہ مھریمنینگ اېمس غایتی پیدا،
انداق کہ سېنینگ حسونگہ یؤق ھیچ نہایت.

حیرتقہ قالبیب پستہ آغیز اچتی و قالدی،
مجلستہ چو آغزینگ ساریدین کبچتی حکایت.

حق بیرلہ نیازینگ اگر، ای شاه، بار ابرسہ،
قیل لطفی-ی مسکین گہ جفا بیرلہ رعایت.

۱۵۴ گ. ق.: اول مصحف اوزہ خال ابرور حسونگہ آیت

29

ھزج مٹمن اڅرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

ای غمزہ بیله کۈنگلوم اویین^{۱۵۵} قیلغوچی غارت،
اسرو دغی بوزمه، چو سېنینگدور بو عمارت.

ایت تېک مېنی جان تار توره تورغونچه مونونگدېک،
کۈز قاق بیر و کیرپوک اۋقینه قیلغین اشارت.

سېن حُسن ایله بای سېن، سېنگه چون فرض دورور حج،^{۱۵۶}
قیل، تېنگری اوچون، کعبه کۈنگلومنی زیارت!^{۱۵۷}

یوز سُرْمه دین آرتوق توتر ایزینگ^{۱۵۸} تۈزینی کۈز،
تارتیب بیله یین^{۱۵۹} بۈلمسه انده بو بصارت.

یېر اوزره اېتک سودره ب اۋتوب سیز، اینینگ اوچون
توپراق ایله هر یېرده روا بۈلدی طهارت.

نې بۈلغهی اگر مېهر بیله اۋلغوچیلرنی،
لطف اېتیبان اول آی بیرار قیلسه نظارت.

^{۱۵۵} گ. ق. و اېرتایلان ن.: اېلین

^{۱۵۶} گ. ق.: سېن حُسن ایله بای سېن چو سنگه فرض دورور حج؛ اېرتایلان: ... فرض اېرور

^{۱۵۷} گ. ق. ده بو بیت یوق

^{۱۵۸} س.س؛ یونیورسیتته ن.: ایرنینگ

^{۱۵۹} گ. ق. و اېرتایلان ن.: سالایین

باش کېسکەلى اول شاه قىلىچىنى ايتتىمىش،
جان سېنوب اگر يېتسە باشىمغە بو بشارت.

ھجرىنگدە كۆزوم نىنگ صدفىندىن تۆكۈلوب دُر،
ھردم كە، كېلور يادىمە اول لفظ و عبارت.

محراب بېگىن قاشى اوچون قىلغۇچى سجده،
اۆل كېرەك اۆز قانى بىلە قىلسە طھارت. ۱۶۰

بو لطفى نىنگ آھى اۋتيدىن كويمەدى كۈنگلونگ،
كويدوردى فلک بغرىنى، لېكن بو حرارت.

«چ» ردیفی

30

ہزج مسدس مقصور/محدوف:

(مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ)

[- - v / ~ - v | - - - v | - - - v]

جانیمغہ کیرمہ گیل، ای کوزی قیماچ،

کہ باشیمغہ تہگر خود اول قرا ساچ.

یوز آچغیل، کوز سہنی تویغونچہ کورسون،

نہچہ بولغہی بو کوزوم منتظر، آچ.

گل اہلتور آل ایلہ ۱۶۱ اول چہرہ دین رنگ،

قیزارسہ ۱۶۲، اؤغری اوچون یبل اورر کاج.

جانیمغہ قییمہ سہ نقاش صورت،

نی معنی دین کوزینگنی قیلدی قیماچ!؟ ۱۶۳

تیریکلیک قیلغہی اہردی کیم بیلہ روح،

ازلدین کہلمسہ مہرینگنی آغاچ.

۱۶۱ - س.س.: اؤیلہ

۱۶۲ - یونیورسیتہ ن. و گ.ک.: قیزر تا اؤغری اوچون یبل اورر کاج

۱۶۳ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: قیلور

لبینګدین چون سوچو کلوک قند اؤغیرلر،
سالورلر اېل انی سووغه یلنګغاچ.

نشان تاپقه ی بقادین انده لطفی،
که خاکی اؤقلرینګغه بؤلسه اماچ.

31

رمل مٹمن محذوف:

(فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

بیر ینہ کورگه یمومېن اول کوزلری کافرنی هیچ؟
ایرنیدین سؤرغه یمومېن کیم، قیلدی اول شکرنی هیچ.

رحم^{۱۶۴} پیدا بۇلدیمو بۇلغهی ایننگ تاش کونگیلده،
زلفی اؤکسوتتی مو ابرکین مونچه شور و شرنی هیچ؟

قیلغهی آی تېک یوزی نینگ موصحفینه بیر نظر،
کؤرمدیم درس و وظایف نسخه و دفترنی هیچ.

زلفی سوداسی کیمینگ باشینه توستی بیر کبچه،
اول پریشان بۇلدی و تاپمدی پا و سرنی هیچ.

نېچه کیم صیدینگ دورور بو لطفی، اؤلتورمه انی،
رحم ایتیب صیادلر اؤلتورمدی لاغرنی هیچ.

^{۱۶۴} ابرتایلان ن. و گ. ق.: رحمی

«ح» ردیفی

32

رمل مثنیٰ مقصور/محدوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - / ~ v - | - - v - | - - v - | - - v -]

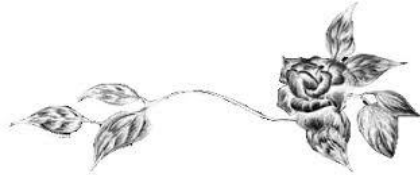
انتظار اۋتیده قۇیمه بیزنی، ای آرامِ روح، ۱۶۵
گر کیشیگه صبر ایوب اۋلسه یۇقتور عمرِ نوح.

تا کۈنگول بېردی ارادت اېلگی عشقینگ پیرینه،
توبه قیلدیم اۋزگه لر مھربندین انداق کیم نصوح.

یعلم الله کیم کۈنگول جان حلقه سینده دایما،
زلف و یوزونگ ذکریدین یۇق اۋزگه سۇز شام و صبح.

اۋزگه گه بېرمه کۈنگول، سېندین تیلہ گیم اوشبودور،
موندین آرتوق هر نېچه قیلسنگ جفا بۇلغهی قبوح.

هر نېچه کیم رحمسیز سېن، ییغلغہ یسېن حالیمه،
گر فراقینگ قصه سینى لطفی قول قیلیب شُروح.

۱۶۵ بو غزل یالغیز گ. ق. دە موجود (ص ۳۲).

«د» ردیفی

33

ھزج مثنیٰ اٰخر ب مکفوف مقصور:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

ای غمزہ سی مسکین لره کۆپ قیلغوچی بیداد،
جادو قراقینگ سحر ایله ھاروت قه اوستاد.

بیر یۆلی بو بیچاره دعاچینگنی اونوتمه،
بیر کون سنگه بو سۆزلریمیز کبلگوسیدور یاد.

فریادیم اوشول یبرگه یبتیب تور که نچه کیم،
فریاد اېترم مېندین اېشیتمس کیشی فریاد.

تاغنی اېریتور اھیم اثر قیلغوسی بیر کون،
کۆنگلونگ نچه کیم بۆلسه تېمور، تاش دغی پولاد.

بار قوللونغونگوز ۱۶۶ عشقی ھنوز سرو باشینده،
توزلوک بیلہ گرچه انی قیلیمیش قدینگ آزاد.

ہمدرد ایلہ حالیمنی دہیین کیم، توشہ باور،
اول دم کہ یؤلوقسه منگہ محشر کونی فرہاد.

بو لطفی-ی بیچارہ غہ گہ- گہ نظر ایلہ،
ای تورک سمن ساعد و ای سرو پریزاد.

34

ھزج مسدس مقصور:

(مَفَاعِيْلُنْ مَفَاعِيْلُنْ مَفَاعِيْلُنْ)

[~ - v | - - - v | - - - v]

وفاسيز يار اېلندين داد و فرياد، ۱۶۷
نې يار، اغيار اېلندين داد و فرياد.

كۈنگول، جان نقدینی بیر یولی آلدی،
بَتِ عِيَارِ اېلندين داد و فرياد.

يوزين كۈرگوزمه بين قیلدی جفالر،
اۋشول مکار اېلندين داد و فرياد.

قانیمنی جور ایله تۈکتی قراقی،
كۈزی خونخوار اېلندين داد و فرياد.

كۈررمېن يوز بلا كۈنگلوم اېلندين،
دل افگار اېلندين داد و فرياد.

رقیبیلر بیرله هم صحبت بۇلوتور،
مونونگ تېك عار اېلندين داد و فرياد.

اوغان نینگ حضر تینده، لطفی، قیل عرض،
فراق يار اېلندين داد و فرياد!

۱۶۷ بو غزل گ. ق. دن باشقه نسخه لرده اوچره مه یدی.

«ر» ردیفی

35

خفیف مسدس مخبون محذوف:

(فَاعِلَاتِنُ مَفَاعِلُنْ فَعْلُنْ)

[- v v | - v - v | - - v -]

اهل ذوق^{۱۶۸} آغزینګه شکر دېدیلر،
غیب سرین نې مختصر دېدیلر.

دېدیلر عارضینګنی آی ایله کون^{۱۶۹}،
تېنګری نینگ نورینه نېلر دېدیلر؟

یوزو و خالینګ^{۱۷۰} قیامتینی کوروب،
جمع الشمس والقمر دېدیلر.

قیل اوچی بار دېمیشلر آغزینګنی،
کؤرکه یوق یبرده نې خبر دېدیلر.

وحدت اهلی صفا و طلعتینګه،
پرتو مبدع الصور^{۱۷۱} دېدیلر.

^{۱۶۸} س. س. ل-د-۲۰۱۲: پسته دېک

^{۱۶۹} ابرتایلان ن. ؛ گ. ق.: لاله و گل

^{۱۷۰} س. س. ل-د-۲۰۱۲: یوزونګ آلینګ؛ گ. ق.: یوز و آلینګ

^{۱۷۱} س. س. ل-د-۲۰۱۲ و گ. ق.: مبداء الصور

وصف زلف و رُخونگ داووسمه ديلر ۱۷۲،
ھر نېچه شام ايله سحر دېديلر.

کيم قاشينگنی ھالاله مېنگزه تتي،
آنی عشق اھلی کج نظر دېديلر.

اھل سودا کونگول علاجی اوچون،
رُخ و لعينگنی ۱۷۳ گل شکر دېديلر.

توت قولاق لطفی نينگ عبارتينه،
کيم، آنينگ لفظينی ۱۷۴ گُھر دېديلر.

۱۷۲ اېرتايلان ن.:: وصف زلف و رُخونگ داووسمه ديلر؛ س.س.س.:: رخينگده توشمديلر؛ گ.ق.:: ... رُخونگ

وسمه ديلر ... ruḡung vesmediler

۱۷۳ س.س. لب لعينگنی

۱۷۴ - اېرتايلان ن.؛ گ.ق.:: نظمينی

36

مجتث مثنیٰ مخبون محذوف:

(مَفَاعِلُنْ فَعَالَتُنْ مَفَاعِلُنْ فَعِلُنْ)

[- v v | - v - v | - - v v | - v - v]

زمانه اھلی کوزونگ سحرینہ اسیر بولور^{۱۷۵}،
خدای را، بو نی اشکال دلپذیر بولور.

کوموش بیلکلرینگیزنی پینگ ایچره یاشورمنگ،
کیشی نینگ ابلگی آچوق بولسه، بی نظیر بولور.

کوزوم یوزونگ ساری بی خواست^{۱۷۶} باقسه، منع ایتمه،
که حُسن ابلی نظر اھلینہ ناگزیر بولور.^{۱۷۷}

قیل اوچی سؤزئسم اول تار آغیز کنایتینی^{۱۷۸}،
وجودی ذھن ساری راجع الضمیر بولور.

حریص اوچون یوزونگه خوار و زار بولمیش مبن،
حریص بولسه کیشی، خوار هم حقیر بولور.

^{۱۷۵} ابرتایلان ن. ده بو غزل یوق.

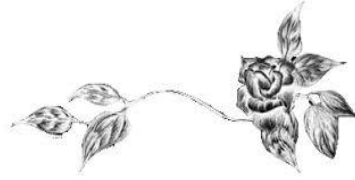
^{۱۷۶} گ. ق. ناگاہ

^{۱۷۷} گ. ق. که کورکتین نظر اھلیغه ناگزیر بولور

^{۱۷۸} گ. ق. گناھینی

جمال قیدہ کہ بولسہ، جفاسی جانغہ تیگر،
مگر کہ حُسن و جفا اتّفاقی بیر ۱۷۹ بولور.

نېچہ کیم ۱۸۰ اول شہ اوچون لطفی سؤزی دُر بولدی،
قچان قولاغیدہ بو قصہ جایگیر بولور؟

37

ھزج مِثمنِ اِخربِ مِکفوفِ محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

اول زلف توzaقی^{۱۸۱} که کۈنگۈل صیدی اوچون دور،
هر حلقهسی سرمایه اسباب جنون دور.

ایتورلر انینگ یوزینی کۈرمکه کبلورلر،
نېتسون بو گرفتار که یوز کۈرمک اوچون دور^{۱۸۲}.

ییللر کبرهک اول غمزهغه شاگردلیک ایتسه،
هاروت کیم، استاد طلسمات و فسون دور.

چون عقل کیچیکلیکته و آی ینگى اېکنده،
حسنونگ دغى بو درد دلیم روز فزون دور^{۱۸۳}.

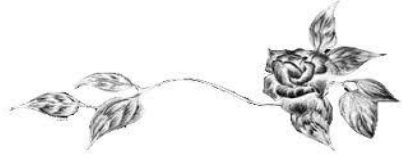
۱۸۱ گ. ق. : توzaقی

۱۸۲ - اوشبو بیت فقط گ. ق. ده موجود: ایتورلر انینگ یوزینی کۈرمه که قیلورلر. مېنیمچه بو ناتوغری کۈرینه دی؛ مېن یوقاریده گی شکلده بۇلېشینی تۇغری دېب تخمین قیلەمن. اوشبو بیت یونیورسیتته ن. س. س. و ل-د-۲۰۱۲ نسخه لریده یۇق.

۱۸۳ - گ. ق. : حسنونگ دغى مهريم، اي بېگيم، روز فزون دور

بُرَقَعنی کؤتر ۱۸۴، تېنگری اوچون، اېل سېنی کؤرسون،
بو حُسن و ملاحت ینه قیسی کون اوچون دور؟

لطفی کیم اچون ۱۸۵ خانلرینی ایلمه دی کؤزگه،
قول بؤلدی جمالینگه و عشقینگه زبون دور.

۱۸۴ - اېرتایلان ن.: کبتار

۱۸۵ - اېرتایلان ن.؛ یونیورسیتته نسخه سی و گ. ق.: اوچون

38

مضارع مثنیٰ اُخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

چہرہ نگ چراغی نورِ مصوّرِ دگلمودور؟!

انوار لایزالغہ مظہرِ دگلمودور؟!

لعلینگ کہ سلسبیلِ زلالینہ سوسہ میس،

رشکِ شراب و غیرتِ کوثرِ دگلمودور؟!

زلفونگِ سوادیدہ کیمِ ابرورِ حلقہ-حلقہ روح،

اَشْرَاطِ سَاعَتِ اِبْرَمَسِ و محشرِ دگلمودور؟!

اسرارِ لامکانِ نینگِ امینی و محرمی،

اَغْرِيْنِگِ قَاتِيْنِدِه^{۱۸۶} خالِ مدوّرِ دگلمودور؟!

لعلِ لِيْنِگِ کہ رُوحِ مَقْدَسِ اَنْيْنِگِ بِيْلِه،

قَايِمِ دوْرُوْرِ عَرْضِ^{۱۸۷} کِيْبِي، جوهرِ دگلمودور؟!

^{۱۸۶} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: قاتینگدہ

^{۱۸۷} س.س. ل-د-۲۰۱۲: عارض

یوزونگ خیالی غم کبچہ سی خطاً و خال ایله،
جان خلوتینده شمع معنبر ۱۸۸ دگلمودور؟!

لطفی نی [نگ] آیتقنی بیر آغیز وصف شکرینگ ۱۸۹،
سؤزی قاشینده قند مکرر دگلمودور؟!

۱۸۸ - س.س. ۲۰۱۲: منور

۱۸۹ - س.س. ۲۰۱۲: لطفی نی ایتقنی بیر آغیز وصفی شکر ایله؛ گ. ق. و یونیورسیتته ن.: لطفی نی
اییتقنی بیر آغیز وصف شکرینگ. ابرتایلان ن.: اوشبو غزل موجود اہمس.

39

مضارع مثنیٰ اُخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتُ مَفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

سنبل ساچینگ کہ آل ایله گلبرگ تر قوچر^{۱۹۰}،
دولت کوزونگ^{۱۹۱} باشینده کہ شمس و قمر قوچر.

نسرین بیله بنفشه نی [نگ] کور تکیه قیلغہ نین،
هندوغه باقی کہ تورک ختانی نبلر قوچر.

لعلینگ مو یا سہیل و ثریا قرانیدور؟
یا خود عقیق ناب مودور کیم گھر قوچر؟

حیرتہ مہن کہ طره پریشانلیغی نبدور،
قیل تہک بیلینگنی چون کبچہ لر تا سحر قوچر.

مہن بیر کورر گہ مونگلوغ و طالعیق اول نقاب،
سورتر یوزون یوزونگہ و خوش-خوش اوپر، قوچر.

۱۹۰ - س.س. ل. د- ۲۰۱۲: سنبل ساچینگنی ییل ایله گل برگ تر قوچر

۱۹۱ - س.س. و ل- د- ۲۰۱۲: کوزونگ

ھرگز اۇلرمو اول کیشی کیم بیلده بیر کبچه،
تانگه دېکینچه سېن کیمی بیر سیمبر قوچر؟

لطفی، یوز آلتونی بیله وصل ایستمه، فقیر،
کیم آقچه یوزنی اېر کیشی قوچمس که زر قوچر.

40

مضارع مثنى اخرب مكفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

ھر قیده بیر جفاچی دغی بگری تاش ابرور،
انده جمال و حُسن و قرا کؤز و قاش ابرور.

قاندور اؤقونگ بشاقی ۱۹۲ اوچون هر دم اؤرتده،
جان و کؤنگول اراسیده بس کیم تلاش ابرور.

باش بیر قیلیب دور ایگی قاشینگ قصد جانیمه،
قانیم بحل، نی حاجت مونچه کبگاش ابرور.

بؤلمس باشیم مشرف آياغینگه زلف تېک، ۱۹۳
یا رب، بو بخت و دولتی یوق باش، نی باش ابرور. ۱۹۴

لطفی کون ابلتور آی یوزی نظاره سی بیله،
بو تۆیمه غورغه باق ۱۹۵ که نی وجه معاش ابرور؟!

۱۹۲ س.س.، ل-د-۲۰۱۲: نشانی

۱۹۳ ابرتایلان: بؤلمس مشرف اوختاس ایاقینگه زلف تېک؛ گ.ق.: بؤلمس مشرف اؤپسه ایاقینگنی

زلف تېک

۱۹۴ گ.ق.: یا رب، بو بخت و دولتی یوقتور که باش ابرور.

۱۹۵ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: کؤر

41

مضارع مثنیٰ اُخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَّفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

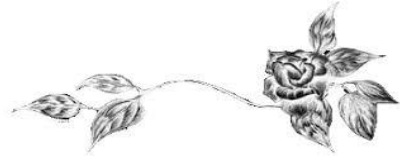
کۆزوم خیالی خَیلینہ روشن حریم ابرور،
آری، پری بولاق باشیندہ مقیم ابرور.

اول سرو کیم قویاش تورور باری میوہسی،
گر تُوغری سؤرسنگ^{۱۹۶} اوشبو قدِ مستقیم ابرور.

باقسم^{۱۹۷} یوزیگہ آئیدہ جان وقفی لازم اول،
اول رحمت آیتی اوزہ چون آغزی «میم» ابرور.

تا حق^{۱۹۸} سبنی عزیز توتیب قیلمغہی یتیم،
کۆزوم دُرینی خوارلمہ غیل^{۱۹۹} کیم یتیم ابرور.

یا رب، بو لطفی قولنی یازوق قیلمیش اپردی کیم،
ھجران تونی نصیبی عذاب الیم ابرور.

^{۱۹۶}س.س.، ل-د-۲۰۱۲: یورسنگ юрсанг

^{۱۹۷}س.س.، ل-د-۲۰۱۲: باقتیم

^{۱۹۸}س.س. و ل-د-۲۰۱۲: ناحق

^{۱۹۹}س.س.، ل-د-۲۰۱۲: خۆرلمہ غیل

42

رجز مٹمن سالم:

(مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ)

[- v - - | - v - - | - v - - | - v - -]

گلچہرہ لرنینگ جو ریدین قت- قت بو بخریم قان اہرور،
دُر تیشیلر نینگ ۲۰۰ نازیدین ۲۰۱ ایگی کوزوم عمان اہرور.

قانیمنی سوردی ایرنینگ و سؤمدی اندین ۲۰۲ ہیچ کیشی،
دعوا قیلور بؤلسم انگہ، ایتور کہ: «اہسکی قان اہرور». ۲۰۳

زلفونگ اوزاتور اہردی کؤپ ظلم ایلکین، آنی ۲۰۴ ییغمہ دینگ،
حالی اویالماقتین باشین آستین سالیب پڑمان اہرور. ۲۰۵

باشتہ قیلور اہردی قاشینگ کؤنگلوم حقیندہ اہگریلیک،
کؤز قاققین ۲۰۶، اؤزین انگلہسون کیم، نوبت احسان اہرور.

بیر کون جمالین کؤرمہ یین حسرتتہ قالدی گوویا،
بیچارہ مسکین لطفی غہ روزی باری ہجران ۲۰۷ اہرور.

۲۰۰ گ. ق: تیشلری نینگ

۲۰۱ اہرتایلان ن، س. س. و ل-د- ۲۰۱۲: ناریدین

۲۰۲ اہرتایلان ن، س. س. و ل-د- ۲۰۱۲: آنی

۲۰۳ س. س. و ل-د- ۲۰۱۲: دعوا قیلور بؤلسم انگہ ایتور کہ ایلیکی قان اہرور.

۲۰۴ گ. ق: ای

۲۰۵ س. س. و ل-د- ۲۰۱۲: حالی اویالماقتین باشین آستین سالیب نربان اہرور.

۲۰۶ اہرتایلان ن: قاققیل

۲۰۷ س. س. و ل-د- ۲۰۱۲: احسان

43

ھزج مسدس محذوف:

(مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ فَعُولُنْ)

[- - v | - - - v | - - - v]

كۆزونىڭ دېك كېزگۈچى عيارە يۇقتور،
قاشىنىڭ تېك بېر سىرى ۲۰۸ مكارە يۇقتور.

فسونلر بېرلە بېر غمزەنگ جگرنى،
انىڭدېك ھم يىنە خونخوارە يۇقتور.

سېنى كۆرمەى اۇلرمېن، گر يۇلوقسم،
جنوندىن طاقت نظارە يۇقتور.

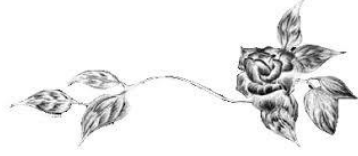
كىچىك آغزىنىڭ غمىندە عاشقىنىڭغە،
اۇلوب ۲۰۹ تىنماقدىن اۈزگە چارە يۇقتور.

كۈنگوللر دردىغە گر چارە قىلسىڭ،
مېنىڭ تېك دۇنىيە دە بېچارە يۇقتور.

۲۰۸ يونیورسیتە ن: پر؛ س. س. ل-د-۲۰۱۲: پرى
۲۰۹ يونیورسیتە ن و گ. ق.: اولوق uluk؛ ابرتابلان دە بو بیت یۇق.

نېټر لاله توروب یازی یابانده،^{۲۱۰}
اویاتینگدین اگر آواره یوقتور.

جفا کۆپ قیلمه کیم کۆنگلونگ مثللیک،
بو لطفی جانی سنگ^{۲۱۱} خاره یوقتور.

^{۲۱۰} س.س. ل-د-۲۰۱۲: یابانده مونچه

^{۲۱۱} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: سپن تېک

44

مجتث مٹمن مخبون محذوف:

(مَفَاعِلُنْ فَعَالَتُنْ مَفَاعِلُنْ فَعِلُنْ)

[- v v | - v - v | - - v v | - v - v]

کوزونگ کہ لالہ و نسرین اوزہ اوزالہ یاتور،
ختن چپچکلری ایچرہ مگر غزالہ یاتور؟

نہ اویقوسی آغیر اہرمیش مہینگ بو بختیم نینگ،^{۲۱۲}
کہ مونچہ کیم قیلہ دور کونگوم آہ و نالہ، یاتور.

کونگوننی نار ینگاقینگ اورتراؤزگہ آلی بیلہ،
یوق اہرسہ یازیدہ چندین^{۲۱۳} ہزار لالہ یاتور.

فراق شرحینی ارسال قیلغہ لی، ہیہات!
رسول تاپمان و جیییمدہ یوز رسالہ یاتور.

گہ اینچکہ آغریق اہتر قصد لطفی، گہ سودا،^{۲۱۴}
قچان کہ بیلیدہ اول عنبرین کلالہ یاتور.

^{۲۱۲}س.س. ل-د-۲۰۱۲: بختیم نی

^{۲۱۳}س.س. ل-د-۲۰۱۲: چندان

^{۲۱۴}س.س. ل-د-۲۰۱۲: کہ اینیچکہ آغریق اہتر قصد لطفی غہ سودا

45

ہزج مسدس محذوف:

(مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ فَعُولُنْ)

[- - v | - - - v | - - - v]

سبئی جمعی کہ گلرخسار دہرلر،
مبئی ہم عندلیب زار دہرلر.

بو قد اہرمس، اہرور روح مصور،
روان اول کیم انی رفتار دہرلر.

نظر اہلی کوروب نارتبک ینگاقینگ،
مثل: «بیر نار و مینگ بیمار» دہرلر.

طیبیلر برچہ دردیمدین ہراسان،
تیریلمکنی بسی دشوار دہرلر.

ساجینگ روم ایچرہ چین دین باش چیقردی،
انی اول وجہ دین ۲۱۵ سوسمار دہرلر.

نہ کونگلی سادہ اہلدور عشق اہلی کیم،
سبنینگ تبک بیوفانی یار دہرلر.

عدم دور اول آغیز فکریندہ لطفی،
خلایق بیلمہی آنی بار دہرلر.

46

ھزج مثنیٰ اُخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

كۆزونگنى كه ۲۱۶ ھاروت انگه شاگرد كمين دور،
چۆلپان دېدىم، اول وجه ايله كيم تانگه يقين دور.

اول طرّه طرّارده كۆنگلومنى سبزيبمېن،
باشين كۆره دور من قویی، ابگريليگی چين دور.

كافر دېسه غمزهنگنى، اؤق اوچى بيله سؤزلر،
محراب ايچيده قان قيله دور قانى نېدين دور؟

شك نقطه سيدور لعل اوزه خال آغزينگ اوچون كيم،
نې بارى معين دور و نې يۇقى يقين دور.

منع اېتمه كۆزونگ دين تيله سم بير نظر آخر،
اېلگه نظر ايلر كيشى كيم گوشه نشين دور.

كوثر سوييدور ايرنينگ و يوز طوبى اوزه حور،
هر قيده كه سېن سېن، منگه فردوس برين دور.

اول غمزهنينگ اشكالينه كۆز سالغھلى لطفی،
تسخير اوچون اشعارى برى سحر ميين دور.

۲۱۶ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: اول كۆز كه...

47

ھزج مسدس محذوف:

(مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ فَعُولُنْ)

[- - v | - - - v | - - - v]

جمالینگ کیم تجلی کؤز گوسیدور،
قرا تمغالیق آی بیر ھندوسیدور.

کؤزونگگه قاش ابرور پیوسته مایل،
مگر باشین ابرورگن ۲۱۷ جادوسیدور.

خیالینگ ھم بیرار توشیمگه کیرمس،
بلا بؤلغان منگه بخت اویقوسیدور. ۲۱۸

اجلگه قیلمنگیز تھمت که بیزنی،
ھلاک ابتگن بو ھجران قیغوسیدور.

منگه کؤز حقی ھم تبکمس مگر کیم،
دوداغینگ شربتتی جان داروسی ۲۱۹ دور.

۲۱۷ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: اویورگن

۲۱۸ س. س. و ل-د-۲۰۱۲ ۵۵ بو مصرع توشیب قالیب، اؤرنیگه کپینگی بیت ایکنچی مصرعی تکرار
کېلگن.

۲۱۹ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: آرزوسی

مېنى ایت تېک یوگورتگن یازى ایچره، ۲۲۰
اۋشول جادو قراقلر اھوسیدور.

توگندی عمر و کورمس سیزنی لطفی،
بو حسرت بیرله آخر اۋلگوسیدور.

48

ھزج مسدس محذوف:

(مَفَاعِيلُنْ مَفَاعِيلُنْ فَعُولُنْ)

[- - v | - - - v | - - - v]

ساچینگ کیم مُشک اینگ شرمندہ سیدور،
بنفشہ بُوینی باغلیق بندہ سیدور.

منگہ یوق قیغونی قیلغوچی پیدا،
اؤشل ۲۲۱ شگر آغیز نینگ خندہ سیدور.

کتان ینگلیق مېنی بی حال قیلغان،
قمر تېک طلعت تابندہ سیدور.

بیرار سؤرماققہ مونگلوک مېن لینگ دین،
بیر آغیز کیم اینگ شرمندہ سیدور.

سېنی حدینی بیلمە ی سېوگن اوچون،
بو لطفی یوز بلا ارزندہ سیدور.

49

ھزج مسدس محذوف:

(مَفَاعِيلُنْ مَفَاعِيلُنْ فَعُولُنْ)

[- - v | - - - v | - - - v]

قراقلىرىنگ كە تىنمەى قان قىلورلر،
كۈشمە مونچە قىندىن ۲۲۲ اۋرگنورلر؟

زھى دولتلىق اول ايگى قاشىنگ كىم،
كومىش تىخت اوزره اغنەشىب ياتورلر.

سېوينگىدىن گل اۋز تۇنىغە سىغمس،
كىم، انى يوزونگە نسبت قىلورلر.

مېنگە لىلىنگ غمىندە قان كۈرونور، ۲۲۳
منجمغە نېچە كىم كۈرگوزورلر.

كومىش چون لطف اۋغورلر ساعدىنگىدىن،
توتوب انبور بىلە اۋتقە سالورلر.

مېنى اۋلتورمىسە اول كۈزلر اۋىنب،
نغو ھر گوشەدە يوز ياشورورلر؟

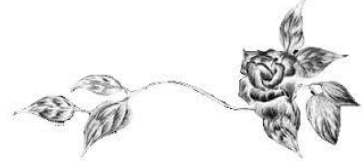
سنگە بار مىلى دېرلر اول پىرىنىنگ،
مېنى عودتېك بو سۈزگە كويدورورلر.

۲۲۲ گ. ق. س. س. و ل-د-۲۰۱۲: قايدىن

۲۲۳ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: كۈرىنور

کېره ک عاشق کیشیلرگه جفاکیم،
کۈنگول هر ببوفاغه آلدورورلر.

مقصدور ساچینگ وصفینده لطفی،
سېنینگ یوزونگدین اشعارین اؤقورلر.

50

رمل مثنى محذوف:

(فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

جادولوقتين ھر دم اول اوتلوق كوزونگ جان كويدورور،
نار مېنگيزليك ايگى ايرنينگ لعل و مرجان كويدورور.

بُرْفَعُ الْغَانِدَه يوزونگنى شمع كورميش تون كېچە،
اول سبب باشتين - اياققە رشتە جان كويدورور.

كون مېنگيزليك يوزونگە اوزين دريچه نگدين ساليب،
سيئە حسرت داغى بيرلە ماه تابان كويدورور.

ھر نفس كوككە يېتر بغيريم كبايندين توتون،
نېتە يين، جانيمنى ھر دم آه سوزان كويدورور.

لطفى نينگ كوكسېن ھدف قيلسە اوقونگ بير سېھمى بار،
كيم انينگ بغيرى اوتى، البتە، بيكان كويدورور.

51

ھزج مٹمن اڅرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ مَقَاعِيلُ مَقَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[-- v | v -- v | v -- v | v --]

ھر کون منگه يوز قتله گر اول آى كُورونور،
اؤيله ساغينور كُوز كه ۲۲۴ مگر ساي كُورونور.

يوز باش بارور يېلگه شكوفه كيبي ھر دم،
گل يوزيده چون زلفِ سمنساي كُورونور.

ھر كېچه يوزى يادى بيله ييغلم آنچه،
كيم، ايگى كُوزوم نينگ سويده آى كُورونور.

نې بۇلغەى اكر قيلسه زيارت بو كُنگولنى،
حج قيلسه كېرهك، حُسن ايله چون باى كُورونور.

اول تاش كُنگولليك غميده لطفى كُزيندين،
ھر سارى كه، كُوز كار قيلور، ساي كُورونور.

52

مضارع مثنیٰ اُخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَفَاعِلٌ فَاعِلُنَّ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

عمروم کونی اگرچہ فراقینگدہ شام اہرور،
جادو کوزونگدین اویقو کوزومگہ حرام اہرور۔

کوز شیشہ خانہ سیدہ^{۲۲۵} قیل آرام، ای پری،
کیم، بار آقر سوی و صفالیق مقام اہرور۔

آغزینگدہ بار وجود و عدم نینگ قرینہ سی،
اندین کنایتی دہسم، ایہام^{۲۲۶} تام اہرور۔

طوبی ہر اہوگہ باش اوروب اوچماقتہ بی قصور،^{۲۲۷}
ایستر قدینگ نہالینی کیم خوش خرام اہرور۔

سیم تہک سقاقی قیلدی مہنی زرورق بے گین
اسرو ضعیف، وہ، بو نی سودای خام اہرور!

دق بولدی آی و کون یوزونگوز کورکی مہریدین،^{۲۲۸}
بیر۔ ایگی ہفتہ دہ آنینگ ایشی تمام اہرور۔

^{۲۲۵} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: چشمہ خانہ سیدہ

^{۲۲۶} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: ایہام

^{۲۲۷} گ.ق: نی تیلر

^{۲۲۸} اہر تایلان ن: یوزونگوز نینگ کی مہریدین

سو سيغمس اول اغيزغه كيم ماء البقا دېديم،
باق سؤز ييراقليغينه كه مالا كلام اېرور. ۲۲۹

بو لطفی قول كه باده سرى قيلمس التفات،
ايرنينگنى كؤرگه لى بېرى مست مدام اېرور.

53

رمل مثنى محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

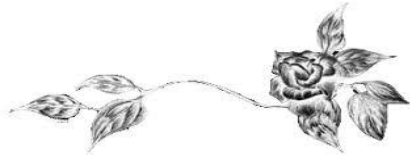
ياز فصلی برچه شاد و کۈنگلومیز غمناک ابرور،
گل بېگین جان کۈنگلکی هجران ابلیندین چاک ابرور.

ای فراق، اۋلتور مېنى فى الحال و قوتقر قیغودین،
یارسیز اچیق ۲۳۰ عُمَر زهر و بو ۲۳۱ اجل-ترباک ابرور.

عرض قیلمه گلرینگنی بیزگه آنسیز، ای بهار،
قیسی گل نونگ اپتگی آخر ایننگ تېک پاک ابرور؟

جان اگر اول عارض اوچون بارسه یوق کۈنگلینده رحم،
سوسیزین یوز بالیغ اۋلسه، بحرغه نې باک ابرور؟

تربتیم نینگ تاشیغه مونداق بیتینگ کیم: «لطفی قول،
تاش بغیرلیق یار اوچون فرسوده بولغان خاک ابرور!»

۲۳۰ گ. ق: اچیق açık

۲۳۱ ابرتایلان ن، س. س. و ل-د-۲۰۱۲ ۵۵، کۈرستغیج آلماشی (بو) توشیب قالغن.

54

ھزج مٹمن اڅرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

کۆزونگ قراسی فتنه ولی آقی بلادور،
جانلر آله دور، وه، ني بلا کۆزی قرادور؟^{۲۳۲}

کۆز اوستيده^{۲۳۳} جان آغوجيدور خالی و قاشی،
بیر-بیرگه بری فتنه قاتیلغن - ني بلادور؟

همدرد دور^{۲۳۴} ایتهی انگه حالیم کیم اینانغهی،
گلشندين اؤشول بلبل مسکین که جدادور.

«باش اؤینه بین و جان بهره بین وصل اوچون» ایتتیم،
خوش- خوش کولوب ایتور مېنگه کیم: «یخشی بهادور!»

کۆپ قیلمه اینینگ جوریدین، ای لطفی، شکایت،
کیم، حُسن اېلی نینگ شیوه سی پیوسته جفادور.

^{۲۳۲} غزل نینگ مطعی اېرتایلان نسخه سیده:

گر حُسن بودور کیم ازلی سیزگه عطا دور،

کۆرکلوک دېمک اؤزگه کیشینی عین خطادور.

^{۲۳۳} س. س. و ل-د- ۲۰۱۲: کۆز اوستيده جان آغوجيدور خالی و قاشی؛ گ. ق: یوز اوستيده جان

آغوجيدور کۆزی و قاشی.

^{۲۳۴} گ. ق: همدردتور ایتهی انگه حالیمنی کیم ایتغهی

55

ھزج مثنیٰ مخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولٌ مَّفَاعِيلٌ مَّفَاعِيلٌ فَعُولُنْ)

[- - v | v - -v | v - -v | v - -]

ذاتینگدہ حق اظہار کمالات قیلیب تور،
اؤز نوری بیلہ ۲۳۵ صور تینگیزی یرہ تیب تور.

اؤن جُزُو دورور ۲۳۶ اپردی باری حُسن و ملاحت،
قسمت کونی حق تُوْقُوْز اولوش سیزگہ ببریبتور.

بیر جُزُو کی یوسفغہ تکیب اپردی، چو باردی،
بندہنگ ۲۳۷ اوچون اول ہم سنگہ میراث قالبب تور.

کُورمیش قارہ ساچ حلقہ سی آستیندہ ۲۳۸ مینگینی،
جیم اؤر تہ سیدہ اول کیشی کیم نقطہ سالیب تور.

عیش و طرب اسبابینی ابلگہ اولہ شورده،
حُسن اہلی کرشمہ لری جانیمغہ تکیب تور.

۲۳۵ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: بیلن

۲۳۶ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: تورور

۲۳۷ آنینگ

۲۳۸ - گ. ق.: اوستیندہ

ہر فتنہ کہ انگیز قیلادور قرا قاشی، ۲۳۹،
یالغوز مہنینگ اٰلنیمغہ ازلدین یازیلیب تور.

ایتتیم کہ: «بو لطفی گہ جفا قیلمہ، وفا قیل!»
ایتور کہ: «بیزینگ دوردہ اول رسم قالب تور».

56

رجز مٹمن مطوی مخبون:

(مُفْتَعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مَفْتَعِلُنْ مَفَاعِلُنْ)

[- v - v | - v v - | - v - v | - v v -]

جان که عدمغه اوردی یوز آغزی سری گمان ابرور،
بیلسه بؤلور که روح نینگ منزلی لامکان ابرور.

حُسنونگ ابرور قیامتې کیم ساچینگ انده عاصی تېک،
باش قوی سالمیش اؤفته نیب بؤینیده بس که قان ابرور.

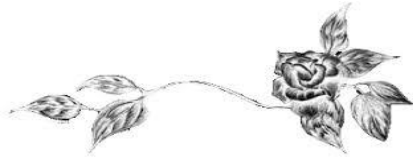
عزم رحیل اېتر زمان، داغیدین ابلته یین نشان،
یؤل کیشی سیغه برچه دین چون که مهم نشان ابرور.

کوردی کؤرومچی یوزیده خال و قولاقی دانه سین،
زُھرہ و آی ارا دېدی، اوشبو کبچه قران ابرور.

جور و جفانی باشلسه، مېندین اؤگونگه چیر که یوق،
لطف و عنایت ایله سه، انده منگه نې سان ابرور.

نافه مېنگینگ اویاتیدین تاپمسه کؤفت، نې اوچون
قانی اویوشوب ایدله لیب اول تېری قاپله غان ۱۴۰۰ ابرور.

لطفی کؤنگولنی زلفیغه سود اوچون ایله دی روان،
قیده که نقد قلب اؤله کبچه بیلن روان ابرور.

57

مضارع مثنى اءرب مكفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَّفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

ءادو كؤزونء كِرْشمهءه صاءب كمال اءرور،
زلفونء تءار مشكینه ءوشى كؤشمال اءرور.

يوزونءنى بير دريءه آءيب كؤرميش آفتاب،
انءين ءءسته طالع و فرءنءه فال اءرور.

آب ءيات ءنبيءه بار اؤلسه لعلينء اول،
يؤق اءرسه بير قوروق سؤزى تءبء ۲۴۱ اءءمال اءرور.

ءقا، اؤلرمءن اؤزءه ءه سءن قىلسنء التفات،
ناءق قانىمنى تؤءمه ءيل، آءر وبال اءرور.

اول شاه نينء اءاقينى ۲۴۲ اؤپماق تىلر كؤنءول،
بو سلءنء مءنينء كىبى قولءه مءال اءرور.

۲۴۱ س.س. و ل-ء- ۲۰۱۲: سؤز تءبء

۲۴۲ س.س. و ل-ء- ۲۰۱۲: اءاقينى

توشومده توتتوم ایلگیمه کۈنگلکی یېنگینی،
تحقیق قیلدیم آخری اول ھم خیال ابرور. ۲۴۳

کافر تموقده کۈرمگه ی انداق عذاب کیم،
لطفی فراقینگ ایچره کۈرر، بو نې حال ابرور!؟

۲۴۳ بو بیت فقط گینه گ. ق. نسخه سیده بار.

58

رمل مٹمن محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

گل قاشینگدہ خوب اہمس، گرچہ جمالی بار دورور،
شہ قاشیندہ خارکش نینگ نی مجالی بار دورور؟

آی یوزونگ نونگ خجلتیدین گل قیزاردی، حالیا،
خندہ بیرلہ اؤتکروور، چون انفعالی بار دورور.

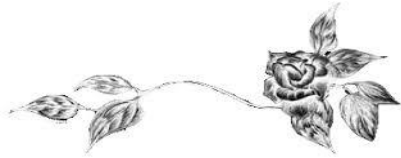
عیب اہمس قیلسہ کؤنگول اول اینچکہ بپل نینگ فکرینی،
باشیدہ کیم بؤلسہ سودایی، خیالی^{۲۴۴} بار دورور.

ھر بیرى بیر داغ اہرور مونگلوغ جانیمغہ تا ابد،
لالہ ینگلیغ یوزیدہ ھر نچہ خالی بار دورور.

سپن سیزین قیلمس کؤنگول میل تماشای بہار،
ذوق گل یوق اندہ کیم آشفته حالی بار دورور.

شمع مہر و گلنی نسبت قیلسہ بؤلمس سیزگہ کیم،
عمر گل بیر ہفتہ، کون نینگ ہم زوالی بار دورور.

ای فراق، اؤلتورمگیل بیچارہ مسکین لطفی نی،
کیم کہ قیلسہ خون ناحق، کؤپ وبالی بار دورور.

۲۴۴ گ. ق: سودای محالی

59

رجز مٹمن سالم:

(مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ)

[- v - - | - v - - | - v - - | - v - -]

نارتېك ینگاقینگ شوقیدین جانلر باری افکار ابرور،
کۆنگلوم قچان تاپسون مراد، «بیرنار و مینگ بیمار ابرور».

مېن خود اجلدین عشقینگیز یۆلینده قیغورمېن، ولی
یوزونگنی کۆرمه ی اۆلگنیم ھجرینگده بس دُشوار ابرور.

ایرنینگ خیالین گر نهان توتسم کۆنگولده، نې عجب،
مفلس کیشی تاپسه^{۲۴۵} گهر یاشورماغی ناچار ابرور.

تا^{۲۴۶} زلفونگیزدین باغلدم زَنار ترسالر بیگین،
ایمانیم آرتر دم-به-دم، بو نې عجب زَنار ابرور!

^{۲۴۵} ابرتایلان ن: تاپمس

^{۲۴۶} س. س. و ل-د-۲۰۱۲: چون

کۈرسنگ اېشیکینده مېنى بېخود توشوب، عیب اېتمه کیم،
عقلیمنى غارت قیلغوچی اول غمزە عیار ۲۴۷ اېرور.

عیسی فلککه آشتی چون بۇلدى لېینگ جان بېرگوچی،
شرمنده لیکدین کېتمسه کۈکته انکه نې بار اېرور.

کېلدىم اېشیککه، آرزوم یوزونگ دورور، کۈرگوز چیقیب،
کېلگین که لطفی حاجتی اوچماق اېمس، دیدار اېرور.

60

ہزج مسدس محذوف:
(مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v]

حق اول کون کیم آچوننی یارہ تیب تور،^{۲۴۸}
جہان حُسنین بارین سیزگہ ببریپ تور.

پری و آدمی مونداق خوب اہرمس،^{۲۴۹}
فرشتہ گویا کؤکتین اہنیپ تور.

قویاش آی تپک یوزونگ نونگ خجلتیندین،
قاچیب، تۋرتینچی کؤک اوزرہ چیقیب تور.

یوزونگ ناگہ کۋروب، آی دہب^{۲۵۰} ساغیندیم،
مگر ہوش و خرد مہندین کبتیب تور.

خرد کبتمہی نبتہر مہندپک گدادین،
قاشیمگہ^{۲۵۱} اول شہ خوبان کبلیپ تور.

^{۲۴۸} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: حق اول کون کیم جمالینگ بار اہتیپ تور
^{۲۴۹} بو مصرع «پری و آدمی مونداق اہمس خوب» شکلیدہ بؤلگنیدہ، نہایتدہ موزون بؤلردی (لییب).

^{۲۵۰} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: تپک

^{۲۵۱} اہر تایلان ن: قاشیمدہ

قیلور دعوای نور اول شمع مجلس،
مگر پروانه شامیمدین ۲۵۲ آلیب تور.

نېچه بو لطفی قولغه جور اېترسېن؟
وفا قیل کیم، جفا حدین آشیب تور.

61

ھزج مٹمن اڅرب مکفوف مقصور:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ)

[~ - v | v - - v | v - - v | v - -]

ای مېنگلری فلفل، کۆزی کافر، یوزی کافور،
اسرو داغی بؤلمه بو کبچر حُسنونگه مغرور.

سېن حُسن اېلی نینگ خانى سېن و بنده تیلنچی،
سېن دلبر گلرُخ سېن و مېن بلبل مهجور.

اول عارض و زلفونگ هوسیندین چو اؤلر مېن،
هر کبچه مزاریمغه تۈکیلسه، نې عجب، نور.

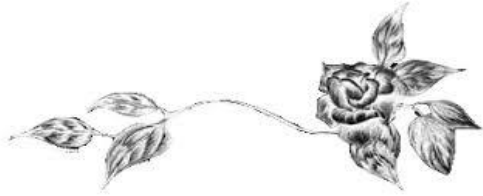
بو حُسن که بار سېنده تاپیلمس پریلر ده،
قیلسنگ نېچه کیم ناز، توترلر سېنی معذور.

جورونگنی تیلر بنده، ولی یخشی ابمس تور،^{۲۵۳}
یخشی کیشیلر بؤلسه یمانلیق بیله مشهور.

^{۲۵۳} گ. ق. س. و د-ل - ۲۰۱۲: ابمس کیم

مہن گرچہ جفا اؤتینہ یانددیم یانہ ۲۵۴ آلمان،
خواہ کؤز ایلہ اؤلتور مہنی، خواہ یوزومہ یوز ۲۵۵ اور۔

اول جادو کؤزونگ لطفی غہ آنچه نظر اہتمس،
قالمس کیشی پرواسی، انگہ کیم اولہ ۲۵۶ مخمور۔

۲۵۴ اہرتایلان ن: ینہ

۲۵۵ س.س. و د-ل - ۲۰۱۲: بیر

۲۵۶ س.س. و د-ل - ۲۰۱۲: اہسہ؛ گ. ق.: بؤلہ

62

مضارع مثنى اءرب مكفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَّفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

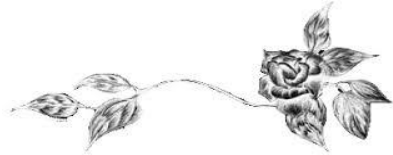
گل چهره لر آچونده اگر صد هزار اېرور،^{۲۵۷}
صید اېتگۈچى كۈنگول قوشىنى^{۲۵۸} بىر نكار اېرور.

زلفى و قاشلرى و كۆزى فتنه دور برى،
اول شوخ باشيده نى بلا فتنه بار اېرور؟

اى سرو گلعدار، ينگا قىنگىدىن اۋفته نىب،
يابانغه شهردىن قاچىبان لاله، زار^{۲۵۹} اېرور.

رنجيده بۇلمسون^{۲۶۰} اېشىگىگه، سېن، اى صبا،
خاكىمنى اېلتسىنگ ايمه كىم^{۲۶۱} اول نى غبار اېرور.

سرو قدىنگ خيالى تمناسىدىن، بېگىم،
باق لطفى كۆزىگه كه نى خوش^{۲۶۲} جويبار اېرور.

^{۲۵۷} بو غزل د-ل-۲۰۱۲» ده يۇق.

^{۲۵۸} اېرتايلان ن و گ. ق: جانىم قوشىنى

^{۲۵۹} گ. ق: لاله زار lālezār

^{۲۶۰} گ. ق: بۇلمه گىل

^{۲۶۱} س. س.: اۋيله كىم

^{۲۶۲} س. س.: نه خوش

63

مضارع مثنى اُخرب مكفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَّفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

حُسن و جمال ايچينده نېچه كيم كمالى بار،^{۲۶۳}
آي نينگ قچان سېنينگ كيبي حُسن و جمالى بار.

عمرينده گل يوزونگگه^{۲۶۴} اوزون بيردم اؤخشه تيب،
بؤلميش عرقتە غرق و ھنوز انفعالى بار.

گلگون قبا نېتك قوچر اول اينچكە بېلىنى،
افسون اؤقورمو ياخود آنينگ اؤزگه آلى بار؟

ايلکين اۋپوب آياقينه كۈنگلک يېنگى توشر،
بيلمان، آنينگ باشينده دغى نې خيالى بار؟

آغزىنى بار دېسه، آنينگ ھيچ وجودى يۇق،^{۲۶۵}
بېلىنى يۇق دېسه، ولى احتمالى بار.

^{۲۶۳} بو غزل ھم «ل-د-۱۲+۲» دە يۇق.

^{۲۶۴} گ. ق: يوزونگده

^{۲۶۵} س. س.: بار دېسه... .. يۇق دېسه

زلفونى تانگ نسيمنى توشورميش قولاقينه،
بو سۆزنى بىر ايتقهلى^{۲۶۶} كيم نينگ مجالى بار.

نقصانى كۆپ ھر ايشيده بيجاره لطفى نينگ،
دلبر جمالى وصفيده لېكن كمالى بار.

64

ھزج مثنیٰ اخرب مکفوف مقصور/محدوف:

(مَفْعُولٌ مَّفَاعِيلُ مَّفَاعِيلُ مَّفَاعِيلُ / فَعُولُنْ)

[- - v / ~ - v | v - - v | v - - v | v - -]

فرياد كه باشيئمه خطريق ھوسي بار،

ني صبردورور ممكن و ني دسترسي بار.

اول ببل و آغيزدين ني تمنع كوره بين كيم،

معدوم تمناسي و ني^{۲۶۷} ملتسمي بار.

اي كوزي قرا، باغ وصالينگ ھوسيندين،

ھر كيرپوكيميزنينگ آره سينده آرسې بار.^{۲۶۸}

جان ايرنيمه يبتتي و دميم برچه دورور آه،

بو آه دورور مېنده اگر بير نفسې بار.

سېن اوزگه ملاحظت بيله جانلرغه كيررسېن،

دنياده يوق ابرسه، اي بېگيم، حسن بسې بار.^{۲۶۹}

^{۲۶۷} ابرتايلان ن: يوق

^{۲۶۸} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: ني كيرپوكيميزنينگ... (آرس: كوز ياشي معناسيئده هم كېلهدى همده

توركيه نينگ اناتولى منطقه سيدين باشلەنيپ، آذربايجانگه آقه ديگن دريا يا نهر اسمى دير.)

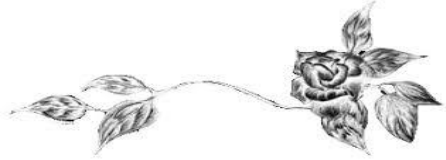
^{۲۶۹} اوشبو مصرع قوييده گي شكليه بؤلگنيدە، نهايت سليس و روان بۇلردى:

«يوق ابرسه، بو دنياده، بېگيم، حسن بسې بار.» - لبيب

جان و کۈنگیل ایرنینگ ساری پرواز قیلورلر،
هر قیده عسل ۲۷۰ بۇلسه غُلۆ مگسی بار.

آی قۇللرینگیز دایره سینده توتر اۇزین،
عیب اېتمه ایننگ باشیده بیر هم ھوسې بار. ۲۷۱

لطفی تیلہ گی ۲۷۲ اول که یوزونگنی کۇروب اۇلسه،
رد قیلمه که مسکینگه، مۇجہ ھوسې بار.

۲۷۰ گ. ق: شکر

۲۷۱ اوشبو بیت یالغیز گینه گ. ق. نسخه سینده موجود.

۲۷۲ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: تیلہ گی ھیلاғай

65

ھزج مسدس مقصور
(مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ)

[~ - v | - - - v | - - - v]

سېپىنگ اوسروک کۆزىنگگه نې خبر بار؟
کیم آندين عقل و جانغه کۆپ خطر بار.

يؤلونگده قاش اېرور کۆز بحرینه پُل،^{۲۷۳}
سنگه هر نېچه کیم موندین گذر بار.

منجّم قاش و کۆزونگ کۆرگچ ایتور،
کیم اوشبو آی باشینده فتنه لر بار.

قران قیلدی کۆزونگ آی تېک یوزونگده،
قراندور انده آری کیم نظر بار.^{۲۷۴}

قضا کېلگنده لطفی اؤز هلاکین
تیلر قاشینگده، کامی بو قدر بار.

^{۲۷۳} گ. ق. پل pel

^{۲۷۴} س. س. ل-د-۲۰۱۲ و گ. ق. قراندور انده کیم آری نظر بار.

66

رمل مٹمن محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

لیلۃ المعراج نینگ شرحی ساچی تابینده دور،
قاب قوسین اتحادی قاشی محرابینده دور.

خضر نینگ عینی یاشونمیش، کؤکتین ابنمس هم مسیح،
نبتسون، اول معجز بو دم یاقوت سیرابینده دور.

خامۃ قدرت بیتینگن وه نی مصحف دور یوزی،^{۲۷۵}
کیم ملاحت آیتی مجموع ایننگ بایینده دور.

کؤپ یوگوردی روضه ده «عیناً تُسَمَّى سَلْسَبِيلَ»^{۲۷۶}،
تایمه دی اول چاشنی کیم شکر نایینده دور.

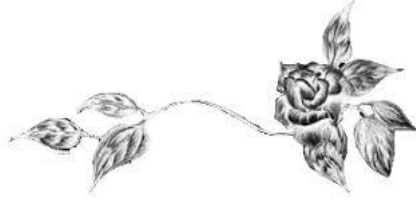
زلفیگه قدر و برات اوخشر، ولی یوز فرقی بار،
سؤز ایننگ یانینده غی خورشید و مهتابینده دور.

^{۲۷۵} س.س. ول-د-۲۰۱۲: خامۃ قدرتله بیتنگنده نی مصحف دور یوزی

^{۲۷۶} «عیناً فیها تُسَمَّى سَلْسَبِيلًا»- (قرآن کریم، الانسان سوره سی، ۷۶: ۱۸) گه اشارت دیر (مولانا لطفی نینگ اوشبو غزلی نوایی حضرت تلمری تامانیدن تخمیس قیلینگن اوچ غزل نینگ بیریدیر.- لیب)

كۆزلىرى ھر گوشه اويقودين قۇپارور فتنه لر،
طرفه مخمورى كه چندين فتنه لر خوابينده دور.

لطفى نى ميخانه ده آشفته كۇرسنگ، قيلمه عيب،
كيم بو مجنون اختيارى زلفى قۇلابينده دور.

67

رمل مثنى محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

كۆرگەلى لعلينگ عقيقين كۆنگلوم اول يان تارته دور،
بو يمان انديشه ليكنى گوييا قان تارته دور.

داد كۆزونگدين كه دينگه نېچه يوز ۲۷۷ اورسم، مېنى،
كفر سارى سحر ۲۷۸ ايله اول نامسلمان تارته دور.

شگر ايرنين بير كۆريب، ايگى كۆزوم نينگ تابه سى،
سؤرمه يين بيلميش بهاسين، لعل و مرجان تارته دور. ۲۷۹

آليده جان تارته دور مېن، تا مگر توشگه ي قبول،
بير نظر قيلمس بو مسكين سارى كيم جان تارته دور.

خاك پايى كيم انگه زلفى تېكر، كۆپ ايسترم،
يا مېنى توپراق، يا رزق پريشان تارته دور.

دنى ليك ته مېنده بير جان اپردى، بريان ايله دى،
اېمدى اوسروك كۆزلىرى هر بيرى بير يان تارته دور.

ميل اېتر اؤز جنسيغه هر جنس اؤزىنى لاجرم، ۲۸۰
بېلى سارى اول كمند عنبرافشان تارته دور.

۲۷۷ يونيورسپته ن.: كۆز

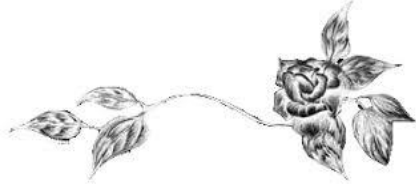
۲۷۸ يونيورسپته ن.: هجر

۲۷۹ ۳ و ۶ بيتلر فقط گ. ق. نسخه سيده بار.

۲۸۰ يونيورسپته ن.: ميل اېتر اؤز جنسى بيرله هر نمسه لاجرم

قاشلری یاسین قولاققه ۲۸۱ یتکورہ ۲۸۲ تارتر کۆزی،
ایگی یانی ۲۸۳ مست لایعقل نی آسان تارته دور؟!

یوقتورور یلغوز بو لطفی جانیهه جور رقیب،
قیده بیر دانا دورور، اول جور ۲۸۴ نادان تارته دور.

۲۸۱ یونیورسیتته ن.: قولاقه

۲۸۲ گ. ق.: تبگوره

۲۸۳ یونیورسیتته ن.: یاینی

۲۸۴ ابر تایلان ن: رنج

68

رمل مثنیٰ محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

لعلیغہ باقسم بیلور کیم کؤنگلوم اول یان تارته دور،
ناز ایله اؤلتورغہ لی^{۲۸۵} ایتور: «سېنی قان تارته دور».

چشم مست و جام لعلین کؤرگه ی اپردی خضر اگر،
ایچکھی اپردی باده اول کیم آب حیوان تارته دور.

ساحر بابل که سحر ایچره مسلم دور بو کون،
غمزه نگیزنینگ سه میدین یوزیگه قلغان تارته دور.

گرچه عمروم کبچتی ناله بیرله اول گل در دیدین،
سؤرمدی کیم: «بو نی بلبل دور که افغان تارته دور؟».

اول سېنینگ آیدیک جمالینگنی بیراقتین دنیی ده،
کؤرگه مېن، دېب بنده دایم محنت جان تارته دور.

زلفونگیز ابلتور مېنی گه کعبه، گاهی دیرغہ،
بنده نی هر یبرگه روزی-ی پریشان تارته دور. ۲۸۶

باردی بېرمه ی شربت وصلین بو خسته لطفی غہ،
عمر باردی و هنوز اول رنج هجران تارته دور.

۲۸۵ گ. ق.: اؤلتورگه لی

۲۸۶ س. س. و ت- ۲۰۱۲: بنده نی هر یبرگه کیم روز پریشان تارته دور.

69

رجز مثنى مطوى مخبون:

(مُفْتَعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مُفْتَعِلُنْ مَفَاعِلُنْ)

[- v - v | - v - v | - v - v | - v v -]

غمزه اۇقىنى گە-گە اول ۲۸۷ جانیمه رحم اېتیب اتر،
حسرتیم اول دورور کیم اول دولت تیز بات اوتر.

قاشلری باش بیر قیلیب غمزه سی بیرله کینگه شیب،
بیرسی نقد دین آلیب، اوزگه سی قصد جان اېتر.

بۇلدى میسر آخری ایتلری منصبی منگه،
هر کیم اېگه سی اېشیکین سقله دی بۇلدى معتبر.

قند لیبینگه گر صبا تېکسه و اوتسه یېر اوزه،
بۇلغهی او کون ۲۸۸ بهارده برچه نبات نیشکر.

گل قاچرینگدین ۲۸۹ اۇغرولب آلدی جمال، انینگ اوچون،
شاه ربیع آنی تیکن دارینه اۇغری تېک آسر.

۲۸۷ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: ألماتش سؤز «اول» توشیب قالگن.

۲۸۸ گ. ق.: اۇگون؛ یونیورسیتته ن. و س. س.: بۇلغهی او کون بهاده اول جمله نبات و نیشکر

۲۸۹ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: قمرینگدین

كۆرمدى ھجر كېچە سىن، درد دلىم نې يىلسون اول،
خسته كىشى بيلور دغى شمع كه تون نېچوك كېچر.

گرچه كه ۲۹۰ كويدى نۇ فلک بغرى بو لطفی آھيدىن،
ذره اول آى مھرسىز كۈنگليگه قيلمەدى اثر.

70

ھزج مٹمن اڅرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ مَقَاعِيلُ مَقَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[-- v | v -- v | v -- v | v --]

کۆزوم نظری تاکه یوزونگوزگه ^{۲۹۱} توشوبتور،
جان بیرله کۈنگول عشقینگ اۋتی ایچره کویوبتور.

یار ایرنی بیله اورمَنگیز، ای قند و شکر، لاف!
چون آب حیات اۋفته نیب آنیدین یاشونوبتور.

زنبور عسل آغزی تۈله شهید اپکینده، ^{۲۹۲}
ایرنینگنی کۈریب بیمزه دېب، بالنی تۈکوبتور.

هر قیسی پری صور تینگیز عکسینی کۈردی،
دیوانه بۈلوبان ایلیکین تیشلب اۋتوبدور. ^{۲۹۳}

فدینگنی بو لطفی دېمگه ی سرو سهی کیم،
یوز سرو انینگ آلیده خدمتته توروبتور. ^{۲۹۴}

^{۲۹۱} س. س. و ل-د-۲۰۱۲: یوزونگیز بیرله توشوبتور

^{۲۹۲} اپرتایلان ن: اپکیندین

^{۲۹۳} گ. ق.: اۋلوبدور

^{۲۹۴} س. س. و ل-د-۲۰۱۲: بۈلوبتور

71

رمل مثنى محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

بو كۈنگۈل بلبل بېگىن گل تېك ىنگاقىن آرزولر،
بۇلدى يوز آلتون و كۈز سىم تېك سقاقىن آرزولر.

نېچە كىم اۋتلوغ كۈزى بغيرىمنى برىان ايلهدى،
جان اۋزىن قربان اېتىب، جادو قراقىن آرزولر.

بۇلمىش اول شه نىنگ يساقى كېسكو دېب عاشق باشىن،
بو مېنىنگ يارلى باشىم اول بېك بۇساقىن ۲۹۵ آرزولر.

قوش توزاق كۈرسه قاچر، بو طرفه كۈنگلوم نىنگ قوشى،
بۇيىنى سونوب انىنگ زلفى توزاقىن آرزولر.

غمزه سى نىنگ زخمى چون جانىمگه مرهم تېك ياقر،
بۇلدى بغيرىم قان داغى اول اۋق بشاقىن آرزولر.

وصل اوچون مىنگ باش بېرايىن جان اوزه مانت بيله،
اۋلتور اول عاشقنى كىم دلبر فراقىن آرزولر.

خسته لطفى نىنگ جاني هر دم بارور اغزى سارى،
انگلەسم، جاندىن سوچوك شىرىن دوداقىن آرزولر.

۲۹۵ گ. ق. : شه يساقىن

72

مجتث مثنیٰ مخبون محذوف:

(مَفَاعِلُنْ فَعَلَاتُنْ مَفَاعِلُنْ فَعَلُنْ)

[- v v | - v - v | - - v v | - v - v]

عدمدين اېمدى سېنىڭ تېك وجود^{۲۹۶} قېده كېلور،
اۇلر تېرىك سېنى كۇرسە، ولى اۇلوك تېرىلور.

جفا قىلور سېن و كۇنگلومگە خوش ياقر، ارى،
كىشى كه كۇر كلوك اېرور، هر نې قىلسە يخشى كېلور.

اۇتورسنگيز^{۲۹۷} نفسې گل يىغاچى استينده،
صبا چو^{۲۹۸} قۇيسە گل اوستينده برچه گل ساچيلور.

تبوقده كاغذ اكر قۇل^{۲۹۹} يوبارمسە، نې عجب،
غمېنگ سۇزىن بيتىسم، اۇتقە نامەلر ياقيلور.

شېھىم قولاغيدىن اېلتتى چو دُر لطافتنى،
بو اۇغريليق سېبىندىن قولاقيدىن اسييلور.

^{۲۹۶} س. س. و ل - د - ۲۰۱۲: وجودە

^{۲۹۷} س. س. و ل - د - ۲۰۱۲: اۇلتورسنگيز

^{۲۹۸} س. س. و ل - د - ۲۰۱۲ دە «چو» سۇزى توشىب قالگن

^{۲۹۹} گ. ق: قول kavI

رقيبلرغه بېرور هر ۳۰۰ دم اول صنم دشنام،
انينگ قولى مېن و انعام اۈزگه لرغه قیلور.

رقيب جانینی ألغهی خدای عزّ وجلّ،
که لطفی بیرله قاتيلمس، وليک کۈپ قاتیلور.

73

مضارع مثنى اخرب مكفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَّفَاعِيلُ فَاعِلِنُ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

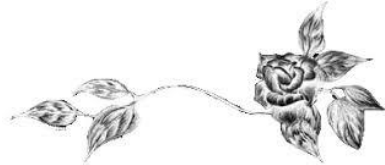
لاف اورسه كون يوزونگ بيله ^{۳۰۱} عين گزاف ابرور،
كؤركلوك سېن اؤق-سېن، اؤزگه كيشى سؤزى لاف ابرور.

كؤنگلوم هميشه تال كيبي تيتتر انينگ اوچون،
كيم وعده نگیز مېنينگ بيله دايم خلاف ابرور.

قانيمنى تؤكمه، غيرت ايله اؤزگه گه باقيب،
اؤلتور مېنى، نې حاجت مونچه مصاف ابرور.

اى «ميم» اغيزلى بېلنگه كؤنگلوم قؤيوب دېديم،
رحميم كېلور كه قيلچه بېلنگ يوكى قاف ابرور.

اول تار اغيز كه سؤز انگه سيغمس عدم اوچون،
گر بؤلسه لطفى وصفيده عاجز، معاف ابرور.

^{۳۰۱} س. س. ول. د. ۲۰۱۲: بيلن

74

رجز مئمن سالم:

(مُسْتَفْعَلُنْ مُسْتَفْعَلُنْ مُسْتَفْعَلُنْ مُسْتَفْعَلُنْ)

[- v - - | - v - - | - v - - | - v - -]

ھر كيم انينگ زلفى بيله ناگاہ بيارار سودا قیلور،
كوچ بیره اؤزنى اول كيشى شوریده و شیدا^{۳۰۲} قیلور.

قان يیغلهماقدين دم-به-دم خلق آره سريم بۇلدى فاش،^{۳۰۳}
عاشق نینگ اؤرتوكلوک^{۳۰۴} ايشين كؤز ياشى كؤپ رسوا قیلور.

رحم اېتى ساريغ يوزوم و كؤز ياشيمه اول شه، بلى،
بیر كون يراغهى دېب كيشى آلتون، كوميش پيدا قیلور.

زلفى^{۳۰۵} چېريگينى يَسَب، قرشومغه ناگه يوروسه،
كؤنگلوم اېلين تاراج اېتىب، جان ملكينى يغما قیلور.

ايكى قاشى باش بير قېلىب، بيلمان نې سؤز سؤزلىتىلر،^{۳۰۶}
بارى كؤزىغه غمزهسى جان آغھلى ايما قیلور.

^{۳۰۲} اېرتايلان ن: شوریده و غوغا قیلور؛ يونيورسیتته: دېوانه و شیدا قیلور

^{۳۰۳} س. س. و ل-د-۲۰۱۲: اېل ارا سريم بۇلدى فاش

^{۳۰۴} يونيورسیتته ن: اؤزقورلوک

^{۳۰۵} يونيورسیتته ن: زلفين چېريگين كيم يسب قرشومغه ناگه يوروسه

^{۳۰۶} يونيورسیتته ن، س. س. و ل-د-۲۰۱۲: باشيمگه كېلتوردى بلا

جانىم ھدف بۇلسون سېنىڭ جورونگ اۇقىغە نېچە كىم،
پيوستە قاشىنىڭ اېگمەسى اۇق تېك بۇيومنى يا قىلور.

عقلىم^{۳۰۷} كېتىبان لطفى تېك دېوانە بۇلغوم انگلە غىل،
عشقىنىڭ كېلىپ كۇنگلوم اېلى ايچرە اېنگن^{۳۰۸} غوغا قىلور.

---

^{۳۰۷} اېرتايلان ن: عقلى؛ يونيورسىتە: عقلىم كېتر لطفى كىيى دېوانە بۇلغومدور انىنىڭ
^{۳۰۸} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: اېكن^{۳۰۸} اېرتايلان ن: عقلى؛ يونيورسىتە: عقلىم كېتر لطفى كىيى دېوانە
بۇلغومدور انىنىڭ
^{۳۰۸} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: اېكن

75

ھزج مثنیٰ اءرب مكفوف محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

اول كيم ینگاقی كۆزومه گلزارې كۆرونور،
خوبلر كۆزومه اندین اؤگون خارې كۆرونور.

كېتتی خردیم باشته چو اول قاشینی كۆردوم،
آی باشیده پیوسته هلال، آری، كۆرونور.

ناز كلوگیدین باده لعل ایرنینه قویسه،
او یبرگه تېگینچه كه بارور بارى كۆرونور. ۳۰۹

مېن فخر قیلورمېن منگه دشنام بېرورده، ۳۱۰
بیلمس كیشیلرغه اگر اول عاری كۆرونور.

منع اېتگن اوچون لطفی غه عشقی یولی ایچره،
هر قیده كه بیر یار دورور، اغیارې كۆرونور. ۳۱۱

۳۰۹ دېوان توزگنلر بو بیتنی «فردلر» قسمیده هم كېلتیرگنلر.

۳۱۰ یونیورسیتته ن، س. س. و ل-د - ۲۰۱۲: دشنام بېرورده؛ گ. ق.: بېرورگه

۳۱۱ اوشبو غزل نینگ قافیة سیده بیرآز قینچیلیك موجود. او بوندن عبارت كه «آری» سؤزیده گی و اونگه اېرگشیب كېلتیریلگن بیرلیك یا نكره «ی» لری تۇلیق تلفظگه كېلمسلیگیدن وزن بوزیله دی. س. س. و ل-د - ۲۰۱۲ نسخه لریده «ی» لر توشیریلیب، قافیة لر گلزار، خار، بار، عار و اغیار شكلیده آلینگن و تېگیشلی مصرعلرده بو یخشی چیقهدی، بیراق «آری» بیلن «باری» (بار + اېگه لیک ی) قۇلنگن مصرعلر بو حالدہ معنا چھتدن نقصانگه اوچرهدی. لیب

76

ھزج مٹمن اخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولٌ مَّفَاعِيلٌ مَّفَاعِيلٌ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

ھر نېچە يمانلىق كە قىلور، يخشى كۈرونور،
نازۇك كيشىدىن ھرنې كېلور، يخشى كۈرونور.

گل نېنگ يىغاچى آستىدە ۳۱۲ اۋلتور كە، قۇپر پېل،
گل باشىغە چون ۳۱۳ گل ساچيلور، يخشى كۈرونور.

چون تيشلسە ايرنين، كۈرونور شيوہسى شيرين،
سوت ۳۱۴ بىرلە چو ۳۱۵ شگر قاتيلور، يخشى كۈرونور.

خط حُسنينى آرتوردى و هيچ قيلمەدى نقصان،
كاغذغە چو خطلر يازيلور، يخشى كۈرونور.

ساچينگ بيلە يوز ياپمە غيل و لطفى غە كۈرگوز!
كون، آرى، بولوت تين آچيلور ۳۱۶، يخشى كۈرونور.

۳۱۲ يونيورسيتە ن: اوستيده

۳۱۳ س. س. و ل-د-۲۰۱۲ دە «چون» سۆزى توشيب قالگن

۳۱۴ يونيورسيتە ن: سو

۳۱۵ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: چون

۳۱۶ يونيورسيتە ن: ... آرى بولوت چون آچيلور...

77

رمل مثنى مقصور/محدوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُ فَاعِلُنْ)

[- v - / ~ v - | - - v - | - - v - | - - v -]

راستلىق حقى، مخالف بۆلمىم ھىچ، اى نكار،
نى بېگىن بغيرىم تىلىب ۳۱۷ اينگره تمه مېنى زار-زار.

خدمتینگده باغلىم بېلنى و برماق كۆز اوزه، ۳۱۸
مېن قبول اېتتىم نفس بۆلسه نېچه زار و نزار. ۳۱۹

چنگ تېك قديم نېچه جورونگ اېلىندىن بۆلدى خم،
ناله يۇق، اعضام اوزه بۆلسه رگ و پى تار-تار. ۳۲۰

اول ترنج غبغب و بادام كۆزونگ حرمتى،
آلمه دشمن سۆزىن و كۆنگلوم اېويگه ۳۲۱ سالمه نار.

ايچ بۆلوب ناكس رقيب ۳۲۲ و تاش بۆلدى اؤرنومىز،
اېشىكىنگده ايتچه هم بۆلمهدى بيزگه اعتبار.

۳۱۷ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: تېشىب

۳۱۸ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: بېلىمنى برماق كۆز اوزه

۳۱۹ اېرتايلان ن: مېن قبول قىلدىم نفس بۆلسه رگ و پى تار تار؛

س.س. و ل-د-۲۰۱۲: مېن قبول اېتتىم نفس هر نېچه بۆلسم خوار خوار

۳۲۰ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: ... گر بۆلسه هر رگ تار تار.

۳۲۱ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: اېلىگه

۳۲۲ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: رقىبىم

اېشیکینگیز توپراغیندین گرد اؤلوب اوچسون تنیم،
مېندین اؤلورغونچه نازک خاطرینگیزگه غبار.

هر جفا کیم کېلسه سېندین لطفی غه مانت، ولی،
قیلمه غن یازوقنی کېچروب، قیلغین اندین درگذار.

78

رمل مٹمن مقصور/محدوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

کیرپوکونگ نِشتر اوروب ھر دم بغيردين قان آلور،
سِحْر ۳۲۳ اېتر جادو کوزونگ، تۇيغونچه تندين جان آلور.

گرچه دشوار اؤل عزيز جان بېرمک آدم اؤغليغه،
غمزهنگه قيلغيل تفرج کيم ني خوش آسان آلور.

ناگهان بېرکون کولرده دُر تيشينگني کورگه لي،
ھر کېچه ايگي کوزومدين يوز سبق عمان آلور.

جان سېنينگ دور، تن دغی، سېن خواه کويدور، خواه آل،
معتقد قول شاهيدين تن - جان بيله فرمان آلور.

شيوهنگيز قصد اېتتي کونگولوم آلسه، قويميش ۳۲۴ تاپمه دي،
لطفی قول نونگ انگله سم جانين ۳۲۵ انگه تاوان آلور.

۳۲۳ س.س. و ل-د- ۲۰۱۲: مھر؛ اېرتايلان ن: تۇيغينچه

۳۲۴ اېرتايلان ن، گ.ق.: کويميش köymiş

۳۲۵ س.س. و ل-د- ۲۰۱۲: جانينگ

79

رمل مثنى محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

چېرە دىن بُرَق مو آلدىنگ، ماھ تابان كۇرنە دور؟
يا تبسَم ايلە دىنگ مو،^{۳۲۶} صورت جان كۇرنە دور؟

اويقودە اېرکن مگر زلفونگنى تاغيتتى صبا،
كىم بىرار^{۳۲۷} يومسَم كۇزوم، توشوم^{۳۲۸} پريشان كۇرنە دور.

مىل قىلغالى كۇزوم^{۳۲۹} عَناب يىنگلىغ ايرىنگە،
طالعيم احكامى ايچرە دم-به-دم قان كۇرنە دور.

تون-كېچە اۇن تۇرت تونگى آينى كۇرميشدور يوزونگ،
اوشبو كون آى نىنگ جمالى ايچرە نقصان كۇرنە دور.

كۇز كۇرە اۇلتورمك آدم اۇغلىنى دشوار ابرور،
نېدىن اول غمزە نغغە مونداق سېھل و آسان كۇرنە دور.

^{۳۲۶} گ. ق.: ايلە دىنگ كىم

^{۳۲۷} ابرتايلان ن: آچتى كىم

^{۳۲۸} گ. ق.: آچسَم

^{۳۲۹} گ. ق.: كۇنگول

راست قیلدی خود وصالینگ گنجینه کۈنگلوم اویین، ۳۳۰
آخری فکر ایتسم آنینگ ایشی ویران کۈرنه دور.

کۈرگه لی تیشینگ بیلہ ایرنینگنی لطفی نینگ کۈزی،
کیرپوکی اوستینده هر دم دُر و مرجان کۈرنه دور.

80

ہزج مثنوی اخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

حمّامغہ عزم ایلہ گچ اول شوخ ستمگر،
حمّام یوزی عکسی بیلہ بؤلدی منور.

گل تپک تنیدین چونکہ عرق بؤلدی روانہ،
حمّام گلاب ایسی بیلہ بؤلدی معطر.

سو غیرتیدین کیم تنیغہ تپکدی دمادم،
جانیم بری سو بؤلدی و حالیم دغی ابتر.

ای کاش کہ مہن بؤلغہی ابدیم آئیدہ خادم،^{۳۳۱}
تا وصلِ تنی^{۳۳۲} بؤلغہی ابدی بیزگہ میسر.

کوثر سویی، جنت گلی آلتون تراغ آغچ،
حورلر کبلور ابردیلر انگہ بؤلغہ لی چاکر.

^{۳۳۱} یونیورسیتہ ن: ای کاشکی مہن خود اؤلوبان آئیدہ خادم

^{۳۳۲} یونیورسیتہ ن، س. س. و ل-د-۲۰۱۲: تونی

سو قویغہ لی، آیدی، یرہ مس سیز انگہ، رضوان،
بارمنگ، اویہ لور سیز، سیزہ اندہ نې محل بر. ۳۳۳

بو لطفی نینگ آھی اۋتی، کۋزی یاشیدین دور، ۳۳۴،
حمّام نینگ اۋت و سویی توشمس انگہ باور.

۳۳۳ بو بیت س. س. و ل-د-۱۲+۲۵ یۇق، بار معناسیدہ، اما قافیہ لرگہ اۋخشش بۇلسین دېب، «بر»
شکلیدہ یازیلدی (لییب)
۳۳۴ اپرتایلان ن/ و گ. ق.: ... آھی اوتی و کۋز یاشیدین دور.

81

رمل مٹمن محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - v - | - v - | - v -]

نہچہ بغریم اؤت اوزہ نار تپک ینگاقینگ کویدورور؟
نہچہ جانیم جوہرین سیم تپک سقاقینگ کویدورور؟

نیچہ محراب ایچرہ مہنی ہر کپچہ تانگہ تپکین،^{۳۳۵}
شمع تپک باشتین- ایاق اول جُفتِ طاقینگ کویدورور؟

قاش و کؤز و زلف و یوز و قامتینگ قصدیمدہ دور،
قیسینی آیتہی، مہنی باشتین- آیاقینگ کویدورور.

ہجر اؤتی بیرلہ رقیب جوری بغیرنی کویدورور،
قالغہ نین گہ-گہ بیرار حال سؤرمہ ماقینگ کویدورور.

کویمہ دی عشقینگ اؤتیندہ چون سپندان دپک وجود،^{۳۳۶}
لاجرم عودد پک انی حالا فراقینگ^{۳۳۷} کویدورور.

^{۳۳۵} س.س. و ل-د - بیکین БИКІН

^{۳۳۶} گ.ق: کویمہ دی چون عشق اؤتیدہ سپندان تپک وجود،

^{۳۳۷} گ.ق: فراقینگ

یېتمس اېردی بیزگه اول فلفل ینگاقینگ اؤتیده،
کیم ینه افسون بیله جادو قراقینگ کویدورور.

اؤت اگر سونی کویورمس بؤلسه، ای جان جهان،^{۳۳۸}
نې اوچون بو لطفی نینگ جانین دوداقینگ کویدورور؟

82

رمل مٹمن محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

یا رب، اول دلبر ملک یا حور، یا خود جان ابرور،
حق نظر آن دین کؤترمس^{۳۳۹}، خلق انگه حیران ابرور.

شگر آغزینگ کیم کیچیکلیکته یاشوردی ذرہنی،
اول قویاش یوز اوزره گه پیدا و گه پنہان ابرور.

آی و کون یوزونگ بیله لاف اؤرسه لر، یؤقتور عجب،
آری، لاف اورماق بیراقتین برچهغه آسان ابرور.

آغزینگ اؤلتوردی تبسم بیرله بیزنی، تانمه غیل،^{۳۴۰}
گر کیشی اؤلتورمه، اول نی اوچون پنہان ابرور؟

قؤیمه غیل هر دم رقیبمنی، قاشینگدین^{۳۴۱} سور، بیگیم،
کیم قؤتور^{۳۴۲} ایت نینگ دمیدین برچهغه نقصان ابرور.

^{۳۳۹} ابرتایلان ن: کبتارمس؛ گ. ق.: کبترمس kitermes

^{۳۴۰} یونبورسیتہ: تابماغیل

^{۳۴۱} ابرتایلان ن و گ. ق.: رقیبینگنی قاشینگدین؛ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: قاشینگده

^{۳۴۲} ابرتایلان ن و گ. ق.: قوتوز kutuz

گرچه زلفونگ چینیډه کافر بولیب اېردی کونگول،
برقع الغیل چهره دین کیم، طالب ایمان اېرور.

دور حُسنینگده جفا بیرله بو لطفی کونگلین آل،
یادگار حُسن، آری، دُنیی ده احسان اېرور.

83

مضارع مثنى اخرب مكفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

اۋتلوق كۈزونگنى كۈرگەلى بغريم كباب اېرور،
سيزدين نې ياشورەى، كۈنگول ايشى خراب اېرور.

يىغلمن اېشىگىنگدە^{۳۴۳}، اچيلمس نې بابدين؟
يامغور ياغردە، قاعدە، چون فتح باب اېرور.

اول يوز و زلف اوچون اۋلەيىن مېن كيم^{۳۴۴} آليدە،
جنت گل بنفشەسى بې آب و تاب اېرور.

قوولمەغىل مېنى اېشىكىنگدىن كە دم-بە-دم،
شوق اۋلتورور، نې حاجت مونچە شتاب اېرور.

منشور آستى يوز سارى دعوای حُسن اوچون،
كون گردشيندە زلفى كە مالک رقاب اېرور.

باشينگدىن اېرورلور صدقە بۇلغەلى قمر،
بندەنگ دورور اگر مه و گر آفتاب اېرور.

۳۴۳ گ. ق. : اېشىكىندە

۳۴۴ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: كە

سو اېلتی بارسه مېن کۆزی گریانغہ باقمغہی،
کون چاشتگاهیدہ کۆزی کیم مست خواب اېرور. ۳۴۵

لطفی، خیالی ۳۴۶ بیرلہ ییراقتین صبور بؤل،
اول پاک اېتکلیک اسرو چو عالیجناب اېرور.

۳۴۵ گ. ق.: کون چاشتگاه ته کۆزی کیم مست خواب اېرور (سکته)
۳۴۶ گ. ق.: خیال

84

مجتث مثنیٰ مخبون محذوف:

(مَفَاعِلُنْ فَعَالَتُنْ مَفَاعِلُنْ فَعِلُنْ)

[- v v | - v - v | - - v v | - v - v]

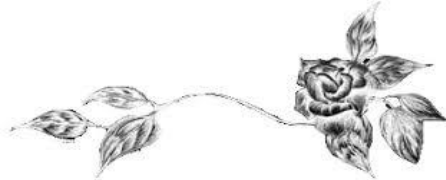
نپچہ کہ جور قیلورسپن، وفادین آرتوق ابرور،
کرم کہ اؤزگہ گہ قیلسنک، جفادین آرتوق ابرور.

اېشیکینگیزدین ایراق بؤلسه کؤز ابرور گریان،
ایزینگ تؤزی منگہ یوز تۇتیا دین آرتوق ابرور.

شکر کیبی منگہ دُشنا مېنگیز کپلور شیرین،
نې شکر ۳۴۷ آیتہی انگہ کیم، دعادین آرتوق ابرور.

نپچوک طبیغہ دردینگنی ۳۴۸ آیتہ بین آخر،
کہ دردینگیز منگہ یوز مېنگ دوا دین آرتوق ابرور.

ساجینگنی ایستہ سه لطفی-ی خسته، یاز غورمه،
هوا یؤلینده چو مشکین صبا دین آرتوق ابرور.

۳۴۷ گ. ق. شکر şeker

۳۴۸ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: دردینگیزنی

85

رجز مٹمن مطوی مخبون:

(مُفْتَعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مُفْتَعِلُنْ مَفَاعِلُنْ)

[- v - v | - v v - | - v - v | - v v -]

عشقی^{۳۴۹} جھاننی اۋرتہ دی، بو نی بلا جمال ابرور،
حدّ بشر دگول کیم اول پرتو لایزال ابرور.

حور و فرشته و بری حُسنی انگہ شبیہ اہمس،
وحدت اوچون دلیل اۋشول صورت بی مثال ابرور.

آی یوزی و اوزون ساچی فکریدہ عمر خوش کپچر،
من بیلورم دغی کۋنگول^{۳۵۰} کیم بو نی ماہ و سال ابرور.

بیر قانہ^{۳۵۱} کۋرگہ لی یوزون عمر تیلر کۋنگول، ولی،
خضر حیاتی بیرلہ ہم قانماغ ایشی محال ابرور.

تا نظر ابلہ دی قویاش طلعتی نینگ کمالینہ،^{۳۵۲}
اۋزگہ گہ بۋلسہ بیر اۋلیم، کوندہ انگہ زوال ابرور.

^{۳۴۹} یونیورسیتہ ن و ابرتایلان: عشق

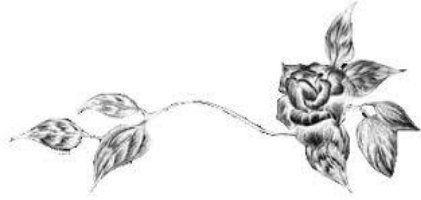
^{۳۵۰} گ. ق. :... کۋنگول دغی؛ یونیورسیتہ: مبن بیلورم داغی کۋنگول کیم نیچا ماہ و سال ابرور

^{۳۵۱} گ. ق. :.. قاتہ؛ یونیورسیتہ: بیرگینہ

^{۳۵۲} یونیورسیتہ ن: خوبلیغ و کمالینہ

بېلی و آغزی رمزیدین^{۳۵۳} سؤز بار اوچون گمان بیلہ،
موی شکاف^{۳۵۴} و خُردہ بین ایچرہ بو قیل و قال ابرور.

کُور مسہ یوزونی اؤلر لطفی و کُورسہ ہم دغی،
عشق جنونیدین انگہ کُور کہ نې طرفہ حال ابرور.

^{۳۵۳} یونیورسیتہ ن: رمزیدہ

^{۳۵۴} گ. ق.: موشکاف

86

ہزج مسدس محذوف:

مَفَاعِيلُنْ مَفَاعِيلُنْ فَعُولُنْ

[- - v | - - - v | - - - v]

یوزونگوزده اوغان نوری عیاندور،
کوزونگوز فتنه آخر زماندور.

خدا سریدور آغزینگ، آنی بیلمک،^{۳۵۵}
نی حد عقل و فہم خردہداندور.

قاشینگ^{۳۵۶}، ایرنینگ، یوزونگ، ای رشک رضوان،
ہلال^{۳۵۷} و کوثر و باغ جنان دور.

مہنی سبودی دہبان یازغورمہ غیل کیم،
سہنی کیم سہومسہ، دینغہ زیاندور.

سہنینگ شیرین دوداغینگ حسرتیدین،^{۳۵۸}
محبلیر جانی سو و بغری قاندور.

لیمگہ بیبتی جان، آغزیمگہ تہگور -^{۳۵۹}
لیبنگنی کیم منگہ پیوند جاندور.

^{۳۵۵} اوشبو بیت فقط گ. ق. نسخہ سیدہ موجود

^{۳۵۶} گ. ق: مہنینگ

^{۳۵۷} گ. ق: ہلال

^{۳۵۸} گ. ق.: حسرتیدہ

^{۳۵۹} س. س. و ل-د-۲۰۱۲: ... ایرنیمگہ بیتگور

نې غم گر درد و حسرت بیرله اۇلسم،
چو دلبر اۇلگنیمدین شادماندور.

فراقینگ تۇکتی بیر دم ایچره قانیم،
اجل یتسه کیشیگه بیر زماندور.

بو لطفی جانی آغزینگ ۳۶۰ ساری باردی،
مقام روح، آری، لامکاندور.

87

مضارع مثنى اخرب مكفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَّفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

بۇلدى بهار و جان قوشى اول يان هوا قىلور،
هر نېچه اول نگار سمنبر جفا قىلور.

گر قيلمسه وفا منگه دلبر، عجب دگول،
عمر عزيز كيمگه جهانده وفا قىلور؟

باشينگه مېن صفا بېره يين دېر قىليچ بيله،
جور اېتمس اېردى مهر اوچون، اېمدى صفا قىلور.

كۆز بۇينده دورور مېن بېچاره نينگ قانى،^{۳۶۱}
خوبلر بيله مېنى چو اۇشول^{۳۶۲} آشنا قىلور.

يوزونگ صفاتى لطفى سۇزين نازك ايلهدى،
گل صدقهسى دورور، نې كه بلبل نوا قىلور!^{۳۶۳}

^{۳۶۱} يونيورسېته ن: كۆز بويىنده تورور مېن بېچاره قانى كيم.

^{۳۶۲} ابر تايلان ن: اۇشل

^{۳۶۳} دكتور واحدى نينگ يادداشتلريگه كۆره، اياصوفيه مجموعهسى (۴۷۵۷) ده بو مقطع موجود:

كۆركلوك اوچون حبيب كۆرونمس جفاسى هيچ،

دشنام نېچه بېرسه، بو لطفى دعا قىلور.

بىر نينگچە، بو عين وزن و قافيه ده گى باشقه بىر غزل نينگ مقطعى بۇلىشى هم ممكن (لبيب)

88

سریع مطوی مکشوف مقصور/محدوف:

(مُتَعَلِنُ مُتَعَلِنُ فَاعِلَاتُ/فَاعِلُنُ)

[- v - / ~ v - | - v v - | - v v -]

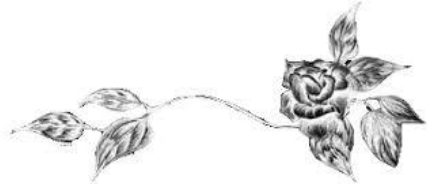
بۆلمسە گر اول صنم گلعدار،
بیزگە خزان تېک اۆلە بو نوبھار.

یاردین اگر کېلسە قیلیچ باشیمه،
ذره فراق اېتمگه مېن اختیار.

یۆلیدە توپراق اۆلەیین آت اوچون،
تا منگە قیلغە ی گذر اول شېھسوار.

قاشی اوچون ۳۶۴ جان بېرورم، دوستلر!
طاق قۇپارینگ ۳۶۵ یسەغانده مزار.

یلغوز اېمس، لطفی کیم، اول گل اوچون،
نالە و فیر یاد قیلور صد هزار.

۳۶۴ گ. ق: قاش اوچون

۳۶۵ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: قوپارینگیز

89

مضارع مثنیٰ اُخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

ہر گہ کہ کبھی جبہ نی اول دلربا کی یر،
گویا^{۳۶۶} کہ تون لباسینی ماہ سما کی یر۔

نسرین عجب دگولمو کہ سنبل قیلور^{۳۶۷} لباس،
اہر مس مو تانگ کہ چین بُتی مشک ختا کی یر۔

گؤنگلککہ اینجو تُوچی مونونگ تپک نی خوب اہمیش،^{۳۶۸}
یاخود کپلور لطیف، نی کیم مہ لقا کی یر۔

اول تاشی صوف سبز اوتوک عیشلر قیلور،^{۳۶۹}
دولتلیق اول نیمہ کیم آنی پادشا کی یر۔

اشہب نچون^{۳۷۰} ارنگ کؤترو نازنین بؤیی،
اول روح دپک بدن بیلہ تون منتہا کی یر۔

^{۳۶۶} یونیورسیتہ ن: گوی

^{۳۶۷} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: کبیر

^{۳۶۸} یونیورسیتہ ن: کؤنگلککہ اینجو تُوچی مو، پودونگ موخوب اہمیش

^{۳۶۹} س.س.، ل-د-۲۰۱۲: اول تاشی صدف سبز یوریک عیشلر قیلور؛ یونیورسیتہ ن. و گ. ق: اول

تاشی صوف سبز ایوک عیشلر قیلور۔

^{۳۷۰} گ. ق: اشہب نی چون...

جان کۈنگلکی قبا بۇلور، البتہ، غنچہ دېک،
یوز آیی ۳۷۱ بیرلہ اندہ کہ گلگون قبا کی یر.

بس کیم قاشیندہ لطفی بېگین عالمی اولر،
عشاق ماتمیندہ اوشول ۳۷۲ کۈز قرا کی یر.

۳۷۱ گ. ق: آل؛ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: آلی

۳۷۲ یونیورسیتہ ن: اوشل

90

ہزج مثنیٰ اخرب مکفوف محذوف:

(مَفَاعِلُنْ فَعَالَاتُنْ مَفَاعِلُنْ فَعَلُنْ)

[- v v | - v - v | - - v v | - v - v]

قچان کہ گرتہ زر اول مہ منیر کی یر،
بعینہ اہرور اول حور کیم حریر کی یر۔

نی طرح نیم تنہ چیقمیش کیم اول بلالیق تون،
کہ چست جلوہ قیلور غہ انی قصیر کی یر۔

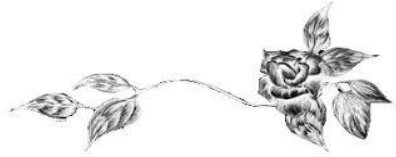
چو آس تپک تنی کبش جبہ کیسہ، عقل آیتور؛
»پری کورونگ کہ نچوک مشک ایلہ عبیر کی یر۔

قدم باسردہ تۆکر یوز تومن کرشمہ و ناز،^{۳۷۳}
نی رنگ اوتوک کہ انی یار دلپذیر کی یر۔

لباسی رنگینی ییلمان یؤلوقسہ حیرت تین،
انینگ کیبی کہ تون اول چست و بی نظیر کی یر۔^{۳۷۴}

لباس حسندین آی دورونگیزده عاری اوچون،
قبای عاریتینی هر آیده بیر کی یر۔

بؤلور یوزونگ غمیدین چاک-چاک گل ینگلیق،
نی خرقة بی کیم انی لطفی-ی فقیر کی یر

^{۳۷۳} گ. ق. س. س. و ل-د-۲۰۱۲: قدم باسردہ تۆکولور تومن کرشمہ و ناز

^{۳۷۴} بو بیت س. س. و ل-د-۲۰۱۲ دە یوق

91

رمل مثنى محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

جاننى مھرينگگه ازل صبحينده مايل قىلدیلر،
ھر نې قىلدیلر، اۋشول ۳۷۵ شکل و شمایل قىلدیلر.

يا رب، اول طُرّه ننگ مو يا خود دود اھيمدور مېنينگ،
يا مگر اشھبى اېگنينگگه حمايل قىلدیلر.

اول قوياش قرصى اوچون بير لبغه مونگلوک بۇلغەلى،
كۈز لريم نينگ ياشينى يوز سارى ساي قىلدیلر.

شست زلفونگ عقدينى توتماقده مشكل قالديلر، ۳۷۶
حلقة درس اهلى کيم حل مسایل قىلدیلر.

أحسن تقويم اثباتينه روشن وجه ايله،
عارض و آى تېک جييننگ ۳۷۷ نى دلايل قىلدیلر.

۳۷۵ گ. ق. نسخه سيده هر بيرده: اوشول uşol ؛ يونيورسيته ن: اوشل

۳۷۶ يونيورسيته ن: ... توتماقى مشكل قىلدیلر

۳۷۷ يونيورسيته ن: جمالينگ

تہمتِ معشوقلو قنی اؤز گہ گہ یاپماق ۳۷۸ اوچون،
یوز سری پرتو سالیب عاشقنی مایل قیلدیلر.

انده کیم غمزہ نغنی سرمست می ناب ایله دینگ، ۳۷۹
لطفی-ی صاحب نظر دین عقل زایل قیلدیلر.

۳۷۸ یونیورسیته ن: تاپماق

۳۷۷ یونیورسیته: ... مست می ناب ایتتیلر

92

ھزج مٹمن اھرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

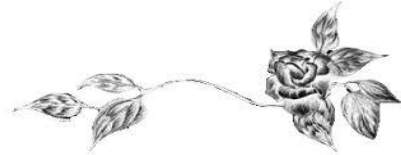
سۆزلردە قچان کیم کۆزی قاشی بیلە اۆینر،
ھر گوشەدە یوزمینگ کیشی باشی بیلە اۆینر.

نون قاشی اوچون بحر قیلیب یبر یوزینی کۆز،^{۳۸۰}
الماهی^{۳۸۱} کۆزوم مردمی یاشی بیلە اۆینر.

شطرنج لطافتنی اوتر نېچه کیم اول آی،
رُخ طرح بېریب، چرخ^{۳۸۲} قویاشی بیلە اۆینر.

کۆرگوزسه قرا، برهم اورر چین و ختانی،
کۆز اوستیده گی خالی چو قاشی بیلە اۆینر.

جان نقدینی کۆزونگ^{۳۸۳} قاشیده اۆینسه لطفی،
عیب ایتمه کیم، اول غمزه کبگاشی بیلە اۆینر.

^{۳۸۰} یونیورسیتته ن: کۆز

^{۳۸۱} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: اول ماهی، یونیورسیتته ن: المایی

^{۳۸۲} یونیورسیتته ن: حُسن

^{۳۸۳} یونیورسیتته ن: یوزونگ

93

مضارع مثنى اخرب مكفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

جانیمغه تېککن اول قرا کۆز مگر و آلیدور،^{۳۸۴}

کۆنگلوم اېلین تله، بو مگر یاغی مالیدور.^{۳۸۵}

رشک اؤلتورور مېنى که جهاننى قول اېتگۆچی-

شکل و شمایللی بیله حُسن و جمالیدور.

تون کېچه حُسنی طلعتیدین تانگه قالدی آی،

توش بۆلسه کون یوزیگه نشان زوالیدور.

کولسه، عدمغه میل قیلور هیچ کاره جان،

کۆنگلومنی سۆزگه قۇیغۆچی^{۳۸۶} فکر محالیدور.

اېل بیلمه سون دېب اؤرتهدده جاندور بهانه یی،

بالله، مېنى تیریک توتهدورغان خیالیدور.^{۳۸۷}

لطفی بیتیکه لی^{۳۸۸} بېلی و آغزی وصفینی،

حالی^{۳۸۹} آچونده برچه ایننگ قیل و قالیدور.

^{۳۸۴} س. س. : جانیمگه تېککن اول قرا ساچ مگر دالیدور (بو غزل هم «ل-د-۲۰۱۲» ده یوق).

^{۳۸۵} اېر تایلان: ... تالر تو مگر...؛ یونیورسیته ن: تیلر، ساغینور...؛ گ. ق.: ... تیلر، بو مگر یاغی مالیدور

^{۳۸۶} س. س. : قیغوسی

^{۳۸۷} یونیورسیته نسخه سیده بو بیت اوچره مه یدی.

^{۳۸۸} س. س. : اېتکه لی

^{۳۸۹} گ. ق.: حالا

94

مضارع مثنى اُخرب مكفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَّفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

ای کۆز، یوزیگه باق دغی نور و صفانی کۆر،

لعل لیپنده خسته کۆنگولگه شفانی کۆر.

جان نینگ وداعیدور کۆز اوچی مرحباسیده،

جان دین ایلیکنی یو، دغی اول مرحبانی کۆر.

کۆنگلوم، اېشىگى ایتلری نینگ منصبین تیلر،

خانلیق تیلر، بو ھمتی عالی گدانی کۆر.

کۆز یاشی قطره دین صنم آر تینچه تینمه دی،

جان بارمدی ^{۳۹۰}، بو کۆنگلی قتیق مبتلانی کۆر.

زلفی اگرچه کفر و ضالالتغه دال ابرور،

آیدېک یوزیگه باققیل و نور خدانی کۆر.

فرهاد بیرله وامق و مجنون کۆره ی دېسنگ،

برقعنی آل یوزونگدین و بو مبتلانی کۆر. ^{۳۹۱}

کۆز آشناسی قنده و سېنده نگاه یوق،

بیگانه لردېک اؤتسه و بو آشنانی کۆر.

^{۳۹۰} س. س. و ل-د-۲۰۱۲: بېرمه دی

^{۳۹۱} بو غزل نینگ ۶-۷-بیتلری یالغیز گینه گ. ق. نسخه سیده اوچره یدی.

مجنون کيبي يولونگده مېنى امتحان اوچون،
تورغوز ابدغه تېکرو و مېندين وفانى کور.

سېم تېک سقاقى نېنگ مېنگى کويدوردى لطفى نى،
دور قمر نېنگ آخريده بو بلانى کور.

95

مضارع مثنیٰ اُخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتُ مَفَاعِيلُ فَاعِلُنُ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

نارتبک ینگاقلرینگی که فردوس باغیدور،
شمع فلک دہمان که تجلی چراغیدور.

دُنیا کیم ابردی مبن کیمی شہبازِ قدسیغہ،^{۳۹۲}
بیزنی بلاغہ سالغوچی زلفونگ توزاغیدور.

یوزونگ قاشینده بیر حبشی بندہیی دور آی،
وجه شبہ سؤزومگہ یوزینده کی داغیدور.^{۳۹۳}

زلفونگ چو باش کؤتردی، بوزولدی کؤنگول اہوی،^{۳۹۴}
قیدین تاپلسون امن کہ بولغاغ چاغیدور.

مخمور کؤزلرینگ کیمی مست ایله گن مہنی،
شول ساقی الست ایچور گن ایاغیدور.

^{۳۹۲} شیرازلیک حافظانینگ اوشبو بیتینی اہسلتہدی:

کہ ای بلند نظر شہباز سدرہ نشین،

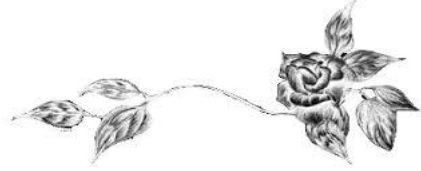
نشیمن تو نہ این کنج محنت آباد است.

^{۳۹۳} بو بیت یالغیز گینہ گ. ق. نسخہ سیدہ بار.

^{۳۹۴} گ. ق: اہلی

کؤز اوستیده توتیب نېچه یاشنی اغير لسم،
اېلگه تفر^{۳۹۵}مېنی و همول خوني ياغيدور.

لطفی غه قیلمه هجر یوکینی حواله کیم،^{۳۹۶}
اندين قیل اوچی مینگ اُحد و قاف تاغيدور.

^{۳۹۵} گ. ق: چقر

^{۳۹۶} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: لطفی غه هجر یوکینی قیلمه حواله کیم

96

رمل مثنیٰ محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

حلقہ- حلقہ زلفی کیم اول ماہ تابانیندہ دور،
چینغہ باقسم دال دہک خورشیدنینگ یانیندہ دور.

پارسا مصحف یوزون کورسہ، روان جان وقف اہتر،
دلربالیق آیتی گویا ایننگ شانیندہ دور.

ذرہ تہک تار آغزیدین قیدین تاپیلسون بیزگہ کام،
کیم کلام اہلی «اقل» دہرلرکہ یوق سانیندہ دور.

غالبا کیم یوسف مصری توشونده کورمدی،
اول حلاوتلر کہ لعل شکر افشانیندہ دور.

بیر قتیق جانلیق جہانده کورمدیم کونگلوم بیگین،
کیم چہکر جور و بورونقی عہد و بیمانیندہ دور.

خوبلر بؤلسم مونینگ تہک شوخ و سنگ و دلربا،
بو قیلیقلر^{۳۹۷} برچہ سی اول عشوہنینگ کانیندہ دور.

۳۹۷ گ. ق: قیلیقلر

واحدیتقه یوزونگنونگ دوریدور روشن دلیل،
گوی^{۳۹۸} وحدت حالیا اول زلف چوگانینده دور.

لطفی قول کیرمس بیتیککه^{۳۹۹} کؤپ نصیحت قیلمه نگیز،
کیم، ایننگ دیوانه کؤنگلی عشق فرمانینده دور.

^{۳۹۸} گ. ق: کوی؛ بو بیت یالغیزگینه شو گ. ق. نسخه سیده موجود.
^{۳۹۹} ابر تایلان: بیتیقکه؛ گ. ق.: باتیقکه

97

رمل مٹمن محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

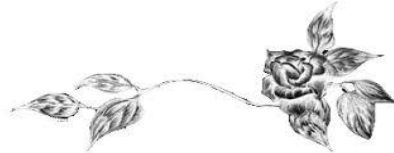
سېن سيز اېمگك ساريدين بير دمنى جان مينگ ييل سنر،
عمر اۋشولدور كيم سنر، دلدار اېشىگينده كېچر.

اېلتتى زلفونگ كۈنگلوميزنى و سر و پاى ۴۰۰ ايلهدى،
اۋغريسى دېرلر كه كونلوك بۇلسه ايچينى يېنگر. ۴۰۱

ضعفيم اول يېرگه يېتىب تور كيم مېنى اېل تانيمس،
چون سلامېنگنى كېتورسه، بيزگه يېتكورمهى اۋتر.

كويسه افلاك اېتگى مھريم اۋتيندين، نې عجب،
اۋزگه لرنينگ اېتگى كويسه، مېنينگ جانيم كوير.

سۈزلەمك بۇلدى يېتېك بيرلە و كۈرمك اويقودە،
قۇرقم كيم لطفى حالى بۇلمغەى موندين بتر.

۴۰۰ گ. ق: فرو پاى

۴۰۱ گ. ق: ... كوچلوك بۇلسه ايسسينى يېنگر

98

مجتث مٹمن مخبون محذوف:

(مَفَاعِلُنْ فَعَالَتُنْ مَفَاعِلُنْ فَعِلُنْ)

[- v v | - v - v | - - v v | - v - v]

سَلینہ ۴۰۲ چیقسه بؤی سرودین خراج تیلر،
خُتن چبچکلریدین زلفی [مشکی] ۴۰۳ باج تیلر.

ایاغی خاکی اوچون آستانہ یستنه لی،
گدای همّینی کؤر، نی تخت و تاج تیلر.

سپنینگ آتینگ بیلہ آلتون سونوب چمن خانی،
یوزین ۴۰۴ قیزیل قیلور و حُسنونہ رواج تیلر.

ساجینگگہ توشتی کؤنگول، چہرہ اندین ایسترمین،
قارانغودہ نیمہ بیتسه ۴۰۵ کیشی، سراج تیلر.

دوداغی عکسی ابرور واسطہ مواجہہ ده،
یورہک قانی یاش ایله اول کہ ۴۰۶، امتزاج تیلر.

۴۰۲ س.س. ول-د-۲۰۱۲: بیلپینہ

۴۰۳ قُولیمیزده گی نسخه لرنینگ برچه سیده اوشبو مصرعدن بیر سؤز توشیب قالگن، بیراق بیز
مصرع نینگ معنا سیدن کبلیب چیققن حالده، انه شو "مشک" ی سؤزینی تکلیف قیلہ میز.

۴۰۴ گ.ق.: یوزین

۴۰۵ س.س. ول-د-۲۰۱۲: ایتسه؛ گ.ق.: ایستر

۴۰۶ گ.ق.: گہ

غرض بو صاف کۈنگۈلدىن ۴۰۷ خیال عارضیدور،
گلاب نینگ جھتیدین کیشی زجاج تیلر.

تبسمینی ھوس قیلسه لطفی، عیب اېتمنگ،
کۈنگۈل اېگیکه ۴۰۸ شفا ایستر و علاج تیلر.

۴۰۷ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: کۈنگۈلدە

۴۰۸ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: ایکی گە

99

مجتث مٹمن مخبون محذوف:

(مَفَاعِلُنْ فَعَالَاتُنْ مَفَاعِلُنْ فَعِلُنْ)

[- v v | - v - v | - - v v | - v - v]

ابتک بیغیب یوروسہ^{۴۰۹}، جلوہ سی بلا قیلہ دور،
اؤترده بینگ سالیسی ابلنی مبتلا قیلہ دور.

بیلورمو، یا رب، اؤشول آی کہ^{۴۱۰} زلفی سوداسی،
جهاننی کبچه منگہ دار ابتلا قیلہ دور.

چه جای زهد کہ، میخانہ گوشہ سی ساری،
صلاح اهلینی اوسروک کؤزی صلا قیلہ دور.

اڤرور جهان کؤزیدین غنچه اغزی تپک مخفی،
دوداغی جانیمہ اول کیم، کولا- کولا قیلہ دور.

بلا و فتنہ غہ لطفی قالبتور آندین کیم،
نگاہی فتنہ و باقمسلیغی بلا قیلہ دور.

^{۴۰۹} س س. و ل-د- ۲۰۱۲: یورسہ

^{۴۱۰} گ. ق: باغلاوچی «کہ» توشیب قالگن

100

رمل مثنیٰ مخبون مقصور/محذوف:
(فَاعِلَاتُنْ فَعِلَاتُنْ فَعِلَاتُنْ فَعِلَاتُنْ / فَعِلُنْ)

[- v v | - - v v | - - v v | - - v -]

قاب قوسین مقامیندہ کوزونگ قان قیلہ دور،
ہر دم اول کوزی^{۴۱۱} قرا قصد مسلمان قیلہ دور.

کون یوزونگ آلیدہ گی زلف کیبیدور ظلمات،
کیم کہ آی دپسہ^{۴۱۲} سبنی، حسنونگہ بہتان قیلہ دور.

قیا باقماقدہ اگر قیلمسہ قان جادو کوزونگ،
گوشہ لردہ نی اوچون اوزینی پنہان قیلہ دور؟^{۴۱۳}

گرچہ جان اچیغی دشوار ابرور آدمیغہ،
منگہ شیرین دوداغینگ خندہ سی آسان قیلہ دور.

اہل سوداغہ قیلور بؤلسہ، تناول طرہنگ،
باشتہ کؤنگلوم قرا بختینی پریشان قیلہ دور.

^{۴۱۱} س س. و ل-د-۲۰۱۲: کؤنگلی

^{۴۱۲} گ. ق.: کون یوزونگ آلیدہ زلفونگ کیبی دور ظلماتی

^{۴۱۳} س س. و ل-د-۲۰۱۲: گوشہ دہ نی اوچون آی اوزینی پنہان قیلہ دور.

چلہ ۴۱۴ بېر کۆرگن اوچون زاھد محراب نشین،
قاشلرینگ یاسی اوچون جانینی قربان قیلہ دور.

جان بېرور لطفی و یۇقتور سېوریندین گلہ سی،
ھر نې بیداد و ستم جانیغہ ھجران قیلہ دور.

101

ھزج مثنوی اُخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولٌ مَّفَاعِيلٌ مَّفَاعِيلٌ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - v - | v - -]

عشق اھلینہ ھر گہ کہ قاشینگ طاقی کُورونور،
محرابده میخانہ و ھم ساقی کُورونور.

کُوز گہ قچان ایلسون مہنی اُلتور گہ لی غمزہ نگ،
صف- صف چو تومن عاشق مشتاقی کُورونور.

گل وصف یوزونگنی مگر ازبر قیلہ دور صبح،
کیم تبیرہ نور و آلیدہ اوراقی کُورونور. ۴۱۵

قانیمغہ قرار تتی کُوز اُشول جادو قراق کیم،
بیر اُوق آتیمی یبردین انینگ آقی کُورونور.

چون حاصل عمرینی حساب ایلہسہ لطفی،
در د دل اضافت، دغی غم باقی کُورونور.

102

مضارع مثنى اخرب مكفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

اوسروك كوزونگ كرشمه بيله چون قيا باقر،
هر گوشه دين بو خسته كونگولگه بلا باقر.

بیر سېن کيبي جفاچی و عیاره یوق تورور،
خوبلر ایچینده، نېچه که بو بینوا باقر.

كوزوم كوموش بيلكلرينه^{۴۱۶} توشسه ني عجب،
سایل هميشه باي کيشی نینگ ایلگينا باقر.

بو تۇيمغور كوزومغه تورور^{۴۱۷} كورمه گن کيبي،
آی تېك يوزينگه^{۴۱۸} نېچه که بو مبتلا باقر.

اؤلتورمه ناز بيرله، مېنينگ ساری باقمه دېب،
بو اينچو^{۴۱۹} قولنى کيم سنگه، اي پادشا، باقر.

^{۴۱۶} يونيورسيته ن و گ. ق: بيلكلرينگه

^{۴۱۷} اېرتايلان و گ. ق: دورور

^{۴۱۸} گ. ق: يوزيگه

^{۴۱۹} س.س. و ل-د-۲۰۱۲؛ اينجه؛ گ. ق: اينچو قولنى (inçu kavlıni)

اېل بيلمه سون، دېب اول قرا کؤز لطف ايله منگه،
اؤغرين باقرنى اؤرگتور اوچون قيا باقر.

ھر بېر نظرده اؤلتوره دور لطفى نى کؤزونگ،
دولت کيشيگه باقسه، داغى منتها باقر.

103

مضارع مثنى اخرب مكفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَّفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

بۇز آتليغ اول صنم كه جهان نينگ صفاسيدور،
عاشق كيشى نينگ آتليغ و چاوليغ ۴۲۰ بلاسيدور.

عشقى يۇليده گرچه خطرلر اؤكوش تورور ۴۲۱،
هر بير نگاهى اهل نظر خون بهاسيدور.

اؤز حديغه يره شو چو يار اېتمس اختيار،
عشق اؤتى هر ني قيلسه، كؤنگول نينگ سزاسيدور.

يوزگه كېليپ چاقر مېنى عالمغه كؤز ياشى،
يوز درد سرغه قۇيغان انينگ ماجراسيدور.

محراب دېك قاشينه نظر قيلغه لى بېرى،
پيوسته ورد لطفى اول آي نينگ دعاسيدور.

۴۲۰ گ. ق: آتليق و چاوليق

۴۲۱ گ. ق: دورور

104

مضارع مثنى اخرب مكفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

نرگس کۆزونگ نینگ اۇخششى قيسى چمنده بار؟
يوزونگ طراوتى قچان، اي گل، سمندە بار؟

گلدە تاپيلمسه، نې عجب، خدینگگه ۴۲۲ مثال،
قدینگ نینگ استقامتى مو نارونده بار؟ ۴۲۳

بېلینگنى يۇق دېسە كىشى، هيچ سۆز اندە يۇق،
آغزونگنى بار دېسە ولېكن سۆز اندە بار.

يوزون قوياش دېديم، شكر ايرنى اييتتى: «ھى، ۴۲۴»
خورشيد ايچينده ذرّە شيرىنى قنده بار؟»

اينجو تيشينگ بيله شكر ايرنينگ مشابھى،
درّ و عقيق نه عدن و نه يمن ده بار.

۴۲۲ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: قدینگگه

۴۲۳ گ. ق: Kaddingning istikāmeti muna revende bar (كۆريب تۇرگىنىگىزدېك، بو يېردە سۇراق يوكلمهسى «مو mu) نى، نارون سۆزى نینگ بىرىنچى هجاسى (نار nār) بيلن قۇشيب يوبارىدى و او ياغيدن اېسه، «رون reven» دېگن «ينگى» سۆز پيدا بۇلىدى! عجا، بونینگ معناسىنى تيارلاوچى نینگ اۆزى توشوندى ميكن؟!

۴۲۴ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: يوزونگ قوياش دېديم، شكر تېك ايرنينگنى مى.

اېتللتى عقل گل اۋزىن اغزىنگ، يوزونگ كۈروب، ۴۲۵
چون آيتى و نكته بو سر علنده بار.

يلغوز ھرى ده يۇق كيم، انينگ زلفى و صفيده،
شعرينگ شعارى، لطفى، ختا و ختن ده بار.

105

مضارع مثنى اخرب مكفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

ياغليق تېگر ليينگه، نې فرخنده فالى بار،
مېن مبتلاى هجر و انينگ خوش وصالى بار.

تېگسه يوزونگه بېخود اولوب يېرگه باش قۇير،
ياغليق باشينده اوزگه نې مشكل خيالى بار؟!

کيرپوک نينگ ايگنه سى^{۴۲۶} بيله تحرير اېتر کوزوم،
اول ياغليقى کيم ايلکينگ ايله اتصالى^{۴۲۷} بار.

ياغليقنى کؤپ يوزونگه يقين توتمه، فکر قيل،
پرتو چو سالسه اى کتان نينگ زوالى بار.

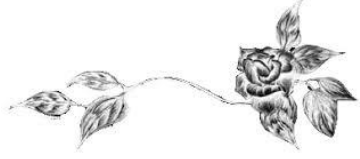
هر لحظه ياغليقنغه عرقدين سپير گلاب،
گل تېک يوزونگ کيم انده لطافت کمالى بار.

^{۴۲۶} س. س. و ل-د-۲۰۱۲: کيرپوک ايگنه سى

^{۴۲۷} س. س. و ل-د-۲۰۱۲: اول ياغليق کيم ايلکينگ ايله اتصالى (ИТИЛОСИ) بار (ص ۱۰۳؛ ۱۱۹)

جان مصرینہ کیریب دل محنت کشیدہ دین،
سورغیل کہ یاغلیقینگ حسدینده^{۴۲۸} نې حالی بار!

یاغلیق اوپر لبینگی و اول هم خیال ایله،
فکر ایله، لطفی نینگ کہ نه حد و مجالی بار.

^{۴۲۸} س. س. و ل-د-۲۰۱۲: یاغلیغین حسدینده

106

ھزج مثنیٰ اخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولٌ مَّفَاعِيلٌ مَّفَاعِيلٌ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

بو ناز ایله کېزگوچی نې خوش سرو رواندور،^{۴۲۹}
غمزه بېله جانیمنی آلور، اوشبو نې جاندور!؟

کۆزونگ قولى بۇلدى کۈنگول و آچتى رازیمنی،
کافر قۇلیدین مؤمنه پیوسته زیاندور.

لعلینگ گھرافشانلیغینی کۆردی سۆز ایچره،
اینجو بېگین آلینگده قولاق توتتی رواندور.

جان نالهسی ایرنینگ قاشیده هیچ عجب ابرمس،
آری، مگس ایشی شکرستانده فغاندور.

سۆردوم خبر اول تار آغیزدین، کولوب ایتور:
لطفی، دېمه زنههار که یوق بېرده گماندور.

^{۴۲۹} بو غزل یالغیزگینه گ. ق. نسخه سیده بار.

«ز» ردیفی

107

ھزج مسدس مقصور/محدوف:

(مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ)

[- - v | ~ - v | - - - v | - - - v]

قدینگ نینگ نخلی، ای سرو سرافراز،
نہال دلربالیقتور، بری ناز.

سپینگ غمزہنگ بلا بۇلدى كۈنگولگه،
بلا انگیز ابرور هر قیدہ غماز.

قچان تېكسون یوزونگ ساریغ یوزومگه،
قاوشمہ یتور خزان بیرلہ، بلی، یاز.

اوپر روحیم سپینگ یوزونگنی کورسم،
بلی، بلبل قیلور گل ساری پرواز.

کوزونگ کۆپ اېلنی اېلتور تۇغرى يۇلدين،
سپینگ یۇلینگده بۇلغہی آزمہغان آز.

مسیحا، بیرنیمہ بارکیم کورونمس،
دوداغینگ قیلغہلی جان بېرمک آغاز.

ایتیم دېب لطفی نی، شاھیم، اؤکرسېن،
ھمېن بۇلغہی گداغہ حدّ اعزاز.

108

سریع مطوی مکشوف:

(مُتَعَلِنُ مُتَعَلِنُ فَاعِلِنُ)

[- v v - | - v v - | - v -]

جان و کۈنگول کشوری نینگ خانسی سیز،
حسن و لطافت تنی نینگ جانی سیز.

وه که نی خوش طالع مسعودی بار،
اول فلکی کیم مه تابانی سیز؟

بیزنی چوچوک^{۴۳۰} سۈزلرینگیز قیلدی صید،
سیز بو آغیز بیرله شکر کانی سیز.

جان و کۈنگول ایچره اورر سیز قدم،
قیسی چمن سرو خرامانی سیز؟

شیوه ده آنی که تۈکر ابل قانی،
خوی^{۴۳۱} توتیب سیز، ای بېگیم، آنی سیز.

۴۳۰ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: سوچوک

۴۳۱ گ. ق.، س. س. و ل-د-۲۰۱۲: خونی؛ یونیورسیتیه: خویی

منگو ۴۳۲ یشر کیم که کورر سیزنی بیر،
وه، نې خضر چشمه حیوانی سیز.

لطفی-ی مسکینگه بو هجران تونی،
رحم قیلینگ کیم شه و سلطانی سیز. ۴۳۳

۴۳۲ یونیورسیتته ن: مینگ؛ گ. ق.: مینگو

۴۳۳ یونیورسیتته ن، س. س. و ل-د-۱۲+۲: ... گرچه که سلطانی سیز.

109

مضارع مثنیٰ اخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَّفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

اول سانعی کہ خلقت ایشین قیلدی قاش و کوز،
هیچ کیمگه سببچه بپرمدی عیاره قاش و کوز.

حیران قالور یوزونگده کوز و یاش خبر بپرور،
بؤلدی مبینگ جانیمغه بلا بیک^{۴۳۴} یاش و کوز.

قالسه یوزونگده نی عجب کوز خیره کیم نظر،
قاصر ابرور چو بؤلسه مقابل قویاش و کوز.

سببودی کؤنگول سببی و کوزوم ساچتی دُر اشک،
سریمنی عالم ایچره کؤنگول قیلدی فاش و کوز.

اول کوز، آغیزنی لطفی دپمس نرگس و نبات،
آغزینگ، کوزینگ قاشینده الرغه نی باش و کوز.

«س» ردیفی

110

ھزج مسدس محذوف:

(مَفَاعِيلُنْ مَفَاعِيلُنْ فَعُولُنْ)

[- - v | - - - v | v - - -]

سېپىنگ شىرىن لىپىنگ جاندىن قالىشمس،
ساچىنگ نىنگ كفرى ايماندىن قالىشمس.

خِتا توركى نىنگ اتى نېچە بۇلسە،^{۴۳۵}
كۈزونىگ نىنگ شىوھسى اندىن قالىشمس.

روامودور مېنى اۇلتورسە تشنە،^{۴۳۶}
لىپىنگ كىم اب حيواندىن قالىشمس.

كۈزوم نىنگ سىلىدىن^{۴۳۷} ايمىنگىل آخر،
كە ھر بىر موجى توفاندىن قالىشمس.

اېشىكىنگ ايتىنە كىم بۇلسە قۇلداش،^{۴۳۸}
انىنگ اقبالى سلطاندىن قالىشمس.

^{۴۳۵} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: انىنگ كىم نېچە بۇلسە

^{۴۳۶} اېرل-دايلان و گ.ق: روا مو كىم.

^{۴۳۷} س.س. و ل-د-۲۰۱۲ و گ.ق: ياشىدىن

^{۴۳۸} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: يۇلداش

ياز وقتور، تۆكمه سېن ياشيمنى لعلينگ،
كيم اوشبو آل ياشيم قاندين قاليشمس. ۴۳۹

اولوغ بېك خان بيلور لطفى كمالين، ۴۴۰
كه رنگين شعرى سلماندين قاليشمس.

۴۳۹ بو بيت ابرتايلانده يۇق.

۴۴۰ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: كمالين؛ گ. ق. ده غزل مطععى نينگ بيرينچى مصرعى بوندهى:
قيلينگ تحسين ايله لطفى نى دلشاد

111

ہزج مٹمن اُخرَبِ مَکفوفِ محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

جان حسرت ایلہ کویدی و دلدار تاپیلمس،
برچہ تاپیلور بیزگہ، ولی یار تاپیلمس.

گل کبلدی یوزونگ دَوریدہ کیم حُسن ساتھ ی دَب،
آیلندی^{۴۴۱} و ہیچ پیردہ خریدار تاپیلمس.

اغیار بېگین جان و کُنگول کبّتی قاشیمدین،
غم تَبک منگہ بیر یار وفادار تاپیلمس.

اې ساقی مجلس، سال ایلیکتین قدح و جام،
کیم کُزُزُری نینگ دَوریدہ^{۴۴۲} هُشیار تاپیلمس.

دبّیم کہ: «رقیبیمنی قاشینگدین کُتر»،^{۴۴۳} ایتور:
«بیر گل قنی کیم، آیلدہ یوز خار تاپیلمس».

۴۴۱ گ. ق: ایدلندی

۴۴۲ گ. ق.: جوریدہ

۴۴۳ گ. ق.: کبتر

ای ھجر، کۋتر یاش ایله کۋزوم قره سینی،
کۋزنی نېتہ یین دولت دیدار تاپیلمس.

قیل مہر اغیز خاتمیدین لطفی نینگ اغزین،
کیم دنیی ده بیر محرم اسرار تاپیلمس.

112

ھزج مسدس اخرب مقبوض محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِلُنْ فَعُولُنْ)

[- - v | v - v - | v - -]

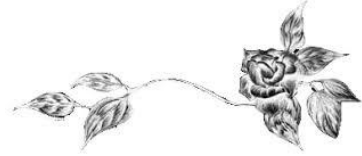
دلبر اېشىكىندە تورسە بۇلمس،
بُرُقَع سبب اول آينى كۇرسە بۇلمس.

قانىمنى تۇكر لىي يازوق سبب،
اندىن، نېتە يىن كە سۇرسە بۇلمس.

بىر دم رقيب ايلگيدىن قاشيندە،
كۇز ياشى مېنگيزلى تورسە بۇلمس.

اېل يوزيگە باقسە لر اۇلرمېن،
خورشيدنى نېتە ۴۴۴، ياشورسە بۇلمس.

عشق اۇتيدە لطفى، ييغلمە كۇپ،
سو ۴۴۵ بىرلە آنى اۇچورسە بۇلمس.

۴۴۴ اېرتايلان: خورشيد نېتە يىن

۴۴۵ گ. ق. سۇز

113

رمل مئمن مخبون محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَعَالَاتُنْ فَعَالَاتُنْ فَعَلُنْ)

[- v v | - - v v | - - v v | - - v -]

دُنْیى نى كېزدىم و زىبا، سېنى - اۇق كۆردوم و بس،
بو ملاحظت بىلە، حقا، سېنى - اۇق كۆردوم بس.

راست چون بۇلدى ازلىنىڭ كونى صف - صف ارواح،
برچەدىن حُسن ايله يكتا سېنى - اۇق كۆردوم و بس.

دلرباللىق فىنى كىم قىلدىن اېرور ناز كراق،
مېن اۇشول علمدە دانا سېنى - اۇق كۆردوم و بس.

اندە كىم بۇلدى يىغىن حُسن اېلى نىنىڭ مجمعيده،
شمع تېك انجمن آرا سېنى - اۇق كۆردوم و بس.

يېتى اقليم ايچىدە دربەدر و شېھربە شېھر،
حُسن اوچون كېزدىم و رعنا سېنى - اۇق كۆردوم و بس.

قالدى قىل اوچى عدم بۇلغەلى جان آغزىنىڭ اوچون،
اول كە بىلگەلى بو معما، سېنى - اۇق كۆردوم و بس.

لطفى نى تىرگىزەدور هر نفس اول لعل لىبىنگ،
اوشبو دم ايچرە، مسيحا سېنى - اۇق كۆردوم و بس. ۴۴۶

۴۴۶ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: كۆردوم بس (اۋر تەدە باغلاوچى «و» يۇق).

«ش» ردیفی

114

مضارع مثنیٰ اُخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتُ مَفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

دلبر ساغینمه غن جہتی بو فراق اېمیش،
«کۆزدین بیراق بۆلسه، کۆنگولدین بیراق» اېمیش.

تینمس خیالی کبنیچه کۆز یاشی قطرەدین،
یوز سارینه یوگورگوچی گلگون براق اېمیش.

بۆلمس وصال بیرلہ کۆنگول درد و داغی کم،
اول تۆیمه غوردہ، وه، نې بلا اشتیاق اېمیش.

قان باغلهدی جگرلری اول غمزہ سہمیدین،
چین و ختن دە^{۴۴۷}نېچه کیم اھو قراق اېمیش.

یادېک^{۴۴۸} بۆیومنی اېگدی قاشینگ بار غم بیله،
کیم اېگریلیکده دور قمر ایچره طاق اېمیش.

۴۴۷ گ. ق. : حسن ختاده

۴۴۸ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: یادېک

بوزدی قرا چېریک بیله کونگولوم ولایتین،
اول کۆز که تورکلردېک ایشی تاله‌ماق اېمیش.

لطفی، هریده قالمدی شعرینگه مشتری،
عزم حجاز قیل که مقامینگ عراق اېمیش. ۴۴۹

---

۴۴۹ مولانا لطفی نینگ بو مقطع بیتى حافظ شیرازی نینگ قوییده‌گی بیتینی اېسلته‌دی:
سخندانى و خوشخوانى نى‌ورزند در شیراز،
بیا، حافظ، که ما خود را به‌ملک دیگر اندازیم.

115

رجز مثنیٰ سالم:

(مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ)

[- v - - | - v - - | - v - - | - v - -]

مہن خستہ قانونہ کمر صاحب جمالی باغلہ میس،
قصد غریبی ایلہ میس، نازک خیالی باغلہ میس۔

علم نظر ایچرہ کوزوم دریا اگر بولمہی دورور،
کیروکلر اوزرہ قانندین اول منشور آلی باغلہ میس۔

چوگان زلفی دال ابرور، مہن گوی تپک ۴۵۰ سرگشته مہن،
صوفی اوزیگہ زرق ایلہ گر وجد و حالی باغلہ میس۔

دیوانہ بولسم نی عجب مونداق کہ قاشینگ طاقدین،
قدرت اہلی خورشید اوزہ مشکین ہلالی باغلہ میس۔

گل کیم سیغینمیش غنچہ غہ، سبندین دورور اندیشہ سی،
یوز پردہ، یعنی وجہ اوزہ بی انفعالی ۴۵۱ باغلہ میس۔

۴۵۰ اہرتایلان ن: کیم گویدپک ...

۴۵۱ اہرتایلان ن: نی انفعالی

اول آی خیالی کېچگه لی سیل سرشکیم موجیدین، ۴۵۲
کیرپوک قمیشیندین کوزوم هر ساری سالی باغله میش.

مشکین ساچ و تار اغزیدین لطفی گشاد ایستر، ولی،
فکری خطادور انگله دیم، نقش محالی باغله میش.

«ق» ردیفی

116

رمل مثنیٰ محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

تا جمالینگدین توشوبتورمېن یمان کۆزدېک بیراق،
بو تیریکیلیک تین کۆررمن کۆپ اجلنی یخشیراق،^{۴۵۳}

یاش فرزندین یوگورتوب یوز ساری ھر دم کۆزوم،
چون سېنینگ ایزینگنی تاپمەى^{۴۵۴} چاپتورور گلگون بُراق.

قاشلرینگ یادینده کۆپ محرابقه قرشو توروب،^{۴۵۵}
فال توتتوم، کېلدى فالیم گاه جُفت و گاه طاق.

آه و واویلا و اؤرتنماک و اؤلمک آتی- هجر،
حسرت و رنج و عنا و درد و غم آتی- فراق.

بېرگه کیرسم کاشکی، چون بېتمس اول آیگه ایلیک،
مشکل احوالی توشوبتور: «بیر قتیق و کۆک بیراق».

^{۴۵۳} ابرتایلان ن: بو تیریکیلیکنی کۆررمن کۆپ اجلین یخشیراق

^{۴۵۴} گ. ق.: ایرنینگنی تاپمس؛ یونیورسیتته: تاپمس

^{۴۵۵} یونیورسیتته ن: ... محرابلرغه قارشوب

فرقتینگده تۆکتی شاهیم، کۆزلریم دُر یتیم،
اول اداقینگه توشوب حالین آیتسه^{۴۵۶}، توت قولاق.

سالدی تورکستان اېلیگه لطفینی کافر کۆزونگ،
نې مجالی بار که قیلسه^{۴۵۷} راست آهنگ عراق.

^{۴۵۶} یونیورسیتته ن، س.س. و ل-د-۲۰۱۲: حالینی ایتسه

^{۴۵۷} یونیورسیتته ن. و گ. ق.: قیلغهی

117

رمل مٹمن مقصور/محدوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - / ~ v - | - - v - | - - v - | - - v -]

اؤلتورور ہجران مہنی اول راحتِ جانِ دینِ بیراق،
توشمہ سون گل موسمی ہیچ کیمسہ جانان دینِ بیراق.

یاز فصلی کیم ابرور عیش و طرب نینگ موسمی،
سالدی بلبل تپک مہنی گردون گلستان دینِ بیراق.

لالہ تپک بغریمدہ داغ ابرمس^{۴۵۸}، عجب کیم قالیمیشم،
بیر سمنبر یوزی گل سرو خرامان دینِ بیراق.

دوستلر نینگ کونگلی^{۴۵۹} گل تپک آچیلیب گلگشت ارا،
مہن مونونگ تپک یازیدہ اول عیش و جولان دینِ بیراق.

ای کونگول، حسرتتہ جان بپرگیل، دغی^{۴۶۰} وصل ایستمہ،
کیم، ابرور مہر و وفا اول شاہِ خوبان دینِ بیراق.

^{۴۵۸} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: ابردی

^{۴۵۹} ابرتایلان: یوزی

^{۴۶۰} گ.ق.: تقی

کۆرک نینگ ^{۴۶۱} باغینده ییغمیش مهوشیم گل خرمی،
بیر نفس اول وجه ایله اهرمس مېن افغاندین بیراق.

لطفی یوز و زلفیدین حیرت مقامینده توشوب،
بیر عجب عالمده قالمیش کفر و ایماندین بیراق.

^{۴۶۱} اهرتایلان ن. و گ. ق.: کۆرکی نینگ

۱۱۸

ھزج مسدس مقصور/محدوف:

(مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ)

[- - v | ~ - v | - - - v | - - - v]

كۈنگول تا عارضينگه بۇلدى مشتاق،
كۈزومده گه قيزيل گل دور، گهې آق.

مېنى كويدورگه لى اول كۈزى اۇتلوق،
كۈنگولنى تاش اېتر، غمزەنى چقماق.

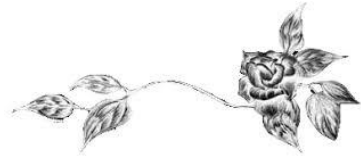
شكر دور اول آغيز يا پسته ۴۶۲، بيلمان
دوداغينگدين اېمستور عيب سۇرماق.

فراقينگده تۈكه يين ياش نقدين،
قرا كونلر اوچون دور آق يرماق.

عقيقينگنى سۇره يين دېسم، ايتور:
«يمان انديشه ليك نينگ فكرينه باق».

تيلب كۈنگلوم سېنينگ آغزينگنى تاپمس،
كيچيك اوچون مگر اؤينر ياشونماق.

سېنينگ عشقينگ كوچيندين لطفى سۇزى،
جمالينگ چاوى ينگليق توتتى آفاق.

۴۶۲ گ. ق.:: بسته beste (اوشبو نسخه تيارلاوچيسى هر يېرده پسته piste نى بسته beste يازەدى -
ليب)

119

مضارع مثنى اخرب مكفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

نارتېك ینگاقلرینگ کیبی شمع انجمنده یوق،
سرو قدینگ مېنگیزلی صنوبر چمنده یوق.

سېنسيز چمنده، یار، اچيلمس کونگول، بلی،
ناز و کرشمه سرو و گل و یاسمنده یوق.

هر دم جمالینگ آرتر و حُسنونگگه یوق نظیر،
مهر و وفا دریغ که ای عمر، سنده یوق.

بؤیونگنی ۴۶۳ گل چو تاپمه دی کونگلکنی قیلدی چاک،
یوسفنینگ ایدی، آری، که هر پیرهنده یوق.

جانیم چیقیر جمالینگگه قیلغنده بیر نظر،
دردا که باققه لی ینه بیر جان بدنده یوق.

قؤیغیل ختا یؤلین دغی مشک ایزدهمه، صبا،
چین ساچیدېک چو مشک ختا و خُتن ده یوق.

تیشینگ دُرینی لطفی صفت قیلغله لی بېری،
بیر دُر قیمتی سؤزی ینگلیق عدن ده یوق.

120

مضارع مثنى اخرب مكفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَّفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

اول سيمتن كه روح انينگ تېك لطيف يۇق،
گر حلّه بۇلمسه انگه كۇنگلك ظريف يۇق.

آى تېك يوزونگنى كۇردى شرف ايچره آفتاب،
سېن تېك جهانده دېدى كه ذات شريف يۇق.

عاشقغه جان بغيشلر اۇشول كۇز باقىش بيله،
اوسروكلر ايچره كۇزونگه هيچ كيم حريف يۇق.

گر مستحق تيلرسن، ايا شه، زكات اوچون،
مېن تېك جهانده هيچ گداى ضعيف يۇق.

قىلغەى نې تيل بيله سېنينگ آغزىنگنى لطفى وصف،
چون تار ابرور قوافى و بۇلدى رديف يۇق.

121

مضارع مثنى اخرب مكفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

أهو كوزونگ كيم اؤرنیده^{۴۶۴} بیر دم قرارى یۇق،
بیر گوشه یۇق که دُنْیى ده یوز مینگ شکارى یۇق.

یا رب که، عمر خوشلوعیدین نی کؤروب تورور،
بیچاره یی که سېن تېک اینیگ غمگسارى یۇق.

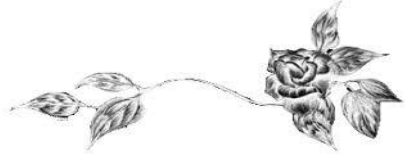
میدانغه گؤی حُسن فلک سالغه لی بېرى،
کون گردشینده سېن کیبى چاپک سوارى یۇق.

کوزونگ غزاله سی کبزر اول لاله زار ارا،
کیم روضه نینگ اینیگ کیبى خوش لاله زارى یۇق.

خوان وصالیدین منگه تېگمس نواله یی،
کیم موت احمر اتلیغ اینیگ انتظارى یۇق.

کؤز اؤینه تیب کؤنگولنى قیلور اختیارسیز،
هیچ کیم نینگ آنچه اؤز کؤزیده^{۴۶۵} اختیاری یۇق.

ایچ بؤلغالی رقیب، تورور لطفی اؤرنى تاش،
عاشق نینگ ایتچه هم قاشیده اعتبارى یۇق.

^{۴۶۴} س. س. و ل-د-۲۰۱۲: اؤزیده

^{۴۶۵} س. س. و ل-د-۲۰۱۲: کؤزینه

122

ھزج مثنیٰ اخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولٌ مَّفَاعِيلٌ مَّفَاعِيلٌ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

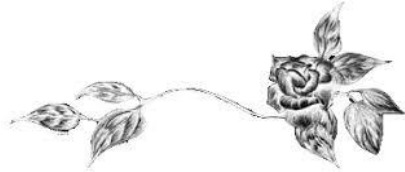
بیزگه ^{۴۶۶} نېدین اول اھو قراق نینگ نظری یۇق،
تیشلنسه بغير ^{۴۶۷}، کویسه یورەك ھم خبری یۇق

ھرگز قدیدین تاپمەدی جان میوہ مقصود،
اول سرو دورور، سرونینگ آری، ئمری یۇق.

حیفیم کبلور اول آینی کہ، اہ اۋتینہ یاقسم،
سیز اۋبلہ ساغینمنگ کیم، اھیم نینگ اثری ^{۴۶۸} یۇق.

وصلینگنی دعا بیرلہ سحر ایستگہی اپردیم،
ای وای کہ ھجران کپچەسی نینگ سحری یۇق.

لطفی نی، سبور دېب مېنى، كۆپ قولمە غیل ^{۴۶۹} کیم،
جاندین گذری باردورو سیزدین گذری یۇق.

^{۴۶۶} یونیورسیتە ن: بیزدین نېگه

^{۴۶۷} یونیورسیتە ن: تیشلنسه

^{۴۶۸} یونیورسیتە ن: اھیم اثری

^{۴۶۹} گ. ق.: قولمە غیل

123

رمل مئمن مقصور/محدوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - / ~ v - | - - v - | - - v - | - - v -]

اى سېنىڭ جور و جفانگ مهر و وفادين يخشىراق،
اول سېنىڭ اى تېك يوزونگ بۇلسون يمان ۴۷۰ كۇزدىن يىراق.

حُسن اېلىندە ۴۷۱ طاق اېرور محراب تېك ايكى قاشىڭ،
كۇرمىدى يېر يوزىنى كېزگن مونيڭ تېك جُفت طاق. ۴۷۲

كېچتى عمر و كيرمدى توشته خيالىڭ بىر كېچە،
قۇينىمىزده، قىده دور اول بخت كيم، كيرگه قۇناق. ۴۷۳

ھر يمان سۇزى بيله اۇلتورمه بىزنى خوار و زار، ۴۷۴
رسم اېرور شەلر وفالىق قولنى يخشى اسرەماق.

ھر سحر «يا رب» دىن ايلكىمنى كۇترسم يىغله يو،
اۇرتنور اھيم اۇتىندىن يېتى فيروزي رواق.

لطفى كۇنگلى بحريدىن وصفىڭ ۴۷۵ دۇرىن درج ايلهدى،
بىر زمان نېچە اغير كېلسە، انگه توتقىن قولاق.

۴۷۰ اېرتايلان: يمن

۴۷۱ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: اېلىندىن

۴۷۲ اېرتايلان: جفت و طاق

۴۷۳ اوشبو بيت اېرتايلان، يونيورسيتە و گ.ق. نسخه لريده يۇق.

۴۷۴ گ.ق: زار و خوار

۴۷۵ اېرتايلان: وصلينگ

124

رمل مثنیٰ محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

عشق توشسہ ھر کۈنگولگہ، درد و غمدین چارہ یوق،
یبتسہ چون نشتر جراحتگہ، المدین چارہ یوق.

ای وجود، اول تار آغیزدین ہیچ بۇلسنگ، نی عجب،
اوشبو یۈلدہ یوروگنلرگہ عدمدین چارہ یوق.

بیر توتوب زلفونگنی یوز مینگ زھر تاتتیم^{۴۷۶} ظلمیدین،
اری- آری کیم ایلان توتقنغہ سمیدین چارہ یوق.

یوزونگہ باقسم کۈزوم یاشین کۈروب عیب اہتمہ گیل،
یاز بولوتی بۇلسہ پیدا، گلگہ نمدین چارہ یوق.

مہن بو سودادہ ندامت تین اۋگون سود کۈرمدیم،
کیم تجارتدہ^{۴۷۷} زیان قیلسہ، نمدین چارہ یوق.

ای یوزونگہ زلف اۋزین سالسہ، نی تانگ بۇلغہی، ولی،
تون اوزون بۇلسہ نپچہ کیم، صبحمدین چارہ یوق.

اہشیکینگدین قاولمہ، بو لطفی نینگ جرمین کپچور،
کیم بو باب ایچرہ کریملرغہ کرمدین چارہ یوق.

^{۴۷۶} س س. و ل-۵-۲۰۱۲: تاپدیم.

^{۴۷۷} یونیورسیتہ: تجارتتہ؛ گ. ق: تجارتتین

125

مجتث مٹمن محذوف:

(مَفَاعِلُنْ فَعَالَتُنْ مَفَاعِلُنْ فَعِلُنْ)

[- v v | - v - v | - - v v | - v - v]

ايلىككە كوننى كيپورسە بۇلور، ولى سېنى يۇق،
يىراقتىن آينى كۇرسە بۇلور، ولى سېنى يۇق.

زھى مزاج كە ھر نېچە كيپ شكرلب بار،
كيشى دين ۴۷۸ آتىنى سۇرسە بۇلور، ولى سېنى يۇق.

نې سود عود كيپى كويگنيم كە عنبر ايله،
روان پرىنى كېتورسە بۇلور، ولى سېنى يۇق.

نې پاك اېتك ۴۷۹ بۇلور اوشبو كە زھرەنى كۇكتين،
عزاييم ايله توشورسە بۇلور، ولى سېنى يۇق.

بو لطفى تينمسە تا يانمسە، عجب يۇق كيپ،
جھاننى كۇرمەى اۇتورسە بۇلور، ولى سېنى يۇق.

۴۷۸ س س. و ل-د-۲۰۱۲: كيشى نينگ

۴۷۹ س س. و ل-د-۲۰۱۲: باك («اېتك» سۇزى يۇق).

126

مجتث مثنیٰ مقصور/محدوف:

(مَفَاعِلُنْ فَعَلَاتُنْ مَفَاعِلُنْ فَعَلَاتُ/ فَعِلُنْ)

[- v v | ~ v v | - v - v | - - v v | - v - v]

قراقچی کۆزی نینگ اول آلی کۆپ قراسینه باق،
کومیش ۴۸۰ سه پایه نینگ اوستینده ایگی یاسینه باق.

اگر دلیل تیلر سېن مسیح نینگ دهمینه،
تبسم ایچره ایننگ لعل جانفزاسینه باق.

سقاقی خالی مېنی اسرو مبتلا قیلدی،
قمر نینگ آخری دورینده گی بلاسینه باق.

نعو بارورسن ایلیکتین دېمه، گناهیم یوق،
کۆز اوچی بیرله اوتر چاغده مرحباسینه باق.

کېل، ابن مقله، بیتيگین موجه و روشن (۴۸)،
یوز اوزره ایگی کۆزوم یاشی ماجراسینه باق.

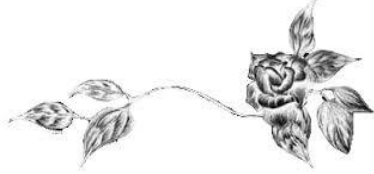
۴۸۰ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: کوموش

۴۸۱ اوشبو بیت س. س. و «ل-د-۲۰۱۲» ده یوق. یونیورسیتته و گ. ق: کېل، ابن مقله بیتيگن موجه و روشن،

ابن مقله (ه. ق. ۲۷۲-۳۲۸-بیبلر) بغدادده توغیلگن، بعض دېوانلرده خدمت قیلگن، او ثلث، توقیع، نسخ و ریحان کبی نېچه تور خط نینگ اختراعچیسى، چیراییلى خط یازگۆچى خوشنویس کیشى بؤلگن.

یوزونگده نور تجلی، لبینگده جوهر روح،
معاینه کوره دورمېن، کونگول صفاسینه باقی.

ساچینگ، یوزونگ هوسی ایچره لطفی ساری کلبیب،
قرانعو کبچه کی یاش و سحر دعاسینه باقی.

«ک» ردیفی

127

ھزج مسدس محذوف:
(مَفَاعِيلُنْ مَفَاعِيلُنْ فَعُولُنْ)

[- - v | - - - v | - - - v]

زھى، سرو اوستيده يوزونگ قمر دېک، ۴۸۲
قنى بېر شاخ گل سېن سېمېردېک.

سېنېنگ بېرلە جھاننى خوش کورمېن،
کېرە کلېک سېن منگە نور بصر دېک.

قىلور چولپان کوزونگ هر دم قرانلر،
انى کيم انگلەسون صاحب نظر دېک.

خرامان قوريا ۴۸۳ دین چيقدینگ، أه!
ياشونميش سن قميش ايچره شکر دېک.

دميم چيقمس مېنى اولتورسه غمزەنگ،
کوزونگ دورونده يوق، مېن بيخبر دېک.

۴۸۲ اېر تايلان ن: ردیف اؤرنیده اؤخشه تيش ااداتی «دک» شکلیده یازیلکن؛ گ. ق.: ردیفلر «تېگ tig»
شکلیده آلینگن.

۴۸۳ گ. ق.: قوريا kuryia

مېنى بو ناتوانلىق بېرلە زلفونگ،
جھانده كېزدورور پېك سحر دېك.

كۆرر حق نورىنى يوزونگده لطفى،
خيالى باطل اېرمس اؤزگه لردېك.

128

ھزج مسدس مقصور/محدوف:

(مَفَاعِيْلُنْ مَفَاعِيْلُنْ مَفَاعِيْلُنْ مَفَاعِيْلُنْ مَفَاعِيْلُنْ مَفَاعِيْلُنْ)

[-- v | ~ - v / v --- | v ---]

باشييمغه سايه سال، اي سرو چالاک،
که گلد بکدور يقهه هجر ايلکيدين چاک.

قدم باس کوز اوزه کيرپيکه باقمه ی،
تيکن باتمس ۴۸۴ اياققه، بولسه نمناک.

ني شيرين جوهر فرديدور اغزينگ،
که قيلمس عقل انی بير ذره ادراک.

جفا و عشوه و فن علمی ايچره،
کوزونگ شاگرديدور دوران و افلاک.

جهانده نازنين کؤپتور، وليکن،
سپنينگدېک کيمده باردور دامن پاک.

نظر مېندين آير غمزهنگ، عجبتور،
کيم اوسروکلرده بولمس رسم امساک.

بيراتق سالغونچه، اؤلتور لطفی قولنی،
مثل باردور کيم: «اؤلماقدين تيريلماک».

۴۸۴ گ.ق: بوشمس

129

ھزج مثنیٰ اخرب:

(مَفْعُولُ مَقَاعِيْلُنْ مَفْعُولُ مَقَاعِيْلُنْ)

[--- v | v --- | --- v | v ---]

خوبلردە سېنىڭ تېك بېر محبوب قنى نازۇك،
باشتىن اياقى زىبا، بېل^{۴۸۵} و بدنى نازۇك.

نازۇكوك ايله آلدېنىڭ كۇنگلومنى باقىب اۇغرىن،
نازۇك كىشىلرنىڭ كە ھر نې قىلەنى نازۇك.

آلمە يىنقاينىڭ كۇرگىچ، مېن بىندە^{۴۸۶} نېچوك اۇلمەى!
بادام كۇزى فتنە، پىستە دەنى نازۇك.

بېرگە تۇكولور اۇلغان قانى بېرە ھېچ تۇكمەى،
بېر غمزە بىلە اول شوخ اۇلتوردى منى^{۴۸۷} نازۇك.

غمزەنگ اۇقىغە قرشو جان لطفى ھدف قىلدى،
ناموس اوچون گە- گە سېن اۋتقىل^{۴۸۸} انى نازۇك.

^{۴۸۵} اېرتايلان ن: بېلى

^{۴۸۶} اېرتايلان ن و گ. ق.: بىگدە

^{۴۸۷} اېرتايلان ن: انى

^{۴۸۸} گ. ق.: اۋتقىڭ

130

رمل مثنیٰ محذوف:

(فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

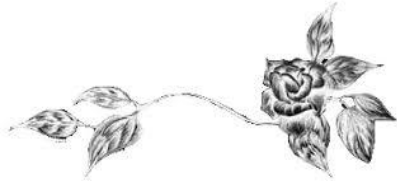
ای کوزونگ نینگ شیوہ سی عالمنی مدھوش ایلہ مک،
زلفونگ ایشی چین اہلینی حلقہ درگوش ایلہ مک.

بہلینگ و آغزینگ خیالی بیرلہ بؤلغومدور عدم،
کیم بؤلور مہن قول کہ فکر بوس و آغوش ایلہ مک^{۴۸۹}.

کۆنگلومیز مونداق کیم، اؤرگندی سہنینگ یادینگ بیلہ،
تا قیامت کہلمگہ ی بیزدین فراموش ایلہ مک.

ای کۆنگول، نوش ایلہ یوز مینگ مدعی اچیق سؤزین،
کیم کبرہ ک اول لعل اوچون خونابہ لر نوش ایلہ مک.

عشق دین منع ایتسہ زاهد بؤلمہ غیل مشغول^{۴۹۰} ہیچ،
کیم، ابرور احمق جوابی، لطفی، خاموش ایلہ مک.

^{۴۸۹} گ. ق: کیم بؤلور مہن قولگہ...؛ اوشبو بیت، حافظ شیرازی نینگ بو مشہور بیتینی اہسلتہ دی:

مجال من ہمین باشد کہ پنہان عشق او ورزم،
کنار و بوس و آغوشش چہ گویم چون نخواہد شد.
^{۴۹۰} س. س. و ل-د-۲۰۱۲: مشعوف ماشہوف

«گ» ردیفی

131

ھزج مئمن اھرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

جان مملکتین یاقتی یانر اۋتقہ فراقینگ،
جان تنده قچان قۋیدی خود اول جادو قراقینگ.

سبن سقلہ کۋنگول حجرہ سبن، ای یار خیالی،
بو اۋتتہ یانہ یانمسون اول پاک وناقینگ.

آخر، ای فلک، نالہ و فریادیم اہسیتکیل،
ھر نېچہ مېنینگ اھیم اغير قیلدی قولاقینگ.

ای کۋز، ییغیدین تینمہ غیل و بیر دم اویومہ،^{۴۹۱}
غفلتدین ابرور بحر غم ایچرہ اویوماقینگ.^{۴۹۲}

بیر جرعه نی بو خسته قولینگ^{۴۹۳} یادینه قیل نوش،
اول دم کہ ابرور زھرہ و گل مطرب و ساقینگ.

۴۹۱ گ. ق: اوییمہ uyima

۴۹۲ گ. ق: اوییماقینگ uyimakıng

۴۹۳ گ. ق: قولونگ

ھجران غمیدین توتتی کۈنگولنی تب مُحْرِق،
بېرمەدی انگه شربتِ عُنَابِ دوداقینگ.

بو لطفی نی اۋلتورغە لی غمزەنگگە بویورمە،
تقصیر قچان قیلدی اول ایش ایچرە قراقینگ.

132

رمل مثنى محذوف:

(فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

نېچە قۇيغەي بغريمە داغ اول يوزى ماهيم مېنينگ؟
نېچە ياندورغەي فلک نينگ شمعينى آھيم مېنينگ؟

يۇلدين آزدى ناگهان زلفونگ کۇروب مسکين کۇنگول،
يۇلر ابگرى، تون اوزون، نبتکەي بو گمراهيم مېنينگ؟

خوش يراشور سروتېک قدى اوزه سيم ألمەسى،
آه کيم، يېتمس انگه بو دست کوتاهيم مېنينگ.

اېمدى کيم توپراق بۇلميشدور اېشىنگينده تيم،
قيده دور حاسد که کۇرگەي دولت و جاهيم مېنينگ ۴۹۴

چرخ اورر خضرا سرادقته فلک شاهدلرى،
خيمه دين بير تۇن-له چيقسه ماه خرگاهيم مېنينگ.

کېتتيلر برچه ريفلر مېنى بو يۇلده ساليب،
آه دين اۇزگه قالمدى دنياده همراهيم مېنينگ. ۴۹۵

۴۹۴ يونيورسيته ن: اېمدى کيم توپراق دېک بۇلميش اېشىنگينگده تيم؛ گ.ق: توپراق تېک.

۴۹۵ بو بيت س. س. و «ل-د-۱۲+۲» ده يۇق.

نالیشیم بېردی اېشیگی ایتلریگه درد سر،
عفو قیلغه یلر کرم بیرله بو بېراهیم مېنینگ.

بۆلدى یکتا دُر تیشی وصفینده لطفی نینگ سۆزی،
نې عجب، توتسه قولاغینی انگه شاهیم مېنینگ.

133

رمل مثنى محذوف:

(فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

نېچه كويگه ی بو يانر اؤتقه ضعیف جانیم مېنينگ؟
قالمدی صبر اېتکله ی بیر ذره امکانیم مېنينگ؟

کېس باشیمنی گوی تېک، خېلینگ اداقی ایچره ۴۹۶ سال،
قؤیمه سرگردان مېنی، ای زلفی چوگانیم مېنينگ.

چون کیشی نینگ قانین ایتورلر که یاتمس ۴۹۷، ای عجب،
لعلینگیزده نې اوچون مونداق یاتور قانیم مېنينگ؟

مقدمېنگه ۴۹۸ ساچقهلی یوزدین اؤگون یوق آلتونوم،
بار، ولی کؤز بحریده کؤپ در غلتانیم مېنينگ.

مېن گدانی ناتوانلیغ بیرله اؤلتوردی کؤزونگ،
کیمگه بؤلغه ی آخر، ای سلطان، بو تاوانیم مېنينگ

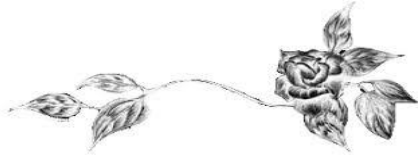
۴۹۶ اېرتایلان ن، گ. ق.: ایسره

۴۹۷ گ. ق.: قالمس؛ یونیورسیتته ن: بو عجب

۴۹۸ اېرتایلان ن: مقدمېنگه

آی و کون یولدوز کیبی ۴۹۹ یبرگه اؤزین سالماق تیلر،
چیقسه خرگه دین بیرار اول ماه تابانیم مېنینگ.

جان بارینچه قیلْمَغَه ی لطفی فغان بیداد دین،
داد کیم بېرسون، قیلور چون جور سلطانیم مېنینگ.

134

رمل مثنى محذوف:

(فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

ای کۈنگۈل بُرجیندە خورشیدِ جہانتابیم مېنینگ،
یوز و کۈزونگدین ییراق یۇقتور خور و خوابیم مېنینگ ۵۰۰.

قبلەدین، یارب، اۇلر حالتدە اپورولسون یوزوم،
گر سېنینگ قاشینگدین اۈزگە بۇلسە محرابیم مېنینگ.

چون سېنینگ سیم تېک سقاقینگدین طمعلر بۇلدى خام،
نېچە آلتون اوزره موج اورغەى بو سیماییم مېنینگ.

رشته زلفونگ بلالر باشیمه جمع ایلهدى،
اول سببديندور پريشان جمله اسبابیم مېنینگ.

ای قویاش (۵۰۱)، یوزونگدین ایرو ینگى آى تېک بۇلمیشیم،
کیم، قالورغە اۈزگە یۇقتور بیر زمان تابیم مېنینگ.

۵۰۰ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: ... یۇق خورد ایله خوابیم مېنینگ.

۵۰۱ اپرتایلان ن و گ. ق: اول قویاش یوزونگدین...

خسته کۈنگلومغه شفا اېردی لېینگ بیر سۈرماغی،
بیر انی سۈردورمدینگ، ای ایرنی عُناییم مېنینگ.

عارضینگ شوقینده مونداق کیم اقر کۈزوم سوی،
لطفی تېک ۵۰۲ یوزنی غریق اېتگهی بو سیلابیم مېنینگ.

135

ھزج مسدس محذوف:

(مَفَاعِيلُنْ مَفَاعِيلُنْ فَعُولُنْ)

[- - v | - - - v | - - - v]

قراقينغه ۵۰۳ مېنى سالدی قراقينگ،
نې حاجت قيينسه اېمدی قراقينگ.

تکبردين بيلورمن، تېگمگه ی هیچ،
مزاريم باشيغه قوتلوغ اياقينگ. ۵۰۴

ولی مونچه اميديم بارکه بيلسنگ،
کيم اۋلتوردی بو قولنی اشتياقينگ.

بۇلور جانيم سو و اۋت تېک توتاشور،
چو ياديمغه کپلور شيرين دوداقينگ.

نې دېب ھجر ايلکيدين سېندين تيله ی داد،
که ھجران بيرله بيردور اتفاقينگ.

۵۰۳ س.س.، ل-د-۲۰۱۲: قراقينگنه؛ گ. ق: قراقينگنه؛ يوينورسيته:

قراقين غه مېنى سالدی قراقينگ،

نې حاجت قيينسه اېمدی قراقينگ.

شو موتيفده سيف سرايى نينگ هم بير مطلعى بار:

بو فلک نېچون مېنى دايم قراقينده توتر،

بو آتيم سيف اۋلديغى چونمى قراقينده توتر؟

۵۰۴ بو بيت اېرتايلان ده يۇق.

غم و حسرت بیلہ باشیم اقردی،
چو بیر دم کورمدیم سیم تپک سقاہینگ.

ہم اول دم کویدی لطفی شمع ینگلیغ،
کہ کوردی ناگہان نار تپک ۵۰۵ ینگاہینگ.

136

رمل مثنى محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

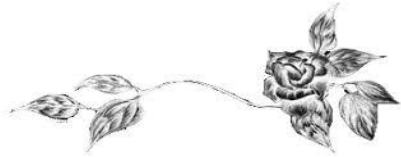
ای پری رخساره لر^{۵۰۶} بیزگه نگاه ایلب اؤتونگ،
بیر نظر بیرله گدانی پادشاه ایلب اؤتونگ.

گرچه اؤتکنده کیررسیز کۆپ کیشی نینگ قانینه،
بو گدا کۆنگلی اوچون مونچه گناه ایلب اؤتونگ.

خوارلیق حددین آشورمنگ^{۵۰۷}، چونکه عزت یۆلده دور،
آتینگیز نعلینده بیزنی خاک راه ایلب اؤتونگ.

هر قچان جان بېرسم اول قد و اغیز یادی بیله،
ای مۇبلر، تۇرتیم اوستینده « أه! » ایلب اؤتونگ.

هر نېچه کیم، سیزگه زحمت تور، زکات حُسن اوچون.
التفاتې لطفی ساری گاه-گاه ایلب اؤتونگ.

^{۵۰۶} س.س و ل-د-۲۰۱۲: پری رخسار لر

^{۵۰۷} گ. ق.: یاشورمنگ

137

رمل مثنى محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

خوش یراشور یوزی بیرله زلف پرتابی اینیگ،
ای خوش اول تون کیم، تجلی بولسه مهتابی اینیگ.

کونگومیز ویران و قاش و کوزده، چیندور بو مثل
کیم «قالور مسجد اگر بوزولسه محرابی اینیگ».

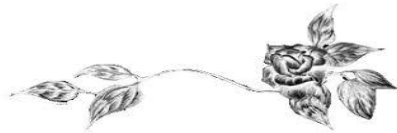
جان عدم ساری قیلور پرواز شیرینلیک بیله،
قیلسه سؤزلرده تبسم شکر نابی اینیگ.

نې بلالیق کوزی بار کیم عقل و دین یغماسینه،
اویغاتور هر گوشه دین یوز فتنه نی خوابی اینیگ.

خالی ابرمستور مېنگینگ نینگ عکسیدین دریا کوزوم،
طرفه دریایی که عنبر بولسه گردابی اینیگ.

گر ایشیکینگ شوقینی شرح ایله سم، بو فصلده،
یوز رساله چیققیه ی آرتوق، بلکه هر بابی اینیگ.

عشق لطفی نی اینیگدېک حالگه یتکوردی ۵۰۸ کیم،
یوقتور اول آینی کوررگه طاقت و تابى اینیگ.

۵۰۸ گ. ق: تېگوردی

138

ھزج مثنیٰ اُخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولٌ مَّفَاعِيلٌ مَّفَاعِيلٌ فَعُولُنْ)

[- - v | - - - v | - - - v | v - -]

جانیم چیقہ دور درد ایله، جانانیمه ایتینگ،
مېن خسته گدا حالینی سلطانیمه ایتینگ.

اؤرتنمک و کۆز یاشی و اؤلکم تورور ایشیم،
بو قصه نی اول شمع شبستانیمه ایتینگ.

قت- قت یوره گیم باغله دی قان غنچه مېنگیزلیک،
بو درد دلیمنی گل خندانیمه ایتینگ.

قان یاشیم ابرور یوز اوزه یولدوز کیبی سانسیز،
اول کۆزلری چۆلپان، مه تابانیمه ایتینگ.

لطفی-ی دل افگار تیلر هجر ابلیدین داد،
احوالینی اول بیگیمه^{۵۰۹} و خانیمه ایتینگ.

^{۵۰۹} ابر تایلان ن: بیگیم و خانیمه

139

رمل مثنى محذوف:

(فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

ای از لدین تا ابد کۈنگلوم گرفتارینگ سېنینگ،
چاره قیل کیم بۇلدى جانیم اسرو افکارینگ سېنینگ.

دلبریم نینگ مذهبیئده یۇق تورور رسم وفا،
ای کۈنگول، نې پېرگه یبتکه ی ناله زارینگ سېنینگ.

جان بېرور چاغده قاشیمغه ۵۱۰، تېنگری اوچون، کېل، بېگیم،
باری کۈرمیش بۇلغهمېن بیر لحظه دیدارینگ سېنینگ.

شرع ایچینده بۇلسه اوسروک، سۇزیگه یۇق اعتبار، ۵۱۱
قانیمه بېرگه ی تانوقلیق، ایگی عیارینگ سېنینگ.

ھر قچان لطفی نی اۇلتورسنگ جفا تیغی بیله، ۵۱۲
انده هم بۇلغهی مېنینگ روحیم مددکارینگ سېنینگ.

۵۱۰ گ. ق: قصد جانیم قیلسنگیز مېن یوز چپور مسمن، بېگیم. اېرتایلان ن. و یونیورسیتته ن: قاتیمغه؛
۵۱۱ شرع ایله بۇلسه روا اوسروک کۈزیگه اعتبار؛ گ. ق.: شرع ایچینده بۇلسه گر اوسروک کۈزیگه
اعتبار.

۵۱۲ اېرتایلان ن: اۇلتورور بۇلسه بو لطفی نی جفا تیغی بیله.

140

رجز مٹمن سالم:

(مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ)

[- v - - | - v - - | - v - - | - v - -]

نې ناز و بو^{۵۱۳} عشوہ دور، ای جادو کۈزلوک شوخ و شنگ؟
کېک درى، طاووسته يۇق، البتہ، بو رفتار و رنگ^{۵۱۴}.

آل اپنگدہ مېنگنى قۇندوروب، زلفونگنى کۈر^{۵۱۵} بازى بيلہ،
کۈنگلوم حمامى بۇيىغە تۇيغونچە نې سالدی غرنگ؟

اول راست قدينگ سروتېک اينگره تتي ئيني هر نفس،
شيرين ليبنگ اغزينگ بېکين قىلدى شکر عيشيني تنگ.

کۈرسه بو بغريمده مېنينگ اول کيرپوکينگ تيلگنلرين،
هيچ بۇلدى دېب الماسنى درياغه تشلگه ی فرنگ.

گرچه صنملر اغزىنى اۇخشتدى شاعر پستهغه،
اول پۇچ ابرور، هيچ مغزى يۇق، اغزىنگه اۇزنى توتسه تنگ.

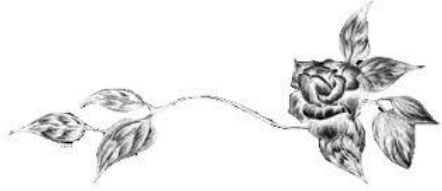
^{۵۱۳} س.س. ول-د-۱۲:۲۰ «بو» سۆزى توشيب قالگن.

^{۵۱۴} گ. ق: تنگ

^{۵۱۵} گ. ق و ل-د-۱۲:۲۰: کۈز؛ ل-د-۱۲:۲۰: آلينگده.

قان ییغله ماغیم دم-به-دم جان و جگرنی کویدورور،
اؤت توشکە ی ایگی کوزومه^{۵۱۶} بیر لحظه هم قیلمس درنگ.

گر لطفی نی ایت آتەسم هیچ کۈنگلی فالغە یمو دېدینگ؟!
نې کۈنگلی قالیبتور ایننگ کیم ایستگە ی ناموس و ننگ.

141

مجتث مثنیٰ محذوف:

(مَفَاعِلُنْ فُعَلَاتُنْ مَفَاعِلُنْ فَعِلُنْ)

[- - v | - v - v | - - v v | - v - v]

کړشمه بیرله نېچه جانیمه جفا قیلغونگ،
نېچه گه تېکرو مېنی زار و مبتلا قیلغونگ.

یاووستی چیققلی جان انتظار دردی بیله،
نې کون، نې وقت، نې ساعت، قچان دوا قیلغونگ؟^{۵۱۷}

کوزونگ جفاده و دیوانه لیتین^{۵۱۸} اوشبو کونگول،
طمع توتر که مگر عاقبت وفا قیلغونگ؟

حیات کپچتی و بیگانه مېن وصالینگدین،
قچان اوزینگ بیله بو قولنی آشنا قیلغونگ؟

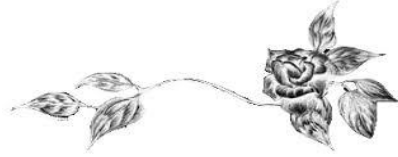
بو آل بیرله که لعلینگ تبسمین کوردوم،
یاشیم عقیق و چیراییمنی کهربا قیلغونگ.

^{۵۱۷} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: ... نې ساعتغه بیر دوا قیلغونگ.

^{۵۱۸} گ. ق: دیوانه لیتده

عتاب و جور و جفاغه دغی کبره ک انصاف،
اییت که، نېچه ۵۱۹ مېنینگ جانیمه جفا قیلغونگ؟

فراق اېمگکیدین لطفی قولنی اۆلدی ساغین،
انینگ قیزیل قانیغه نېچه کۆز قرا قیلغونگ؟

142

رمل مثنیٰ محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

ای عزیز جانیمدین آرتوق اپرتکی یاریم مہیننگ،
تاش بغیرلیق، وعدہسی یلغان جفاکاریم مہیننگ. ۵۲۰

یار اپسنگ ناکس رقیب نینگ سۆزیدین اپمنمہ گیل،
چین کۆنگول بیرلہ اگر بۆلسنگ گرفتاریم مہیننگ.

اول سہیننگ تاش کۆنگلونگہ بیلمان، نبدین کار ایلہ مس،
کیم فلکنی کویدورور بو نالہ زاریم مہیننگ.

کپچتی عمروم ضایع و سہندین وفایے کۆرمدیم،
ای جفاچی، نپچہ بۆلغہ یسن دل آزاریم مہیننگ.

اۆلگہ لی یبتتی بو مسکین لطفی و باردور ھنوز،
دام زلفونگ بیرلہ باغلیق جان افکاریم مہیننگ.

۵۲۰ اوشبو غزل فقط گینہ گ. ق. نسخہ سیدہ بار.

«ل» ردیفى

143

رجز مثنى سالم:

(مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ)

[- v - - | - v - - | - v - - | - v - -]

خوبلر ۵۲۱ جفاسى ايلكىدين هر نېچه پرياندور كۈنگول،
يانمس الرنينگ مھريدين، وه ني عجب جاندور كۈنگول؟!

حدينگنى بيلمه يين مېنى سېدونگ ۵۲۲ دېبان يازغورمغيل،
سېن هم بيلورسن، اى بېگيم، بير ابركلى سلطاندور كۈنگول.

اول كيم كۈنگول قيلدى مېنگه سېن تاش بغيرليق يار اوچون،
مۇمنغه كافر قيلمغى، يعنى مسلماندور كۈنگول. ۵۲۳

سېن تېك وفاسيز آيدين اۋز طالعين ييللر كۈروب،
مھر و محبت كۈز توتر، كۈر كيم ني ناداندور كۈنگول.

بير لحظه سېن سيز صبر يۇق، آيلردە بير ديدار هم،
آرت ر دمادم شوق ۵۲۴ اۋتى ايشيمده حيراندور كۈنگول.

۵۲۱ س.س. و ل-د-۱۲:۲۰: حورلر

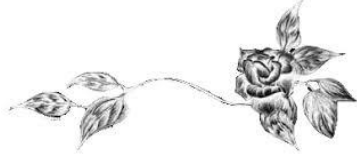
۵۲۲ ابرتايلان ن: سېودى

۵۲۳ اوشبو بيت س.س. و ل-د-۱۲: ۲۰: ۵۵ يۇق.

۵۲۴ يونيورسپته ن: عشق اۋتى

كۈنگلوم قرا يېرگە نېچە اۋلتورسون اول زلف ايلكىدين،
جمع ايله نازك وجه ايله كيم بس پریشان دور كۈنگول.

لعل لېينگ سۈرمسليغى يېتكوردى ۵۲۵ جانغه لطفى نى،
سۈز بيرله كۈرگوز لطف كيم، بو ۵۲۶ قيغودين قاندور كۈنگول.

۵۲۵ گ. ق: تېگوردى

۵۲۶ گ. ق. ده «بو» سۈزى ھم يۇق؛ ابرتايلان ن و يونيورسيتە ن: يۇق قيغودين...

144

ھزج مسدس محذوف:

(مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ فَعُولُنْ)

[- - v | - - - v | - - - v]

نگارا، سېن سېزین مندین ۵۲۷ نې حاصل؟
اگر جان بولمسه، تندین نې حاصل؟

چو گلدین رنگ اېمس بلبلغه بۇيې،
بھار و باغ و گلشندين نې حاصل؟

جفا و عشوہ لرنی فن توتوب سېن،
مونینگ تېک عشوہ و فندين نې حاصل؟

کیشی کیم یوق تورور مھر و وفاسی،
اگر خورشیدتور، اندین نې حاصل؟

بو تورلوک حُسن ایله لطفی قولونگنہ،
عنایت قیلمه سنگ، سندین نې حاصل؟

۵۲۷ اېرتايان ن و یونیورسیته ن: مېندین؛ شونینگدېک مقطعه: سېندین
(اما قافیہ رعایتی اوچون «مندین» و «سندین» بۇلیشی شرط! - لیبب)

145

ھزج مٹمن اڅرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولٌ مَّفَاعِيلٌ مَّفَاعِيلٌ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

ای آیتِ رحمت یوزونگیز شائیده نازل،
بؤلغهی قاچرینگ بیرله قچان مهر مقابل.

سیزدین کبره ک اؤرگنسه پری آدمیلیکنی،
یوسف دغی تعلیم کبره ک آلسه شمایل.

ھاروت کؤزونگ سحرینی کوردی، خجل اولدی،
اندین یاشونوب قالدی تاپیب اول چه بابل. ۵۲۸

یلغوز مېن اېمس مېن ھوسینگ بیرله گرفتار، ۵۲۹
حسنونگگه تورور حور و ملک جان بیله مایل.

اول ساچ مودور صبحه یقین یاخود اوزون تون،
یا غالیه دین دېلو ۵۲۰ کؤنگوللرگه سلاسل.

۵۲۸ س.س، گ. ق و ل-د-۲۰۱۲: اندین یاشونوب اختیار اېتتی چه بابل (وزن خطاسی بار)

۵۲۹ س.س و ل-د-۲۰۱۲: یلغوز مېن اېمس مېن مو سېنینگ بیرله گرفتار؟

۵۲۰ س.س، ل-د-۲۰۱۲ و گ.ک: دل و

جان مصحفى سى پاره بۇلور قىغوده ھر دم،
ھيكل ۵۳۱ ايليگى بۇيىننه تا توشدى حمائل.

ھجرينگده تيلر ھر دم اجل لطفى-ى مسكين،
سېنسيز كېچورن عمردين، اي دوست، نې حاصل؟

۵۳۱ س.س. و ل-۵-۱۲:۲۰: يېنگيل. اما ھيكل (بو يېرده يىلكه يا بۇيىنگه اسيله ديگن تعويد معناسيده)
سۇزى بو مصرعه تۇغرى توشگن.

146

رمل مثنى محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

ای سہی قد، بندہ نی ھجر ایلکیدین آزاد قیل،
قیغولوق کؤنگلومنی وصلینگ بیرلہ بیر دم شاد قیل.

جانیمہ ھر دم کبلیب ایتور فراقینگ ابلچیسى،
کیم: «روان تن ملکیدین چیقماققہ استعداد قیل». ۵۳۲

تاغدېک عاشقنى کوبدوردونگ بو شیرینلیک بیله،
موندىن آرتوقراق مېنى سېن بېر یۇلى فرھاد قیل.

قامتینگ نینگ قوللوغینده یاش ابدى، اولغە یدى سرو،
باشى تیتتر اېمدى خجالت تین، انى آزاد قیل.

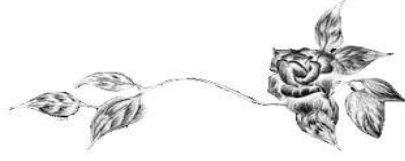
حالى کیم جاندىن اثر باردور، ساغینغیل بندہ نی،
مېن چو اؤلسم خواه اونوتقیل، خواه ۵۳۳ انده یاد قیل.

۵۳۲ استعداد قیلماق: تیار و آماده بۇلماق، حاضرلنماق معناسیده (لییب)

۵۳۳ گ. ق: انده؛ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: ... خواه اونوتقیل خواهی انده یاد قیل؛ یونیورسیتہ ن: ... انده خواهی یاد قیل.

گل یوزونگ قیلدی چو بلبلدېک کۈنگولنی بیقرار،
آسیغ اېتمس نېچه کیم ایتورلر: «آز فریاد قیل».

نېچه کیم، حکمینگ اېرور، شاهیم، روان لطفی اوزه،
چون هر ایش سؤرولغوسی، البته عدل و داد قیل. ۵۳۴

۵۳۴ یونیورسیتته ن: چون هر ایش سؤرولغوسیدور، لطف و عدل و داد قیل

147

رمل مثنى محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

دورونگوزده عالم و عابد قۇيۇب علم و عمل،
بۇلدى فكر و ذكر ۵۳۵ الرغه دايمما صوت و غزل.

قاش و كۇزونگ عشوهسى ۵۳۶ ابل نينگ ۵۳۷ بارين زار اۇلتورور،
بیر بهانه بېش اېمستور آدم اۇغليغه اجل.

عشق ايچينده چاره ايتورلر: «بدل دور يا سفر»،
نې بارورغه بيزگه باردور يۇل و نې سيزگه ۵۳۸ بدل.

باقمغه يمېن اۇزگه شادليق تين اياغيم استيغه،
گر ايزينگ توپراقىغه باش قويغەلى تاپسە محل. ۵۳۹

۵۳۵ گ. ق: ذكر و فكر (اصليده تناسب يوزيدن «فكر و ذكر») بۇليشى تۇغرى، چونكه فكر عالمگه و ذكر
عابدگه تېگيشليدير.)

۵۳۶ س.س، ل-د-۲۰۱۲: فتنهسى؛ اېرتايلان: اېلنى

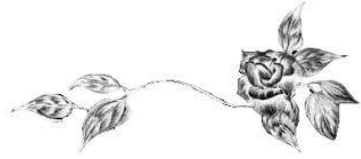
۵۳۷ گ. ق: اېلنى

۵۳۸ س.س، ل-د-۲۰۱۲: بيزگه

۵۳۹ بو بيت گ. ق. نسخه سېدن كۇچيريلدى، باشقه نسخه لرده اوچرهمه يدى.

اول آغیزدور یا عسل نینگ اریسی گلبرگ اوزہ،
نیش ایله نازک نشان قیلدی و تۆلدیردی عسل.

گر مسلمان سېن، بو لطفی کۈنگلون آغیل جهد ایله،
«کاهلی و کافری» دېب باردورور، آری، مثل.

148

ہزج مٹمن اُخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

ای، سرو سہی قامتینگہ جان بیلہ مایل،
نی خوش یرہ شور قدینگہ اول^{۵۴۰} شکل و شمایل.

زلفونگمودور اول یا مہنینگ آہیم توتونی مو؟
یا عنبر سارامودور اپگنینگدہ حمایل؟

گر کورسہ ابدی یوزونگ اوزہ زلفِ مسلسل،
لیلانی دہمس اپردی عرب شاہِ قبائل.

منع اہتمہ کوزوم یاشین، ایشیکینگدہ ساچیلسون،^{۵۴۱}
محروم کریم ایشیکیدین یانمہدی سایل.

فاضل ابرور اول زلف و یوزونگ سنبل و گلدین،
بہر میش سنگہ حق فضلی بیلن برچہ فضایل.

لطفی کورر اپردی خود اول آی یوزینی بیر کون،
بخت بد و طالع آردہدہ بؤلسمہ حایل.

^{۵۴۰} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: اوش

^{۵۴۱} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: ساچولسون

149

رمل مٹمن محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

ای صنوبر بۇیلی دلبر، فکر ھجران قیلمه غیل،
شوق اۇتینده مېن گدانی اسرو بریان قیلمه غیل.

اېلگه کۇپ انعام اپترسن دم-به-دم دشنامنی،
قدر بیلمس لرغه ۵۴۲ آخر، مونچه احسان قیلمه غیل.

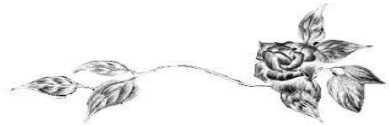
شرط قیلدینگ کیم: «سېنی مېن اۇلتوره ی!»- اۇلتورمدینگ،
چونکه بیتمس سن سۇزونگگه، عهد و پیمان قیلمه غیل.

انده کیم، بۇلدوم خبرسيز، داغ قۇیدونگ جانیمه،
اېمدی بیلمس من دېمه، اۇزونگنی نادان قیلمه غیل.

اۇزگه لر ساری باقیب، غمزه اۇقینی آتمه غیل،
یوره گیمنی دم-به-دم حسرت بیله قان قیلمه غیل.

«سېن مېنی سېودونگ»، دېبان نی یازغورورسېن بندهنی،
گر کبره کمس عاشق، اول اېلنی حیران قیلمه غیل.

لطفی-ی مسکینگه کۇرگوز ساعدینگنی لطف ایله،
بو گدادین نقره نی یېنگینگده پنهان قیلمه غیل.

۵۴۲ یونیورسیتته ن: قدر بیلمس لر، سېن آخر...

150

رمل مئمن مقصور/محدوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - / ~ v - | - - v - | - - v - | - - v -]

اې يوزونگدين يېتى كئشور خوبلريغە انفعال،
دلربالغ فنى حُسنينگ دوريدە تاپتى كمال.

اول آغيز مھريندين اۇزگە كېلمگەى مېندين جواب،
انده كيم، محشر كوني هر ذرەدين بۇلغەى سؤال.

گر ايلينديم زلفوغە ۵۴۳، كۆرمنگ مېن آشفته دين،
دانه خوار اېتتى توزاققە بيزنى اول لعل اوزره خال.

اى منجم، يار اتى بيرلە مېنى تەكسیر ۵۴۴ قيل،
آتيم اتى بيرلە يانداشسون، مېنگە خود يۇق وصال.

كون يوزونگ دورونده اۇفتنمەى چيقر، نې وجه ايله،
انگله ديم كيم، تېزليكيندين تاپقوسى آخر زوال.

۵۴۳ گ. ق: زلفونگە

۵۴۴ س.س و ل-د-۱۲+۲: تەكسیر. تەكسیر: نجوم علمى اصطلاحیده ناسالم اسمنى جمع اېتماق، حروف عالملى نظردن سؤزلرنى، اولر نينگ بناسينى اؤزگرتيريش بيلن قۇشماق.

غفلت اھلیدیڻ مسلّم یۇق تورور دعوای مېھر،
بارمہ غیل اویقوغہ، ای کؤز و خیالیدیڻ اویال!

لطفی کؤرمس اول یوزونگ، کؤرسہ دغی بیخود بؤلور،
دشمنینگہ توشمہسون، ای دوست، یارب، اوشبو حال.

151

رمل مثنى مخبون محذوف:

(فَعْلَاتُنْ فَعْلَاتُنْ فَعْلَاتُنْ فَعْلَاتُنْ فَعْلَاتُنْ)

[- v v | - - v v | - - v v | - - v v]

مېنى شيدا قيله دورغان بو كۈنگۈلدور، بو كۈنگۈل،
خوار و رسوا قيله دورغان، بو كۈنگۈلدور، بو كۈنگۈل.

اۋقده يين قامتيميزنى قرا قاشليغىر اوچون،
متصل يا قيله دورغان بو كۈنگۈلدور، بو كۈنگۈل.

مېنى يازغورمه «سېور» دېب كه مېنينگ حدېم اېمس،
اول تمنا قيله دورغان بو كۈنگۈلدور، بو كۈنگۈل.

بارمه دېرلر، اېشيكى سارى دمام، نېتە يين،
كۈپ تقاضا قيله دورغان بو كۈنگۈلدور، بو كۈنگۈل.

تار مويىنگ ۵۴۵ ھوسى بېرله قرانغو كېچە دە،
جاننى سودا قيله دورغان بو كۈنگۈلدور، بو كۈنگۈل.

دشمن و دۋست اراسينده مېن غافلى مدام،
بېسر و پا قيله دورغان بو كۈنگۈلدور، بو كۈنگۈل.

اۋزگە دېن كۈرمه كه كۈزونگ ياشىنى، اې لطفى،
عين دريا قيله دورغان بو كۈنگۈلدور، بو كۈنگۈل

۱۵۲

رمل مٹمن مقصور/محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - / ~ v - | - - v - | - - v - | - - v -]

ای، جمالینگ لایزال و بی بدل حسنونگ جمیل، ۵۴۶
 آی یوزونگدور احسن تقویم اوچون روشن دلیل.

زلفونگوز حیرانی مہن کیم بیلده بیر یلدا بؤلور،
 آیده کیم کورمیش ایکی یلدا تونی مونداق طویل؟

آغزینگ و بیلینگ نینگ اسرارین کماھی بیلمه بین،
 موشکاف و خُرده بینلر ایچره بؤلدی ۵۴۷ قال و قیل.

چون قرا بادام تابوت اوزره رسمی دور قدیم،
 کوز جنازهم ساری سال کیم، سبن سیزین بؤلوم قتیل.

عشق محو ابتتی مہنی، سبن اورتهدین کبت، ای صبا،
 لی مع الله نینگ مقامینده نی حاجت جبرئیل؟

سنبلونگدور عَقدہ رَأْس و یوزونگ ماه تمام،
 عارضینگ فردوس و قد طوبا و لعلینگ سلسبیل.

۵۴۶ مولانا لطفی نینگ اوشبو غزلی، اونینگ علی شیر نوایی تامانیدن مسدس قیلینگن ایگی غزلیدن

بیریدیر. - لیبب

۵۴۷ گ. ق: قالدی

اۋرنیدن ایگی عصا توتمه ی قۇپه آلمس نبات،
سرغریبدور، گویی ایرنینگ حسرتیندیندور علیل. ۵۴۸

جان بېرور لطفی و قیلمس بیر نظر کافر کۆزونگ،
طالعیغه آه کیم اوسروک اېکچ بۇلدی بخیل.

۱۵۳

رمل مثنیٰ مقصور/محدوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - / ~ v - | - - v - | - - v - | - - v -]

یاز آچیلدی، عیش اپتر چاغدور یوزینگدین برقع آل،
نېچہ قیلغہ یسپن، ایا گلچہرہ، سپن حقیمدہ آل.

بیزنی اؤلتورمہ نېچہ کیم قاش و کؤز و غمزہ دین،
عاشق اؤلتورمک اپرور آسان، ولی بؤلغہی وبال.

تېنگری اوچون بو گدای مستحققہ بېر زکات،
حُسن ایله چون بای یرہ تمیش سیزنی ربّ ذوالجلال.

گر سؤال اپتسہ عجب یوق بندہ کؤزینگدین نظر،
قیدہ کیم بؤلسہ نظر، آری، بؤلور اندہ سؤال.

یلغوز اپرمستور قویاش حُسن و جمالینگ بندہ سی،
قاشلرینگیز قولیدور^{۵۴۹} ہم ینگى آى - آتى هلال.

کېچتى عمروم درد ایله، حالیم طیب قہ دېمہ دیم،
بؤلمغہی تا بندہ دین اول طبع نازککە مالال.

حسرتینگدہ گرچه بؤلدی لطفی غہ اویقو حرام،
قیدہ بؤلسنگ عشرت اویقوسی سنگہ بؤلسون حلال.

^{۵۴۹} گ. ق: قولی kavli؛ بو غزل فقط گینه گ. ق. نسخه سیدہ موجود.

۱۵۴

رمل مثنیٰ محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

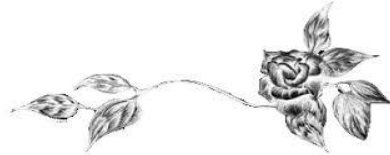
ای بېگیم، دنیا کپچر، عاشقہ داد ایله غیل،
سروتبک قدینگ اوچون بیر بنده آزاد ایله غیل.

گرچه ایلکینگدین کپلور کیم دنیی نی قیلسنگ خراب،
بو بوزولغن کونگولومیز ملکینی آباد ایله غیل.

حق سنگه کورگوزمه سین دپب دنیی ده غم یوزینی،
مبتلا بولغن کیشیلر کونگلینی شاد ایله غیل.

عاشقی عمرین کپچوردی تون و کون یادینگ بیله،
تبنگریلیق بولغهی بیرار هم سبن انی یاد ایله غیل.

گرچه یازوقلوق ابرور بو لطفی حددین تش، ولی
جانیغه رحم ایله بان حدینچه احداد ایله غیل.

۱۵۵

رمل مثنى محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

ای وفاسیز، سېن مېنى عشقینگده شیدا قیلمه غیل،^{۵۵۰}
شوم رقیب سؤزین آلیب، بیزدن تبراً قیلمه غیل.

دُر سؤزونگونگ حسرتی ایچره قیلیب^{۵۵۱} بیزدین کنار،
دم-به-دم ایکی کوزوم یاشینی دریا قیلمه غیل.

سېن مېنى سېودونگ دېبان نې یازغورورسېن بندهنى،
گر کېره کمس عاشق اول اېلنى شیدا قیلمه غیل.

غافل اولسم یادینگیزدین بیر زمان عمروم حرام،
بېوفا دېب بیزگه یۇق تهمتتى پیدا قیلمه غیل.

سېن دین اؤزگه لطفی غه یۇقدور تمنا و خیال،
سېن دغی گر یار اېسنگ اؤزگه تمنا قیلمه غیل.

^{۵۵۰} بو غزل هم فقط گ. ق. نسخه سیده اوچره یدی.

^{۵۵۱} بو سؤز تورکچه متنده «قییت» (kayıt) شکلیده کېلگن و لغتنامه سیده هم «قییتش» دېب معنا قیلینگن، بیراق اوشبو مصرعه ده هیچ اوندەى معنى افاده قیلمه یدی. شونینگ اوچون بو سؤز «قیلیب» بۇلیشى ممکنلیگینی اؤیله نیب، شو شکلده یازیلدی؛ «کنار قیلماق» - [بیراودن] تارتینماق، اوزاق تورماق معنا سیده. بیت نینگ معناسی: اینجودېک سؤزلرینگنی اېشیتیشگه مشتاق بۇلگن عاشقتی حسرتده قۇیب، اوندن اؤزینگنی اوزاق توتیب، اونى کۇپ ییغله تیب، کۆز یاشینی دریا قیلمه!

«م» ردیفی

156

ہزج مسدس محذوف:

(مَفَاعِيلُنْ مَفَاعِيلُنْ فَعُولُنْ)

[- - v | - - - v | - - - v]

بحمدالله کہ کبلی دلرباییم،
عزیزان، کوزی چولپان، تُولون آییم،

سپور جانیم، پری پیکر حبیبیم،
وصالی - راحتیم، ہجری - بلائییم.

یوزی گل، ساچی سنبل، بغری تاشیم،
مُحبلرنی اونوتقن ببوقاییم.

مرادیم دولتی، بختیم لطیفی،
سؤزی شیرین، نگارِ جانفزاییم. ۵۵۲

ینہ تن ساری بارغان روح یاندی،
بویان کبلگچ سفر دین مه لقاییم.

۵۵۲ یونیورسیتہ ن و گ. ق: نگاریم ببوقاییم

قانىمنى ھجر ايله تۇكتى يازوقسىز،
دوداغىنگدين تىلرمېن خون بهاييم.

فَرَح قِيل، لطفی، کيم دلدار کېلدى،
اجابت بۇلدى حضرتده ۵۵۳ دعاييم.

157

ھزج مثنیٰ اخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

ای جان چمنی ایچره بؤیی سرو روانیم،
واله ابرور اول صورتینگه روح^{۵۵۴} و روانیم.

تون کبچه سیزینگ کون یوزونگیز یادی ایچینده،
کویوردی فلک گنبدینی آه و فغانیم.

یوز فتنه بیله کۆزلرینگ، ای دلبر رعنا،
بیر دمده کیشی کۆرمدی کییم تۆکمدی قانیم.

تۆله اېتگیم لعل و گهر برچه بهاسیز،
صراف مېن و ایگی کۆزوم بۆلدی دکانیم.

بغیریم قانیدین لاله بوتوب^{۵۵۵} توپراغیم اوزره،
بیر-بیر اوقوغهی قالمسه هیچ نام و نشانیم.

سېن بار، ای رقیب، جانیم ابرور اوشبو ابو ایچره،
مېن کبتمان اېشیکیندین اگر چیقمسه جانیم.

لطفی جانی هر نېچه که^{۵۵۶} حسرت بیله باردی،
سېن تازہ و خوش قالغین، ایا سرو روانیم.

^{۵۵۴} گ. ق: جان

^{۵۵۵} س.س و ل-د-۲۰۱۲: بیتیب

^{۵۵۶} س.س و ل-د-۲۰۱۲: کییم

158

مجتث مثنیٰ محذوف:

(مَفَاعِلُنْ فَعْلَاتُنْ مَفَاعِلُنْ فَعْلُنْ)

[- v v | - v - v | - - v v | - v - v]

نقاب آل که یوزونگدین صفا تیلہی کبلدیم،
کونگولگہ اہکی ۵۵۷ لیبینگدین شفا تیلہی کبلدیم.

عدمہ باغلب اہدیم اول اغیز خیالینی مہن،
کہ موندہ خضردہک آب بقا تیلہی کبلدیم.

غبار توتتی فراقینگدہ کؤزنی کؤپ بیغیدین،
بیرار ایزینگ تؤزیدین توتیا تیلہی کبلدیم.

قانیمغہ خط چیقاریب کیردی آل بیلہ دوداغینگ،
بو یبرگہ سؤرہ- سؤرہ خون بہا تیلہی کبلدیم.

ازلدہ بیر ساچینگہ ۵۵۸ جاننی ایلہدیم سودا،
یوزونگدین اہمدی انگہ آشنا تیلہی کبلدیم.

وفا و مہر منگہ کیم بؤلور بو طالع ایلہ،
نہ یاشورہی، اہشیکینگدین ۵۵۹ جفا تیلہی کبلدیم.

جمال و حسن ایلہ سہن بای و لطفی اسرو فقیر،
زکات اوچون صدقہنگنی نوا تیلہی کبلدیم.

۵۵۷ س.س و ل-د-۱۲:۲۰ کونگول اہلیگہ

۵۵۸ گ.ق: ساچینگہ بیر

۵۵۹ گ.ق: اہشیکینگدہ

159

رمل مئمن مخبون محذوف:

(فَاعَلَاتْنُ فَعَلَاتْنُ فَعَلَاتْنُ فَعَلْنُ)

[- v v | - - v v | - - v v | - - v -]

زلفدىن قىلىپ يوزونگە حيران بۇلدىم،
مېن اگر كافر اېدىم، اېمدى مسلمان بۇلدىم.

لعلينگىز سۆزىدىن اول رمزكە مېن فېھم اېتتىم،
بارلىغىمىدىن بو جھان ايچرە پشيمان بۇلدىم.

باش كۈتردى ساچىنگ اوغرىسى قمر دورىندە،
اول تىپولنى كۆرۈپ اسرو پرىشان بۇلدىم.

مىنگ يىش نوح اگر بىر يۇلى توفان كۆردى،
كوندە بو ياش بىلە مېن غرقە توفان بۇلدىم.

ملك الموت اگر بۇلسە رقىبىنگ نې زيان،
چون لىبىنگ عشوھسىدىن باشتىن اياق جان بۇلدىم.

مېن كۈنگۈل بېرمىس اېدىم حُسن اېلىگە ظالم دېب،
غمزەنگ اوستادلىغىن كۆردۈم و نادان بۇلدىم.

ایمەنیب آه اؤقیدین غمزە خدنگین کبزلە،
کیم جفاکیش قاشینگ یاسینە قربان بۆلدوم. ۵۶۰

بیر آغیز لطفی کۈنگول تارلیغین سۆرمەدی هیچ،
گرچه اول پسته ۵۶۱ آغیز فکریدە بریان بۆلدوم.

۵۶۰ اوشبو بیت یونیورسیتە نسخەسى، س. س. ول-د-۲۰۱۲ دە یۇق
۵۶۱ گ. ق: هر یپردە «پسته»نى «بسته» (beste) یازگن.

160

رمل مثنیٰ محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

ای ملاحظہ یوزونگ ماہیتیندہ ۵۶۲ حدّ تمام،
منطق ایچرہ کورمددیم آغزینگ کیبی صاحب کلام. ۵۶۳

حسن ینگلیغ بھوفاسپن، عشق دیک ہم جانگداز،
جان مہنگیزلیک ناگزیر و عمر دیک چابک خرام. ۵۶۴

قامتینگ باریندہ شیرینلیک تلشسہ نیشکر،
نیشکر نی بند- بند ایتیب یبگہ یلر خام- خام.

جوہر فرد آغزینگیزگہ تا ۵۶۵ کونگولنی بپرگہ لی،
تیل دیک ۵۶۶ اہل آغزیندہ توشتوم تاپمہ یین بیر ذرہ کام.

عقل ایستر اپردی کیم کورسہ روان جان صورتین،
قامتینگ سروی بو ایشگہ راست کورگوزدی قیام.

۵۶۲ یونیورسیتہ ن: ماہیتین

۵۶۳ گ. ق: مالا کلام

۵۶۴ گ. ق: چابک سوار (قافیہ بوز یلگینی یقیمہ گن اؤخشہ یدی!- لیب)

۵۶۵ یونیورسیتہ ن: تار

۵۶۶ گ. ق: تیک

اول الف بۇیلوق صنم نینگ حلقه- حلقه زلفیدین،
نېچه کیم چېکتیم بالار دېمه دیم یوزونده لام.

جان بېرور لطفی و آئینده خیالینگدور مقیم،
کېل خیالینگدین وفا اؤرگن، داغی مهر آیله وام. ۵۶۷

161

رمل مثنى مقصور/محدوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُ فَاعِلَاتُ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - / ~ v - | - - v - | - - v - | - - v -]

ای بُتِ خرگاہی، آی دورینده حُسیننگ دور تمام، ۵۶۸
کون قیلور هر صبحدم یوزونگگه تونگلوکدین ۵۶۹ سلام.

قاش و کوزونگه قیلور گوشه نشینلر اقتدا،
طرفه محرابی که بۇلغهی انده اوسروکلر امام. ۵۷۰

تاپمان آغزینگدین نشان قیلسم نېچه یوز احتیاط، ۵۷۱
خُرده بینلرغه مگر یۇقتور قمر دورینده کام.

اشهب ابگینگگه حمایل قیلدی گستاخانه ابل،
زلف تقلیدین قیلور، کور باشیده سودای خام.

خوبلرده سیز کیبی کان ملاحت کورمدیم،
اؤزگه نی گر کوزگه ایلسم، توزونگیز بۇلسون حرام.

۵۶۸ ابرتایلان ن، س.س. و ل-د-۲۰۱۲: ای بُتِ خرگاہی آی دور بندۀ حُسونگ تمام

۵۶۹ یونبور سیته: تونگلوکتین

۵۷۰ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: مدام

۵۷۱ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: اختیار

بیر نفس ناز اویقوسیندین ۵۷۲ باش کؤترمس نرگسینگ،
گویا قیلیمیش قرا بختیمدین اول اویقونی وام.

لطفینی تیرگوز مسیح انفاسیدېک بیر دم بیله،
ای، لینگ شأینده نازل آیت یحیی العظام.

162

رمل مثنى مقصور/محدوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ / فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - / ~ v - | - - v - | - - v - | - - v -]

ای لطافت بوستانی ایچره سرو خوش خرام!
تاپتی رخسارینگ گلیندین حُسن باغی احترام.

آی یوزونگنی کونگه اؤخشتسم موجه دور دلیل،
آب حیوان دېسم آغزینگنی ابرور مالا کلام.

زوروق تېک بؤلیمیشم سیمین سقاقینگ شوقیدین،
کؤر که نې زرد و نزار اېتتی مېنى سودای خام.

قامتینگ طوبا نهالیدور، لېینگ کوثر سویی،
یوزونگ اول حور بهشتی، توتتی بو عالی مقام.

بؤلسه دوزخده خیالینگ، تنگه کویمکلیک حلال،
بؤلسمه جنت ته یادینگ، جانغه آسایش^{۵۷۳} حرام.

گرچه محرمدور رقیبیم، حقدین اوزمسمېن امید،
بېردی کافرینگ مرادین، بېرمگه یمو بیزگه کام؟

«والضحی»، «واللیل» اؤقورمېن زلف و یوزونگنی کؤروب،
کېچتی لطفی عمری و وردی ابرور بو صبح و شام.

163

ھزج مسدس اخرب مقبوض مقصور/محدوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِلِنَ مَفَاعِيلُ/فَعُولُنْ)

[- - v / ~ - v | - v - v | v - -]

مقصودگه تېكورمەى اول گل اندام،
عاشقنى قیلور جهانده بدنام.

يوز کورگوزوبان تیلکنی بېرمس،
چون دانەسى یۇق، نېتر قۇیوب دام؟

سېم تېک ینگاقینگ دېدیم: «اۇپرمېن»
ایتور: «طمعینگ اپرور برى خام».

جان قصدى اوچون کبلور دمام،
کېلمس منگه رحم اوچون دلارام. ۵۷۴

کیم زلف و یوزونى کوردى، ایدی:
«بیر- بیرگه ۵۷۵ قاتیلدى کفر و اسلام».

جیران نی دېب ۵۷۶ آیتەیین کوزونگنى،
انسان ایله چون مدام اپرور رام.

جاندين کونگول اوزگيل اېمدى، لطفی،
چون حاصلی یۇق تورور سرانجام.

۵۷۴ س.س. و ل-د-۲۰۱۲ دە بو بیت یۇق.

۵۷۵ گ. ق: بیر-بیرده

۵۷۶ گ. ق: جیراننى دېب

164

ھزج مثنیٰ اخرب مکفوف مقصور / محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ / فَعُولُنْ)

[-- v / ~ - v | v -- v | v -- v | v --]

تا قیلدی بو آشفته کۈنگۈل زلفیده آرام،
مجموع پریشان ایشینی قیلدی سرانجام.

شکر لبیدین کیم تیلەسە شربت شیرین،
حسرت بیلە فرھاد کیبی اۋلگۈسی ناکام.

عاشق مو بۇلور گل ینگاقی شوقیدە ھر دم،^{۵۷۷}
یبر یوزونی^{۵۷۸} کۈز قانی بیلە قیلمسە گلغام.

سیم ألمەسی و لعلی مبینی کۈنگۈل ایستر،
آری، اپرور^{۵۷۹} اول عاشق مسکین طمعی خام.

ای دوستلریم، آھو کۈزین کۈرمەیین اۋلسم،^{۵۸۰}
زنھار ساچینگ تابوتیم اوزرە قرە بادام.

^{۵۷۷} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: مردم

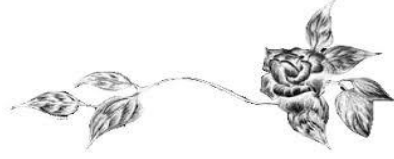
^{۵۷۸} گ. ق: یوزینی

^{۵۷۹} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: اپرور

^{۵۸۰} گ. ق: دۋستلر، چو انینگ آھو کۈزین کۈرمەیین اۋلسم

یوز فاتحہ نی یوزونگہ ھر صبح اوقورمن ،
چون «لیلة قدر» آیتینی زلفینگہ ۵۸۱ ھر شام.

لطفی کیبی گر سرو سہی کورسہ قدینگنی ،
آزاد اوزینی قول قیلور ، ای ۵۸۲ سرو گل اندام.

۵۸۱ گ. ق: زلفونگہ

۵۸۲ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: اول

165

ھزج مسدس محذوف:

(مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ فَعُولُنْ)

[- - v | - - - v | - - - v]

جمالینگ شمعیئہ پروانہ کبلدیم،
فراق او تینہ یانہ- یانہ کبلدیم.

فراقینگ ظلمیدین داد ایستہ مککہ،
سپنینگ تپک نازنین سلطانہ کبلدیم.

پربرخسارہ سپن تپک دلربانی،
کؤرہ بین دپ، مہن دیوانہ کبلدیم.

لینگدین سؤرغہ لی کبلدیم تبوقدہ،
خضر تپک چشمہ حیوانہ کبلدیم.

یوزونگ نینگ ھجریدین جانیمغہ یبتیم،
انینگ اوچون سپنینگ تپک ۵۸۳ جانہ کبلدیم.

ساجینگ چوگانی اوچون مضطرب حال،
باشیمنی گؤی ابتیب چوگانہ کبلدیم. ۵۸۴

قاشینگ یاسین کؤروب عید آیی دور دپ،
قاشینگدہ لطفی دپک قربانہ کبلدیم.

۵۸۳ گ. ق: دپک

۵۸۴ س.س. و ل-د-۲۰۱۲ ۵۵ بو بیت یوق، گ. ق. نسخہ سیدن آیلندی.

166

ھزج مئمن اخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

كېلگىن كە فراقىنگ اۋتىدە قالمدى حاليم،
بو اۋتنى اۋچور وصل ايله، اى اَب زلايم!

جان ايرنيمە يېتىدى و رقييلر ايليكيدين،
سۈزلىشگە لى يۇقتور، نېتە يين، ھيچ مجاليم.

بىر كون كە يىراق توشتوم اۋشل اى يوزونگدين،
ھجران تونى جان صحبتيدىن توتتى مالاليم.

ياردىن، اى رقيب، بىزنى نېگە باشقە توترسېن،
جان بېرسىم ايراقلىك بيله بۇينىنگدە^{۵۸۵} وباليم.

يار اۋلتورە دور لطفى نى و چارەسى يۇقتور،
كۈر كلوك كيشى درمانسىز ابرور توشتى-سە ظالم.

167

ھزج مثنیٰ اُخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

يارب، نې عجب يار جفاكاره يۇلوقتوم،
كۆزى و قاشى جادوى مكاره يۇلوقتوم.

شكرانه غه جان بېرديم اوشول چهره نى كۆرگچ،
حقدين نې تيله ي اؤزگه كه دلداره يۇلوقتوم.

نې طالع ايله مېن تيله يين مهر اول ايدين،^{۵۸۶}
چون بۇيله جفاچى بُت عياره يۇلوقتوم.

ھيچ يېرده قراريم يۇق ايدى، كۇبيده تورديم،^{۵۸۷}
جنتده مقيم اۇلديم و ديداره^{۵۸۸} يۇلوقتوم.

يار ايستر ابديم، اوچرهدى ناگاہ رقيبى،
گلنى تيله ديم، لطفى، ولى خاره يۇلوقتوم.

^{۵۸۶} ابرتايلان ن: ... مهر كه اندين

^{۵۸۷} گ. ق: توردوم

^{۵۸۸} گ. ق، س. س. و ل-د-۲۰۱۲: دلداره

168

ھزج مٹمن اخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

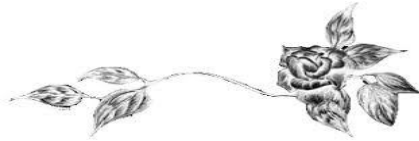
اېزگو^{۵۸۹} تورور اېرته يوزونگه باققه لی فالیم،
بھراق اېرور آلمه سقاقینگ کؤرگه لی حالیم.

زلفینگغه^{۵۹۰} مگر تانگ یېلی حالیمنی اییتکه ی،^{۵۹۱}
چون واقف اېرور، یۇق مېنینگ آنچاغه مجالیم.

یېگنگ اوچینی بیر کؤزومه سورمغه ایستب،
مېن یېگنه کیی بۇلدیم و مشکل بو خیالیم.

کؤزدین تۇکولور یېرگه کؤروب ایرنینگ و تیشینگ،
بغیریم قان اېتیب تاپقانیم اول لعل و لالیم.^{۵۹۲}

لطفی یوزوده اۇلتوروبان کؤز یاشی ایتور:
«یاپیشگوم اېتکینگگه، ای قان تۇککوچی ظالم».^{۵۹۳}

^{۵۸۹} گ.ق.: اېدگو

^{۵۹۰} گ.ق.: زلفونگغه

^{۵۹۱} گ.ق.: اییتکه ی

^{۵۹۲} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: زلالیم

^{۵۹۳} گ.ق.: یاپیشونغوم

169

مضارع مثنى اخرب مكفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

آينى يوزونگگه نسبت ابتر وجه ايله حكيم،
ببر قرص ابرور كه قدرت ابلى ايله مېش دونيم.

جاندور نحيف و كۈنگلوم ابرور اسرو ناتوان،
همدرد دېب الرنى سۈرر هر سحر نسيم.

بیمار ابرور كۈزونگ كه بۇلور رنجه غمزه ده،
نازك كيشى اۈكوش حركت تين بۇلور سقيم.

آى تېك يوزينده آغزى^{۵۹۴} موجه توشوب تورور،
هر قيده كيم قمر اۈله توشگه ي اراده ميم.

هر نېچه كيم قولاقينگه ياقمسه، هجر ايله،
اۈلتورمه لطفى نى، ابرور سۈزى دُر يَتيم.^{۵۹۵}

^{۵۹۴} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: يوزونگده، آغيز

^{۵۹۵} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: ... لطفى نى كه بۇلور...؛ گ. ق: اۈلتورمه لطفى نى كيم ابرور سۈز دُر يَتيم

170

ھزج مثنیٰ سالم:

(مَفَاعِیْلُنْ مَفَاعِیْلُنْ مَفَاعِیْلُنْ مَفَاعِیْلُنْ)

[- - - v | - - - v | - - - v | - - - v]

نېچە نارتېك ینگاقینگدین قیزیل اۇتقە یانر جانیم،
آق آلمە تېك سقاقینگدین سۇررغە یۇق ھیچ امکانیم.

سېن ایتورسن: «نېچوک بۇلور قول اۇز سلطانیغە عاشق؟»
كۆنگول پندییم اېشیتمس ھیچ، نېتە یین، ای بېگیم، جانیم.

كۆزوم خون قیلدی كۆرکلور یوزی بیرلە اۇزین ییغمس،^{۵۹۶}
تۆكولگه ی آخری اندین یبر اوزره سو بېکین قانییم.

دوداغینگ حسرتی دردی جانیم ایرنیمغە یېتکوردی،^{۵۹۷}
اییت^{۵۹۸}، قیلسون كۆزونگ آخر، اۇگون قالمدی درمانیم.

اوزون عمریم اېدی، زلفونگ پریشان ایلهدی آنی،
بلا جانیمغە جمع اېتتی اۇشول عمر پریشانیم.

كۆزوم یاشیغە ایتورمن: «سریغ یوز اوزره از یوری،
ای، آلتون اوزره آسیغیسیز یوگورگن دُر غلتانییم؟».

كۆنگول لطفی کیبی زلفونگ كۆروب توشتی بو سوداغە،
انینگ اول ایشیدور حالی قرا قیغوغە قالغانیم.

^{۵۹۶} س.س. ل-د-۲۰۱۲: ... چون قیلدی، ... سیغمس

^{۵۹۷} گ. ق: تېگوردی

^{۵۹۸} س.س. ل-د-۲۰۱۲: آیت айт

171

رمل مثنیٰ محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

تا اول آی نینگ وادی عشقینده توشتی منزلیم،
دم-به-دم حُسنی کیبی آرتر مہنینگ درد دلیم.

مہن ہواسینده بیراقتین^{۵۹۹} ذرہ تپک آشفته مہن،
اول قویاش یوزلوک ولی بیر ذرہ بؤلمس مایلیم.

ماتیمده برچه کؤک اہلی قرا کییگوسیدور،
چون سہنینگ قان تۆککۆچی کافر کۆزونگدور قاتلیم.

عارضینگ شمعینه عاشق بؤلغہلی پروانہ تپک،
کویمک و سرگشته لیکدین اؤزگہ یؤقتور حاصلیم.

خواہی آی و کونده خواہی سہنہ بؤلسون بو جمال،
چون وصالینگ ابتکینہ توشته ہم یبتمس اہلیم.

^{۵۹۹} س.س. ل-۵-۲۰۱۲: بیلکتین

وصل تدبیرین کیم اېتسون، مېن چو مدھوش اؤلیمیشم، ۶۰۰
اول بورونغیدېک قنى تدبیر و عقل کاملیم. ۶۰۱

کېچتى عمریم لطفی ینگلیغ کورمه یین شادی وصل،
کوییا قیغو بیله ۶۰۲ تخمیر قیلیمیشلر گلیم.

۶۰۰ گ. ق: بؤلیمیشم

۶۰۱ ۵-۶ بیتلر س.س. و ل-د-۲۰۱۲ ده یۇق، گ. ق. نسخه سیدن آلیندی.

۶۰۲ س.س. ل-د-۲۰۱۲: بیلن

172

مجتث مثنى محذوف:

(مفاعِلُنْ فَعْلَاتُنْ مفاعِلُنْ فَعْلُنْ)

[- v v | - v - v | - - v v | - v - v]

شکر دېک آغزینی پسته ۶۰۳ دېدیم، یمن قیلدیم،
اېسیز، آغیز، نې قوروق تهمتې که من قیلدیم.

یوزونگ گلی ھوسی ایچره کۆز یبتر یبرنی،
نظاره قیل که یوره ک قانیدین چمن قیلدیم.

چو مجلسینگده اؤزین شمع در میان کوردی،
تیلین کبسیب انی رسوای انجمن قیلدیم.

کوتر ۶۰۴ نقاب کیم اوچماقدېک اېشیکینگده،
نیازلر بیله ۶۰۵ دیدار اوچون وطن قیلدیم.

کؤنگول بلا ابدی، سېن ظالم ایلگیگه سالدیم،
مېن اول یمان حقیده، کؤر، نې یخشی فن قیلدیم.

۶۰۳ اېرتایلان ن: تېک؛ گ. ق: بسته

۶۰۴ س.س.س. و ل-د-۱۲: کؤروب

۶۰۵ س.س.س. و ل-د-۱۲: بیلن

قولاقینگہ قنی یبتکور گوجی کہ هر سؤزگہ، ۶۰۶
کؤزوم یاشی قطراتین دُرّ عدن قیلدیم.

عدمغه چون مبنی تبکوردی اول آغیز، لطفی،
وجودتین کبچیان ترک ما و من قیلدیم. ۶۰۷

۶۰۶ س.س. ل-د-۱۲:۲۰ سوزگہ

۶۰۷ س.س. ل-د-۱۲:۲۰ وجودیمدین کبچیب ترک ماوا و ما من قیلدیم.

173

رمل مثنى محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

حسنونگه باقن سه بين آر تر مېنينگ حيرانليغييم،
تؤيماق ايسترمن جمالينگدين، زهي نادانليغييم!

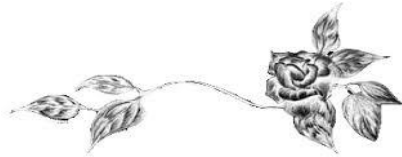
سُنبلينگنى گل اوزه تاغيتمه^{۶۰۸} آشوب اېتگه لى،
تابكى بۇلغەي مونينگدېك بي سر و سامانليغييم.

لعلينگ اؤلتوردى مېنى آل بيرله، اى سلطان حُسن،
قۇي كه، داديمنى آلەي آندين كه اپرور^{۶۰۹} قانليغييم.

بېر يوزونده كېزدورور اول زلف سوداسى مېنى،
كؤر، پريشان روز اوچون سېن مونچه سرگردانليغييم.

بېرمن ايگى دونيى غه مشكين ساچينگ بير تاريني،
چينليغيملكه أنت ايچهي كه يۇقتورور يلغانليغييم.

كعبه وصلينگغه يبتكور لطفى-ي گمراهنى،
حسبه لله كه حددين آشتى سرگردانليغييم.

^{۶۰۸} گ. ق: ترقتمه

^{۶۰۹} س.س و ل-د-۲۰۱۲: اولدور

174

مجتث مثنى محذوف:

(مفاعِلُنْ فَعْلَاتُنْ مفاعِلُنْ فَعْلُنْ)

[- v v | - v - v | - - v v | - v - v]

ايا جفاده بىر آلتون نكار سىم تىم،
 عنایتىنگ يۇقى اسرو جانىمغه تېگدى منىم. ۶۱۰

جفاغه يۇق حد و حسرت اۋتىنه چون ۶۱۱ پايان،
 نېچه گه تېگرو كويىر جان و اۋرتنور بدنيم.

مزارىم اوزره خرامان قيا باقىب اۋتسنگ،
 لحدده ۶۱۲ لاله مېنگىزلىك اۋله مېنىنگ كفىم.

يوزونگ نىنگ آيى هوا سىنده آه ايله همراه،
 فللكه يېنگوسى بىر كون بو جان ممتحنىم.

سېنىنگ بو غمزه اۋقىنگ نىنگ حرىر يدور فولاد،
 قياس قىلغىن انكه سىنده دور مېنىنگ مچنىم.

۶۱۰ گ. ق: مېنىم

۶۱۱ گ. ق. نسخه سىده «چون» سۆزى توشىب قالگن.

۶۱۲ گ. ق: لحدته lahidte

يوز آلتون اېتتى و اوستيده يورگوتوب سيماب،
نې گۈنە تا منگە بېرگەى ھنوز سيم تنييم. ۶۱۳

چو ۶۱۴ لطفی قانینی تۈكسه قۈيونگ اېشيكينده،
كه حشر چاغی غلط بۈلمسون مېنينگ وطنيم.

۶۱۳ ۵-۶ بيتلر س.س. و ل-د-۲۰۱۲ دە يۇق، گ.ق. نسخه سېدن كۈچيريلدى. مچن (ع): قلقان، سپر

معناسيده.

۶۱۴ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: بو

175

هزج مثنیٰ اخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولٌ مَّفَاعِيلٌ مَّفَاعِيلٌ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

الْمِنَّةُ لِلَّهِ كَمَا يَأْتِيهِ يَارَهُ سَتَّشْتِيْمُ،

اول قامت طوبا، یوزی گلناره ستشتیم.

باشتین^{۶۱۵}ینه اقبال چمنلاری^{۶۱۶} کؤکردی،

مېن بلبل آشفته چو گلزاره ستشتیم.

انداق که دعا بیرله مسیح آشتی فلککه،

دلبر ایشیکیکه مېن بیچاره ستشتیم.

یوز شکرکه عمر آنچه وفا قیلدی، عزیزیم،

کیم سېن کیبی دلدار وفاداره ستشتیم.

لطفی دل و دین نقدیدین انده طمع اوزدی،

کیم کۆزی قرا سېن کیبی عیاره ستشتیم.

^{۶۱۵} گ. ق: باشدین

^{۶۱۶} بو سؤزده کؤپلیک قوشیمچه سی بؤلگن «-لر» نی، شعرنینگ وزنی تقاضاسی بیلن قدیمگیلردېک

«-لار» شکلیده یازدیک. - لیب

176

ھزج مثنیٰ اخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

ھسنونگنە باقیب، آھ دېگومدور دغی اۋلگوم،
سېن سېن منگە دلخواھ دېگومدور دغی اۋلگوم.

نېچە ياشورەى دردیمی، چون اۋلگەلى^{۱۷} ېېتتیم،
بۇلمس موسېن آگاھ دېگومدور دغی اۋلگوم.

اول قَدّ و آغیز رمزینی مونداق کە کۆررەپن،
تا قیسی نفس، آھ، دېگومدور دغی اۋلگوم.

آخر دمیدە ھر کیشی کۈنگلیندە کین ایتور،
مېن ھم سېنگە ناگاھ دېگومدور دغی اۋلگوم.

دیدارینگە موقوفدور ایرنیمگە کېلیب جان،
کۆرسەم سېنى، الله، دېگومدور دغی اۋلگوم.

ھر کیم دېسە عاشق مېن انگە، گرچە خطر دور،
باشتین کېچیب، ای ماھ، دېگومدور دغی اۋلگوم.

لطفی اۋلرین خیل خیالینگ تابوغیندە،
گر یۇللوک و بیر آھ، دېگومدور دغی اۋلگوم.

^{۱۷}س. س. و ل-د-۲۰۱۲: دردیمنی، اۋلگنی؛ گ. ق: دردینی

177

ھزج مثنیٰ اءرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

دېدینگ که: «باقاییم سنگه»- لطف ایله باق، آییم،
اول وعده وفاسیغه، بېگیم، نیچه باقاییم؟

چۇلپان كۇزونگ اول دم كه قيا باقسه اۇلمېن،
اینانمه سنگ، اۇز فتنه كۇزونگ بیرله باق، آییم.

لعلینگ غمیدین ایگی كۇزوم قان بیله تۇلدى،
آغزینگ ھوسى ۶۱۸ بیرله فنا بۇلدى بقاییم.

شطرنج جمال آى كه خوبلردین اوتوبتور،
راضى دورور اول ایگی رُخونگ ۶۱۹ بیرله بقاییم.

تا لطفی قیلور جادو كۇزونگ وصفینی تقریر،
آندین آله دور ساحرِ بابل سبق، آییم.

۶۱۸ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: ھواسی

۶۱۹ س. س. ق، س. س. و ل-د-۲۰۱۲: كۇزونگ

178

مجتث مثنیٰ محذوف:

(مَفَاعِلُنْ فَعْلَانُنْ مَفَاعِلُنْ فَعْلُنْ)

[- v v | - v - v | - - v v | - v - v]

قرا مہنگ ال اہنگ اوزہ قویماق ال اہمیش بیلدیم،
تمتے اندین ایلینماق^{۶۲۰} محال اہمیش بیلدیم.

امید اہردی بیرار کونگلکی^{۶۲۱} یینگین توتسم،
مہنینگ باشیمده بو مشکل خیال اہمیش بیلدیم.

صحیح تنغه نپدین بؤلدی ضعف تضعیفی،
بو سؤزده خطیدین آنینگ مثال اہمیش، بیلدیم.

باشیمنی گوی اہتیب آئینده زلف چوگانینگ،
بو یبرده باشقه ینہ اؤزگہ ال اہمیش بیلدیم.

ازلده عاشق و معشوق جسم و جان اہرمیش،
بو کون بہانہ تبک اول زلف و خال اہمیش بیلدیم.

یاروتتی عشق چراغینی شمع و پروانہ،
حدیث بلبل و گل قیل و قال اہمیش بیلدیم.

چہ جای آب روان کیم سنینگ سؤزونگ، لطفی،
بو عشق تشنہ لریگہ زلال اہمیش بیلدیم.

^{۶۲۰} گ. ق: آلینماق

^{۶۲۱} س. س. و ل-د-۲۰۱۲: کونگلکین

179

ھزج مسدس اخرب مقبوض محذوف:

(مفعول مَفَاعِلُنْ فَعُولُنْ)

[- - v | - v - v | v - -]

خوش کېلدينگ، ايا خجسته شاهيم، ۶۲۲
ای شام و سحرده مهر و ماهيم.

گر کورمسې اپردی ای یوزونگنی،
کويدورگه ی اېدی فلکنی اھيم.

سېومکليگينگيزدين اوزگه يۇقتور،
ای جان جهان ۶۲۳، مېنينگ گناھيم.

بۇلدى تيله کيم روا هم اول دم،
کيم قاشينگيز اولدى قبله گاهيم.

توپراق کيبي بۇلدوم اېشيكيدە،
دنياده يېتر بو قدر و جاهيم.

۶۲۲ بو غزل هم گ. ق. نسخه سيدن آليندی.

۶۲۳ گ. ق: جان و جهان

180

رمل مٹمن محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

ای بېگیم، بیلمان تابوقده تا نی تقصیر ایله دیم،
فکر اپتیب تا پمان که نبتیم یا نی تقصیر ایله دیم.

وہ، نی بۆلدى کیم عنایت کؤز بدین سال دینگ مېنى،
غم مېنى اۆلتوردى واویلا، نی تقصیر ایله دیم.

سيز هم اول شاه جهان سيز، مېن هم اول مونگلوک گدا،
التفات اولغى تېک يۇق تا نی تقصیر ایله دیم.

غافل اۆلدوم سيز دین اۆز گه نینگ مو آتین آته دیم،
يازوغيم معلوم اېمس آيا ۶۲۴ نی تقصیر ایله دیم.

قان يوتر مېن کیم قیان باردی بورونغى التفات،
ترک احسان ایله دینگ عمدا نی تقصیر ایله دیم.

بیزنی توپراق دین کؤتاریب چون اۆزونگ قیل دینگ عزیز،
قیلمه حالا بی گنه رُسوا، نی تقصیر ایله دیم.

لطفی نی چون اؤگره تیب تور سيز نواز شلر بيله،
قیل خدا اوچون بیرار پروا، نی تقصیر ایله دیم.

۶۲۴ گ. ق: آيا eyā؛ بو غزل هم انه شو نسخه دن آلیندی.

«ن» ردیفی

181

ہزج مثنویٰ اخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

لعینگی دہدیم: دُرَجِ دُرَّرِ^{۶۲۵} سؤز کبلیشیدین،
آغزینگنی دغی تُنگ شکر سؤز کبلیشیدین.

اول نقطہ موہوم نینگ اثباتی اوچون عقل،
رمزی^{۶۲۶} دہدی چون تاپتی خبر، سؤز کبلیشیدین.

ایر نینگ کہ قلم تیلینی شیرینلیگی یاردی،
شکر^{۶۲۷} دہدیم آندین کہ ثمر، سؤز کبلیشیدین.

شیرین کبلور آغزینگ سؤزی، عیب اپتمہ، اگر مہن،
آغزینگنی دہدیم قند و شکر سؤز کبلیشیدین.^{۶۲۸}

^{۶۲۵} گ. ق: دورو

^{۶۲۶} س.س. ل-د-۲۰۱۲ و.گ.ک: رمزا

^{۶۲۷} یونیورسیتہ، گ. ق: شیرین

^{۶۲۸} - اوشبو بیت گ. ق. نسخہ سیدہ (۵۲۴-بیت) فردلر جملہ سیدہ ہم کبلیتیریلگن، عین زمانہ اوشبو

۴-بیت یونیورسیتہ، س.س. و ل-د-۲۰۱۲ دە اوچرہ مہیدی.

ياز غورمه، يۇق آغزىنگنى اگر ذره دېميشمېن،
مېن ايتتيم اېكىن انى مگر، سۇز كېلىشىدىن.

لطفى سۇزى دۇردېك كېلور اول تيش صفتينده،
طبعينى دېديم بحر گهر، سۇز كېلىشىدىن.

182

ھزج مٹمن اڅرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

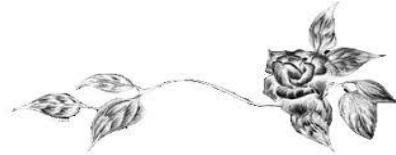
ای آدمیلر جانی، پریغہ نی بؤلورسن؟
بو جسم ایله گلبرگ تریغہ نی بؤلورسن؟

سېندین منگہ نظارہ تبگر، اول دغی گہ گاہ،
سېن چرخ فلک نینگ قمریغہ نی بؤلورسن؟

رفتار ایله بیر یولی مونیگدېک داغی اؤخشش،
ای سرو سہی، کبک دریغہ نی بؤلورسن؟

یوسف کیبی شیرین دورور اسرو حرکاتینگ،
سېن مصر نبات و شکر یغہ نی بؤلورسن؟

سېندېک صنمی^{۶۲۹} کورمدی لطفی چغتای دە،
چین سؤیله ختا خۇبلریغہ نی بؤلورسن؟

183

ہزج مثنوی اخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

اول آی کیم انینگ مہریدہ^{۶۳۰} مشہور جہان من،
افسوس کہ بیلمس کہ نی چاغلیق^{۶۳۱} نگران من.

فریادیمہ بخت اویغانیب، ای وای کہ بیتمس،
ہر نیچہ کہ مین باشتین آیاق آہ و فغان من.

شگر دوداغینگدین منگہ حسرت تبگر، آنجاق،
شیرین مگر اول بؤلدی و فرہاد زمان من.

دلدار جفا اوستیدہ و مین قانی تؤلغان،^{۶۳۲}
کؤز یاشی کیبی کویدہ ہر لحظہ روان من.^{۶۳۳}

سنبل ساچینی کؤرگہ لی گلدبک یوزی اوزرہ،
سوسن بیگین اوصافی بیلہ رطب لسان من.

^{۶۳۰} یونیورسیتہ ن. و گ. ق: عشقیدہ

^{۶۳۱} یونیورسیتہ ن. و گ. ق: چاغلیغ

^{۶۳۲} گ. ق.: ... قانی توتولغان

^{۶۳۳} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: کویدہ کیم آب روان مین؛ یونیورسیتہ: ایان روان مین

كۈنگلوم كېتەمس ھر نېچە كېم كۈرسە جفانى،
بو صبر و تحمّل بىلە بىلمن كە نې جان من.

عاشق نېگە بۇلدونگ دېمە لطفى غە، يوزونگ كۈر،
بو وجە عيان بىرلە نې محتاج بيان من.

184

ہزج مٹمن اُخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

ای تورک پریوش، نی عجب جان یتیلیب سببن،
دولت چمنیندہ گل خندان یتیلیب سببن۔

بوی چبکتینگ و آفاق ایچیدہ قویتی قیامت،
ہی ہی، نی بلا سرو خرامان یتیلیب سببن۔

عقلیندین آزر مصر ایلیدبک، کیم سببنی کورسہ،
بو دورده سببن یوسف کنعان یتیلیب سببن۔

اظہار تجلی قیلور اول چہرہ صفاسی،
سببن آینه آیت رحمان یتیلیب سببن۔

حسن اہلی اگر بولسہ سببنگہ قول، عجب ابرمس،
کیم خوبلیق اقلیمیدہ سلطان یتیلیب سببن۔^{۶۳۴}

ہم روح مصورسببن و ہم روح^{۶۳۵} مجسم،
بو لطف ایلہ سببن فتنہ دوران یتیلیب سببن۔

^{۶۳۴} بو بیت یونیورسیتہ نسخہ سیدہ یوق۔

^{۶۳۵} س. س. و ل-د-۲۰۱۲: عقل

سال سایہ مہیننگ باشیمہ، ای رشک صنوبر،
کیم غیرتِ طوبا داغی رضوان بیتلیب سہن۔

لطفی سوزی نینگ لطفینہ طبعینگ بیتر، آنجاق،
احسنت کہ محبوب سخندان بیتلیب سہن!

185

ھزج مثنیٰ اخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولٌ مَّفَاعِيلٌ مَّفَاعِيلٌ فَعُولُنْ)

[-- v | v -- v | v -- v | v --]

يارب، نې بلا سرو سمن بر يبتيليب سېن،
قان قيلغوچى بير شوخ ستمگر يبتيليب سېن.

آى كؤز توتر ابرديم سېنى، خورشيد بؤلوب سېن،
خورشيد نېدور، روح مصور يبتيليب سېن.

وصف اېتسه كيشى يوز كؤره دور دېب ساغينور سېن،^{۶۳۶}
كؤز گوده اؤزونگ باق كه نې دلبر يبتيليب سېن.

چنتدهغى^{۶۳۷} نسرين گلى نينگ شاخى مېنگيزليك،
سېن تازە و رعنا دغى نوبر يبتيليب سېن.

دريابله غيل اوشبو گدا كعبه كؤنگلين،
چون حُسنده سېن اسرو توانگر يبتيليب سېن.

^{۶۳۶} س. س. و ل-د-۲۰۱۲: ساغينور سېن

^{۶۳۷} گ. ق. س. س. و ل-د-۲۰۱۲: چنتدهكى

تا قیسی سعادتلیق اوچون حق سېنی اسرر،
ای میوه شیرین که چو شگر یتیلیب سېن.

لطفی سۆزی^{۶۳۸} ماهیتینی روشن اییت^{۶۳۹} کیم،
سېن دور قمر ایچره سخنور یتیلیب سېن.

^{۶۳۸} یونیورسیتته ن.دن باشقه برچه نسخه لرده «یوزی» کپلگن، اما ایگینچی مصرعدن معلوم که

«سۆزی» تۇغریدیر (لیب).

^{۶۳۹} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: ابْتیب

186

ھزج مثنیٰ اُخرب:

(مَفْعُولٌ مَّفَاعِيْلُنْ مَفْعُولٌ مَّفَاعِيْلُنْ)

[- - - v | v - - | - - - v | v - -]

ای حُسن و جمال اھلی خادمِ لر و سلطانِ سن،
انسانِ صفتی بیرلہ، سببِ صورتِ رحمانِ سن.

گلبرگِ توتور تۇنینگ بیللمہی انی تن دېرلر،
تن نې تیلہسون سببندین^{۶۴۰}، سببِ باشتین آیاق جانِ سن.

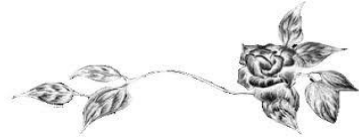
حسن ایچرہ شریکینگ یۇق، یوز حجتِ روشندور،
اول دعوی وحدتقہ، بو وجہ ایلہ برھانِ سن.

قانم نچہ کیم باقسم حسنونگگہ سببینگ^{۶۴۱}، باللہ،
سوتبک ایچہیین دېرمن کیم چشمہ حیوانِ سن.

اول یوز و جبین بۇلدی، آشوب جھان بۇلدی،
بو قاش دغی کۇز بیرلہ سرفتنہ دورانِ سن.

کویوردی تجلی دین عالمی سببینگ حسنونگ،
معنی بیلہ حق نوری، صورت بیلہ خود جانِ سن.^{۶۴۲}

برقعنی کۇتر، لطفی یوزونگنی کۇروب اۇلسون،
حسرت بیلہ اۇرتندی، قیل ایشینی بیر یانِ سن.

^{۶۴۰} یونیورسیتہ ن. و گ. ق: سبندہ

^{۶۴۱} یونیورسیتہ ن. و گ. ق: حسنونگگہ، سبب

^{۶۴۲} ۶-۵ بیتلر یونیورسیتہ نسخہ سبندہ اوچرہمہ یدی.

187

رمل مٹمن محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

آی یوزونگ نینگ حسنی کیم، روح انگلہ مس کیفیتین،
قیلدی اثبات احسن التقویہ نینگ ماہیتین۔

عارض و لعلینگ منگہ آرتوردی سودا زحمتی،
وہ کہ بختیم اؤزگہ قیلدی گل شکر خاصیتین۔

بچہ کیم باردور قمر دوریندہ یوز مینگ تفرقہ،
کوردوم اول ۶۴۳ زلفونگدہ مین چیندین کونگول جمعیتین۔

آی قوتانلب ۶۴۴ عجز اوچون بؤلدی حصارى تون کبچہ،
توتتی حسونگگہ ۶۴۵ مسلم دئی نینگ ناحیتین۔ ۶۴۶

جان ازلدین ۶۴۷ کبلدی عشقینگ بادہ سیندین ببخبر،
بو قدح دین توتمه غان بیلمس اینینگ کیفیتین۔

۶۴۳ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: اوش

۶۴۴ گ.ق: قوتانلب

۶۴۵ گ.ق: حسونگگہ

۶۴۶ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: ماہیتین

۶۴۷ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: اجدین

چون تپاول اېردی مجموع اېلگه زلفونگ نیتى،
توشتى يوزونگدين ۶۴۸ قرايب، کور پريشان نيتين.

دنیى نینگ زيبالريدين سيزگه قول بولغان اوچون،
بيلدیلر اهل بصارت لطفی نینگ اهلیتین.

188

رجز مٹمن سالم:

مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ

[- v - - | - v - - | - v - - | - v - -]

ای عارضی برگ گل و ای قامتی سرو چمن،
روشن سپیننگ یوزونگ بېگین تاپمہدی بیر شمع انجمن.

یوز اوزره زلفونگنی سالیب بستانده یوروسنگ بیرار،
سنبل مېنگیزلیک تۇلغانور، اؤز- اؤزیگه^{۶۴۹} ورد و سمن.

لعلینگ کیم اول خاتم دورور انگشتری تېک^{۶۵۰} آغزینگه،
آنینگ کیبی یخشی عقیق عمرینده کؤرمدی یمن.^{۶۵۱}

کؤنگلوم تیلر جان نقدینی صرف اپتسه یوزونگ و جهینه،
بو وجه، من کل الوجوه، کؤردوم ابرور وجه حسن.

سؤردوم لیبنگدین: «یوز بلا جانیمغه سالغان کیم ابرور؟»^{۶۵۲}
سېگریدی الیننگده^{۶۵۳} قاشینگ، یعنی: «اول ایش^{۶۵۴} قیلغوچی من»

^{۶۴۹} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: اؤز اؤزیچه

^{۶۵۰} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: انگشترین تېک

^{۶۵۱} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: کؤرمدی عمریده

^{۶۵۲} ابرتایلان ن.: کیم تیبو

^{۶۵۳} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: آلینگده؛ گ.ق: سېگریدی

^{۶۵۴} س.س. و ل-د-۲۰۱۲ ده «اولش улаш شکلیده یازیلگن.

غمزه بيله ايتور كۆزونگ، ای ۶۵۵، ابگری اۆلتور، سؤيله راست؟
سېندین اوگون کیمدور کیم اول بیلغه ی بو صنعت یا بو فن؟ ۶۵۶

بو لطفی کۆنگلی آرزولر زلفونگ جوارینده اؤرون، ۶۵۷،
هر نېچه اول کفر اېلیدور، ایماندين اول حُبّ الوطن.

۶۵۵ گ. ق: هی

۶۵۶ گ. ق: سېندین اوگون کیمدور کیم اول بیلگه ی بو صنعتته بو فن؟

۶۵۷ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: اؤرین

189

رمل مٹمن مخبون محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَعِلَاتُنْ فَعِلَاتُنْ فَعِلَاتُنْ فَعِلَاتُنْ)

[- v v | - - v v | - - v v | - - v -]

ای، کۈنگول بختی قرا زلف پریشانیگ اوچون،
جانیم آرامسیز اول نرگس فتانینگ اوچون.

شیوہ دین باشقہ جمالینگدہ ۶۵۸ کۈروب مېن ۶۵۹ آنې،
عقل دیوانہ و جان والہ ابرور انینگ اوچون.

قاش و کۈزونگدین ابرور چین و ختا زیر و زبر،
ھند اېلی سلسلہ دە جعد پریشانیگ اوچون.

باش آچر طوبی و شمشاد و چنار اېل کۈتۈرور،
کیم اوزون یاش تیلہ گہی سرو خرامانینگ اوچون.

«تۈکمہ قانیمنی تبسم بیلہ»- لعلینگہ دېدیم:
کولوب ایتور: «مېنی کیم سۈرغوسیدور قانینگ اوچون؟»

کۈرمہ گننی مېنگہ کۈرگوزدی دوداغینگ کولری،
سالدی یۇق قیغوغہ، یعنی شکرستانینگ اوچون.

کۈپ جفا قیلہ، ستمغہ دغی انصاف کېرہک،
لطفی نینگ کۈنگلین ألیب خیر اېتہ کۈر جانینگ اوچون.

۶۵۸ گ. ق: جمالینگدین

۶۵۹ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: کۈروب دور من

190

مضارع مثنى اءرب مكفوف محذوف:
(مَفْعُولُ فَاعِلَاتُ مَفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

تا كۈنگلوم اوردى دم يوزونگ آيى ھواسيدين،
ھر صبحدم ياروقلوق آلور كون صفاسيدين.

ببر دم نبات نينگ باشيدين كېتمەدى ييغاچ،
تا بۇلمدى تمام سو ۶۶۰ ايرنينگ حياسيدين.

ھيچ كيم جهانده كۈرمىدى اۇق-يانى قپ-قرا،
حيرتتە دورمېن اول كۈز و قاشينگ قراسيدين.

قالسىم بلاغه كۈنگلوم اېلىندين غريب اېمس،
كيم جان سلامت اېلتتى كۈنگول نينگ بلاسيدين.

ھر نېچە حۈسن كشورى نينگ پادشاھى سېن،
انديشه قيل بو لطفى گدانينگ دعاسيدين.

191

ہزج مسدس محذوف:

(مَفَاعِيلُنْ مَفَاعِيلُنْ فَعُولُنْ)

[- - v | - - - v | - - - v]

قد و اغزینگہ باقسم ۶۶۱، آہ دہرمن،
سہنی کورگن ۶۶۲ سہیین، «اللہ» دہرمن.

تیلر کونگلوہ سہنی عالمده و بس،
بو نسبت تین سہنی دلخواہ دہرمن.

مہنینگ حدیم اہمس کیم ایستہسم وصل،
«کوز اوچی برلہ باقی گہگاہ» دہرمن.

قصور طبعدین دہرمن سہنی سرو،
اہرور اول ناروا، بیہراہ ۶۶۳ دہرمن.

اہتاکینگہ کیشی نینگ اہلکی یبتمس،
سہنی بو وجہ ایلہ مہن ماہ دہرمن.

۶۶۱ گ. ق: باقیب

۶۶۲ گ. ق: باققن

۶۶۳ س.س، ل-د-۲۰۱۲ و گ. ک: بیر آہ

سېنينگ قدينگ بيله نازك يورورده،
اېرور اوزگه نيمه همراه دېرمن.

جمالينگ لطفی سۇزین قیلدی رنگین،
سېنی حُسنونگه ۶۶۴ «شىء لله» دېرمن.

192

ھزج مسدس محذوف:

(مَفَاعِيْلُنْ مَفَاعِيْلُنْ فَعُوْلُنْ)

[- - v | - - - v | - - - v]

لطاقت قبلہ سی عالمده سپن سپن،
پری یوزلوک بنی آدمده سپن سپن.

کۆرونورسپن سپن- اۇق، کۆزومده و بس،
بلی، یلغوز ھمین عالمده سپن سپن.

مسیح و خضر ابدی دم بیرله جانبخش،
الر اول دمده و بو دمده سپن سپن.

قراقچی بۆلمه سنگ، ای یار کۆزی،
نعو پیوسته هر بیر خمده سپن سپن.

کنارین لطفی تاپماقلیک محال اول،
مونینگدېک کییم محیط غمده سپن سپن.

193

ھزج مسدس محذوف:

(مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ فَعُولُنْ)

[- - v | - - - v | - - - v]

ايا دلبر، وفا قيلمس موسېن سېن،
بو دردېمگه دوا قيلمس موسېن سېن؟

قيليج بيرله، جدا بۇلغونچه^{۶۶۵} مېندين،
باشيم تندين جدا قيلمس موسېن سېن؟

اگر مهر و وفانی حيف کورسنگ،
بیرار جور و جفا قيلمس موسېن سېن؟

ياقيلدی شوق اوتينده جانيم اېمدی،
قيلورسېن رحم، يا قيلمس موسېن سېن؟

يازوقسيز بندهدين گر قالدی کونگولونگ،
خدای اوچون صفا قيلمس موسېن سېن؟

روا مونداق کوررسېن سېن سيز اولسم،
تيلکيمنی روا قيلمس موسېن سېن؟

ايلیک گر توتمه سنگ لطفی قولونگنه،
بیراقدین مرحبا قيلمس موسېن سېن؟

۶۶۵ گ. ق: بۇلغينچه

194

ھزج مسدس محذوف:

(مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ فَعُولُنْ)

[-- v | --- v | --- v]

مېنى آغزىنگ اوچون شيدا قىليب سن،
مىنگە يۇق قىغونى پيدا قىليب سن.

سېنىنگ يايىنگىنى ھىچ تار تە آلمس،
مونىنگ تېك ۶۶۶ كىم قاشىنگىنى يا قىليب سن.

يدا قىلغان كىبى كۇز جادوسىندىن،
ياشىم نىنگ ۶۶۷ يامغورون دريا قىليب سن.

كېرىب كۇزدىن كۇنگولگە آنى تار تىب،
الف تېك ۶۶۸ جان ايچىندە جا قىليب سن. ۶۶۹

يوزونگىنى آى دېدىم، استغفر الله،
مگر عقلىمنى سېن يىغما قىليب سن.

۶۶۶ اپر تايلان ن: مونىنگ دېك؛ گ. ق: مونونگ تېك

۶۶۷ س.س. و ل-د-۱۲: ۲۰: كۇزوم نىنگ

۶۶۸ اپر تايلان ن: الف دېك

۶۶۹ گ. ق: چاقىليب سن

وفا قیلماقغه قۇیمس چون سېنی حُسن،
جفا بیرله مېنی رسوا قیلیب سن.

تۆکر غمزەنگ دمام لطفی قانین،
مگر کۆز اوچیدین ایما قیلیب سن.

195

ھزج مثنیٰ سالم:

(مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ)

[--- v | --- v | --- v | --- v]

سېپىنگ ^{۶۷۰} اۋتلوغ كۈزونگ سحرى مېنى كويدوردى سودادين،
قاشىنگ هم اېگرىلىك بىرلە تۈز اېتتى ^{۶۷۱} عمر بنيادين.

بيلورموسېن كە كون توشته، نې اوچون سېردىن قالدى؟
يوزونگنى كۈردى سرغاريب، ايليكدين باردى صفرادين.

حبشدين اۋلجە توشگندور قرا تمغاليق آى سىزگە،
دليل روشن اوش ظاهر تانورلر برچە تمغادين.

قاشىنك نونى اوچون اۋينر كۈزوم ياش ايچرە الماھى، ^{۶۷۲}
عجب طفلى كە ايمنمس مونىنگ تېك موج دريادين.

چو باقسنگ كۈز گوگە اول دم مگر حاليمنى بيلغە يسېن،
كىشى تا بۇلمسە عاشق، نې بيلگەى حال ^{۶۷۳} شيدادين.

^{۶۷۰} يونيورسېتە ن: سنى، «سحرى» سۈزى هم توشىب قالگن.

^{۶۷۱} يونيورسېتە ن: توزاتى

^{۶۷۲} يونيورسېتە ن: الماھى؛ س.س و ل-د-۲۰۱۲: الماسى

^{۶۷۳} يونيورسېتە ن: جان

یوزونگدین لالہ رنگ ابلتیب اویالیب شہرگہ کیرمس،
انینگ بۋینین کیشی باغلب کبتیرمغونچہ ۶۷۴ صحرادین.

قیل اوچی ببلینگہ لطفی اہلی یتمس، چیقر جانی،
روا توتمه که یوق یپردہ بو قول اۋلگہی تمنا دین.

196

ھزج مثنیٰ اخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولٌ مَّفَاعِيلٌ مَّفَاعِيلٌ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

ای طرفه پری، آدمی نینگ جانی مودورسپن؟
یا ایگی یاروغ^{۶۷۵} کۈزلی انسانی مودورسپن؟

باقسم باش- آباق جسمینگ ابرور محض لطافت،
یا سپن ملک علوی روحانی مودورسپن؟

یا جادوموسپن کیم^{۶۷۶} کۈنگول آلدینگ اوقیب افسون؟
بو یوز ایله یا آیت ربانی مودورسپن؟

یا لطف و ظرافت بیله یوغریلدی مو ذاتینگ؟
یا خُلق و کرم معدنی و کانی مودورسپن؟

لطفی سنگه قول بۇلدى، ایا حُسن اېلى شاهی،
یا برچه خلائق شھی، سلطانی مودورسپن^{۶۷۷}؟

^{۶۷۵} گ. ق: یاروق

^{۶۷۶} گ. ق: یا جادومودور کیم...

^{۶۷۷} س.س. و ل-د-۲۰۱۲ دە سۇراق قۇشیمچهسى برچه مصرعلرده «می» شکلیده، ردیفده گی ایگینچی ضمیری هم «سن» شکلیده کیلگن.

197

رمل مثنى محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

دلبرا، سېندورمه عهد و يانمه غيل ميثاقدين،
پردهده توتمه يوزونگنى عاشق مشتاقدين.

حُسن دورينده جفادين اوزگه يۇقتور صنعتينگ،
خلقدين يۇق فكرينگ، ايمنمس موسبن خلاقدين؟

بیر نفس معشوق ايله عاشقنى قويمس شادمان،
نې تيلر، يارب، سپهر كينهور عشاقدين؟

انده كيم، محراب قاشينگ توزدى معمار قضا،
كۈنگلوميز قنديلىنى ابلتتى و استى طاقدين.

اول سېنينگ كافور ينگليق عارضينگنى آى دېگن، ۶۷۸
جاهلى كيم ۶۷۹ ايلغه مس ۶۸۰ بۇلسه قرانى آقدين.

۶۷۸ س.س. ل-د-۲۰۱۲ و گ. ق: دېگه ی

۶۷۹ اېرتايلان ن. و گ. ق: اول كه هرگز ايلغه مس بۇلسه قرانى آقدين

۶۸۰ يونيورسپته ن: ايلغه مس

لاف اورور زلفونگ بیلہ مُشک، اصلیدہ باردور خطا،
ہر کیشی نینگ اصلینی بیلسہ بُولور اخلاقدین۔

تا یوزونگ نینگ وصفینی لطفی بیتیدی، ۶۸۱ دفتری –
بُولدی رنگین و نسیم گل کبلور اوراقدین۔

198

رمل مٹمن مخبون محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَعِلَاتُنْ فَعِلَاتُنْ فَعِلَاتُنْ فَعِلَاتُنْ)

[- v v | - - v v | - - v v | - - v -]

ای، کونگول مملکتین عشوہ بیلہ آغان سببن،
عقل و جان عالمیغہ عشق اوتینی سالغان سببن.

جان بیلہ برچہ جہاندور تیریک، ای جان جہان،
اؤلتورورسن مہنی هر دم، نی عجایب جان سببن.

دم عیسیٰ کہ بپرور اپردی شفا خستہ لره،
بو دم ایرنینگده دورور، دردیمہ قیل درمان سببن.

غمزہ غہ ۶۸۲ وعدہ قیلیب، قیلمدینگ، ای شوخ، وفا،
چین سببنی وصف ابته یین، باشتین آیاق یلغان سببن.

ایتینگ او یغاندی آہیمدین باشیدین اہورولدوم، ۶۸۳
عفو اہتیب آیتتی: «نبتہی عاشق سرگردان سببن».

جان و دل شہرینی بوزسنگ، بوز و خواه یغما قیل،
ملک نینگ دولتی دور اوشبو کہ سببن سلطان سببن.

کؤز گوگہ باقمہ کہ یوزونگنی کؤروبان ناگاہ،
لطفی دپک بؤلغمہ سببن بی خبر و حیران سببن.

۶۸۲ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: غمزہ گہ

۶۸۳ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: اؤیرولدیم

199

مضارع مثنى اءرب:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتْنِ مَفْعُولُ فَاعِلَاتْنِ)

[-- v - | v - - | - - v - | v - -]

اول غمزه دين اۇق آتمه، آنسىز بلا قىلورسېن،
حسنونگ بيله جهاننى چون مبتلا قىلورسېن.

نېچه وفاغه وعده قىلغه يسېن، اى جفاچى،
سېن عمرسېن كىشىگه، هرگز وفا قىلورسېن.

ايشيم اۇتر دوادين، تېنگرى اوچون، طبييم،
كېلگين^{۶۸۴}، بو درد دلگه گر بير دوا قىلورسېن.

مءراب قاشى سارى زنهءار باقمه، زاهد،
ويران^{۶۸۵} بۇلور نمازىنگ، برچه قضا قىلورسېن.

اى كۇز، يوزونى^{۶۸۶} كۇردونگ، ياشىنگ نغو تۇكرسېن،
كېچكن فراق اېلىندىن نى ماجرا قىلورسېن؟

^{۶۸۴} يونيورسېته ن، س.س. و ل-د-۲۰۱۲: كېلگيل

^{۶۸۵} يونيورسېته ن، اېرتايلان و گ. ق: حيران بۇلىب

^{۶۸۶} اېرتايلان ن: يوزىنى

کویگن کۈنگولده ھر دم مھرینگ بۇلور زیاده،
تون- کون اگرچه بیزگه جور و جفا قیلورسپن.

یۇقتور عجب گر ^{۶۸۷}آلدینگ بیچاره لطفی کۈنگلین،
حسنونگ بیله چو یوز مینگ شەنی گدا قیلورسپن.

^{۶۸۷} یونیورسیتە ن. و گ. ق: ... که آلدینگ

200

ھزج مثنیٰ اخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[-- v | v -- v | v -- v | v --]

كۆز قان ساچر ایرنېنگنى كۆروب دم-به-دم ، ای جان ،
آغزېنگنى تېلب تايمه يو بۆلدوم عدم، ای جان.

كۆزونگ بېله قدينگنى كۆروب «نرگس و شمشاد»،
دېگن كيشيده نې بصر و نې قدم، ای جان.

نېچه تېله دېنگ قیده تورور دېب رقييمنى،^{۶۸۸}
نې بۇلغەی اېشېكىنگده بېر ایت بۇلسە كم، ای جان؟

كېم قېلمسە خېنگنى كۆروب حُسنونگه اقرار،
ھجران قېلىچى بۇيىنى قېلسون قلم، ای جان.

قد و ساچ و آغزېنگ غمېدېن، آه كه قالدی
مجروح كۆنگوللرده^{۶۸۹} نشان الم، ای جان.

^{۶۸۸} اېرتايان ن. و گ. ق: رقييمنى

^{۶۸۹} گ. ق: كۆنگوللرگه

«سېن غم يېمه عشقېمدە» دېدېنگ کيم، سۇنگک اۇلدوم،
نېچە يېمەسک ۶۹۰ قېغونى، يېر بېزنى غم، اى جان. ۶۹۱

كۇپ لطفى نى قۇرقوتمه تۇكرمن دېيو قانين،
تۇكسنگ سنگه مينگ قتله حلال اوشبو دم، اى جان.

۶۹۰ س.س. ول-د-۲۰۱۲: يېمەسنگ

۶۹۱ يونيورسېته ن.: گر كۇپ يېدوك قېغونى سېزگه نې غم، اى جان!

201

رمل مٹمن محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

ای جفا دین بیر زمان کۈنگلی پشیمان بۆلمه‌غان،
قاتی بغرینگ ذرہ بی قیغوم بیله قان بۆلمه‌غان.^{۶۹۲}

باش- آیاق یلغان ابرور عشق آغریغیندین اورسه دم،
بیر مېنینگدېک سرغریب^{۶۹۳} یوزی یرا قان بۆلمه‌غان.

مدعی کۈرمک تیلر کولگنده تیشینگ گوهرین،
کۈرمس اول دُر بیغله یو کۈزلی عمان بۆلمه‌غان.

اول سېنینگ سنبل بیگین زلفونگنی گل عارض اوزه،
آدمی ابرمس کۈروب عقلی پریشان بۆلمه‌غان.

یوزونگ اوزره ناگهان زلفونگنی تاغیتسه^{۶۹۴} صبا،
ظاهراً حیوان ابرور شیدا و حیران بۆلمه‌غان.

^{۶۹۲} گ. ق.، س.س. و ل-د-۲۰۱۲: قانی بغریم ذرہ بی قیغونگ بیله قان بۆلمه‌گن

^{۶۹۳} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: سرغه بیب؛ یونیورسیتته ن: زعفران دېک سرغاریب یوزی ھراسان بۆلمه‌غان.

^{۶۹۴} یونیورسیتته ن.: ترقیتسه

حُسن اېلی بیرله معیشت قیلمس اېرمیش انگله دیم،
عقل تدبیرین قۇیوبان گؤل و نادان بؤلمه غان.

ای جفاچی، تۆکمه گیل بو لطفی قانین، فکر قیل،
قانی ناحق قان قیلیب آخر پشیمان بؤلمه غان؟

202

ھزج مثنیٰ اخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

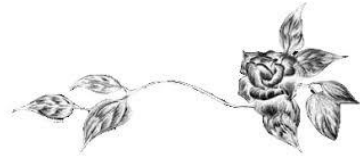
قالدیم قرا قیغوغه کوزونگ نینگ ھوسیندین،
کیم بی خبر اول تورک^{۶۹۵} بو قول ملتمسیندین.

اول سرو قدینگ اوزره روان توتقوسی منزل،
جانیم قوشی چون قیلسه هوا تن قفسیندین.

عاشق کیشیلر آھی یمان دور، حذر ایله،
کیم اؤتقه یانر عالم الرنینگ نفسیندین.

کوزوم «قره باغ» ینده توشوب خیل خیالینگ،
بیر لحظه اېمس خالی یاشیم نینگ «ارس» یندین.

کۆپ قاولمه^{۶۹۶} لطفینی، قیل اندیشه که بی خواست،
ناگه تیلگهی دادینی فریادرسیندین.

^{۶۹۵} یونیورسیتته ن. سرو؛ بو ایکی نسخه ده هم غزل نینگ قافیہ لریگه یاپیشکن اېگه لیک قوشیمچه

«ی» «ن» سیزدیر؛ گ. ق: کیم بېخیر اول اسرو...

^{۶۹۶} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: قوولمه

203

ھزج مٹمن اڅرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولٌ مَّفَاعِيلٌ مَّفَاعِيلٌ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

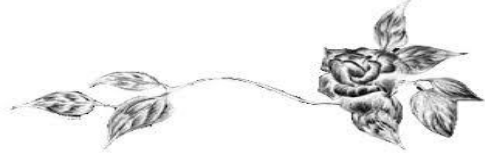
جانا، بدنینگ جاندور و جانلر تینینگ اؤلسون،
حق فضلی اینینگ حفظینه پیراهنینگ اؤلسون.

اول قاش و کوزونگ تحفه سیدور جان و دل و دین،
ھر قیسی بورون قیلسه اشارت اینینگ اؤلسون.

مېن بندهغه خود تېککوسی^{۶۹۷} یوق مهر و وفاسی،
ھر قیده که بار جور و جفاسی منینگ اؤلسون.

عالم سېنی سېوگوچی دورور گرچه دمادم،
حقدین تیلهرم مېن که بری دشمنینگ اؤلسون.

لطفی اېلی یبتمس چو وصالینگ اېتکینه،
خواهی بو جمال آی نینگ^{۶۹۸} و خواهی سنینگ اؤلسون.

^{۶۹۷} گ. ق: تېگکوسی

^{۶۹۸} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: آی منینگ

204

رمل مئمن محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

ای، تجلی بیرلە حُسنونگ یوز تومن جان اۋرتە گن،
برق عشقینگدور مېنى تۇيغونچە حیران اۋرتە گن.

مانع نظارە دور کۈزگە یوزونگ نینگ پرتوی،^{۶۹۹}
ای، مېنى بو وجە ایله حسرتدە چندان اۋرتە گن.

مینگ تاموق^{۷۰۰} دیندور یمانراق ھجر اۋتی کویمکلیگی،
مېن بیلور مېن کیم ابرور جانیمنی ھجران اۋرتە گن.

بار امیدیم کیم تۈگولگە ی تۈرتیم اوستیندە^{۷۰۱} نور،
چون مېنى نار تېک ینگاقینگدور فراوان اۋرتە گن.

اوشبو کول بۇلغن فلک نینگ کیم ابرور کون شعلەسی،
حسرتینگدیندور، بېگیم، بو آه سۇزان اۋرتە گن.

^{۶۹۹} گ. ق: مانع دیداردور کۈزگە یوزونگ نظارەسی

^{۷۰۰} یونیورسیتە ن.: تموغ

^{۷۰۱} یونیورسیتە ن.: اوستیندە

بیر نظرده كۆز قمر ۷۰۲، بیلمان یوزونگ ماهیتین،
مونچه روشن بۇلدى كیم اولدور كۇنگول، جان اۇرته گن.

لطفی-ی بیچاره نی اول یوز و آغزینگ فکریدور، ۷۰۳
شوق اۇتینده گاه پیدا، گاه پنهان اۇرته گن.

205

رمل مثنى محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

ای جفا داغی بیله کۈنگلومنی افگار ایله گن،
گل ینگاقینگ شوقیدور یوزومنی ۷۰۴ گلزار ایله گن.

جوهر فرد آغزینگیز تېک خرده بینلر ذهینسه،
سالمه دی شیرین خیالی، یۇقنی اول بار ایله گن.

بیر نفسده اۈلگه ی اېردیم فرقتینگ نینگ دردیدین،
وصل امیدى دور منگه اۈلمکنى دشوار ایله گن.

عقل و دین نی بۈلمسون دېدی مېن بیچاره ده،
اول قراقچی کۈزلرینگنی مست و عیار ایله گن.

مېن فلک نینگ گردشیدین بۈلمه میشم ناتوان،
یار نینگ سېومسلیگیدور جانیمه کار ایله گن. ۷۰۵

۷۰۴ اېرتایلان ن.؛ گ. ق. یوز کوزنی؛ یونیورسیتته ن. یوزونگنی

۷۰۵ بو بیت یونیورسیتته نسخه سیده یۇق

جان و دل باردی عدم ساری، سېنینگ اغزینگ اوچون،
اول اغیز فکریدور اېلگه دنیی نی تار ایله گن.

اؤزگه دین قیلیم ۷۰۶ شکایت کیم، عزیزیم کؤزیده، ۷۰۷
اؤتقه ۷۰۸ توشکور بو کؤنگولدور، لطفی نی خوار ایله گن.

۷۰۶ یونیورسیته ن. گ. ق: قیلیمان

۷۰۷ اېرتایلان ن.: فکریده

۷۰۸ س.س. ل-د-۱۲: اوتگه

206

ھزج مسدس محذوف:

(مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ فَعُولُنْ)

[- - v | - - - v | - - - v]

کوزونگ نینگ ۷۰۹ یوممکین ۷۱۰ اُستاد ایترسپن،
اوروب غمزہ بیلہ جالاد ایترسپن.

مہنی بیر سؤرمدینگ، دردینگدین اؤلدوم،
قیامتہ مگر کیم ۷۱۱ یاد ایترسپن.

مہنینگ ۷۱۲ بیرلہ فلک خود خوشتور، ای آی،
کہ سپن ہم بیرسری ۷۱۳ بیداد ایترسپن!

سوچوکلوک بہر مہنینگ روحومغہ دشنام،
شہیدینگنی اگر سپن شاد ۷۱۴ ایترسپن.

اویاللدورمہ ۷۱۵ چمن سروین، بغیشلہ،
قیاساً بندہیی ۷۱۶ آزاد ایترسپن.

۷۰۹ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: کوزونگنی

۷۱۰ گ. ق: بؤیکین

۷۱۱ گ. ق: قیامتہ مگر سپن یاد ایترسپن

۷۱۲ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: مہنینگ

۷۱۳ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: بیز سری

۷۱۴ گ. ق: یاد

۷۱۵ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: اویالتورمہ

۷۱۶ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: بندہنی

قچان، ای لاله، اول یوزگه تېنگرسپن^{۷۱۷}،
اۋزونگنی یېلگه^{۷۱۸}سپن برباد اېترسپن.

بوزولدی لطفی کۈنگلی، نېچه باشتین،
جفانی اندین-اۋق بنیاد اېترسپن.

^{۷۱۷} یونیورسیتته ن، گ.ق: تېنگرسپن

^{۷۱۸} گ.ق: بیل که

207

خفيف مسدس مخبون محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ مَفَاعِلُنْ فَعِلُنْ)

[- v v | - v - v | - - v -]

ھر جفا کېلسه، ای صنم، سېندین،
حاش لله که، اوسه نم ۷۱۹ سېندین.

کوره لی، قیسیمیز یېنگر آخر،
صبر مېندین دغی ۷۲۰ ستم سېندین.

آغزینگ اوچون وجودتین کېچەلی،
چونکه تاپتوق ره عدم سېندین.

قاشینی ینگى آيگه اؤخشتتيم،
دېدی کیم بو سؤز اېردى کم سېندین. ۷۲۱

باش قۇيرسېن ۷۲۲، دلا، قرا قاشينه،
کؤتريلميش مگر قلم سېندین.

دم عيسى که جان بېرور اېردى،
فهم قيلدى کؤنگول بو دم سېندین.

۷۱۹ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: اؤسانم ўсонмам

۷۲۰ گ.ق: تقى

۷۲۱ س.س. و ل-د-۲۰۱۲ دە ۳-۴ بيتلر يۇق.

۷۲۲ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: کؤترسنگ

کؤرگه لی قد ۷۲۳ و زلف و آغزینگی،
تارته دورمیز ۷۲۴ بسی الم سېندین.

دېدینگ: «اؤلسنگ مزارینگه کبله یین»
انده هم مشکل اول قدم سېندین.

مېنی اؤلدور که سېن سیز اؤلمه میشم،
لطفی دین یازوق و کرم سېندین.

۷۲۳ یونیورسیتته ن.: قصد

۷۲۴ ابرتایلان ن.: تارته دورمیز

208

خفیف مسدس مخبون محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ مَفَاعِلُنْ فَعِلُنْ)

[- v v | - v - v | - - v -]

كېلسه يوز مينگ تومن الم سېندين،
خوش تورور كام، اگر الم سېندين.

يۇق اميديم، وفا اگر قيلسنگ، ۷۲۵،
بۇلغەی اول غایت کرم سېندين.

كۇرگوزورسېن اغيزنى خنده بيله،
جان نېچوك بۇلمسون عدم سېندين.

اول اغيز بيرله قيل کرم دشنام،
بۇله لی ذرّه محترم سېندين.

لطفی اول يوزنى آيغه اؤخشتينگ،
بالله، اوشبو سؤز اېردى کم سېندين.

209

رمل مٹمن محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

ای قرا بختیمنی زلفی تپک پریشان ایله گن،
نار ینگاقینگ اؤتیدور^{۷۲۶} بغریمنی بریان ایله گن.

رحم قیلغیل بنده غه، ای شاه، اول تبنگری اوچون،^{۷۲۷}
کیم، ابرور بیزنی گدا و سیزنی سلطان ایله گن^{۷۲۸}.

یوز اوزه زلفونگ ابرور گنج اوستیده یاتقان ییلان،
وه، اؤشول گنج آرزوسیدور بیزنی ویران ایله گن.

شکر واجب تور که بیز تپک سیزنی محتاج اہتمه دی،
احسن الوجه ایله^{۷۲۹} سیزگه مونچه احسان ایله گن.

لطفی نی دیوانه قیلدینگ، اہمدی بیلسمن دہمه،
ای جهاندین عقل آلیب اؤزینی نادان ایله گن.

^{۷۲۶} گ. ق: شوقی

^{۷۲۷} یونیورسیتہ ن.: رحم قیلغیل بنده غه، ای شاه تبنگریلیک اوچون؛ اہرتایلان: بنده گه

^{۷۲۸} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: کیم اہتر بیزنی گدا اول سیزنی سلطان ایله گن.

^{۷۲۹} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: اوپله

210

رمل مٹمن محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

آہ کیہم، کویدی دل و جان اول ستمگر ایلکیدین،
بۆلدی یغما عقل و دین اول کۆزی کافر ایلکیدین.

لعلی نینگ شیرینلیکین بیر کون بیتر ۷۳۰ اپردی قلم،
باشی زانو اوستیده قالدی چیپینلر ایلکیدین.

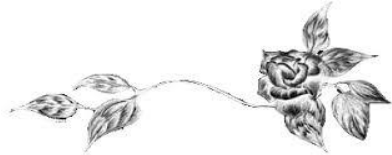
تا یوزون کۆرگۆمدی، زلفی جهاننی توتمدی،
بۆلمسه سلطان، نی کبلگهی خیل و لشکر ایلکیدین؟

قند اگر ایرنی بیلہ لاف اورسه بۆلغهی کلہ خُشک،
چون یاشونمیشستور قمیشلر ایچره شکر ایلکیدین.

باقتی تا اوسروک کۆزونگ اغیاره، حالیمدور خراب،
قان یوترمن تا لبینگه تېگدی ساغر ایلکیدین.

سرو، بۆیونگ بیرله لاف اوردی خلاف رأی، تال ۷۳۱
قؤپتی و توشمس انینگ قصدینده خنجر ایلکیدین.

لطفی-ی بیچاره اندین کۆپ طمع توتمه وفا،
مونداق ایشلر آز چیقر، آری، چو دلبر ایلکیدین.

۷۳۰ یونیورسیتته ن.: لعینى... .. تاپر اپردی قلم

۷۳۱ ابر تایلان ن.: تیک

211

ھزج مثنیٰ سالم:

(مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ)

[--- v | --- v | --- v | --- v]

قنى اول بخت كيم، تاپسىم ۷۳۲ وفا ۷۳۳ اول شوخ رعنادين،
اجل، اي كاشكى، بوزغەي مونينگدېك عمر بنيادين.

آلور اول يوز، آغيز بيرلە، پرى و آدمى كۈنگلين، ۷۳۴
قىلور مينگ عقل و دين غارت همول پنهان و بيدادين.

كۈنگول تاراج اېتىب كۈزونگ، اگر جان آلسە منع اېتمە،
چچان تورك ايلكىدين چىقسون كە پرهيز اېتسە يغمادين.

رقيبىم رحم اېتىب ياشىم اريتتى كۈپ، قورومەدى،
تفاوت يۇق بولوت آلسە نېچە كيم سونى دريادين.

اېشىكىنگ توپراغين سقلب ۷۳۵ يوز اوزره حققە كۈرگوزگەي،
اگر سۈرسە كە لطفى، نې كېتوردونگ دار دنيادين.

۷۳۲ يونيورسيتە ن.: تاپسە

۷۳۳ گ. ق: مراد

۷۳۴ يونيورسيتە ن.، اېرتايلان: كۈنگلى

۷۳۵ س.س. ل-د-۲۰۱۲: اسرەب

212

ھزج مثنى اخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولٌ مَّفَاعِيلٌ مَّفَاعِيلٌ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

فرياد اېترم توشگه لى مېن يلغوزون آندين،
ھيچ اۋلدى تيم، قالدی همين يلغوز اون ۷۳۶ آندين.

كۆز تېگمه سون اول يوزگه كه كون اندين اويالدى،
گر منفعل اېرمس نې اوچون قاچتى تون آندين؟

لعلی اوزه ۷۳۷ خالين كوروبان آيتيم انگه كيم:
«كويدوردی جانيم اۋيله ۷۳۸ كه، قۇپتى توتون آندين».

گر سرو سجود اېتمسه قدينگه، نې نقصان،
يۇقتور عجب، احمقلىق ۷۳۹ اېرور، چون اوزون، آندين.

محشرده ليينگ سۇرغوسى عاشق قانين، اې شوخ،
كيم، مونده تۇكر قان ديتين ايزده سون ۷۴۰ آندين.

۷۳۶ يونيورسيته ن.: يالغيزين

۷۳۷ يونيورسيته ن.: لعل اوزره كه

۷۳۸ يونيورسيته ن و گ. ق: ايله كه

۷۳۹ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: احمقلىك

۷۴۰ ۷۴۰ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: نيتين؛ گ. ق: ايسته سون؛ يونيورسيته نسخه سيده بو بيت يۇق

یوز طعنه اورہی آیغہ، ینہ ییلده دېمیش سېن،
سېن مھرغہ یوز اور کہ فزون سېن بو کون آندين. ۷۴۱

لطفی سېنگہ جان اسرہ میس و قصد اېتہ دور ھجر،
گر جان تیلر اېرسنگ، ېتہ کؤر گیل ۷۴۲ بورون آندين.

۷۴۱ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: ... بو کون سېن فزون آندين
۷۴۲ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: کؤر گول؛ یونیورسیتہ ن.: ینہ کؤر گیل

213

ھزج مسدس اخرب مقبوض محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِلُنْ فَعُولُنْ)

[- - v | - v - v | v - -]

قان بۇلدى كۈنگول فراقينگيزدين،^{۷۴۳}
جان كويدى ھم اشتياقينگيزدين.

دين و دل و عقل بۇلدى يغما،

جان الگوچى اول فراقينگيزدين.

اۇقدېك بۇيوميز اېگيلدى يادېك،^{۷۴۴}
اول فتنه ليك ايگى طاقينگيزدين.

سو^{۷۴۵} بۇلدى جانيم، ولى دمادم،
اۇتقه ياقيلور دوداقينگيزدين.

آلتين كيبى چهره بۇلدى ساريغ،
اول سيم بېكين سقاقينگيزدين.

^{۷۴۳} گ. ق: فراقينگيزدين

^{۷۴۴} اېرتايلان ن. و گ. ق: تېك

^{۷۴۵} گ. ق: قان

كۆرسەم كېرەك آي و كون بولوتسىز،
ساچنى كۆتۈرۈنگ ۷۴۶ يىنقا قىنگىزدىن.

بو لطفى-ى خستەنى سۈرۈنگ كىم،
بىچارە اۋلر فراقىنگىزدىن.

214

رجز مثنی مطوی مخبون:

(مُفْتَعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مُفْتَعِلُنْ مَفَاعِلُنْ)

[- v - v | - v v - | - v - v | - v v -]

گرچه بیراق توشمیشم اول سېوریم وصالیدین،
اؤزگه گه سالغه لی نظر اؤفته نورم^{۷۴۷} خیالیدین.

باشیم اگر هواسیده بارسه وفانی قۇیمه بین،
گرچه نظاره تېگمگه ی سرو قدی نهالیدین.

حرفلر ایچره «میم» نینگ نقطه سی چونکه هیچ یوق،
حیرت ایچینده مېن اؤشول آغزی قاشینده خالیدین.

سیزدین اگر تیلنسه گل حُسن اولوشی^{۷۴۸} عجب دگول،
بای کیشیلرغه چاره یوق آچ تیلنسه مالیدین.^{۷۴۹}

برچه یوزونگدین اؤفته نیب^{۷۵۰} کیمسه تظلم اېتمگه ی،
غمزه قیلورده قۇرقمه اؤلگوچیلر وبالیدین.

^{۷۴۷} یونیورسیته ن.: اویاتورم

^{۷۴۸} یونیورسیته ن.: اولاشی

^{۷۴۹} یونیورسیته ن.: ... آش چیقەرور حالیدین؛ گ.ق: بای کیشیلرگه چاره یوق، آری، چیغه ی سؤالیدین

^{۷۵۰} یونیورسیته ن.: اؤرتنیب، گ.ق: اوتنیب

ظلمت ایچینده منفعل بۇلدى ۷۵۱ نھان اۇلوم قرا،
أب حیات چون خبر تاپتی لیبینگ زالیدین.

گرچه که نزع حالغه ۷۵۲ یبنتی بو لطفی ھجریده،
عمریده سۇرمدی بیرار عاشق خسته حالیدین.

۷۵۱ س.س. ول-د-۲۰۱۲: اۇلدى

۷۵۲ س.س. ول-د-۲۰۱۲: حالغه

215

ھزج مسدس محذوف:

(مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ فَعُولُنْ)

[- - v | - - - v | - - - v]

ملک یا حور، بیلمان یا پری سېن،
بو رفتار ایله یا کبک دری سېن؟

فلک نینگ اطلسی تېک کۆک تۇن ایچره،
مگر کیم آفتاب خاوری سېن.

یوزونگگه باقسه ایمان نوری ظاهر،
کۆزونگگه باقسه، خیبر کافری سېن. ۷۵۳

بو سرو قَد و شکل و شیوه بیرله، ۷۵۴
اییتقیل راست، کیم نینگ سروری ۷۵۵ سېن؟

کۆزونگ سحر اؤرگتور ۷۵۶ کشمیر اېلیگه،
اؤزونگ ۷۵۷ دستان و فن نینگ دفتری سېن.

۷۵۳ اېرتایلان ن. :... کافر خیبری، یونیورسیته ن. :... چین نینگ کافری

۷۵۴ اېرتایلان ن؛ گ. ق: بو سرو و قَد و شکل و ...؛ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: بو سرو قَد و بو شکل و

شیوه بیرله

۷۵۵ گ. ق: دلبری

۷۵۶ اېرتایلان ن؛ گ. ق: اؤگره تور؛ کۆزونگ سحر اؤرگتور کشمیر اېلیندین.

۷۵۷ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: اؤزینگ

قیا باقماق بيله جاننى اېرىتتىنگ،
كِرشمه صنعتى نىنگ زر گرى سېن.

بو لطفى نىنگ جانين ديوانه قىلدىنگ،
نېدور آتىنگ، قيو يېرلىك پرى سېن؟ ۷۵۸

216

ھزج مثنیٰ سالم:

(مَفَاعِیْلُنْ مَفَاعِیْلُنْ مَفَاعِیْلُنْ مَفَاعِیْلُنْ)

[--- v | --- v | --- v | --- v]

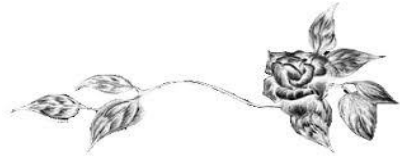
كۈنگۈل يوز مېنگ تومن ياره اپرور^{۷۵۹} ھر ناز ياريمدين،
روان ھر بيريدين يوز بحر خون جور نگاريمدين.

مېنينگ اھيم دورور برق و كۈزوم نېنگ ياشيدور ژاله،^{۷۶۰}
قالېدور يادگار اوشبو منگه اول نوبهاريمدين.

گل و نسرېن بېله باغلىگ، يېگيتلر، نخل تابوتوم،^{۷۶۱}
چو حسرت بېرله جان بېرسم^{۷۶۲} بېراق اول گلعداريمدين.

جنازم نېنگ كاوور چاكينه^{۷۶۳} باغلىگ نامه شوقيم،
كيم اول نامهربان تاپقهى خبر بو جان^{۷۶۴} زاريمدين.

ايور لطفى انېنگ عذرين نېدېب، محشرده قۇلغه يمېن،^{۷۶۵}
جفا بېرله اگر قانيم تۈكۈب اۋتسه مزاريمدين.

^{۷۵۹} يونيورسېته ن.: بۇلور

^{۷۶۰} يونيورسېته ن.: كۈزوم ياشى دورور ژاله

^{۷۶۱} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: تابوتيم

^{۷۶۲} يونيورسېته ن.: چو جان حسرت بېله بېرسم...

^{۷۶۳} ھنيورسېته ن. جنازمنى كاوورچاكينه؛ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: 'ковурчокина' گ.ق.:

gaverçākine

^{۷۶۴} گ. ق: حال

^{۷۶۵} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: بۇلغه يمېن؛ يونيورسېته ن.: قۇيغايېمېن

217

رمل مٹمن محذوف

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

پردہ دین چپقتی و ظاہر قیلدی رحمان صورتین،
علی اثبات اہتتی شیرینلیک بیلہ جان صورتین.

ہم تجلی جمال و ہم جلال اول کوزدہ دور،
کوزگوزور آق و قراسی کفر و ایمان صورتین.

علی عشقیندہ ۷۶۶ منجمغہ دبسم حالیمنی باق،
طالعیم اشکالیدہ ہر دم کوزر قان صورتین.

روضہ بنیادین نورہ تگہی ۷۶۷ کوزلریم سیلاب ایلہ،
کوزمسم بیر دم اگر جنت تہ جانان صورتین.

اہل معنی ابرمس و روشن دگول آیینہ سی،
اول کہ کوزمس برچہ ذرات ایچرہ سبحان صورتین.

۷۶۶ یونیورسیتہ ن.: عشقیدہ؛ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: عشقیندہ

۷۶۷ یونیورسیتہ ن.: توراتگای؛ س.س.، ل-د-۲۰۱۲: توزہ تگہی؛ گ.ق: توز اہتگہی

دنیی ده کورگوزدی یوز و لعل و رخساری منگه،
جنت و فردوس و کوثر بیرله رضوان صورتین. ۷۶۸

قوش تیلی یالباردی لطفی نېچه کیم بلبل بېگین،
کورمدی تۇيغونچه ۷۶۹ اول یوزی گلستان صورتین.

۷۶۸ س.س و ل-د-۲۰۱۲ ۵-۶ بیتلر و یونیورسیتته نسخه سیده ۶-بیت اوچره مه یدی، اولر گ. ق.

نسخه سیدن کؤچیریلدی.

۷۶۹ گ. ق، س.س، ل-د-۲۰۱۲: قانغونچه

218

مضارع مثنى اخرب مكفوف محذوف:

(مَفْعُولٌ مَّقَاعِلَاتُ مَفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

صید اېتتى دلبريم مېنى اُسفته ساچتین، ۷۷۰

سالىدى كمند بۇينومه ايگى قولاجتین.

حسنونگ چاغينده تانې ادبسىزلىك اېتتى گل،

كىم يوزونى قانتتى صبا زخم ۷۷۱ كاجتین.

قندين ۷۷۲ تېنگ اۇلسون ۷۷۳ اول شكر ايرنينگ بيله نبات،

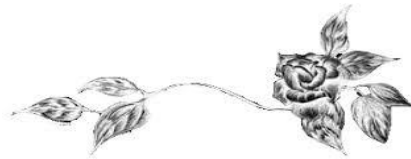
معلوم اېرور تفاوتى ايگى ييغاجتین.

گر شانہ اورسہ زلفونگہ مشاطہ نسيم،

چيغەى هزار حلقه كۈنگۈل تېكمە ساچتین.

تۇيغونچە قۇى يوزونگ سرى لطفى نى باققەلى،

نعمتنى باى كيشى ايه مس چونكە اچتین.

۷۷۰ يونیورسیتە ن. و گ. ق: ردیفده گى چیقیش کبلیشیک قۇشیمچه لری «-تین» شکلیده کبلیگن.

۷۷۱ یونیورسیتە ن.: ایگی کاجدین

۷۷۲ یونیورسیتە: قیدین (معنى جهتیدن ایگله سی هم تۇغرى، اما شاعر سۇراق سۇزنینگ «قندين»

شکلى بیلن مراعات النظير و ایهام یا توریه ادبی صنعتلرینی قۇللە گنلیگی اوچون بیز شو شکلنى

ترجیح اېتدیك - لیبب).

۷۷۳ اېرتایلان ن. و گ. ق: تېنگلسون

219

ھزج مٹمن اڅرب مکفوف محذوف:

(مفعولُ مفاعيلُ مفاعيلُ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

باق کۆز اوچی لله^{۷۷۴} ثواب ایله مک اوچون،
عقلیمنی ینه مست و خراب ایله مک اوچون.

کۆرگوزمه دینگ اویقوده قرا کۆزینی، ای بخت،
حق گویی یره تتی سېنی خواب ایله مک اوچون.

یۇقتور گلم اول قاش نېچه چیتسه چیرایین،
کیم خوبلر اېرور ناز و عتاب ایله مک اوچون.

سیخک بیرور اوسروک کۆزیگه کیرپوکی هر دم،
عشاق یوره کینی کباب ایله مک اوچون.

لطفی غه رقیب اوچرر اېشیکینگده عجب تور^{۷۷۵}،
اوچماق^{۷۷۶} اېلی اېرمس چو عذاب ایله مک اوچون.

^{۷۷۴} یونیورسیتته ن.: بیرله؛ س.س و ل-د-۲۰۱۲: بیله

^{۷۷۵} گ.ق: هر دم

^{۷۷۶} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: عشاق

220

ھزج مسدس اخرب مقبوض محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِلُنْ فَعُولُنْ)

[- - v | - v - v | v - -]

نېچە جانومە^{۷۷۷} جفا قیلورسېن؟
وقت اۋلدى اگر وفا قیلورسېن.

جانیم چیقە دور فراق اۋتیندین،
دردیمغە قچان دوا قیلورسېن؟

اۋلتور مېنى ناز ایله روادور،
گر حاجتیمی^{۷۷۸} روا قیلورسېن.

اول زلفنى سالمه یوزونگ اوزره،
کیم یوز بیلە^{۷۷۹} مینگ بلا قیلورسېن.

بۇینینگدە قانیم کە بیزنى، ای کۆز،
خوبلر بیلە آشنا قیلورسېن.

جاندىن ایلیکینگنى لطفى^{۷۸۰}، یووغیل،
چون عشق ایله مرحبا قیلورسېن.

^{۷۷۷} س.س و ل-د-۲۰۱۲: جانیمە

^{۷۷۸} یونبورسیتە ن. و گ. ق: حاجتینی

^{۷۷۹} برتایلان ن.، گ. ق: ایله

^{۷۸۰} یونبورسیتە ن.: اېمدی

221

رمل مٹمن محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

ساقيا، كۈنگلوم توتولدى عقل نافر جامدين،
ساغرى توتقين ۷۸۱، مېنى قوتقر غم ايامدين.

توشسه سيمين ساعدینگ عكسى شراب لعل ۷۸۲ اوزه،
قىلمغەى هيچ كيم جدا صهبانى سيم خامدين.

محتسب قە نېچە يالبارديم: «مېنى چاقتى رقيب»
دۈست بۇلمس ناكس آخر عزت و اكرامدين.

جام مى اوپتى ليينگى، تشنه بۇلديم قانينه،
حق تېگورسه ۷۸۳ اول اچيقنى تارتهى اېمدى ۷۸۴ جامدين.

لطفى خالينگى كۈروب كۈنگلى ايليندى زلف ايله،
دانه حرصيدور بلى كيم قوش قوتولمس دامدين.

۷۸۱ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: توتقىل

۷۸۲ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: آل

۷۸۳ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: تېگورسون

۷۸۴ يونيورسپتته ن. و گ. ق: آخر

222

رمل مثنى محذوف:

(فَاعْلَاتُنْ فَاعْلَاتُنْ فَاعْلَاتُنْ فَاعْلَاتُنْ فَاعْلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

ای کۆزى آھو، عجب قان تۆككۆچى صیادسېن،
عاشق اۆلتورمک فینده برچه دین اُستادسېن.

عالمی مظلوم، حَسَن اېلینده^{۷۸۵} سېن سېن پادشاه،
تابکی قیلغونگ مونونگدېک کون اوزون^{۷۸۶} بیداد سېن؟

طالعیمه اېردى کیم بیر کافر اۆلتورگه ی مېنى،
تانیدییم^{۷۸۷} اېمدى کۆزونگدین کیم سېن اول جلا دسېن.

قیغولوقلرنى اگر یاد اېتمه سنگ، یۇقتور عجب،
برچه نى خرم توترسېن، چون اوزینگ دلشادسېن.^{۷۸۸}

لطفى نى قصداً^{۷۸۹} بیلورمېن کیم ساغینگونگ یۇقتورور،
بیر اونوتیب، سهو ایله قیلسنگ نې بۇلغه ی یادسېن؟

^{۷۸۵} گ. ق: اېلیده

^{۷۸۶} س.س. و ل-د-۲۰۱۲ و ابر تایلان حاشیه سی: کوندوزین

^{۷۸۷} گ. ق: انگله دیم

^{۷۸۸} گ. ق: بو نسخه ده ۴ و ۵-بیتلرنینگ ایکینجی مصرعلری ناتوغری بیر شکلده بیر-بیری نینگ

اۆرنیگه کېلگن

^{۷۸۹} یونیورسیتته ن. و گ. ق: قاصد

223

ھزج مثنیٰ اخب مکفوف محذوف:
(مَفْعُولٌ مَّفَاعِيلُ مَّفَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

یا رب، نې بلا ظالم و عیاره کیشی سېن،
عاشق قانیغه کیر گوچی خونخواره کیشی سېن.

ھر بیر قۇپوشونگده، مانگیشینگده ۷۹۰، باقیشینگده،
یوز فتنه بار، آیا نې ستمکاره کیشی سېن. ۷۹۱

بیر لحظه کوزومده، ینہ ۷۹۲ بیر دم کونگول ایچره،
ای اختر مسعود، نې سیاره کیشی سېن؟

قان بۇلدی کونگول سېن سیز و یوق قیل اوچی رحمینگ،
ھی-ھی، نې جفا ۷۹۳ قیلغوچی خونخواره کیشی سېن.

بیر کوز یوموب آچغونچه کونگول نقدینی آلدینگ،
ای کوزی قرا، وای نې ۷۹۴ عیاره کیشی سېن.

۷۹۰ س.س و ل-د-۲۰۱۲: یاتیشینگده

۷۹۱ یونیورسیتته ن.س.س و ل-د-۲۰۱۲: یوز باره امانی

۷۹۲ س.س.س، ل-د-۲۰۱۲: ...کوزوم اویننه

۷۹۳ ابرتایلان حاشیه سی: بلا

۷۹۴ گ.ک: که

ھجران چو قیلیچ آلدی تورورسن نې دېب، ای جان،
اسرو نې عجب عاجز و بیچاره کیشی سېن!

هر قیده کۈنگول بارسه، اوزولمه ی ابریشورسېن،
لطفی کۈنگول آر تینچه نې آواره کیشی سېن.

224

رمل مٹمن محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

ای «قُلِ الرُّوحُ»^{۷۹۵} آیتینی^{۷۹۶} لعلی تصویر ایله گن،
عیسی انفاسین تکلم بیرله تعبیر ایله گن.

عشق اۇقینه بو تن خاکی نشان بۇلسون دېدی،^{۷۹۷}
باشته قاشینی کمان و غمزەنی تیر ایله گن.

سېن اگر دیدار بیرله فکر درمان قیلمه سنگ،
دُنئی ده چیقمس مېنینگ دردیمغه^{۷۹۸} تدبیر ایله گن.

اول قرا قاش تېک قلم بیرله سیز یلغن تاپمه دی،^{۷۹۹}
صورت چین دفترین یوز قتله بیر-بیر ایله گن.

مېن ھمین^{۸۰۰} آلدنمدیم جادو قراقینگ سحرینه،
کیم کۆزونگ اشکالیدور عالمنی تسخیر ایله گن.

^{۷۹۵} س. س. و ل-د-۲۰۱۲: قُلِ الرُّوحِ (بوندهی آیت قرآن کریمده یوق - لیبب)؛ «قُلِ الرُّوحِ» قرآن
کریم نینگ اوشبو آیتیکه اشاره دیر: وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا
قَلِيلًا [الاسراء سورہسی، ۸۵-آیت] (سېندن روح حقیده سؤرهیدیلر، [سېن اولرگه]: «روح
پروردگاریم نینگ بویروغیده دیر، سیزلرگه [او حقدگی] بیلیم نینگ غایتده آزگینه سیدن باشقه
بیر یلمه گن»، دېب ایت).

^{۷۹۶} یونیورسیتته ن.: نینگ

^{۷۹۷} یونیورسیتته ن.: بۇلسون سنگه

^{۷۹۸} گ. ق.: دردیمگه

^{۷۹۹} یونیورسیتته ن.: تاپمه دیم

^{۸۰۰} س. س. و ل-د-۲۰۱۲: همان

باغله دی ایپسیز مېنینگ کۈنگلوم ایاغین چین ارا،
اهل سودا بۈینینه زلفونگنی زنجیر ایله گن.

چهره دین بۇرغع آلینگیز کیم ییگیتلیک چاغیده،
حسرت دیدارینگیز دور لطفی نی پیر ایله گن.

225

مضارع مثنى اخرب مكفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتُ مَفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

اې، حُسن ايچينده مظهر صُنعِ اِلهِ سېن،
ناز و كِرشمه كِشورِ يده پادشاه سېن.

بېتمس كيشى نينگ اېلكى چو وصلينگ اېتاكينه،
اول وجه ايله دېديم سېنى كيم مهر و ماه سېن.

مېندين دورور ۸۰۱ گناه كه بېرديم سنگه كۈنگول،
كۈنگلومنى گر سېن اسره مه سنگ، بېگناه ۸۰۲ سېن.

قانىمنى هجر يار تۈكر، اى خيال دوست،
عرض ايله مككه آلنیده بۇلغیل گواه سېن.

كۈپ، لطفی دین، سپور مېنى، دېب يوز اېورمه گیل،
ايگى جهانده چون انگه پُشت و پناه سېن.

۸۰۱ اېرتايلان: تورور

۸۰۲ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: نې گناه

226

رمل مٹمن مخبون محذوف
(فَاعِلَاتُنْ فَعِلَاتُنْ فَعِلَاتُنْ فَعُ لُنْ)
[- - | - - v v | - - v v | - - v -]

ای یوزونگ عکسی تجلی جمال بی چون،
کۆرمدی دوریده بیر آی سبنینگ تپک گردون.

نظر اهلی که سبنی آی، دغی کون دبدیلر،
غایت عجز ابدی، سُبْحَانَكَ عَمَّا يُصِفُونَ. ۸۰۳

کۆرتین باشقه دورور تۆرت بلالیق حرکات،
کیم بۆلور کم کیشیده برچهسی خوب و موزون: ۸۰۴

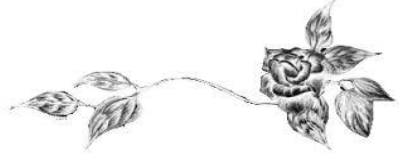
بیرسی حُسن عبارت، بیرى نازک رفتار،
بیرسی خنده شیرین، بیرى سۆزلرده خوش اون.

سیزده بار تۆرتلهسی بیر-بیریدین افتراق،
کیم ابرور هر بیریدین باشقه خرد محو جنون.

۸۰۳ قرآن کریم، الصافات سورهسی (۳۷) نینگ ۸۸ آیتیکه اشاره دیر: سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ: (قدرت اېگهسی بۆلمیش پروردگارینگیز اولر نینگ صفتلریدن) یعنی هر قندهی عیب و نقصاندن) پاکدیر.
۸۰۴ گ. ق: کیم بۆلور کیم کیشیده...؛ یونیورسیتته ن: کیم بۆلور کم کیشیدین برچهسی خوب و حرکات (سۆننگی سۆز کاتب نینگ خطاسی بۆلیشی کبره ک!)

عين حسرتتین اۇلرمېن قاشی یاسین کۇرسم،
دۇستلر، تۇرتیم اوستیدە اۇقونگ سورە نون.

چون تبسم بیلە سۇزلب شکرافشان قیلسنگ،
لطفی نینگ جانى فدا اول سوچوک الفاظینگ اوچون.

227

رمل مثنیٰ محذوف

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

ای، خطینگ ریحانی قصد جان و ایمان ایله گن،
کونگولومیزنی غنچه دېک آغزینگ تورور قان ایله گن.

طره نگیز نینگ وصفیده برچه اوزون اندیشه دور،
یبر یوزینده اینچکه سوزومنی پریشان ایله گن.

بیزنی اورتنسون دېبان پروانه تېک حکم ایله دی،
عارضینگنی زلف ایله شمع شبستان ایله گن.

پسته آغزینگ اشتیاقیدور چمنلر صحنیده،
غنچه نی حسرت بیلن کوزومده بیکان ایله گن.

باش [نی] پای انداز^{۸۰۵} قیلسون، جان شیرین پیشکش،
یار خیالینی کونگول اویننده مهمان ایله گن.

^{۸۰۵} گ. ق: پای انداز؛ بو غزل هم فقط شو نسخه ده موجود.

عشق اوچون محشر کونی یازغورمغہی، باردور امید،
اوشبو صورتنی یراتیب بیزنی حیران ایله گن.

اۆلمه دینگ ھجران تونی دېب، اېمدی غمزہنگ اۆلدورور،
ای، تیریکیکنی بو لطفی قولغہ تاوان ایله گن!

«و» ردیفی

228

ھزج مثنیٰ اخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولٌ مَّفَاعِيلٌ مَّفَاعِيلٌ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

یا رب، نې بلا حُسن و ملاحت تورور ^{۸۰۶} اوشبو؟
رفتار و شمایل اېمس، آفت تورور اوشبو.

آنی ^{۸۰۷} که بۇلور حسن ایله یۇق مونچه دل آشوب،
اندىن داغی بیر اۇزگه لطافت تورور اوشبو.

ھر قیسی ظریفانه کړشمه بیله اؤرتب،
بیلمسگه سالور، وه ^{۸۰۸} نې ظرافت تورور اوشبو؟

اۇزگه کیشیدین عقل و کؤنگول غارتی کېلمس،
شیرین حرکاتینگه ^{۸۰۹} اضافت تورور اوشبو.

لطفی، کېچ اؤزونگدین دغی دلدارغه بیتکیل،
سالک ایایگه نې مسافت تورور اوشبو؟

^{۸۰۶} یونیورسیتته ن. و س.س. ل-د-۲۰۱۲: همه مصرعلرده «دورور».

^{۸۰۷} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: عاشق

^{۸۰۸} س.س. ل-د-۲۰۱۲: بیلمسگه سالیب؛

^{۸۰۹} یونیورسیتته ن. و گ.ق.: حرکاتینگه

229

ھزج مثنیٰ اُخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[-- v | v -- v | v -- v | v --]

بو حُسن و لطافت که بېگیم، سنده دگولمو؟
یوز مینگ ملک و حور سنگه بنده دگولمو؟

معذور توت ار توشتم اېشیکینگدین ایراقراق،
تن بولسه بیراق، جان و کؤنگول انده دگولمو؟

گل اؤرگنور^{۸۱۰} اؤخشر چمن آرایلیق اندین،
بوستانده ورقلری پراگنده دگولمو؟

چنّ و ملک و حور آچون^{۸۱۱} ایچره کؤرونمس،
یوزونگ آیبیدین برچه سی شرمنده دگولمو؟

کؤنگلومنی سېنینگ زلفونگ آلیب کبزه دی، بیلدیم،
اؤغری کیبی ابل ایچره سرافکنده دگولمو؟

^{۸۱۰} گ. ق. : اؤگره نور

^{۸۱۱} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: چمن؛ یونیورسیتته: جهان

یوزونگنی کوروب گل خجل اؤلغان جهتیندین،^{۸۱۲}
گاہی قیزه رور، گاہ ایشی خنده دگولمو؟

ھر جور که قیلسنگ، دېمگه ی هیج، بو لطفی،
محبوب نې کیم قیلسه، خوش آینده دگولمو؟

^{۸۱۲} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: خجل اؤلغانی جهتیندین

230

ھزج مثنیٰ اخب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

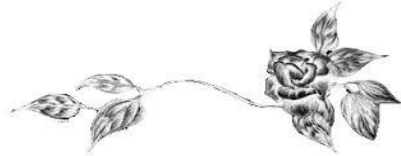
اول حُسن که سېنده، ای قراکۆز، دگولمو؟^{۸۱۳}
خوبلر قولونگ، ای ماه دل افروز، دگولمو؟

جان آلوچی اول جادو کۆزونگ فتنه اېمس مو،^{۸۱۴}
غمزهنگ اۇقى، ای دوست، جگردوز دگولمو؟

کۆنگلومنی کرشمه بیلله یاقتی^{۸۱۵} یانر اۇتقه،
اول تاش بغیرلیق منگه دلسۆز دگولمو؟

نوروز جمال اۇلدى، چو بۇیچه دورور ساچ،
تېنگ بۇلدى چو تون کون بیلله، نوروز دگولمو؟

قاشینگ اوزه سۆردی که نېدور وسمه نی لطفی،
اول یا اوزه دېدی که یشیل تۆز دگولمو؟

^{۸۱۳} بو غزل یونیورسیتته ن. و اېرتایلان نسخه لریده اوچره مه یدی.

^{۸۱۴} س. س. و ل-د-۲۰۱۲: اېمسدور

^{۸۱۵} گ. ق: یاقتی

231

ھزج مسدس محذوف:

(مَفَاعِيلُنْ مَفَاعِيلُنْ فَعُولُنْ)

[- - v | - - - v | - - - v]

ایاقینگغہ^{۸۱۶} توشر ھر لحظہ گبسو،
مثل بار^{۸۱۷} کیم: «چراغ توبی قرانغو».

توترمپن کؤز کہ، کؤرسم عارضینگنی،
کہ دبرلر: «آقن اریققہ آقر سو».

یوزونگنی توتتوم آرتوق آی و کوندین،
«کیشی نینگ کؤزیدور، آری، ترازو».

کؤزونگ قانیمدین ایمنمس، عجب تور،
کہ «قورقر، قیدہ کیم قان کؤرسہ ھندو».

تیلر وصلینگنی لطفی، قیل اجابت،
کہ ایتورلر: «تیلہ گنی - تیلہ گو».

^{۸۱۶} اہرتایلان ن. و گ. ق.: ایاغینگغہ

^{۸۱۷} اہرتایلان ن.: مثل بار

232

ھزج مثنى اخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولٌ مَّفَاعِيلٌ مَّفَاعِيلٌ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

باقمس منگه جانانہ، عجب حالت اپمس مو؟

بۇلدى ینہ بیگانہ، عجب حالت اپمس مو؟

بیخودلوغ^{۸۱۸} و سودا بیله قیلدی^{۸۱۹} مېنى مشهور،

اول کۇزلرى مستانہ، عجب حالت اپمس مو؟

قیل اوچیغہ، ای وای که یبتمس مېنینگ ایلگیم،^{۸۲۰}

زلفینی توتر شانہ، عجب حالت اپمس مو؟

اول حور پری چهره قره ب کۇز اوچی بیرلہ^{۸۲۱}،

قیلدى مېنى دیوانہ، عجب حالت اپمس مو؟

تۇیغونچہ کۇزوم کۇرمس اپکچ توشته خیالینگ،

بۇلدى سۇزوم افسانہ، عجب حالت اپمس مو؟

^{۸۱۸} گ. ق: بیخودلیق؛ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: بیخودلیغ

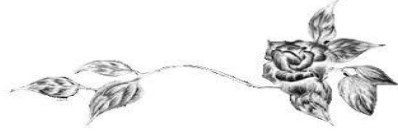
^{۸۱۹} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: قیلدینگ

^{۸۲۰} یونورسیتته ن.، ابرتایلان و گ. ک: اپرکیم

^{۸۲۱} یونورسیتته ن. و گ. ق: اول حور پریچهره، ارهنگ، کۇز اوچی بیرلہ؛ ابرتایلانده اوشبو بیت یۇق.

بیر کون مېن گریان اېلینہ توشمەدی ھرگز،
اول گوھر یکدانه، عجب حالت اېمس مو؟

اوسروک کۆز و لعلینگ مېینی ۸۲۲ کۆرگه لی لطفی،
بۆلمیش یېری میخانه، عجب حالت اېمس مو؟

۸۲۲ گ. ق: لعلینگ مېینی؛ یونیورسیته ن.: اسروک کۆز و لعلینگ مېینی اۆلتورگه لی، لطفی؛ س.س و ل-
د-۲۰۱۲: اوسروک کۆز و لعلی مېینی اۆلتورگه لی، لطفی.

233

ھزج مسدس اخرب مقبوض محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِلُنْ فَعُولُنْ)

[-- v | -- v | v --]

يا رب كه نې مه لقا بۇلور بو؟^{۸۲۳}

نې چهره، دغى صفا بۇلور بو؟

يا قپ- قره كۇرمديم جهانده،

آلنیده نې طرفه يا بۇلور بو؟

گلدېك قيزه رور يوزى نظردين،

ھى- ھى نې بلا، حيا بۇلور بو؟

ديوانه كۇنگول سۇزومگه كيرمس،

عيب ايلمه كيم بلا بۇلور بو.

عشقينده اگرچه جانغه تېگدیم^{۸۲۴}،

سۇرمس كه نې مبتلا بۇلور بو؟

^{۸۲۳} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: برچه ردیفلر - بۇلور مو

^{۸۲۴} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: جانغه يېتدیم. همه نسخه لردە: عشقینگده

توت کۈرکنی بېش کونی ۸۲۵ غنیمت،
کیم عالم بې وفا بۇلور بو؟ ۸۲۶

حق نورینی کۈر یوزوندە، لطفی،
کیم، اینە خدا بۇلور بو؟

۸۲۵ گ. ق: بېش کون

۸۲۶ برتایلان و یونیورسیتە نسخەلریدە ۲ و ۶-بیتلر یۇق

«۵-ھ» ردیفی

234

رمل مثنیٰ مخبون محذوف:

فَاعِلَاتْنُ فَعِلَاتْنُ فَعِلَاتْنُ فَعِلُنْ

[- v v | - - v v | - - v v | - - v -]

ای سپیننگ لعل لیبینگ جوهرینہ جان صدقہ،
شکر آغزینگہ دغی چشمہ حیوان صدقہ.

کچھہ تونگلوککہ کلبیب اہورولہ دور باشینگدین،
طلعتینگگہ بؤلور اؤخشر مہ تابان صدقہ.

مہن گدا قولغہ کوزونگ قیلسہ نظر، یخشی اہرور،
ناتواندین تبگر^{۸۲۷} اہلگہ چو فراوان صدقہ.

کون توتوب طاس فلک چارسوی حسنونگدہ،
اہورولور آغہلی^{۸۲۸} دوران بیلہ چندان^{۸۲۹} صدقہ.

اول آغیزدین منگہ بیر قبلہ^{۸۳۰} داغی تبگمہدی ہیچ،
تار اوچون حوصلہسی قیلہدی احسان صدقہ.

^{۸۲۷} یونیورسیتہ ن. و. گ. ق.: دہگار، deger

^{۸۲۸} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: آتقہلی

^{۸۲۹} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: خندان

^{۸۳۰} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: قتله

سېن چمن صحنیده و چرگه بیله سرو و چنار،
ایاق اوستینده ^{۸۳۱} سنگه بولغھلی ھر یان صدقه.

لطفی نی نیتی اول دور که روان قیلسه اوزین،
سنگه پروانه ^{۸۳۲} دېک، ای شمع شبستان صدقه.

^{۸۳۱} س.س. ول-د-۲۰۱۲: اُستیده

^{۸۳۲} گ. ق.: بیر دانه

235

رمل مٹمن مخبون محذوف:

فَاعِلَاتُنْ فَعِلَاتُنْ فَعِلَاتُنْ فَعْلُنْ

[- - | - - v v | - - v v | - - v -]

التفات اہت بو گداغہ، نیچہ زحمت بؤلسه،^{۸۳۳}
رحم قیل اهل وفاغہ، نیچہ زحمت بؤلسه.

سِرّ عشقیمنی رقیب آیدہ اظہار اہتمہ،
سالمة عاشقنی بلاغہ، نیچہ زحمت بؤلسه.

گل یوزونگ ھجریدہ بلبل کیبی یوق برگ و نوا،
یپتکوروک بیزنی نواغہ، نیچہ زحمت بؤلسه.

چارہ میز لعل لیبنگدور، تپکور، ای راحت روح،
خستہ کؤنگلومنی شفاغہ، نیچہ زحمت بؤلسه.

خوش دورور مہر و وفا سہن کیبی نازک کیشیدین،
میل کؤپ قیلمة جفاغہ، نیچہ زحمت بؤلسه.

تانگ یپلی عرض قیلور بؤلسه بیرار دردِ دلیم
سال قولاق اوشبو دعاغہ، نیچہ زحمت بؤلسه.

یوز دعا بیرلہ سہنی لطفی تیلر، تبنگری اوچون،
باق بو مشتاق لقاغہ، نیچہ زحمت بؤلسه.

^{۸۳۳} اوشبو غزل فقط س.س. و ل-د-۲۰۱۲ نسخه لریده موجود بؤلیب، گ.ق. شامل باشقہ نسخه لردہ
اوجرہ مہدی.

236

رمل مئمن محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

ای قدینگ طوبا و جنت خد گلگون اوستینه،
کۆرمدی دوران سېنینگدېک^{۸۳۴} ای گردون اوستینه.

بۆلدى سۆزوم نازک و کۈنگلوم خوش و طبعیم لطیف،
هر قچان^{۸۳۵} سالدیم نظر اول شکل موزون اوستینه.

سرو ایننگدېک قامتینگ حیرانیدور کیم، باشیغه،^{۸۳۶}
قیلدى قوشلر آشیان، انداق که مجنون اوستینه.

هر دم، ای کۆز یاشی، یوز کۆرمه ی مېنى فاش ایلمه،
دولتیمدین اغنه دینگ ییللر چو آلتون اوستینه.

عنبرین قاشینگ خمینده خال دېک^{۸۳۷} کۆز مردمی،
مشک تردین نقطه ثلثی دورور «نون» اوستینه.

^{۸۳۴} گ. ق: تېگ. مولانا لطفی نینگ بو غزلی هم، اولوغ شاعر علی شیر نوایی طرفیدن مسدس باغلنگن

ایگی غزلدن بیریدیر. (لیب)

^{۸۳۵} یونیورسیتته ن.: قچن

^{۸۳۶} یونیورسیتته ن.: باشینه

^{۸۳۷} گ. ق: تېگ

نېچە چېكسون خوبلر ايلكىندىن جفا^{۸۳۸} مسكين كۈنگول،
مونچە مو آفت كېلور بىر قطرە خون اوستينه؟!^{۸۳۹}

گر وطن لطفى كۈزونده توتمه دىنگ^{۸۴۰}، يۇقتور عجب،
ابو^{۸۴۱} قۇپارماقلىق اېرور دشوار جىحون اوستينه.

^{۸۳۸} يونيورسيته ن.: بلا

^{۸۳۹} س. س. و ل-د-۲۰۱۲: مونچە آفت كېلتورور بىر قطرە خون اوستينه

^{۸۴۰} يونيورسيته ن.: توتما دوک

^{۸۴۱} يونيورسيته ن.: اوى

237

رمل مٹمن محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

سنبلینگی کورگه لی گلدېک رُخ آل اوستینه،
باشنی گوی اېتمیش مېن اول چوگان اوچون^{۸۴۲} خال اوستینه.

ای قویاش یوزلوک، سعادتدور همایون کؤلگه ننگ،^{۸۴۳}
بو گدا سلطانیغ ایستر، سایه یی سال اوستینه.

چون خیالینگ نینگ کېچر یبری کوزوم دریاسیدور،
کیر یوکیمدین باغله دیم اول وجه ایله سال اوستینه.

گوشه لرده قان قیلور اېردی کوزونگ، اندین^{۸۴۴} قاشینگ،
چین^{۸۴۵} چېریکین چېکتی اول جادوی قتال اوستینه.

ای چیبین، اول دم که ایرنی ساری پرواز ایله سنگ،^{۸۴۶}
بیزنی یتکورسنگ^{۸۴۷} نی بؤلغه ی آلیبان بال^{۸۴۸} اوستینه.

^{۸۴۲} یونیورسیتته ن. و. گ. ق. : ... چوگان خال اوستینه

^{۸۴۳} س. س. و. ل-د-۲۰۱۲: کؤلگه نگیز kölgengiz

^{۸۴۴} س. س. و. ل-د-۲۰۱۲: آلدین

^{۸۴۵} گ. ق. : چون

^{۸۴۶} س. س. و. ل-د-۲۰۱۲: ایله دینگ

^{۸۴۷} گ. ق. : تېگورسنگ

^{۸۴۸} س. س. و. ل-د-۲۰۱۲: ... ابلتوبان آل اوستینه

اول تن سیمین اوزہ بیل تېکسه تیتھر کؤنگلکی،
تیتھر گہی انداق کہ مدخل گنج ایله مال اوستینہ.

تش اېشیکنه مېن گدا، حالیم نې بیلسون ھر کېچہ،
اول کہ اویقودین کؤز اچمس تخت اقبال اوستینہ. ۸۴۹

بیلمہی اول بیل و اگیزدین هیچ یوق قیغو بیلہ، ۸۵۰
لطفی نینگ ۸۵۱ عمری توکندی قیل ایله قال اوستینہ.

۸۴۹ بو بیت فقط گ. ق. نسخه سیده موجود.

۸۵۰ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: بیلمگہی اول تیل اگیزدین...

۸۵۱ یونیورسیتہ ن: لطفی نی

238

رمل مثنى محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

صورتىنىڭدە خامە صُنع اېردى تحرير اوستىنە،
چونكى يېتتى كۆزۈنگە، سحر اېتتى تصوير اوستىنە.

گرچە باش بىرلە تىكىلدى وصف زلفونىڭدە قلم،
اول قراتىللىك كۆرر اۋزىنى تقصير اوستىنە.

حسنونگىز انى نې تېب كىرسون عبارتقە كە عقل،
دم-بە-دم بېخود بۇلور شرھىندە تقرير اوستىنە.

ايش اكر افسونىغە يېتسە كۆزلىرىنىڭ اشكال ايله،
يوز خطانى يوكلىگەى جادوى كشمير اوستىنە.

قاش و كۆز و كىر پوگونگ نىنىڭ فتنە سىندىن يۇق گلەم،^{۸۵۲}
اول بلادىن، نېتە يىن، كېلمسە بىر- بىر اوستىنە.

چىقمەدى زلفونىڭ سوادىندىن كۈنگۈل يۇل تار^{۸۵۳} اوچون،
مونچە عمر اېلتىب^{۸۵۴} اوزون تونلردە شېگىر اوستىنە.

لطفىنى اۋلتورمە سېن سىز اۋلمە گن جرمى اوچون،
كىم يورومس بىندە نىنىڭ فرمانى تقدير اوستىنە.

^{۸۵۲} س. س. و ل-د-۲۰۱۲: كلام

^{۸۵۳} س. س. و ل-د-۲۰۱۲: بار

^{۸۵۴} س. س. و ل-د-۲۰۱۲: اېتتىب

239

ھزج مٹمن اڅرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولٌ مَّفَاعِيلٌ مَّفَاعِيلٌ فَعُولُنْ)

[-- v | v -- v | v -- v | v --]

یلغوز گل اېمس، لاله یوزونگدین عرق ایچره،
کوننی کوورور ھندوی زلفونگ وھق ایچره^{۸۵۵}.

نې یوز بیله آی یوزونگه اؤختسون اؤزینی،
اول یوزی چېچکلیک که قالیتور بهق ایچره.

شیرینلیگیدین کاغدی بیر-بیرگه یاپیشتی،
ایرنینگ صفتین قیده که یازدیم ورق ایچره.

گلشنگه نظر قیل که سېنی کۆرمک اوچون گل،
آلتون کپتورور^{۸۵۶} اؤرته ده، هر کون طبق ایچره.

اول لعل لیبنگ بیرله تیشینگ طرفه توشوبتور،
کیم، کۆرگنی^{۸۵۷} بار شکل ثریا شفق ایچره.

^{۸۵۵} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: کون نې کۆرونور ھندوی زلفونگده حق ایچره؛ گ.ق: کون نې کۆرونور

ھندوی زلفونگ وھق ایچره.

^{۸۵۶} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: کپتورور

^{۸۵۷} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: کۆرگلی

تکرار قیلور وصف قدینگ سرو آنینگ اوچون،
کۆپ تېبره نور انداق که کیشیلر سبق ایچره.

اؤز- اؤزیگه عشقینگنی بلا قیلمدی لطفی،
یؤق حدی، ولی چاره نېدور حکم حق ایچره.

240

ھزج مٹمن اخرف مکفوف محذوف:

(مَفْعُولٌ مَّفَاعِيلٌ مَّفَاعِيلٌ مَّفَاعِيلٌ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

غرق اۋلدى يوزونگ خجلتيدىن گل عرق ايچره،
سرگردى قوياش، باقتى چو اول صنع حق ايچره.

حيرتقه قابىبمېن اۋشل ايرنينگده گى مېنگدين،^{۸۵۸}
خط يۇق، نې تيلر، نقطه بورون^{۸۵۹} اول ورق ايچره.

نور^{۸۶۰} يوزونگ اوزه تار آغيز و كۈز، دغى ايرنينگ،
پسته بيله بادام و شکردور طبق ايچره.

مفهوم ملاحظه^{۸۶۱} يوزونگ ماصدق اۋلدى،
يۇق بحث بو مفهوم و اۋشول ماصدق ايچره.^{۸۶۲}

اۋت بُر جیده دور آى يوزونگ عكسى كۈنگولده،
كۈزومده قاشينگ شكلى ھالالى شفق ايچره.

^{۸۵۸} س.س. و ل-د-۲۰۱۲ و گ. ق: حيرتقه قابىبدمېن اۋشول اېگيده مېنگدين؛ گ. ق: حيرتقه قابىبدمېن اۋشول اېگيده مېنگدين.

^{۸۵۹} يونيورسپتھ ن. يېرىن

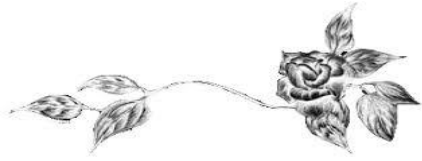
^{۸۶۰} گ. ق: توز يوزونگ 'tüz yüzüng' يونيورسپتھ ن. تور يوزديك

^{۸۶۱} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: ملامت

^{۸۶۲} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: يېرىنچى مصراعده باسقى و ايگينچيده - ماسبق.

دربوزه قیلور کون یوزیدین نور و سبزر آی، ۸۶۳
اول بیبری گرفتار دق و بیبری دق ایچره.

اول زلف سوادینی کوروب مدرسه اهلی،
سهو ابتتی بری ۸۶۴ لطفی کیبی هر سبق ایچره.

۸۶۳ س.س و ل-د-۲۰۱۲: دروزه قیلور کون کوزیدین، نورسبز آری؛ یونیورسیتته ن. ... یوزیدین
نورسبز اپردی.

۸۶۴ یونیورسیتته ن.، گ. ق: بیرار

241

رمل مثنیٰ محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

قۇل چو شفتالو اوچون^{۸۶۵} سوندوم زرخدان ألمهغه،
قاش و كۆزى كېلدیلر هر گوشه دین جان ألمهغه.

آی یوزونگه باقسه، حیرتقه قالیب دم اچمغه،
کیم که کېلسه قان اوچون محشرده تاوان ألمهغه.

اؤرتنوریز هر زمان اؤز دینیمیزنینگ ضعفیدین،
توشسه کافر زلفی هر ساری چو ایمان ألمهغه.

ایگی ناری و ذقن ألمه سیدین به تاپمغه،
قیسی جنت میوه سینى بارسه^{۸۶۶} رضوان، ألمهغه.

گاه سرگردی حسددین^{۸۶۷}، گه قیزردی^{۸۶۸} اؤرته نیب،
اول ذقندین شمعی دېدیم چو نادان ألمهغه.

^{۸۶۵} یونیورسیتته ن. س. س. و ل-د-۲۰۱۲: قۇلنى شفتالو اوچون؛ اېرتايلان ن.: قۇل چو شفتالو اوزه

^{۸۶۶} س. س. و ل-د-۲۰۱۲: بېرسه

^{۸۶۷} س. س. و ل-د-۲۰۱۲: حیادین

^{۸۶۸} اېرتايلان ن.: قیزاریب

غمزه بېرله كۆزى ھېچ تىندە كۈنگۈل-جان قۇيمەدى،
تورک يىغما تاپسە مىلى بار ^{۸۶۹} فراوان ألمەغە.

لطفی، گر ایرننن تیلرسن، کیر رقیب نینگ كۈنگلیگە،
خارەغە ^{۸۷۰} کیرمک کبرەك لعل بدخشان ألمەغە.

۲۴۲

ھزج مسدس محذوف:
(مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ فَعُولُنْ)

[- - v | - - - v | - - - v]

اگر سېن بۆلمە سنگ گلدېك چمنده،
كيشى نېنگەى اوشل ۸۷۱ بيت الحزنده؟

فلک يولدوز كيبى خوبلرنى ييغسه،
يوزونگ بۇلغەى قوياش اول انجمنده.

عقيق ايرنينگ قاشينده نازك ابرمس،
نې يخشيليق بار اول اصلى يمنده؟ ۸۷۲

قيلور قان غمزەسى ۸۷۳ كۆزلرنى باغلب،
حلال اولسون كه سحر ايلر بو فنده.

لبى ۸۷۴ قندينى سؤرهى دېسم، ايتور:
«ايا، كوردونگمو، سالميش كۆزنى قنده؟»

۸۷۱ گ. ق: اوشول

۸۷۲ بو بيتده شاعر ايهام يا توريه صنعتينى ايشلتگن: ۱-يمن - مملكت نامى، اونينگ عقيقى مشهور؛

۲-يمان#يخشى؛ بوندن تشقري طباق يا تضاد صنعتى هم قوللنيلگن.

۸۷۳ گ. ق: غمزەنگيز

۸۷۴ س.س. ل-د-۲۰۱۲ و گ. ق: ليينگ

ساچینگدین چون اۇغورلر مُشک خوشبوی،
قیلورلر بند- بند آنی خُتندە.

تیشینگ اینجوسینی تا کوردی لطفی،
تاپیلمس یاشیدېک بیر دُر عدن ۵۵.

243

مضارع مثنیٰ اخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتُ مَفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

قیلمس ترحم اھو کوزونگ کونگولم آھینہ،
جان صید ابتر معاینہ ہر بیر^{۸۷۵} نگاہینہ.

ایمنہ بین جفا قیلور و وہم ابتر کونگول،
یا رب کہ، تپگمگہی خلل اول حُسن^{۸۷۶} و جاھینہ.

قان قیلغوجی کوزیگہ قاشی کوندہ لنگ یاتور،
قاندین کیشی دم اورسہ یوگورور^{۸۷۷} پناھینہ.

بہرگہی لحد^{۸۷۸} ایچیندہ کوزوم یاشیدین خبر،
ہر شبمنی کہ توشسہ مزاریم گیاھینہ.

توشمس مہنینگ اہلیمگہ ساچینگ جد و جہد ایلہ،
نہ چارہ ایلہسون کیشی بخت سیاھینہ؟

کوزدین قولونگنی سالمہ سپور دیو یازغوروب،^{۸۷۹}
اؤز لطفونگہ^{۸۸۰} نظر قیل و باقمہ گناھینہ.

^{۸۷۵} اہرتایلان ن.: بیر بیر؛ گ. ق: بیر بیر

^{۸۷۶} گ. ق: حُسن-ihüsn

^{۸۷۷} س.س. و ل-د-۲+۱۲: قاندین دم اورسہ کیشی ...؛ یونیورسیتہ: ... بوکون پناھینہ.

^{۸۷۸} گ. ق: لحدlahid

^{۸۷۹} یونیورسیتہ ن.: مو یازغوروب؛ س.س: چو یازغوروب

^{۸۸۰} یونیورسیتہ ن. و س.س: اول لطفینہ

سقله^{۸۸۱} یوزونگنی کوز گودېک، اېلدين نفس یتیب،
بې خواست تاكه اوچره مسون عاشق آهینه.

فتان کوزونگ سواد و بیاضینی کورگه لی،
چولپانغه سالمدیم نظر و چرخ ماهینه.

هجرینگده قالدی لطفی ایشی بیر نفس بیله،
باقمس موسپن بو غمزده حال تباھینه؟

244

ھزج مثنیٰ اخب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[-- v | v -- v | v -- v | v --]

اول عارض و رخسار اوزه^{۸۸۲} زلف، آی اپنگی لاله،
آیدینده یاتور گل اوزه بیر هندو اوزاله.

سبندین تیلیمه ی مهر که دېوان ازلدین،
بی رحم کیشیلرغه اېرور حُسن حواله.

یوزونگنی بو کون یوزومه قوی، ای تُولون آییم،
نقصانغه قۇیر یوزنی چو آی یبتسه کماله.

وصف می لعلینگنی قولاق توتتی صراحی،
کیر پوکلریدین یاشی آقیب تۇلدی^{۸۸۳} پیاله.

تا قۇیدی مېنینگ بغریمه نی دېک قدینگیز داغ،
عشاق ارا سالدی نفسیم زاری و ناله.

^{۸۸۲} س.س و ل-د-۲۰۱۲: ایله

^{۸۸۳} س.س و ل-د-۲۰۱۲: بۇلدی

گر ایسته مس اېرسنگ^{۸۸۴} قرا بختیمنی پریشان،
جمع اېتمه یوزونگ لاله سی اوستینده کُلاله.

لطفی نی فراق اؤلتوره دور، تیغ نی حاجت،
اول اؤلسه اېرور سهیل، سېن آی، کیرمه^{۸۸۵} وباله.

^{۸۸۴} یونیورسیته ن. و. گ. ق: اؤلسنگ
^{۸۸۵} س. س: قالمه؛ و ل-د-۲۰۱۲: دامله

245

مضارع مثنى اخرب:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتْنِ مَفْعُولُ فَاعِلَاتْنِ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

خورشید ذرہ- ذرہ نورې کہ بېردی آیغہ،
دریوزہ قیلدی سېندین، روشن دورور خدایغہ.

سؤردونگ کہ نېچہ بۇلدی دیوانہ سېن قاشیمدین،
دیوانہ دین سؤرسېن^{۸۸۶} کیہم نېچہ بۇلدی آیغہ؟

گر تېنگری نینگ رضاسېن، سلطانییم، ایستر اېرسنگ،^{۸۸۷}
بېرگیل زکات خُسُونگ بېر بوسه مېن گدایغہ.

زلفونگ چینگه^{۸۸۸} کۇنگلوم باردی کۇزوم یۇلیدین،^{۸۸۹}
دریا یۇلیدین آسان بارسه بۇلور ختایغہ.

ای حُسن ایله توانگر، بو لطفی کۇنگلین اَلغیل،^{۸۹۰}
چون حج گزارلماقدور^{۸۹۱} پیوسته فرض بایغہ.

^{۸۸۶} یونیورسیتته ن.: سؤرمېن

^{۸۸۷} س.س.، ل-د-۲۰۱۲: اۇلسنگ

^{۸۸۸} یونیورسیتته ن.: چکیگه

^{۸۸۹} گ. ق: یولیدین

^{۸۹۰} س.س.، ل-د-۲۰۱۲: اَلغین

^{۸۹۱} گ. ق: گزارلماقتور

246

ھزج مٹمن اڅرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولٌ مَّفَاعِيلٌ مَّفَاعِيلٌ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

کۆنگلونگگه قیله ی چاره دېدینگ بۆلسه سه پاره،^{۸۹۲}
جان باردی سېنینگ دردینگ ایله، اېمدی نی چاره؟

یوسفنی کۆروب مصر اپلی برچه تۆیر اېدی،
تۆیمس کیشی سېندین نېچه کیم قیلسه نظاره.

بیر زلفینی توتقچ^{۸۹۳}، ینه بیرغه^{۸۹۴} قۇل اوزه تدم،
کیم، دُنئی ده دېر، تاپقنی^{۸۹۵} بار عمر دوباره.

کۆزومده خیالینگ بار اېکچ^{۸۹۶}، یاش عجب تور،
کون بۆلسه عجایب کۆرونور، آری، ستاره.

بیر غمزه یتیر لطفی نی دیوانه قیلورغه،
باردور مثل: «أَلْعَاقِلُ يَكْفِيهِ الْإِشَارَةُ»^{۸۹۷}.

^{۸۹۲} س.س. ل-د-۲۰۱۲: کۆنگلومغه، ... دېدینگ و نېچه باره.

^{۸۹۳} گ. ق: کۆرگچ

^{۸۹۴} س.س. ل-د-۲۰۱۲: جۆنه لیش قۇشیمچه سی «غه» توشیب قالگن.

^{۸۹۵} گ. ق: دیر توتقنی

^{۸۹۶} س.س. ل-د-۲۰۱۲: اېکن

^{۸۹۷} - عقلی کیشیگه بیر اشاره یتیرلی» دېمکدیر.

247

ہزج مثنوی آخر ب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

گر کورسہ سپنی ناز ایلہ بستان ارہ سیندہ،
گل، غنچہ بؤلور باغ و گلستان ارہ سیندہ.

جان بپرگوچی آغزینگده تیشینگ طرفہ دور، آری، ۸۹۸
کیم کوردی گهر چشمه حیوان ارہ سیندہ؟

نیسانده بولوت هر نپچه کیم کوز یاشی قیلدی،
تیشینگ کیبی دُر بوتمه دی ۸۹۹ عمان ارہ سیندہ.

یوزونگنی کوروب اؤفته نیبان گل قاچر اپردی، ۹۰۰
مسکین یوگوره آلمه دی ۹۰۱ تیکان ارہ سیندہ.

علی اوچون اؤلسم، یسه نگیز طوطی گلیمدین، ۹۰۲
تا بیتسم اوچوب اول شکرستان ارہ سیندہ.

۸۹۸ س.س و ل-د-۲۰۱۲: ... آغزینگ و تیشینگ طرفه و عالی

۸۹۹ یونیورسیتہ ن. س.س. و ل-د-۲۰۱۲: تاپمه دی

۹۰۰ گ. ق: ... اؤفته نیبان گل خجل اؤلدی uftaniban

۹۰۱ یونیورسیتہ ن.: یوگورا آلمان

۹۰۲ گ. ق: کولیمدین

ھاړوت تېک اگر ۹۰۳ سحر ایله قیلمس مېنی شیدا،
خالینگ نېتر اول چاه زرخدان اره سینده؟

بو لطفی نی اوسروک قراقینگ اولتورور اېردی،
اول غمزه اوقی کیردی بو کون جان اره سینده.

248

مضارع مثنیٰ اُخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَّفَاعِيلُ فَاعِلِنُ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

یاز بۇلدى و بیراق مېن اندين،^{۹۰۴} نې فايده؟

گل بۇلمسه هزار چمندين نې فايده؟

لعلينگ خيالى بۇلمسه، کۆز نوري بۇلمسون،

گر بۇلمسه عقيق، يمن دين نې فايده؟

اۇلگن سانينده^{۹۰۵} دورمن اۇشول يار هجریده،^{۹۰۶}

جان بۇلمسه تن ايچره، بدندين نې فايده؟

رحم ايله مس حبيب، رقيبدين نې کۆز توتەى،

قىلمس وفا چو يخشى، يمندين نې فايده؟

سرغردى يوزوم اول سبوريم خاليدين بيراق،

چون دانه يۇقتور، اېسكى سماندين نې فايده؟

عمرونگنى، لطفى، يار اېشيكينده كېچورمسنگ،

جاندين نې حاصل اۇلغەى و تندين نې فايده؟

^{۹۰۴} س.س و ل-د-۲۰۱۲: يار بۇلدى بيراق، مېن دغى اندين نې فايده (بو حالده مصرع شعرنينگ

اصلى وزنيدن چيققن بۇلهدى)

^{۹۰۵} س.س و ل-د-۲۰۱۲: سانیده

^{۹۰۶} گ.ق: هجریدين

249

رمل مثنیٰ محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

شکر کیم، بخت اہتتی یاری عاشق^{۹۰۷} بیچارہ غہ،
اوپرہدی گریان کوزوم سیزدبک پری رخسارہ غہ.

شمہیی عرض اہتقلہلی، باللہ اہد^{۹۰۸} عمری کبرہک،
اول کہ ہجران قیغوسی قیلدی^{۹۰۹} مہن آوارہ غہ.

مہن دورورمہن کیم کوررمہن سہن تؤلون آی نینگ یوزین،^{۹۱۰}
آفرینلر اوشبو بخت و طالع و استارہ غہ!^{۹۱۱}

کوز کورہ^{۹۱۲} قانیمنی تۆکتی غمزہسی جلاددبک،
ذرہ چاغلیق بہرممیش رحم^{۹۱۳} ایزد اول خونخوارہ غہ.

عشق داغی بیرلہ بریان بؤلغنیمنی نی بیلور،
اول کہ بہرمہ یدور کونگول بیر سہن کیبی عیارہ غہ.

^{۹۰۷} یونیورسیتہ ن. : ... بخت اہتتی عاشقلیق ...

^{۹۰۸} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: عیسی

^{۹۰۹} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: سالدی

^{۹۱۰} گ. ق: مہن میدورمہن کیم کوررمہن سہن تؤلون آی نینگ یوزین؛ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: مہندورمہن

کہ کوررمہن سہن تؤلین آی نینگ یوزین،

^{۹۱۱} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: سیارہ غہ

^{۹۱۲} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: کوز کورر

^{۹۱۳} یونیورسیتہ ن.، س.س. و ل-د-۲۰۱۲: مہر

آدم اۇغلى اۇلمسه آخر تاپر اپرميش مراد،
مینگ سپاس اول حقغه کیم، اوچره تتی مرهم یاره غه.

بخت سُکرین ایله ۹۱۴، لطفی، دولت دیدار اوچون،
قانع و خرسند بۇلغیل بیر زمان نظاره غه.

250

رمل مثنى محذوف:

(فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

ای جهان حُسن و زیبالیق نقابینگ آستیده،
دلربایی آتی دولتلیق رکابینگ ۹۱۵ آستیده.

حسرت ایچره ۹۱۶ جای اول دور کیم، جگر خون ایله سم،
اول ملاحت کیم کۆروپمېن مُشکِ ناپینگ آستیده.

فرقتینگدین اۆلمسم ۹۱۷، بۇلغهی قیامتلیق اویات،
اۆلگنیم ۹۱۸ به، سؤنگره قالغونچه عتابینگ آستیده.

کون توغردین کون باترغه قیلدی جانلرنی ۹۱۹ اسیر،
چاه غبغ کیم توشوبتور آفتابینگ آستیده.

لطفی جانیغه بالالر کېلدی بیر-بیر اوستینه، ۹۲۰
توشگه لی اول خال تورک ۹۲۱ نیمخوابینگ آستیده.

۹۱۵ گ. ق: نقابینگ

۹۱۶ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: ایله

۹۱۷ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: اۆتگنیم

۹۱۸ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: اۆلمسم

۹۱۹ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: جایلرنی

۹۲۰ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: آستینه

۹۲۱ گ. ق: مشکین

251

مضارع مثنى اخرب مكفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

کون توښته کورگه لى سېنى توښتى زوالغه،
آى تانگه قالدی کچه باقیب اول جمالغه.

گل، آل اېنگینگ^{۹۲۲} خجالتیدین بیلده بیر چيقر،
یوپقه اوچون یوزی چیده مس انفعالغه.

سېن پادشه صفتلیق و مېن بیر کمین گدا،^{۹۲۳}
امکان اېمس که، مېن کیبی یبتگه ی وصالغه.^{۹۲۴}

توښتى کونگول ساچیندین اولم^{۹۲۵} بېلی فکرینه،
سودا بیلر توشر بولور، آری، خیالغه.

خورشید گوشه سینده دور اول زلف متصل،
بو وجه بیرله عقل آنی اوخشتتی دالغه.

^{۹۲۲} س. س. و ل-د-۲۰۱۲: آل ایرنینگ

^{۹۲۳} گ. ق: سېن پادشاه انداق و مېن بیر کمین گدا

^{۹۲۴} گ. ق: کمالغه

^{۹۲۵} س. س. و ل-د-۲۰۱۲: اوھام؛ بو بیت «یونیورسیتته ن.» ده یوق.

قۇرقوب اۇلرمېن اېل كۇزى تېككەى دېيو سنگە،
اى تۇلون اى، چىقمە، كىررسېن وبالغە.

گوى اېتتى لطفى باشىنى چوگان زلفىغە،^{۹۲۶}
نې بىلسىن اول كە، توشكىنى^{۹۲۷} يۇقتور بو حالغە.

^{۹۲۶} س.س. ول-د-۲۰۱۲: زلفىنە

^{۹۲۷} اېرتايلان ن.: توشگەلى

252

ھزج مثنیٰ اخرب مکفوف محذوف:

(مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ)

[- v v | - v - v | - - v v | - v - v]

زھى ظھور تجلی یوزونگ صفا سینیده،

سواد کفر معین کوزونگ قراسینیده.

نې طرفه نقطه موھوم ابرور سېنینگ اغزینگ،

که جاننی قویدی وجود و عدم اراسینیده.

اگر بارور مېن ایلیکتین محل ۹۲۸ عیب دگول،

که فتنه لر بار اوشول ۹۲۹ غمزه مرحباسینیده.

رقیب کوزیچه سؤرسنگ مېنی، کونگول اوزمان،

که مصلحت کؤپ ابرور حُسن اېلی جفاسینیده.

نې دېب بو حال پریشاننی ایته یین انگه کیم،

یوزی قرالر ابرور زلفیدېک ۹۳۰ قفاسینیده.

اول آی کوزیگه بو سرگشتهنی قچان ایلسون،

که آفتاب تورور ذره تېک هوا سینیده. ۹۳۱

۹۲۸ یونیورسیته ن. س. س. و ل-د-۲۰۱۲: محلدہ

س. س. و ل-د-۲۰۱۲: که فتنه لر بری اول ۹۲۹...

۹۳۰ گ. ق: زلفدېک

۹۳۱ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: که آفتاب نوریدور ایننگ هوا سینیده؛ یونیورسیته نسخه سیده ۵-۶ بیتلر

یوق.

باشیمنی بېر گوسیدور یېلگه عشقینگیز، بیلدیم،
کۈنگول توشونگه لی اول زلف و یوز ھواسینده. ۹۳۲

تبسمیندین اېرور بس عجب مېنینگ اۋلریم،
که روح باقیه دور لعل جانفزا سینده. ۹۳۳

یوزونگنی کۈرمسه بیر دمده جان بېرور لطفی،
صبورلیق نې تیلر عشق مبتلا سینده.

۹۳۲ بو بیت یالغیز گینه گ. ق. نسخه سیده بار.

۹۳۳ اوشبو بیت هم گ. ق. دن تشقیری باشقه نسخه لرده اوچره مه یدی.

253

ھزج مٹمن اڅرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

کۆردوم سېنى و کېتتى غم، المنة لله،
جان تاپتى حيات او شېبو دم، المنة لله.

دولت كوني توغدى اچيلىب صبح سعادت،
ھجران تونى بۆلدى ۹۳۴ عدم، المنة لله.

اول دۇنيى گە جان يېتميش ابدى، ياندى بدنغه، ۹۳۵
كېم، كۆردى سېنينگدېك صنم، المنة لله.

رخسار و يوزونگ دولتيده خسته كۈنگولدين،
بۆلدى غم ايام كم، المنة لله.

لطفى سرى كۆز اوچى بيله قىلدى نگاھى،
يار اېتتى بغايت كرم، المنة لله.

۹۳۴ يونیورسیتە ن.: بۆلۈم

۹۳۵ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: بدرغه؛ گ. ق: ... يېتميش ابدى جان ...

254

رمل مٹمن مقصور/محذوف:

فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ

[- v - / ~ v - | - - v - | - - v - | - - v -]

ای ملک سیما پری، عشقینگ ایلیندین آه-آه،
بیر نظر قیلسنگ نی بولغهی آدمیلیق گاه-گاه.

یخشی اپردی کونده بیر دم ۹۳۶ آی یوزونگ نظارهسی،
نی یمان کونلر دورور کیم اېمدی کورم ماه-ماه.

چون اولرمبن اول الفدېک قد و تار ۹۳۷ آغزینگ اوچون،
سبن اوترده تربتیمدین قۇپغوسیدور «آه-آه».

توشتی کونگوم اول ذقنغه انگلمهی مدھوش اوچون،
ھر نېچه کیم عقل دوراندیش اییتتی، «چاه-چاه!».

کېلدی دلبرنینگ خیالی جان اویيگه کیرگه لی،
ای کونگول نینگ قانی، بیر دم کیرمه کوزگه، راه-راه. ۹۳۸

۹۳۶ س.س. ول-د-۲۰۱۲: هر دم

۹۳۷ گ. ق: صفر

۹۳۸ گ. ق: ای کونگول نینگ خانی کوزگه کیرمه بیر دم راه راه.

ایتلرینگ نینگ خیلیدہ حیران و سرگردان ابدیم،
یوزومہ باقدی دغی چارلب اییتتی: ۹۳۹ گاہ-گاہ.

لطف اشعارینگنی لطفی، بایسنغُر خان بیلور،
کیم، عروس مُلک کورمه یدور ایننگد پک شاه-شاه.

255

رمل مثنیٰ محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

نار ینگاقینگ آرزوسینده جاننی بیمار ایلمه،
هیچ یوق ابرکن یازوغیم مبنی گرفتار ایلمه.

یلغان و چیندین چیتیب هر لحظه قاشینگنی منگه،
کپنگ جهاننی بو ضعیف کونگولوم بېگین تار ایلمه.

ای یوزی گل، غنچه بولدوم جوردین، هر دم منگه،
کوزلریم قان یاشیدین عالمنی گلزار ایلمه.

کۆپ مسلمان دین قویوب ترسا بولورنی قۆلمه سنگ،
سېن بو کوندین سؤنگره اول زلفونگنی زُنار ایلمه.

قیلیدینگ اول^{۹۴۰} برگ گل ینگلیق کونگولنی لطف ایتیب،
بۆلمسون اینینگ دلی زار، اېمدی آزار ایلمه.

ایینه یوزونگگه توش ابرمس، بو روشندور، ولی
یوزی قتیقلر بیله اوزینگنی دوچار ایلمه.

باسقن ایز توپراقی ینگلیق لطفی نی خوار ایله دینگ،
اېمدی قورقمېن، بېگیم، اندین دغی خوار ایلمه.

^{۹۴۰} گ. ق: اول ol؛ بو غزل هم فقط شو نسخه ده اوچره یدی.

256

رجز مثنیٰ سالم:

(مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ)

[- v - - | - v - - | - v - - | - v - -]

ای حُسن گنجی، بو ضعیف کونگولومنی ویران ایلمه،
یوز اوزره زلفونگ داغیتیب عمروم پریشان ایلمه.

هر ناکس و کس^{۹۴۱} یوزیگه خوش تازه گل ینگلیق کولوب،
بغریمنی قت-قت غنچه تپک حسرت بیله قان ایلمه.

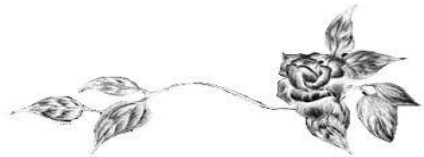
تشلر خالایق تۇپ بېگین باشلر اداقینگ آستیده،
بو ایشقه زلفونگ دال ابرور، سېن آنی چوگان ایلمه.

بۇلسه قیامت برچه دین قیلغن ایشین حق سۇرغوسی،
آز قیل جفا و جورنی، مونچه فراوان ایلمه.

ظلم و ستمنی زلفونگ و کافر کؤزینگه اؤگره تیب،
بو کینگ جهاننی سېن منگه بیر تار زندان ایلمه.

نارتبک ینگاقینگ شعله سین، سېن کؤرگوزیب اغیارغه،
غیرت اؤتی ایچره ینه بغریمنی بریان ایلمه.

ای اینجو تیشلیک دلبریم، لعل گهربارینگ حقی،
کیم لطفی نینگ ایگی کؤزین هر لحظه عمان ایلمه.

۹۴۱ گ. ق: خاص hāṣ; بو غزل هم یالغیزگینه شو نسخه ده موجود.

257

ہزج مثنیٰ اُخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

ای تاجِ اُپہسی نسلِ تہمور خان ارہسیندہ،
سیزگہ یراشور تخت بو دوران ارہسیندہ.

سلطانِ اولوالامر دغی تختقہ لایق،
سیزسیز بو کون ایران، دغی توران ارہسیندہ.

الیاس و خضر دور چہریکینگیز قُلاووزی،
ارواح و ملک ہم دغی انسان ارہسیندہ.

اسکندر اُپشیتسہ کیم اُنینگ ساری یورورسیز،
جان بہرگہی اتاسی کیبی اُچان ارہسیندہ.

چون سیزگہ مددگار تورور غیب چہریگی،
دشمن باشی^{۹۴۲} گوی بؤلگوسی میدان ارہسیندہ.

سیز مصرغہ دہگرو چو بیلورلر کہ آلورسیز،
یوسف ابلیدور کلبہ احزان ارہسیندہ.

لطفی، یمہگیل غم کہ شہ اقبالی اُکوشدور،^{۹۴۳}
کُورگہ یمیز اُزومیزنی خراسان ارہسیندہ.

^{۹۴۲} گ. ق: باری؛ بو غزل ہم انہ شو نسخہ دن آلبندی.

^{۹۴۳} گ. ق: لطفی، یمہگیل غم گوشہ اقبالی اُکوشدور

258

رجز مٹمن سالم:

(مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ)

[- v - - | - v - - | - v - - | - v - -]

ای جان دین آرتوق سېوگنیم، قصد اپتتینگ آخر جانیمه،
رحم اپتگیل، اؤلتورمه مېنی، ناحق کیررسېن قانیمه.

کۆز ایرنینگ و تیشینگ کۆروب اول نظر نی بیغمه دی،
اېمدی چیقرسه لعل و دُر، نی سود اؤشول عمّانیمه.

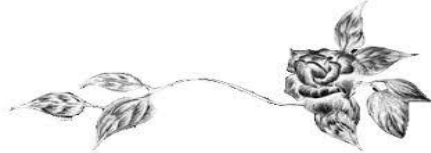
اؤتلوق کۆزینگ آئینده ۹۴۴ کۆپ جانیمنی بریان ایله دیم،
لېکن اول اوسروک کۆز اوچی میل اپتمه دی بریانیمه.

یوزی قرا بؤلسون کۆزوم اندین کۆررمېن بو بلا،
یۇق بؤلسون اول شیدا کۆنگول، کیرمس مېنینگ فرمانیمه.

اول زلف چینیغه کۆنگول توشتی خطاسین بیلمه دی،
ای حلقه ۹۴۵، تېنگریلیک اوچون بند اپتسنگ اول نادانیمه.

کۆنگلوم اوینی بوز دونگ و هرگز عمارت قیلمدینگ،
ای حُسن گنجی، بیر نظر سال باری بو ویرانیمه.

لطفی دمادم کۆز یاشین یاز یامغوری تېک یاغدورور،
تېگورگیل آنی، ای صبا، یوزی گل خندانیمه!

۹۴۴ گ. ق. آئینده almnda؛ بو غزل هم فقط شو نسخه ده موجود.

۹۴۵ گ. ق. خلق

259

مضارع مثنیٰ اُخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَّفَاعِيلُ فَاعِلِنُ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

مشتاق دور کۈنگۈل دغی جان انتظارده،
اول قاش و کۈزنی کۈرگه لی گوشه-کنارده.

توشته خیالینگیزی تیلب کبچه شمع تپک،
کویمک دغی ییغیدور ایشیم هر مزارده.

آغزینگنی جان عدم دېدی شیرین و مختصر،
حُسنِ کلام، آری، ابرور اختصارده.

بو وهمدین اۋلرگه ییتیب مېن که ناگهان،
کۈرمه ی یوزینگنی اۋلمگه مېن انتظارده.

اوسروتتی عشوه جرعه سیدین عقل و روحنی،
اول کۈز که ناز باده سیدین دور خارده.

دلبند و نوربخش یۇق اول زلف و یوز بیگین،
قیلسم نگاه هر نېچه لیل و نهارد.

منع اېتمه گل یوزونگنی کۈروب ایله سم فغان،
بلبلنی ناله دین کیشی اېتمس^{۹۴۶} بهارده.

کون کون دین اۋزگه اۋزیگه کېلمه دی دق بۇلوب،

^{۹۴۶} گ. ق: یېتمس؛ بو غزل هم انه شو نسخه دن باشقه لریده موجود اېمس.

اول كېچەدىن كە كۆردى سېنى ماھ چارده.

تا قىلدى لطفى جانىغە اول غمزە كۆز قرا،
صبر و قرار قالمى جان فگارده.

260

رمل مثنى محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

برقع الگيل، بىر زمان اۇلتور مېن مشتاق ايله،
گر نيازىنگ بار خداوند على الاطلاق ايله.

نامسلمان نىنگ قىزى، بورک ابگرى قۇيمه باشىنگه،
گر سېنىنگ باشىنگده يۇقتور ابگرىلىك عشاق ايله.

سىنه ماقدىن كۇپ اغىر كېلگهى، اگر توتسه كىشى،
درد و رنج و محنت و قىغو يوكومنى طاق ايله.

سېن اگر عهدىنگنى بوزدونگ، اى وفاسىز، باقى بۇل،
شكر كىم باردوق جهاندىن بىز^{۹۴۷} هم اول مىثاق ايله.

وصل چاغىدور، قاشىنده، لطفى، جان اىثار قىل،
چونكه قالمس دىنى اىچره هيج نىمه بىر چاق ايله.

^{۹۴۷} گ. ق: بىر؛ بو غزل هم فقط اوشبو نسخه ده بار.

261

مجتث مثنیٰ محذوف:

(مَفَاعِلُنْ فَعَالَتُنْ مَفَاعِلُنْ فَعِلُنْ)

[- v v | - v - v | - - v v | - v - v]

زهی جھان ملاحت نقابینگ آستینده،
نگار خانہ چین مشکِ نابینگ آستینده.

قرانغولوقده ھوادار ذرہ کم بۆلدی،
قویاش یاشونغه لی مشکین^{۹۴۸} سحابینگ آستینده.

رکاب ایزینگه^{۹۴۹} نفستین توشوب جیلاوونگده،
یوزومنی سورتہ یو بیلمان رکابینگ آستینده.

چېچکلر ایچرہ کییک نافہ سالغہنین کۆردوم،
چو خال توشتی اوشول مست خوابینگ آستینده.

عدو سۆزی بیلہ کۆنگلومنی ریزہ بار اېتمہ،
کہ لطفی اولگہ لی یېتتی عتابینگ آستینده.

۹۴۸ گ. ق: مسکین؛ بو غزل ھم انہ شو نسخه دن کۆچیریلدی.

۹۴۹ گ. ق: ایرینگہ iriñge

262

ھزج مثنوی اخرب مکفوف محذوف:

(مفعول مفاعیل مفاعیل فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

گل رنگ قیلور^{۹۵۰} لاله یوزونگدین چمن ایچره،
تیتیر دغی کون شمع بېگین انجمن ایچره.

یاقوت کیبی لعلینگ اوچون یاش عقیقی،
فان اېتتی کۆنگول رازینی یخشی-یمن ایچره.

لاف اورسه ختا مشکی ساچینگ عنبری بیرله،
چین چینغه چیقیب یوزی قرارغهی ختن ایچره.

حُسن اېلینی باشلب یسه سنگ زلف^{۹۵۱} چېریگین،
روشن کۆرونور کون کیبی یوزونگ تومن ایچره.

کۆرمنگ عجب اول خالنی کیم نقطه حُسن اول،
احسنت که خوش توشتی بو وجه حسن ایچره.

کون نونگ نې صفاسی بار اوشول یوز قاشیده کیم،
کوندوز کونی بیر شمع تورور کۆک لگن ایچره.

لطفی، حذر اېت غمزهلری جادوسیدین کیم،
هاروتقه استاد تور اول کۆز بو فن ایچره.

^{۹۵۰} لطفی دېوانی، تاشکېنت - ۱۹۶۰: آلور (بو غزل س. س. و ل-د-۲۰۱۲ ده یۇق).

^{۹۵۱} گ. ق: حُسن

«لا» ردیفى

263

ھزج مئمن اخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

اې يوزى پرى، جادو كۈزونگ جان آلە دورلا،^{۹۵۲}
 زلفونگ دغى اول كافر، اوش ايماں آلە دورلا.

كۈنگلومنى كۈزونگ آلدى و غمزەنگ تىلب انى،
 تاپمدى دغى، جان انگە تاوان آلە دورلا.

زلفونگ چېرىكىن يوزگە ساليب يورودى ناگاہ،
 باشتە توروب اۈلگن كيشيدىن سان آلە دورلا.

سىمابغە اۈرگتتى^{۹۵۳} كۈزوم ياشى يوگورمك،
 اپمدى سبق اندىن دُر غلتان آلە دورلا.

لۈلى قرە طفلى كىبى ھر دم^{۹۵۴} كۈزونگ اۋىنب،
 نشتىرنى اوروب جان رگيدىن قان آلە دورلا.

^{۹۵۲} عرب الفباسيدە «لا» ايرى بىر حرف سنلگنى اوچون آلدينكى شاعرلر اونى ھم عليحدە ردیف قىلىپ
 آلگنلر.

^{۹۵۳} يونيورسيتە و گ. ق: اۈگرەتتى

^{۹۵۴} يونيورسيتە ن. و گ. ق. دە «دم» سۈزى توشىپ قالگن.

سېن نېچه ۹۵۵ لورسن بو جفا علمینی تعلیم،
سېن دغی تعلیم آنی دوران آله دورلا.

یوز عشوه بیله آلدی کۆنگول لطفی دین ایرنینگ،
ای وای که خط اېمدی کبلیب جان آله دورلا.

«ی» ردیفی

264

ھزج مثنوی اُخرَب مَکفوف مَحذوف:
(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[-- v | v -- v | v -- v | v --]

حاشا کہ بو جور اؤزگه جفاکارده بۇلغەی،
یاخود بو وفاسیزلیق^{۹۵۶} اؤگون یارده بۇلغەی.

قانیمنی تۆکرسین، دغی مین عذر قۇلمین،^{۹۵۷}
بو مھر و وفا قیسی وفادارده بۇلغەی؟

فرهاد ایله مجنون، دغی وامقده یوق اپردی،
اول غصه و حسرت که^{۹۵۸} بو افکارده بۇلغەی.

اؤلسم دېمنگیز کؤزیگه^{۹۵۹} کیم، قۇرقمغەی^{۹۶۰} اول،
کیم بیم^{۹۶۱} اجل مردم بیمارده بۇلغەی.

چون ابلتتی لحدقه یوزونگوز مھرینی لطفی،
محشرده یوزی رشک مه چارده بۇلغەی.

^{۹۵۶} یونیورسیتته ن.: وفاسیزلیغ

^{۹۵۷} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: قیلورمین؛ یونیورسیتته: قیلایین

^{۹۵۸} گ. ق. نسخه سیده «که» باغلاوچی سؤزی توشیب قالکن.

^{۹۵۹} گ. ق: کؤزیده

^{۹۶۰} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: قۇرقمغەی

^{۹۶۱} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: چون وهم اجل...

265

ھزج مثنیٰ اُخرب:

(مَفْعُولُ مَقَاعِيْلُنْ مَفْعُولُ مَقَاعِيْلُنْ)

[--- v | v --- | --- v | v ---]

بۇلغەی ھوسینگ مېندە تا جاندىن اثر بۇلغەی،
عشقینگ یۇلیدە بارغەی^{۹۶۲} یوز باتشیم اگر بۇلغەی.

عاشق کیشی نینگ ایشی خوبلر بیله توشگونچە،
کافر بیله توشسین کیم، حُسن اپلی بتر بۇلغەی.^{۹۶۳}

جان^{۹۶۴} عارض و ایرنینگدین بۇلدی نغو سودایی،
سودا اېلیگه^{۹۶۵} درمان چون گل به شکر بۇلغەی.

گر بیزنی شهید ایتسه بیر خندە بیله لعلینگ،
خاکیم گل شادیدین تا حشر کولر بۇلغەی.

لطفی نې عجب قیلسه یوزونگنی کوروب افغان،
کوپراغی چو بلبل نینگ فریادی سحر بۇلغەی.

^{۹۶۲} گ. ق: بۇلغەی

^{۹۶۳} مولانا لطفی دن قالگن بیر فارسچە بیت نینگ مضمونی ھم خودی شوندهی:

گر کار دل عاشق با کافر چین افتد

به زانکه به بدخویی بی مھر چین افتد.

^{۹۶۴} گ. ق: چون

^{۹۶۵} گ. ق: اېلیگه

266

ہزج مسدس مقصور/محدوف:

(مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ)

[-- v / ~ - v | - - - v | - - - v]

حرامی غمزہ نگ آئیندین^{۹۶۶} مدد، های،
کوزونگ سحرِ حالیندین^{۹۶۷} مدد، های.

فراقینگ چولیدہ چنقب^{۹۶۸} اولرمین،
بیرار وصلینگ زلالیندین مدد، های.

توتوبمین روزہ وصلینگ عیدی اوچون،
قرا قاشینگ ہلالیندین مدد، های.

قاتیلیمیش برچہ بیر^{۹۶۹} پیردہ بالار،
کوزی قاشیندہ^{۹۷۰} خالیندین مدد، های.

سپنینگدبک تاش بغیرلیقدین تیلر مہر،
کونگول فکرِ محالیندین مدد، های.

^{۹۶۶} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: ایلیندین

^{۹۶۷} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: ملالیندین

^{۹۶۸} یونیورسیتہ ن: انگقاب؛ گ. ق: انقاب ankāb

^{۹۶۹} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: ہر

^{۹۷۰} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: کوز و قاشیدہ

مہنی قابسب تورور ہجران چہریگی،
منگہ شاہیم وصالیندین مدد، های.

عدمدر لطفی بیلینگ فکری ایچرہ،
انینگ نازک خیالیندین مدد، های.

267

رمل مٹمن مخبون محذوف:
(فَعْلَاتُنْ فَعْلَاتُنْ فَعْلَاتُنْ فَعْلَاتُنْ فَعْلَاتُنْ)

[- v v | - - - v | - - v v | - - v v]

«دوداغینگ معدن جاندور»، دہدیم، ایتور: «سنگہ نی؟!»
«قامتینگ سرو رواندور»، دہدیم، ایتور: «سنگہ نی?!»

«قمر آتلیغ یوزونگ آلدیدہ دور آی بیر حبشی،
دغی یوزوندہ نشاندور»، دہدیم، ایتور: «سنگہ نی?!»

«طلعتینگ حُسن جہانی و آنینگ اوستیدہ گی
ساجینگ آشوب جہاندور»، دہدیم، ایتور: «سنگہ نی?!»

«یای و اؤق قپ- قرہ بؤلمس، مگر اول قاش و کؤزونگ،
نی عجب تیر و کماندور»، دہدیم، ایتور: «سنگہ نی?!»

خرده بینلر اول آغیزنی کہ «عدمدر»، دہدیلر،
«آندہ بیر ذرہ گماندور»، دہدیم، ایتور: «سنگہ نی?!»

«زلف و یوز و کؤز و قاش^{۹۷۱} و مینگ و غمزہنگ- برچہ
فتنۂ اهل زماندور»، دہدیم، ایتور: «سنگہ نی?!»

^{۹۷۱} س. س و ل-د-۲۰۱۲: قاش سؤزی توشیب قالگن؛ بو غزل گ. ق. نسخہ سیدہ اوچرہ مہ یدی.

أی یوزونگ کون کیبی ذرات جهان مظہریدہ،
برچہ عالمده عیاندور، دېدیم، ایتور: «سنگه نی؟!»

بۆلدی کۆپ فکر دقیق ایچره خیالی لطفی،
«بو نی موی و نی میاندور؟» دېدیم، ایتور: «سنگه نی؟!»

268

رمل مئمن محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

كېلمەدى سېن تېك جھانده دلبر عياره يې،
نسل آدم ايچره يۇق ۹۷۲ مونداق پرى رخساره يې.

قان تۇكر، اېل بيلمسونلر دېب اۈزين اغريق ۹۷۳ قيلور،
كۇرمىدى هيچ كيم كۇزىنگدېك ۹۷۴ جادوى مكاره يې،

تارترم يوز مينگ جفا كۇنگلوم اېليندين، كاشكى،
بېرگه ي اېردى حق كۇنگول بېرگينچه سنگ خاره يې.

ياپمه يوز ۹۷۵ كيم حق يره تيميش يخشيلرنى لطف ايله،
كيم، الرنينگ كۇركيدىن آسانلغهى ۹۷۶ بيچاره يې.

ھجر اوزاتور اېردى كۇپ ظلم ايلگينى تن مۇكيدە،
بۇلديلر جان و كۇنگول ھر بيريسى ۹۷۷ آواره يې.

۹۷۲ گ. ق. نسخه سيده «يۇق» سۇزى توشيب قالگن.

۹۷۳ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: تۇغرى

۹۷۴ گ. ق: كۇزى تېك

۹۷۵ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: ياديمه كيم...

۹۷۶ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: آسانلغهى

۹۷۷ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: بير-بيريسى

حُسن تۇنېن كېيىدىنگ و اېسكىنگ اوچون^{۹۷۸} بۇلدى تالاش،
تارتىشىب گل تاپتى آخر كۇنگلك صدپاره يې.

لطفى نىنگ يا كۇنگلېن ألىل، يا خود اۇلتور تيغ ايله،
ھر نېتك كۇنگلونگ تيلر^{۹۷۹} بيچاره گه قيل چاره يې.

^{۹۷۸} گ. ق. نىسخەسىدە كۇمكچى سۇز «اوچون» توشىب قالگن.
^{۹۷۹} س. س. ل-د-۲۰۱۲: يېلە

269

مضارع مثنى اُخرب مكفوف محذوف:

(مَفْعُولٌ فَاعِلَاتٌ مَّفَاعِيلٌ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

ای شگرینگده معجز عیسیٰ قرینه‌سی،
یوسف جمالی وصفی^{۹۸۰} صفاتینگ کمینه‌سی.

لعلینگ خیالی ذهن ایچیده نقش بۇلغەلی،^{۹۸۱}
کۇنگلوم ابرور جواهر غیبی خزینه‌سی.

اشهب ایلیک اوزه تقه‌لی اېگنینگه^{۹۸۲} کیم بۇلور،
زیور یبتر هم اول قرا ساچ عنبرینه‌سی.

ای غمزەنگ اۇقلریغه نشان روح پیکری،
وی داغ حسرتینگه مکان قلب سیننه‌سی.

اول قاش طاقینه قۇیوب ابردیم، اۇشالدى، آه،
اوسروک کۇزونگ آینده کۇنگول اېگینه‌سی.

^{۹۸۰} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: وصف و صفاتینگ؛ گ. ق: صفاتینگ

^{۹۸۱} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: ... ذهنی نقش بۇلغەلی

^{۹۸۲} گ. ق: اېگنینگده

تار آغزینگ و لیبینگنی کوروب تانگه^{۹۸۳} قالمیشم،
کیم کوردی روح جوهری، خاتم نغینه سی؟

لطفی کلامی بیتسه سمرقند اهلینه،
أمودین اؤتمس اپردی خُجندی سفینه سی.

^{۹۸۳} یونیورسیتته: قانگه، س.س. و ل-د-۲۰۱۲: تنگ قالمیشم

270

مضارع مثنى اخرب مكفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَّفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

ای سنبلینگ نسیمیده جنت شمامه سی،
عشقینگده چاک ۹۸۴ گل کیبی جان جیبی جامه سی. ۹۸۵

اوردی ۹۸۶ رقم قانیمغه هم اول دم که قیلدی سحر،
اول کوز و قاش صورتیده ۹۸۷ صنع خامه سی.

آدم هنوز روضه ده اپردی که بؤلدى صید،
بو خال دانه سی سری کونگولوم حمامه سی.

اول لعل دوریده گرو جام اوچون فقیه،
باش قویدی دیر ایچینده، چه جای عمامه سی.

زلفونگ غمینده تون کبچه آهیم توتونیدین،
تؤلدى سپهر مجمری عنبر شمامه سی.

۹۸۴ گ. ق: چاک çāk-i

۹۸۵ یونیورسیتته: چینی خانه سی

۹۸۶ یونیورسیتته: اؤلدى

۹۸۷ یونیورسیتته: صورتیدین؛ بو بیت س.س. و ل-د-۲۰۱۲ ده یوق.

اول تار آغیز بیلہ بو کؤنگول رازِ عشقینہ،
اپل نینگ خواصی محرم اېمس خاصہ ۹۸۸ عامہ سی.

لطفی فراقینگ اېمگینی دفتر اېتگہ لی،
افسانہ بۆلدی اېر تکیلر عشق نامہ سی.

271

رمل مٹمن محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

جان از لده مهر ايله بير مه لقاغه اوچره دی،
اول کؤز آلدورغان بلا^{۹۸۹} مونداق بلاغه اوچره دی.

بو کؤنگول اېرمس، اېرور جان خصمی و باش یاغیسی،
کیم، جهان اسبابیدین مېن مبتلاغه اوچره دی.

سرنوشتیم بؤلدی هر یان دین بلای مّصل،
باشته کیم، کؤزوم اؤشول قاشی قراغه اوچره دی.

زلفی تېک آشفته طالع مېن قمر نینگ دؤر یده،
نې قرا بخت اېردی کیم، بو بینواغه اوچره دی.

مست لایعقل کیبی باردی ایلکتین بیر یؤلی،
نرگسینگدین قیسی کیم بیر مر حباغه اوچره دی.

کؤز و قاش و قامتینگ نینگ فتنه لیک اشکالینه،
ناتوان کؤنگلوم نظر قیلغچ، عناغه اوچره دی.

لطفی نی کیم قرغه دی: «یا رب، بلاغه اوچره» دېب،
کیم سېنینگ تېک تاش بغیر لیق دلر باغه اوچره دی.^{۹۹۰}

^{۹۸۹} س.س و ل-د-۲۰۱۲: بیله
^{۹۹۰} یونیورسیتته و گ. ق. ده ۲ و ۶-بتیلر یۇق.

272

رمل مثنى محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

پرتويدور اول تبسمدين كه جان دېرلر آنى،
سايه سروينگ دور اول ۹۹۱ هم كيم روان دېرلر آنى.

بخت سرگشته منى كور كيم زلفى تېگدى باشيمه،
با وجود اول كه عمر جاودان دېرلر آنى. ۹۹۲

يسته نيب ياتور قاشينده متصل اوق-يا كوزونگ،
جان كمينينده، نېچه كيم ناتوان دېرلر آنى. ۹۹۳

اي كونگول، اورگت ۹۹۴ جفا بيرله اوزونگنى باشتين- اوق،
كوپ وفا كوز توتمه كيم نامهربان دېرلر آنى.

اول الف بويلوق قاشى نون عكسيدندور لمعه يي، ۹۹۵
حسن عالمتابيدين باشقه كه «آن» ۹۹۶ دېرلر آنى.

۹۹۱ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: دورور هم كه روان دېرلر انى

۹۹۲ گ. ق. :. bā-vüçüd-ki ol ki 'ömr-i cāvidān dirler anı

۹۹۳ بو بيت س. س. و ل-د-۲۰۱۲ ۵۵ يوق، گ. ق. نسخه سيدن كوجيريلدى.

۹۹۴ گ. ق. : اؤگرهت

۹۹۵ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: تون عكسى...؛ گ. ق. : شمه يي

۹۹۶ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: گران

آی یوزی بیرله قران قیلغان اوچون چۆلپان کۆزی،
اندىن اصحابِ نظر صاحبقران دېرلر آنى.

لطفی-ی گمنامنى عالمده قیلغن روشناس،
داغ عشقینگدور که دولتلیق نشان دېرلر آنى.

273

مجتث مثنیٰ محذوف:

(مَفَاعِلُنْ فَعَالَاتُنْ مَفَاعِلُنْ فَعِلُنْ)

[- v v | - v - v | - - v v | - v - v]

زمانه سېن سبب سبب آفتنی کورمگندېک ۹۹۷ اېدی،
کړشمه بېرله ظرافتنی کورمگندېک اېدی.

بو کونگه تېگرو ۹۹۸ جهان کوزی کورمگینچه ۹۹۹ سېنی،
جمال و حُسن و لطافتنی کورمگندېک اېدی.

اضافت اېتتی ۱۰۰۰ تومن فتنه آی یوزونگ اوزه زلف،
کیشی بو طور اضافتنی کورمگندېک اېدی.

کیم اېرسه کیم کوز و قاشینگه بولمدی نگران،
بلاغه اوچره مهی، آفتنی کورمگندېک اېدی.

اېشیکینگ ایتیهغه تا بولمه دی گدا لطفی،
جهانده رسم خلافتنی کورمگندېک اېدی.

۹۹۷ گ. ق: همه مصرعلرده «کورمه گن تېک»...

۹۹۸ گ. ق: دېگرو

۹۹۹ س.س و ل-د-۲۰۱۲: کورمگونچه

۱۰۰۰ گ. ق.: اضافه قیلدی

274

مضارع مثنى اخرب مكفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتُ مَفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

يازوقسىز اۇلتورور مېنى جانان، عجايىبى،^{۱۰۰۱}

يۇقتور اراده تيغ و قيلور قان، عجايىبى!

چون يۇل ابدى^{۱۰۰۲} كۇنگولگه كۇنگولدين، نې وجه ايله،

قىلمس اثر بو حال انگه چندان، عجايىبى!

اۇق- ياي جهانده قپ- قرا كۇرمه ي دورور كيشى،

ھى- ھى، كۇزونگ بو قاش ايله مژگان، عجايىبى!

وصلى ابرور دوام، نې حكمت دورور بو كيم،

قىلمس طبيب اېكچ، مېنگه درمان، عجايىبى!

گنج اوستيده يورور چو يوزى دولتيده زلف،

ھر دم بۇلور نې ايشگه پريشان، عجايىبى!

^{۱۰۰۱} بو غزل ابرتايان، يونيورسيته و گ. ق. نسخه لريده اوچرهمه يدى.^{۱۰۰۲} س. س. و ل-د- ۲۰۱۲: ابردى

یوزی قاشینده گوشه نشین بۇلدى قاشلری،
دور قمرده تورک و مسلمان عجایی!

جان بیرله ابل تیریکدور و لطفی نی اۇلتورور،
أل بیرله هر دم اول لب خندان عجایی!

275

رمل مثنیٰ مخبون محذوف:

(فَاعِلَاتْنُ فَعِلَاتْنُ فَعِلَاتْنُ فَعِلَاتْنُ فَعِلَاتْنُ)

[- v v | - - v v | - - v v | - - v -]

بیر تبسم بیلہ لعلینگ مہنی خوشنود اہتتی،
گویا بیزنی عدمدین ینہ موجود اہتتی.

ایگی دنیانی کۈنگول ببردی ساچینگ تاری اوچون،
کۈرکہ از مایہ بیلہ اول نی بلا سود اہتتی.

اۋلتوروب جان بپرور اپردی کیشیگہ جادو کۈزونگ،
یہتتی نوبت منگہ، ترک کرم و جود اہتتی.

کۈرمدیم قیل اوچی آغزینگ تېکین ۱۰۰۳ آندین اثری،
ھر نېچہ قبلہغہ ایرنینگ مہنی موجود اہتتی.

جانیم اۋرتندی اۋشل سیم تینگ حسرتیدین،
وہ کہ، بو خام تمنا مہنی نابود اہتتی. ۱۰۰۴

۱۰۰۳ س. س و ل-د-۲۰۱۲: بېکین
۱۰۰۴ بو بیت گ. ق. نسخہ سیدہ یۇق.

مہیننگ ایلگیم داغی زلفونگ اپتکیندین ہرگز،
بوی بہرمہی مہنی غم مجمریدہ عود اپتتی۔

لطفی نینگ طالعی زلفونگ کیبی آشفته ابدی،
آی یوزونگ کوکبی، نی ۱۰۰۵ مہر ایلہ مسعود اپتتی۔

276

رمل مثنى محذوف:

(فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

بو كۈنگۈل جان تارتە دور اول لبلرى مرجان سرى، ۱۰۰۶
كىم كە جانلىغ ۱۰۰۷ بۇلسە ميل اپتگەى، بلى جانان سرى.

ھر طرفدىن طرە طرارى دىن قىدىندە دور،
كافر اپركن، نې اوچون يوزى ۱۰۰۸ توشر ايمان سرى؟

اى كۈنگۈل، جاننى خيالى آلىدە قىل پيشكش،
ھر نيمە بۇلسە عزيز، اپلتور كيشى مېھمان سرى.

اهل معنى صور تىنگ نىنگ حُسنىغە ۱۰۰۹ حيران قالور،
مصر اپلى نىنگ كۈزى يىنگلىغ يوسف كنعان سرى.

كۈرگەلى آشفته زلفونگنى قمر نىنگ دۈرىدە،
خاطرېم قىلمس ككشش قطعاً سر و سامان سرى.

۱۰۰۶ بو غزل ل-د-۲۰۱۲ دە يۇق.

۱۰۰۷ س. س: جانلىق

۱۰۰۸ يونيورسىتە و گ. ق: نورين

۱۰۰۹ يونيورسىتە: حىسنىه

حُسن دَوریدور غنیمت، اېمدی قوی یوزومگه ۱۰۱۰ یوز،
آی نېچه کیم بۇلسه کامل، یوز اورر ۱۰۱۱ نقصان سری.

قاش و کۆزونگ غارتینده ۱۰۱۲ لطفی دین کبنتی کؤنگول،
عاقبت، تاپتیم سؤراغین چین و تورکستان سری.

۱۰۱۰ س.س: یوزومه

۱۰۱۱ س.س: اورور

۱۰۱۲ گ.ق: غارتیده

277

رمل مٹمن مخبون محذوف:

فَاعِلَاتْنُ فَعِلَاتْنُ فَعِلَاتْنُ فَعِلَاتْنُ فَعِلَاتْنُ

[- v v | - - v v | - - v v | - - v -]

مھوشیم، بیر نظر اپتسنگ، نې نیمه‌نگ اوکسوگوسی؟^{۱۰۱۳}
بنده ساری گذر اپتسنگ، نې نیمه‌نگ اوکسوگوسی؟

کیمیای نظر و لطف ایله، ای سیم بدن،
خاک یوزومنی زر اپتسنگ، نې نیمه‌نگ اوکسوگوسی؟

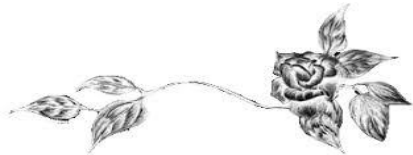
بادۀ لعل لبینگدین مېنگه بیر جُرعه سونوب،
بیر یولی بېخبر اپتسنگ، نې نیمه‌نگ اوکسوگوسی؟

عشق اوچون بۇلدی قضا باشیمه، سؤرسنگ نې بۇلور،
مرحمت بو قدر اپتسنگ، نې نیمه‌نگ اوکسوگوسی؟

کؤرکه‌باییم، سنگه چون خیر دورور فرض العین،
بو گداغه نظر اپتسنگ، نې نیمه‌نگ اوکسوگوسی؟

جان بېره‌ی قبله اوچون دېسم اپمس سن راضی،
قؤل بیله سربه‌سر اپتسنگ، نې نیمه‌نگ اوکسوگوسی؟

لطفی-ی خسته‌غه کیم سېن سیز اولر حالده دور،
سؤرغه لی میل اگر اپتسنگ، نې نیمه‌نگ اوکسوگوسی.

^{۱۰۱۳} بو غزل گ. ق. ده اوچرهمه‌یدی.

278

رمل مٹمن محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

ای ساچینگ شیدا کونگولرنینگ سواد اعظمی،^{۱۰۱۴}
حلقہ- حلقہ روح نینگ سرمنز لیدور ھر خمی.

سنبلینگنی تارہ غاندہ گل یوزہ^{۱۰۱۵} تانگدور عرق،
کیم بولوتلوق کچہ نینگ، البتہ، بولمس شبنمی.

سپن پریوش حوردین مُشکل دورور جان سقلہ ماق،
چون ملک حیراندور اول صورتقہ، نبتسون آدمی؟

مېن بیراقدین جان بېرورمن، طاقتیم یۇق باققہ لی،
یوزی قتیق کۆزگو کیم، بولمیش جمالینگ^{۱۰۱۶} ھمدمی.

مېن بو کۆز بېرلہ اویاتلیق مېن خیالینگ یوزیدین،
کیم کپلور ھر لحظہ و اول گوشہ نینگ باردور نمی.

^{۱۰۱۴} مولانا لطفی نینگ اوشبو غزلی ھم علی شیر نوایی تامانیدن مخمس باغلنگن اوچ غزلیدن بیریدیر
(لییب).

^{۱۰۱۵} یونیورسیتہ، س. س.، ل-د-۲۰۱۲ و گ. ق: اوزہ

^{۱۰۱۶} گ. ق: سپن آی نینگ

اول بدن نینگ دولتی دین توغدی کۈنگلک نینگ کونی، ۱۰۱۷
حسن طالع کۈر کیم اۋلدور حالی ۱۰۱۸ ایچکی محرمی.

لطفی نی باشتین مگر تیرگوزسنگ، ای عیسیٰ نفس،
کیم تیندین بۋلدی کۈپ جان آغەلی ھجران غمی. ۱۰۱۹

۱۰۱۷ یونیورسیتە: تونی

۱۰۱۸ گ. ق: حالا

۱۰۱۹ بعض نسخەلردە بو مصرعی باشقە شکلدە یازگنلر، اما مېنیمچە تۇغری اېمس:
کیم یېتیبدور، ۵، انی اۋلتورگەلی ھجران غمی.

279

ھزج مسدس محذوف:

(مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ فَعُولُنْ)

[- - v | - - - v | - - - v]

گر آھیمدین ھواغہ چیقسہ دودې،
کۈرونگہی ھر نفس چرخ کبودې.

نې موھوم آغزی یۇق مو کیم قاشیندہ،
عدم بۇلغہی اینینگ، صاحب وجودې. ۱۰۲۰

زیان بۇلسہ کبرہک سرمایہ عشق، ۱۰۲۱
چو تېگمس حُسنونگیزدین بیزگہ سودې.

اشارت بیرلہ کون بیمار ۱۰۲۲ ینگلیق،
قیلور ھر صبح حُسنونگگہ سجودې.

سقاقینگنی کۈروب یوز سجده قیلدیم،
مثل باردور کہ سیبې و سجودې! ۱۰۲۳

نظر قیلمس نغو لطفی غہ کۈزونگ،
کیم اوسروکلردہ بار، البتہ جودې.

۱۰۲۰ گ. ق: اېنگن؛ بو بیت یالغیر گ. ق. دە موجود،

۱۰۲۱ گ. ق: عمر

۱۰۲۲ - س.س. و ل-د-۲۰۱۲: بېچارہ

۱۰۲۳ بو بیت گ. ق. نسخہ سیدن کۈچیریلدی.

280

خفیف مسدس مخبون:

(فَاعِلَاتُنْ مَفَاعِلُنْ فَعِلُنْ)

[- v v | - v - v | - - v -]

كېستى بغيريم تمورلرینی بری،
غمزه بیرله ایننگ قیا^{۱۰۲۴} باقری.

كاهی^{۱۰۲۵} یوزنی قراقی آلی بیله،
جگیریم قانیدین قیلور جگری.

یولیده توشمیشم ایننگدېک^{۱۰۲۶} کیم،
سایه دېک مېنده یوق وجود اثری.

کوییدین اؤتکرینگ جنازه منی،
کیم، مېنى تیرگیزور ایننگ^{۱۰۲۷} نظری.

مرحمت تین بیراق اېمس، سؤرسنگ،
کیم یاووقتور بو خسته نینگ سفری.

قاچرینی^{۱۰۲۸} کؤره ی دېسم، قاچه دور،
مېنى کویدوردی، وای، ایننگ قاچری.

۱۰۲۴ گ. ق: ایتیک باقری؛ س. س و ل-د-۲۰۱۲، قیا سؤزی قوس ( ) ایچیگه آلینگن، احتمال محررلر «ایتیک» کلمه سینی اؤقیه آلمسدن، یاگه تۇغری تاپمسدن، «قیا» افضل، دېب اؤیله گن بؤلسه لر کېره ک.

۱۰۲۵ س. س، ل-د-۲۰۱۲: گاهِ गोхи؛ گ. ق: گاهی gÀhi

۱۰۲۶ گ. ق: ایننگ تېک

۱۰۲۷ گ. ق: ارنگ

۱۰۲۸ قاچر: یناق/ینگاق، یوز و رُخسار معناسیده.

طالعيمة كؤرومچى چين يازميش،
كيم نظر ساريدين اوله خطرى.

نظريمدن اوتر، باقه بيلمان،
اول قمردين تورور كوزوم قمرى.

طلعتينگدين ييراق توشكن اوچون،
قالدى لطفى و ناله سحرى.

281

رمل مئمن محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

اول كه حُسن اېتتى بهانه اېلنى شيدا قىلغهلى،
كۆز گودېك قىلدى سېنى، اۋزىنى پيدا قىلغهلى.

قاش و كۆزونگىدىن قرا كۆرگوزدى بىلدىرمەى اۋزىن،
فتنه نى ۱۰۲۹ اول باشلەدى عالمى يغما قىلغهلى.

«كاف و نون» نقشى يۇق اېردى اندە كيم عشاق اوچون،
عشق ايله حُسنونگ بىرىكتى شور و غوغا قىلغهلى.

گوهر يکدانه قىلدى ذات ۱۰۳۰ بحرینده سېنى،
اهل دللر كۆزىنى حسرتتە دريا قىلغهلى.

آغزینگ و يوزونگ سبب بۇلدى ازل نَقاشینه،
عالم غیب ۱۰۳۱ و شهادتى هویدا قىلغهلى.

سيز اۋترسيز ايدېك و كۆز تونگلوکى يانینده روح -
اۋلتورور هر گوشه دین ۱۰۳۲ سيزنى تماشا قىلغهلى.

گر قرا قيغو نصیبیم بۇلمسه يوز ساریدین،
مېن کیم اېردیم جان بيله زلفونگنى سودا قىلغهلى.

۱۰۲۹ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: فتنه یی

۱۰۲۰ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: ذاتی

۱۰۳۱ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: غیبی

۱۰۳۲ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: گوشه ده

سېن سيز اېمگكدين منگه بۇلدى اۇلوم جان راحتى،
قىده دور، يا رب، اجل، بارسم تقاضا قىلغەلى.

چون سلاطين غه ايليك بېرمس يوزونگ ۱۰۳۳ نظاره سى،
لطفى قول كيمدور وصالينگنى تمنا قىلغەلى. ۱۰۳۴

۱۰۳۳ س. س. ول-د-۲۰۱۲: كۇزونگ

۱۰۳۴ يونيورسيتته و گ. ق: لطفى كيم قولدور...

282

رمل مٹمن محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

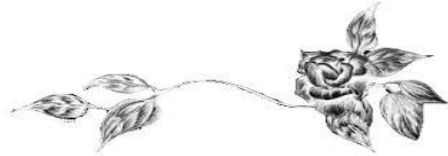
سنبلونگنی تانگ یبلی ترقتی گلپوش ابتگہ لی،
بہ خطا چین بتلرینی حلقہ درگوش ابتگہ لی.

جانغہ ہجران زہری تہگدی، وای، انینگ کہ ۱۰۳۵ اچیغی،
قؤیمہ دی وصلینگ مبییدین جرعه یی نوش ابتگہ لی.

سبز اگر یاد اہتمہ سنگیز بیزنی، سلطانسبز، بیگیم،
بندہ نینگ نہ حدی بار سیزنی فراموش ابتگہ لی؟

وہ، نبلر اؤلتورگہ ی اپردی بیزنی ہجر اندیشہ سی،
کپلمسہ ہر دم خیالینگ خیلی مدہوش ابتگہ لی.

گل ینگاقینگ ناری بلبل دہک فغاندین لطفی نی،
بیر نفس امکان اہمس کیم قؤیسہ خاموش ابتگہ لی.

283

رمل مثنى محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

آه كيم، قیلدی قراری یۇق كۇنگول ۱۰۳۶ شیدا مېنى،
وه، نې تورلوك واله اېتتى تينمه غور سودا مېنى.

مېن بو صورتنى اگر سېوديم اېسه ۱۰۳۷ ياز غور مغيل،
كيم، ازل نقاشى قیلدی عشق اوچون پيدا مېنى.

عقل و دين بار اېردى بير چاغده مېن ديوانه ده، ۱۰۳۸
زلفى نينگ سوداسى اؤلتورتتى ۱۰۳۹ قرا يېرگا مېنى.

نېچه سريمى ياشورسم، سينه دين بې خواست عشق،
اؤز- اؤزى فرياد اېتر كيم ايله گن ۱۰۴۰ رسوا مېنى.

كؤز اوچى باقمس، تعالى الله، نېچه آه ايله سم،
قيلدى عاجز اول كمال حُسن و استغنا مېنى.

۱۰۳۶ يونيورسيته و گ. ق: كؤزونگ

۱۰۳۷ گ. ق: مېنى

۱۰۳۸ يونيورسيته ن. س. س. و ل-د-۲۰۱۲: دېوانه غه

۱۰۳۹ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: بېتكوردى

۱۰۴۰ گ. ق: ايله گه ي eyelegey

طالعیم نینگ شور اپکنینی مېن اندین انگله دیم، ۱۰۴۱
کیم سوچوک سؤز بېرمه ی اؤلتوردی لبینگ عمد ا ۱۰۴۲ مېنی.

لطفی دېک هجران تونینده لال ابدیم، حیران قالیب،
گل یوزونگ قیلدی ینه بلبل چیله ی گویا مېنی.

۱۰۴۱ س. س. ل-د-۲۰۱۲: ... شور اپکنین مېن چو اندین...

۱۰۴۲ س. س. ل-د-۲۰۱۲: اېمدا ЭМДО

284

رمل مثنى محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

ای ساچینگ نینگ سایه سینده آفتاب خاوری،
توغمه دی سېن حور ینگلیق ۱۰۴۳ نسل آدمین پری.

شگر ایرینگ سۆزی تیلدېک توشگه لی افواهده،
اېل اغیزلنمس نبات آتینی، الا سرسری.

گل اۋرونور ۱۰۴۴ قوللوغینگ طوقین خجالت بېرمه دېب،
بۇنیغه فۇته سالیب غرق عرق دور بیرسری.

معدن روح و لطافت کانیدور لعل لینگ،
قدر اول جوهرنی مېندین سؤرکه مېن مېن جوهری.

توتمسون تېنگری روا کیم بۇلغهی ایچکینگیز رقیب، ۱۰۴۵
وای، آنینگدېک، شوم یوزلوک قوتلوغ اویدین تشقری!

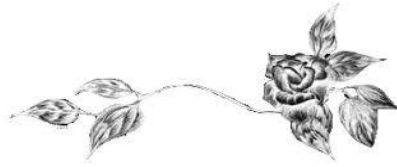
۱۰۴۳ یونیورسیتته: ینگلیخ

۱۰۴۴ گ. ق: اورونور unur

۱۰۴۵ گ. ق: ... ایچینگیز بۇلغهی...؛ بو بیت یونیورسیتته نسخه سیده یۇق.

ظلمتِ زلفونگدہ ایستب تا پقلہ لی آبِ حیات،
خضر اقبالی کبرہ ک، یا دولتِ اسکندری۔

اول کہ غمزہ نگ بیرلہ زلفونگ قیلدی لطفی جانینغہ،
قیلمہ دی مؤمن حقیندہ هیچ خیبر کافر ی؟

285

ھزج مثنیٰ اخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولٌ مَّفَاعِيلٌ مَّفَاعِيلٌ فَعُولُنْ)

[-- v | v -- v | v -- v | v --]

تن بۇلدى يوزونگ مھرى اوچون گرچه ھالاي،
بیر ذرہسى بیره کۆرونور دردی و حالی.

سېندین نې تمنا قیله بین^{۱۰۴۶} مھر و وفانی،

کیم کۆردی وفا انده که بار حُسن و جمالی؟

مېن ھجر ایله درمانده و سېن کۆزدین اوچرسن،

ای وای که یۇقتور منگه قوش دېک پر و بالی.

بیر^{۱۰۴۷} تار ساچینگ اوچینی یېل یوزگه تېگوردی،

نازکلیک اوچون بۇلدى يوزونگ اوستیده خالی.

غمگین بو کۈنگول تاکه تماشادین آچیلغهی،

کۆز باغیده تیکدیم^{۱۰۴۸} اقدیدین تازه نهالی.

^{۱۰۴۶} گ. ق: توتہ بین

^{۱۰۴۷} س.س: هر

^{۱۰۴۸} گ. ق: تیکتیم

ییللر سېنى كۆرسىم مېنگە بىر دىمچە ۱۰۴۹ كۆرونمىس،
بىر دم كە سېنى كۆرمىسىم، اولدور مىنگە سالىپ.

كۆيونگدە تىلر لطفى-ى بىچارە مزارىن،
تا صور تىدىن بۇلغەى اېشىكىنگدە خىالىپ.

286

ھزج مثنیٰ اخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولٌ مَّفَاعِيلٌ مَّفَاعِيلٌ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

اول آی کہ قضا بۇلدى منگہ عشقی بلاسى، ۱۰۵۰
مہری بیلہ اۇلگوچيگہ یۇق ذرہ وفاسی.

دريوزہ قیلورلر یوزیدین نور مه و مہر،
سلطان جمال اولدور و حُسن اېلى ۱۰۵۱ گداسی.

طوبا نې تیلر روضدہ ہر اېوگہ اوروب ۱۰۵۲ باش،
گر باشیدہ یۇقتور قدینگیز سروی هواسی؟

وصلینگدین اۇگون ۱۰۵۳ ھیچ نیمہ حقدین تیلہ مسمن،
یا رب کہ، اجابت بۇلہ بو بندہ دعاسی.

لطفی اۇلر اول اۇزگہ گہ ہر گہ قیا باقسہ ۱۰۵۴،
بو حسرت و غم نینگ کہ یۇق اول ھیچ قیاسی.

۱۰۵۰ گ. ق: اول آی کہ منگہ بۇلدى قضا عشقی بلاسى

۱۰۵۱ س. س. ل-د-۲۰۱۲: اھلی

۱۰۵۲ گ. ق: اورر

۱۰۵۳ س. س. ل-د-۲۰۱۲: اۇزگہ

۱۰۵۴ یونیورسیتہ: باقیب

287

ھزج مثنیٰ اخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولٌ مَّفَاعِيلٌ مَّفَاعِيلٌ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

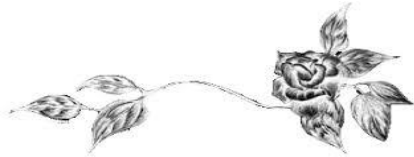
ھر نېچہ کہ جانغہ تېگر اول یار جفاسی،
باشیمغہ توشوبدور، نېتہ یین، عشقی ھواسی.

اؤقدېک مېنى اول غمزہ جفا بېرلہ توز اېتگچ،
بیلدیم کہ بیراق سالغوسی بیر کون ۱۰۵۵ قاشی یاسی.

سؤرغہ یمېن، اگر بېرسہ ایلک لعلینی آنچه،
کیم قالغعی ایرنینه کی ۱۰۵۶ اول خال یراسی.

دردیمغہ دېدی کیم، «قیلہ یین وصل ایلہ درمان»،
ھجر اؤلتورہ دور بیزنی، نېدور اېمدی دواسی؟

بیر ذرہ وفا ۱۰۵۷ تاپمہ دی لطفی سپوریندین،
کؤر کلوک کیشی نینگ بؤلمس اېمیش مھر و وفاسی.

۱۰۵۵ س.س و ل-د-۲۰۱۲: ھرگز

۱۰۵۶ س.س و گ.ق: ایرنینه کی

۱۰۵۷ یونیورسیتہ: دوا

288

مضارع مثنى اخرب مكفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَّفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

اثبات ابتر اگرچه یوزونگ آفتابنی،
زلفینگ عبیری نفی قیلور مشک نابنی.

اوسروک کیشی بؤلور چو جوانمرد، نې اوچون،
قیلمس رعایتی ۱۰۵۸ کؤزونگ اوشبو خرابنی؟

ای شهسوار، اؤتمه نظر دین، عنان سالیب، ۱۰۵۹
کیم کؤز قانی بو یۆلدە کؤتارور ۱۰۶۰ رکا بنی.

بېلى خیالی بیرله عدم بۆلدیم و ھنوز،
توتمس روا بو خسته غه بیر رشته تابنی.

اېل کؤزیدین چو نور و صفانینگ ۱۰۶۱ حجابیده،
مخفیدور اول جمال، نبترسن نقابنی؟

۱۰۵۸ گ. ق: ترجمی

۱۰۵۹ س. س و ل-د-۲۰۱۲: آلیب

۱۰۶۰ گ. ق: کؤتورتور kötertür، یونیورسیتته: کوتار

۱۰۶۱ س. س و ل-د-۲۰۱۲: ... چو یوز و تینینگ نینگ حجابیده؛ یونیورسیتته: ... چو یوزونگ تن حجابیده.

کون پرده غه کیریب یوزونگ آیی ھواسیدین، ۱۰۶۲
بیغلر اؤزی و آره غه تارتر سحابنی.

بیر کون جفا توکنسه، نبترسین، کبره ک بؤلور،
کؤپ صرف قیلمه لطفی گه جور و عتابنی.

289

متقارب مثنى محذوف:

(فَعُولُنْ فَعُولُنْ فَعُولُنْ فَعُلْ)

[- v | - - v | - - v | - - v]

كۆكردى چمن، گلغذارىم قنى؟
سەھى سرو بۇيلوق نكارىم قنى؟

تاپپيدور بوكون وصل گل عندليب،
درىغا، مېنىنگ نوبھارىم قنى؟

اېشىكىنگدە توپراق بۇلدوم، ولى،
دېمە دىنگ كىم اول خاكسارىم قنى؟

سېنىنگ عھد حُسنونگدە يۇق مېندە - صبر،
مېنىنگ اول بورونكى ۱۰۶۳ قارارىم قنى؟

اېرىشور دېبان قىلمە لطفى غە قهر، ۱۰۶۴
بو ايشدە، بېگىم، اختيارىم قنى؟

۱۰۶۳ س.س: بورونقى

۱۰۶۴ گ.ق: اېرىشور دېبان لطفى غە قىلمە قهر

290

هزج مسدس اخرب مقبوض محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِلُنْ فَعُولُنْ)

[- - v | - v - v | v - -]

حق کیم سېنی دلربا یره تتی،
عاشقلره چون بلا یره تتی.

هر قیده وفا رقیب اوچوندور،
عاشق اولوشی جفا یره تتی.

قیلمنگ مېنی عشق اوچون ملامت،
چون عشقنی هم خدا یره تتی.

عاشق کیشیلرنی اؤلتورور گه،
تېنگری سېنی منتها یره تتی.

لطفی، طمع ابتمه مهر آندین،
کؤر کلونکی چو ببوفا یره تتی.

291

رمل مثنى محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

ای، جفاچی، توت غنیمت کۆرک نینگ دورانی،
کیم کیشی تاپمە ی دورور بو دۆر نینگ پایانی.

أنت ایچیب سېن گویا کیم عهد حُسنونگده، بېگیم،
قیلمغه یسېن بیر جراحیلیق کۆنگول درمانینی.

بو جمال و یوز و کۆز^{۱۰۶۵} کیم سېنده باردور، انگله دیم،
کیم تن ایچره قۇیمغه یسېن هیچ عاشق جانینی.

یوزونگ ایمان نوریدور، سقله رقیب دین پردە دە،
سقلسه یخشی کیشی ابلیس دین ایمانینی.

عشق اوچون عاشقنی تېنگری یارلقب^{۱۰۶۶} هیچ سؤرمغه ی،
چون^{۱۰۶۷} یرە تمیش کۆز و قاش و غمزە فتانینی

^{۱۰۶۵} گ. ق: یوزونگوز

^{۱۰۶۶} گ. ق: یارلیغاب yarlıgáp

^{۱۰۶۷} یونیورسیتە: کیم یرە تمیش؛ گ. ق: چون یرە تمیش قاش و کۆز و غمزە فتانینی

رحم اېمستور اول که کوز یاش اېتدی عاشق اھیدین،
غمزە نینگ تیغینه سو بېردی که تۆککه ی قانینی.

«نې کېتور دونگ، - دېسە لر محشر دە، لطفی، دُنئی دین؟»
کۆر گوزە ی بغریمدە گی ناو کلرینگ^{۱۰۶۸} پیکانینی.

292

رمل مٹمن محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

ای جمالینگ شمع^{۱۰۶۹} و خورشید و قمر پروانه سی،
بیر صدف ایگی جهان اهلی و سپن دُردانه سی.

نقطه دور یا^{۱۰۷۰} خال مشکین اول ذقن ألمه سیده،
آلمه نینگ ناز کلوکیندین^{۱۰۷۱} یا کُورونور دانه سی.

بوزغهی اوچماق و تموقنی بؤلْمسه زنجیر نور،^{۱۰۷۲}
کیم که بؤلْغهی اول مسلسل زلفی نینگ دیوانه سی.

اول شکر ایرنی اوچون جان بیر گنیم تا بؤلْدی فاش،
قصه فرهاد و شیرین^{۱۰۷۳} بؤلْدی ابل افسانه سی.

جام وصلینگدین منگه هجر آغوسی بؤلْدی نصیب،
گویا دور ینگده تؤلْدی بنده نینگ پیمانہ سی.

ای لطافت مُلکیده سلطان، بو لطفی کُنگلین آل،
فرض ابرور احسان گداغه سلطنت شکرانه سی.

^{۱۰۶۹} س. س. و ل-د-۲۰۱۲: شمعی شامبی

^{۱۰۷۰} یونیورسیتته ن: اول

^{۱۰۷۱} یونیورسیتته ن، س. س. و ل-د-۲۰۱۲: ناز کلیگینده

^{۱۰۷۲} س. س. و ل-د-۲۰۱۲: زنجیر یوز. یونیورسیتته نسخه سیده بو بیت یوق.

^{۱۰۷۳} یونیورسیتته ن: فرهاد و مجنون

293

رمل مثنى محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

وہ کہ جانیمنی سببینگ شپیرین دوداقینگ ۱۰۷۴ اؤرتەدى،
خستە كؤنگلومنى دغى نارتېك ينگاقینگ اؤرتەدى.

قيسى بير عضوینگغە ۱۰۷۵ باقسىم، سالدی يوز اؤتقە مېنى،
مختصر ایتەى، مېنى باشتين اياقینگ اؤرتەدى.

گر اجل كېلسە تنييم ايچرە تيلب جان تاپمغەى،
بسكە جانيم جوهرين سيم تېك سقاقینگ اؤرتەدى.

ساحر بابل كيشينى يوز تومن ۱۰۷۶ افسون بيلە،
مونچە كويدورمس كيم اول جادو قراقینگ اؤرتەدى.

چون وصالینگ دولتى قدرينى لطفى بيلمەدى،
لاجرم، جانين انینگ داغ فراقینگ اؤرتەدى.

۱۰۷۴ س. س و ل-د-۲۰۱۲: دوداقینگ.

۱۰۷۵ گ. ق. نسخەسيده بو آرەدە بير آرتيق «كە» بار.

۱۰۷۶ گ. ق: يوز هزار

294

رچز مثنیٰ سالم:

(مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ)

[- v - - | - v - - | - v - - | - v - -]

جانا، فراقینگ خلق ارا کۈنگلومنی رسوا قیلغوسی،
جانده یاشورغان رازنی یاشیم هویدا قیلغوسی.

ھجران تونی توتتی ایلیک جانغه خیالینگ عاقبت،
بیر کون آسیغ قیلغهی، بلی کیم دوست پیدا قیلغوسی.

فاش اۋلغوسی ۱۰۷۷ کۈز یاشی و ساریغ یوزوم ھجر ایلگیدین،
قول ۱۰۷۸ نینگ کوموش آلتونینی قین آشکارا قیلغوسی.

ھول قیامت تین نې غم عاشقلرینگه، ای صنم،
چون بۋیونگ آنده برچه نی سرمست و شیدا قیلغوسی.

تېکسه رقیبلر نینگ اگر تیل-آغزی بیزگه نې عجب،
ایتلر گدانی کۈرسه لر، ابشیکده غوغا قیلغوسی.

۱۰۷۷ س. س. و ل-۵-۲۰۱۲: قیلغوسی

۱۰۷۸ گ. ق: قؤل

جان زلفیغه بیر ۱۰۷۹ تار اوچون بېردیم یوز اۇلدى آشنا،
تانیش سیز اۇغری بیرله کیم دُنیاده سودا قیلغوسی.

جان اینچکه ۱۰۸۰ آغریق دردی دین فرقتته ۱۰۸۱ بېرگه ی آخری،
بېلینگنی مسکین لطفی تېک، هر دم تمنا قیلغوسی.

۱۰۷۹ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: هر

۱۰۸۰ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: ایچگه

۱۰۸۱ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: فرقتنی

295

ھزج مٹمن اڅرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ مَقَاعِيلُ مَقَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

خوش کېلدينگ، ايا جان تيله گي، بنده مرادی،
کيم، قیلدی مبارک قدمینگ قیغونی شادی.

توننی کؤتروړ اېردی یوزونگ نوری جهاندين،
گر بؤلسمه اول قاش و کؤز و زلف سوادى.

آرتتوردی کؤنگول جان ايله اول غمزه بهاسېن،
آرتر نیمه نینگ قیمتی گر ۱۰۸۲ بؤلسمه مزادى.

اول یوز و کؤزی ۱۰۸۳ حسرتیدین جان بارور اېردى،
هر لحظه اگر قیلسمه بیخود مېنى یادى.

گر اؤزگه کیشیلر تيله سه مال و منال، اول،
وصلینگدورور آنجاق، صنما، لطفی مرادى.

۱۰۸۲ یونیورسیته و گ. ق: چون

۱۰۸۳ گ. ق: کؤز و یوزى

296

ھزج مسدس اخرب مقبوض محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِلُنْ فَعُولُنْ)

[- - v | - v - v | v - -]

ای لبلری روضہ سلسیلی،

جان نقدی دوداقلرینگ سییلی.

قیلدىن دېسم ۱۰۸۴ اینچکھ راق بېلینگنی.

یۇقتور کیشی نینگ که قال و قیلی.

آغزینگ صفتین قیلورده خامه،

کۆپ تاتلیق اوچون یاریلدى تیلی.

گر عقل قویاش دېسه یوزونگنی،

باردور بو سۆز ایچره یوز دلیلی.

اۇنگه ی باری روضه سینده نرگس،

چون لطفی ابرور کۆزونگ قتیلی.

297

مضارع مثنى اخرب مكفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتُ مَفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

ناز كلوك ايچره بيليچه يۇق تار^{۱۰۸۵} گيسويى،
اۋز حدىنى بېلىپ بېلىدىن اۋلتورور قويى.

زلف شىكستەسىندىن اۋگون اېنگلىرى اۋزە،^{۱۰۸۶}
ايلردە سېنمەدى بو كۈنگۈل نېنگ بېر آرزويى.

مونداق كە يىخشى بېرگە توشوبتور تايىپ قبول،
شىك يۇق كە مۇقبل اول دوداغىنگ خال ھندويى.

قوش آغزى تېكسە لعل اۋلە منقارى طوطى دېك،
ياقوتونگ اوچون آندە گر آقسە^{۱۰۸۷} كۈزوم سويى.

كۈرگۈزمدىنگ توشومدە بېرار زلف و عارضين،^{۱۰۸۸}
اې بخت، دېدى كيم سنگە كيم تون و كون اويى.^{۱۰۸۹}

^{۱۰۸۵} گ. ق: يۇقتور چو گيسويى

^{۱۰۸۶} س. س: زلف شىكستەسىندە او كون انگلەدى اۋزى.

^{۱۰۸۷} س. س: كۈر آقسە؛ گ. ق: كە آقسە

^{۱۰۸۸} گ. ق: عارضينگ

^{۱۰۸۹} گ. ق: اى بخت كيم دېدى سنگە كيم تون و كون اويى

جور اہتسہ، مہر امیدی توترمبن ہنوز کیم،
بیر طور قالمس آدمی نینگ خصلت و خوبی۔

لطفی ہاشین ابووردی ساچی اینچکہ بیل ایلہ،
اول ہندو رشتہ بیرلہ مگر قیلدی جادوی۔

298

مجتث مثنى محذوف:

(مَفَاعِلُنْ فَعَالَتُنْ مَفَاعِلُنْ فَعُ لُنْ)

[- - | - v - v | - - v v | - v - v]

کۆزوم ۱۰۹۰ که علم نظر ایچره بۆلدى دریايې،
یوزونگده قیلدى قمر دۆرینی تماشايې.

حکیم لعل و یوزونگدین بویوردی گل به شکر،^{۱۰۹۱}
چو فهم قیلدى ساچینگدین باشیمده سودايې.

سېنینگ یوزونگ بيله حُسن و جمالنی سېودیم،^{۱۰۹۲}
یۇق اېرسه قيلمس اېدیم حُسن ساری پروايې.

کېرەک که سرو ايله گل بۆلسه نخل تابوتیم،
کیم، اۆلتورور مېنى گلچهره سرو بالايې.

حیات سويينه ايرنينگنی اۇخشه تيب لطفی،
خجل دورور کیم اېرور اوشبو تشبیه^{۱۰۹۳} آلمایې.

^{۱۰۹۰} یونیورسیتە ن: یوزوم

^{۱۰۹۱} یونیورسیتە ن: گل شکر

^{۱۰۹۲} س. س. و ل-د-۲۰۱۲: سېورمن

^{۱۰۹۳} گ. ق: نسبت

299

رمل مثنیٰ محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

بیر پریوش غمزہ سی عقلیمنی مجنون ایله دی،
کۆز یوموب آچقونچه حالیمنی دگرگون ایله دی.

صبحدم کوندېک چیقیب، کۆرگوز گچ اول قوتلوق یوزین،
طالیم مسعود و بختیمنی همایون ایله دی.

کۆپ یوگورمکتین کییک کۆزی قراردی سهمیب،
کۆر، نېچوک غمزہنگ اوقی انی جگرخون ایله دی.

انتظار یولی اوستیده قویوب کبتتی کورونگ، ۱۰۹۴
بیزنی اول لیلی صفتلیق مثل مجنون ایله دی.

سحر ایشیدین ۱۰۹۵ واقف ابردی هندو و کشمیر، بس،
بو عجب کیم، تورک اېکچ اول کۆز یوز افسون ایله دی.

۱۰۹۴ س.س و ل-د-۲۰۱۲: کۆزونگ

۱۰۹۵ س.س و ل-د-۲۰۱۲: ایلیدین؛ یونیورسیتته ن: هجر ایلیدین

لب- به لب وصلین تیلب، تا پمان کنارین نېچه کیم،
کۆز لریم آل یاشینی حسرتته جیحون ایله دی.

بیر کون اول حُسن اېلی نینگ ۱۰۹۶ سلطانی توتقه ی دېب قولاق،
عشق لطفی نینگ سۆزینی دُر مکنون ایله دی.

300

رمل مٹمن مخبون محذوف:
(فَاعِلَاتُنْ فَعِلَاتُنْ فَعِلَاتُنْ فَعِلَاتُنْ فَعِلَاتُنْ)

[- v v | - - v v | - - v v | - - v -]

دلبرا، آب حیات ایرنینگ اوچون جان سوسه دی،
بغیریم اؤرتندی، دغی سینئه بریان سوسه دی.

سوگه مخمور کیشی بؤلمس اینگدېک مایل، ۱۰۹۷
کیم مېنینگ قانیمه اول نرگس فتان سوسه دی.

جان، تن ۱۰۹۸ اپوینده می لعلینگ اوچون مهماندور،
قیل کرم لطف ایله بیر جرعه که مهمان سوسه دی.

سلسبیلینگ سویینه سوسه مغه ای اهل عذاب، ۱۰۹۹
خاک پایینگه اینگدېک که بو حیران سوسه دی.

فرقتینگ چؤلیده ۱۱۰۰ دور وعده لرینگ عین سراب،
کیم ایننگ کبینچه ۱۱۰۱ عشاق فراوان سوسه دی.

۱۰۹۷ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: سووگه مخمور کیشیده بؤلمس اینگدېک میل هیچ. شاعر دېوانی نینگ
اوشبو نشرلریده «سوسه دی» فعلی، اؤزبیک تیلی نینگ حاضرگی املاسیگه ماس قیلیب «سووسه دی
сувсади» شکلیده یازیلگن، حال بو که بو تلفظ شعرنینگ وزنیگه تۇغری کېلمه یدی.

۱۰۹۸ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: جان و تن (بو غزل اصلیده رمل مٹمن مخبون- فَاعِلَاتُنْ فَعِلَاتُنْ فَعِلَاتُنْ
فَعِلَاتُنْ - وزنیده، اما شاعرنینگ اؤزبېکستانده نشر ایتیلگن دېوانلرینی تیارلاوچیلری اونى رمل مٹمن
محذوف - فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن - دېب اؤیله گنلر، او وزنگه کؤره کؤپ خطالی شکلیده
کؤچیرگنلر.

۱۰۹۹ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: ... سووینه سوسه غان

۱۱۰۰ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: چؤلینده

۱۱۰۱ گ. ق: گنجینه

لطف قیل وصل زلالین بیرار، ۱۱۰۲ ای آب حیات،
کیم، کۈنگول جان بیلہ، شوق اۋتیدہ یکسان سوسہدی.

کۈردی لطفی کہ دوداغینگہ پیالہ تېگہ دور،
غصہ دین، واللہ، انینگ قانینہ چندان سوسہدی.

301

مجتث مثنیٰ محذوف:

(مَفَاعِلُنْ فَعَالَتُنْ مَفَاعِلُنْ فَعُ لُنْ)

[- - | - v - v | - - v v | - v - v]

چو مخفی آغزی تکلم بیلە مبین بۇلدى،
کیچیکتە پیر^{۱۱۰۳} مسیحا سۆزی یقین بۇلدى.

قیامت ابلگه جبین^{۱۱۰۴} بیرله یوزی کۆرگۆزدی،
علامتی بو که خورشید و آی قرین بۇلدى.

بیرار یوزونگ سری باقسم، کبچور کرم بیلە کیم،^{۱۱۰۵}
قوت آلدی ابل یوزیدین اول که نازنین بۇلدى.^{۱۱۰۶}

بنفشه سنبلینی کۆردی مشک خرمنیدېک،
اېگیلدى قامتی گویا که^{۱۱۰۷} خوشه چین بۇلدى.

کومیش بیلە نېچه کیم کۆنگلکی اېنگی بای اېدی،
اۋزین کۆترمدی و باشی آستین بۇلدى.

^{۱۱۰۳}گ. ق: بیزگه

^{۱۱۰۴}س. س. و ل-د-۲۰۱۲: چینی

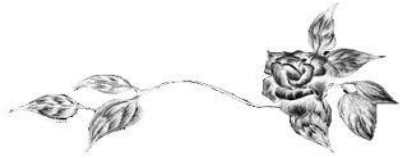
^{۱۱۰۵}گ. ق: ... کرم بیلە.

^{۱۱۰۶}گ. ق: قوتولمس ابل تیلیدین اول که نازنین بۇلدى.

^{۱۱۰۷}س. س. و ل-د-۲۰۱۲ ده «که» باغلاوچیسى توشیب قالگن.

سوادِ نرگس عینینگ «حدایق السحر» ۱۱۰۸ اول،
که تېگمە صنعتى تاراجِ عقل و دین بۇلدى.

ساچینی اۇغرى دېدیم، قیلدى اېگریلیک پیدا،
انینگ حقیده نې کیم لطفی سۆزى چین بۇلدى.

۱۱۰۸ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: انینگ؛ بو بیتده رشید و طوطانینگ شعر صنعتلری تۇغریسیده گی «حدائق
السحر فی دقایق الشعر» اثریگه اشاره ایتیلگن بۇلیشى ممکن.

302

مضارع مثنى اخرب مكفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَّفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

تا عارضینگ گلی بېزه دی حُسن باغینی،
بغریمغه قۇیدی لاله بېگین^{۱۱۰۹} عشق داغینی.

قدینگه بنده بۇلغه لی بستان ایچینده سرو،
یغمس کیشی قاتینده اوزه تقن^{۱۱۱۰} ایاغینی.

شمع جمالینگیز هوسی ایچره تون کبچه،
یاندوردی اهییم اوتی فلک نینگ چراغینی.

مشکین ساچینگه عنبر اؤزینی توتر شبیه،
سودای خام فاسد ایتیدور دماغینی.

کؤنگلومنی قیلدی زلف و یوزونگ ببقرار و مېن،
گه روم و گاه چین ده تاپر مېن سؤراغینی.

^{۱۱۰۹} س. س. و ل-د-۲۰۱۲: کیبی

^{۱۱۱۰} س. س. و ل-د-۲۰۱۲: اوزالغان

جان قصدیغه مونونگ کیبی کیم عشوه باشله دینگ،
عشاق قیلسه لر کبره ک اولمک یراغینی.

لطفی مجالی قالمه دی هجران جفاسیغه،
قیلچه تنیغه یوکلمه کؤپ قاف تاغینی.

303

ھزج مٹمن اھرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

قیدین داغی کۇردوم مېن اۇشول^{۱۱۱} کۇزی قرانى،
کوچ بېرلە كېتوردى بو كۇنگول باشغه بلانى.

بو خام طمع كۇنگلوم اگر بۇلمسه مجنون،
سېن سېم بدندين مو تېلر اېردى وفانى؟

دردىمغه قىلور چاره تېسّم بېلە لعلينگ،
عيسى قنى اۇرگنسه^{۱۱۲} بو قانون شفانى.

بۇلغەى اثر بخت داغى طالع مسعود،
گر هفته ده بېر كۇرسم اۇشل ماه لقانى.

بېوجه چىقر كون، يوزى دورينده اويالمس،
بېر يۇلى اۇشل خيره كېيىن سالدى حيانى.^{۱۱۳}

^{۱۱۱}يونيورسيته ن: اۇشل

^{۱۱۲}يونيورسيته ن و گ. ق: اۇگرنسه

^{۱۱۳}س. س. و ل-د-۲۰۱۲ ده اوشبو بيت يۇق.

بیر قیل اوچینی مینگ یاره یین آغزی سؤزینده،^{۱۱۱۴}
کسب ایتسم اگر کون یوزیدین ذرّه صفانی.

گر بولسه ابدی ذرّه وجود آغزیده موجود،
لطفی قچان اندیشه قیلور اپردی فنانی؟

^{۱۱۱۴} س. س. و ل-د-۲۰۱۲: ... سؤزی قاشینده؛ یونیورسیتهده بو بیت اوچرهمه یدی.

304

مضارع مثنى اخرب مكفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

كۆزدىن يىراق^{۱۱۵} سالغەلى اۋز مېتلاسىنى،
نې آقېن اۋزگە كۆردى كېشى، نې قراسىنى.

موھوم نطقەسى كېيى ھر گە كۆرونمسم،
ايستنگ دوداغيدىن بو گدا خون بهاسىنى.

مجنون كۆنگول چو حدىنى بېلمەى سېنى سېور،
عشق اۋتى بېرگوسى دورور آخر سزاسىنى.

لعلېنگ غمىندە كاهى^{۱۱۶} يوزوم صفحەسى اوزە،
سۇرخى بېلە بېتىدى كۆزوم ماجراسىنى.

لطفى كيم اغزى وصفيدە اظهار غيب اېتر،
اول چەرەدىن كۆرر بو كۆنگول نېنگ صفاسىنى.

^{۱۱۵} گ. ق: قراقى

^{۱۱۶} س. س. ل-د-۲۰۱۲ و گ. ق: گاهى

305

رمل مثنیٰ محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

کۆکنه دور هر دم فغانیم کۆرگه لی سببن ماهنی،
دعوی مه رینگه تانوق تارته دور من آهنی،

سببن کیبی سلطاننی سبومک حدیم ابرمستور، ولی^{۱۱۷}
بو بلالیق عشق فرق ایتمس گدا و شاهنی.

زلف و آی یوزونگ فراقینده تومن حسرت بیله،
آه کیم ضایع کبچوردوم مونچه سال و ماهنی.

دانه خالینگ تمناسینده، ای گل خرمنی،
قیل نظر کیم چهره زردیم یاشوردی کاهنی.

آغزینگیزنینگ فکرینی مونداق که کوردوم آخری،
باشله غوسیدور عدم ساری مبن گمراهنی.

^{۱۱۷}س. س. و ل-د-۲۰۱۲: ولیک

۱۱۱۸ خاکِ پایینگِ افسریم،
تاپمہ دی جمشید و افریدون بو قدر و جاہنی۔

قاومہ لطفینی ایشیکدین، بہر زکاتِ حُسنِ انگہ، ۱۱۱۹
قیدہ ۱۱۲۰ ابتسون سبِن غنی باریندہ «شیء اللہ» نی۔

۱۱۱۸ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: بخت و دولت

۱۱۱۹ گ. ق: ... بای زکاتِ حسن اوچون

۱۱۲۰ گ. ق: کیمدین

306

مجتث مٹمن محذوف:

(مَفَاعِلُنْ فَعَالَتُنْ مَفَاعِلُنْ فَع لُنْ)

[- - | - v - v | - - v v | - v - v]

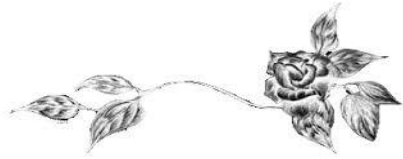
نې خوش سعادت و فرخنده افتتاح اېردی،
که دوست یوزینی کوردوم، گل صباح ۱۱۲۱ اېردی.

کوتردی ۱۱۲۲ کوزلری سوداسی چون باشیمدین عقل، ۱۱۲۳
ازل ایاقچیسسی سونغن نې یخشی راح اېردی.

توکندی زلف و یوزی وصفی بیرله تون-کون عمر،
نه خوش صباح مبارک، نه خوش رواح اېردی.

حرام بولدی قدح بیزگه اهل زرق ایلیدین،
نې یخشی دور اېدی کیم انده ۱۱۲۴ می صباح اېردی.

فلاح اېلی ۱۱۲۵ اېکچ لطفی قامتینگنی کوروب،
اگرچه باردی اوزیدین، ولی صلاح اېردی.

۱۱۲۱ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: کل صباح

۱۱۲۲ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: کبتردی

۱۱۲۳ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: چون سوزی توشیب قالگنلیگی باعث وزن بوزیق؛

گ. ق: کبتردی کوزلری سودا ملی باشیمدین عقل

۱۱۲۴ گ. ق: ... اېدی انده که...

۱۱۲۵ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: اهلی، قامتینی

307

رمل مثنیٰ محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

يار مېندين بُرَقَع اۋز حُسْنِينَه پيدا ايلهدى،
پردهده نوري سيغيشمهه^{۱۱۲۶} آنى رُسوا ايلهدى.

قىلدى شېرىن خنده سېيدىن مبتلا فرھادنى،
كىردى لىلى كۈزىغە، مجنوننى شيدا ايلهدى.

صور تيغە كۈز گۈده حيران اۋزى و آل بيله،^{۱۱۲۷}
بىزنى وامق آتەدى و اۋزنى^{۱۱۲۸} عذرا ايلهدى.

اول قوياش نىنگ وصفِ حُسْنِيدور صنملىر آغزىده،
كۈركە ھر بىر ذرەنى وحدتقە گويا ايلهدى.

اۋزگەلر گر دُنْيَى و عقبى تىلرلر، شُكْر كىم،
خستە كۈنگلوم بارىدىن يار-اوق^{۱۱۲۹} تَمْنَا ايلهدى.

^{۱۱۲۶} س. س. و ل-د-۲۰۱۲: سيغيشمهه

^{۱۱۲۷} س. س. و ل-د-۲۰۱۲: اۋزى و آل بيله

^{۱۱۲۸} گ. ق.: بىزنى وامق آتەدى و اۋزنى عذرا ايلهدى.

^{۱۱۲۹} س. س. و ل-د-۲۰۱۲: يازوق (۴) ёзуқ

نازنینلر عنبرین ساچی اوچینه باغلهدی،
هر کؤنگول کیم بیر نگاهیی بیرله یغما ایلهدی.

لطفی اهرمس منتظر زُهد اهلیدیک کیم یارنی،
کون کییی ذراتِ عالمده تماشا ایلهدی.

308

رمل مثنى محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

حُسن نسلیندین سېنینگ دېک آی پيدا بۇلمدى،
ماه کنعانى دغى هم مونچه زيبا بۇلمدى.

يلغوز اوشبو دورده بي مثل اېمس تور صورتينگ،
اؤزگه دورانلرده هم مثلينگ هويدا بۇلمدى.

بُرَقع اَلْغانده تجلَى جمالينگنى كُروب،
عشقدين غافل جمادى دوركه شيدا بۇلمدى.

دُر تۇكر كُز اول اغيزنينگ سۇزيگه حيران قاليب،
هيچ عاشق نينگ مونونگدېك كُزى دريا بۇلمدى.

كيم سېنينگ حُسيننگگه باقتى، آه اوروب ييغلب دېدى:
«عشق اسيرى لطفى-ى آزاده^{۱۱۳۰} عمدا بۇلمدى».

309

رمل مثنیٰ مشکول:

(فَعَلَاتُ فَاعِلَاتُنْ فَعَلَاتُ فَاعِلَاتُنْ)

[- - v - | v - v v | - - v - | v - v v]

بو کبچر جہانده، ساقی، چو اہمس وفا نشانی،
باری^{۱۱۳۱} عیش بیرلہ کبچسہ^{۱۱۳۲} کبرہک اوشبو عمر فانی.

قدحی کبتور کہ سبندبک خضر و مسیح اہلیندین،
کیشیگہ می مروق اہرور آب زندہ گانی.

می لعل جوہری دور کہ قیلور نشاط غمنی،
غم ایلہ کبچورمہ عمرونگ، تاپیلور چو شادمانی.

منگہ بیخبر لیغمیدین نی غم حساب بؤلغہی،
چو باشیمدہ بؤلغہی اول کون بو شراب ارغوانی.

قریدی غمینگدہ لطفی، کبل اگر وفا قیلور سبب،
کہ کیشیگہ قالمس آخر بو لطافت جوانی.^{۱۱۳۳}

^{۱۱۳۱} س. س. و ل-د-۲۰۱۲: بری

^{۱۱۳۲} یونیورسیتہ: کبچہ

^{۱۱۳۳} گ. ق: لطافت و جوانی

310

ھزج مثنیٰ سالم:

(مَفَاعِيلُنْ مَفَاعِيلُنْ مَفَاعِيلُنْ مَفَاعِيلُنْ)

[- - - v | - - - v | - - - v | - - - v]

مېنى اوسروك كۆزونگ نازى انىنگدېك بېخبر قىلدى،
 كه بېخود بۇلدى حاليمدين منگه هر كيم نظر قىلدى.

ازلده بيلدىلر كيم سېن كىيى فرزندى بۇلغوسى،
 سېنىنگ يۇزونگدين آدمغه ملانك سجدهلر قىلدى.

خيالينگنى يىبار ۱۱۳۴، لىلى، مېنىنگ حاليمنى سۇرماققه،
 كه مجنوندين سېنىنگ عشقينگ مېنىنگ ۱۱۳۵ حاليم بتر قىلدى.

صبا شيرين دوداغينگغه تېگىبان اۋتتى يېر اوزره،
 اۋشل اۋتكىن بيلن يېرنىنگ نباتين نيشكر قىلدى.

رقيب اۋلدى سبب كيم سېن جفاچى رحمىسيز بۇلدونگ،
 يمان نىنگ صحبتى يخشىغغه كۇرگىل، نې اثر قىلدى.

۱۱۳۴ گ. ق: جمالينگنى بيتير لىلا...

۱۱۳۵ يونيورسپته ن: مېنى

ايتینگ نینگ ذکرى دايم خیر ايله بۇلسون عفی الله کیم،
سنگه احوال زاریمنى کبچه کورگج خبر قیلدی.

ساچینگنى قیلدی لطفی وصف و تار اغزینگنى یاد ایتتى،
مطول عمرینی آخر قیلیب، سؤز مختصر قیلدی. ۱۱۳۶

۱۱۳۶ لطفی دېوانى (تاشکېنت، ۲۰۱۲) گه ۲۰۰۹-يىلى «لطفى حقيده سؤز» سرلوحه لى مقدمه يازگن رحمتلى پروفيسور صادر ابرکينوف، اوشبو بيتده گى «مطول» سؤزى نینگ ابجد رقمى (۸۵) گه استناد قیلیب، لطفی ۸۵ ياشیده اؤز دېوانینی ترتیبگه سالگن، دېب ادعا قیلهدی. اما، اوشبو بیتده بوندهی اشاره یۇق؛ بو یېرده مطول (اوزون)، مختصر (قیسقه) سؤزلرى معشوقه نینگ ساچی بیلن اغزی مناسیتیده کپتیریلگن، خلاص! «مطول» سؤزى حرفلری نینگ رقمى جمل حسابی یوزیدن ۸۵ گه تۇغرى کپلیشى تصادفدن باشقه نرسه اېمس، چونکه شاعر او ياشیده دېوان ترتیب بېرگن بۇلسه، مطلقا اونگه اشاره قیلگن بۇلردی.

311

مضارع مثنى اخرب مكفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

اې، سرو شيوه ليک قدینگ آزاد کردهسى،
گلنار اپنگینگ نینگ ۱۱۳۷ ابرتگی برباد کردهسى.

قیل کۆز اوچی نظر، بۆله لی غصه دین خلاص،
ای برچه قیغو اهلی ۱۱۳۸ کۆزونگ شاد کردهسى.

مېن بی گناه ۱۱۳۹ قانینه، کۆرکیم نې سوسه میش،
اول غمزه کیم اپرور کۆزی جلااد کردهسى.

کۆنگلومنی هجر ظلمی بیله بوزماغی نېدور،
چون بو خرابه دور انینگ آباد کردهسى.

توت گوشه، اې کۆنگول کۆزیدین کیم فسون ۱۱۴۰ بیله،
هاروت بابلی دورور اُستاد کردهسى.

اول قاش و کیرپوکونگ قراسین لطفی کۆرگه لی،
نون والقلم بؤلوب تورور اوراد کردهسى.

۱۱۳۷ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: گلناره اپنگینگ تېک...

۱۱۳۸ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: اَمال

۱۱۳۹ س. س. نې گناه

۱۱۴۰ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: خون

312

رمل مٹمن محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

اې، اوغان نوری بیلہ پروردہ آئی رخسارہسی،
طلعتینگدین پرتوی تۆقوز فلک سیارہسی.

سبحر و نیرنجات^{۱۱۴۱} اشکالینی منسوخ ایلهدی،^{۱۱۴۲}
عاشق اۆلتورمکه کۆز و غمزە خونخوارہسی.^{۱۱۴۳}

مېن گداغه دولت وصلینگ قچان تېکسون، بېگیم،
کاشکی تېککهی^{۱۱۴۴} بیراقتین آئی یوزونگ نظارہسی.

کۆز اوچیندین بو غریب احوالینی سؤر لطف ایله،
کیم سېنینگ اوچون بۆلوبمېن دنیی نینگ آوارہسی.

قۇیمه قاشینگنی چیتیب یوز داغ جانغه هر سری،
بوتمس ابرکن فرقت اؤقیندین کۆنگول نینگ یارہسی.

^{۱۱۴۱} س. س. و ل-د-۱۲: نیر نجات найир нажот

^{۱۱۴۲} یونیورسیتته ن: ایله گن

^{۱۱۴۳} یونیورسیتته ن: کۆزونگ

^{۱۱۴۴} یونیورسیتته ن: بیتگه ی

کؤز قراردی و بو آق ابودین خرامان چیقمه دینگ،
نېچه یاشون دینگ پری تېک، ای جهان مکاره سی.

لطفی آھی نینگ اؤتی ۱۱۴۵ ذرہ سرایت قیلمه دی،
قیده بوتگندور، الھی، اول کؤنگولونونگ خاره سی.

313

ھزج مئمن اخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

ای زلفی تون اؤغریسی و لعل لیبی خونى،
عالم بارى بو اؤغرى و اول خونى زبونى.

عشوهنگ مېنى اؤلتوردى و کويدوردى، دغى ناز، ۱۱۴۶
اي، ختم سنگه عشوه بيله ناز فنونى.

زنجير دورور گرچه که ديوانه علاجى،
اول سلسله ساچدين اېرور عقل جنونى.

نازک قدینگیز بیره قچان تېنگ بؤلور سرو،
کیم یخشی اېمستور کیشی نینگ اسرو اوزونى. ۱۱۴۷

جان دېدى انى لطفى ييراقتين چو کوروندى،
جيم ساچى، الف قدى بيله اول قاشى نونى.

۱۱۴۶ س. س. و ت- ۲۰۱۲: بار

۱۱۴۷ اوشبو بیت شیخ سعدى نینگ قويده گى بيتىنى ایسلته دى:

ای سرو، به قامتش چه مانى،

زیباست ولی نه هر بلندی.

314

مضارع مثنى اخرب مكفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

اول دلربا کیم آندین ابرور جان جراحی،
توز سبیتی اول جراحیته ایرنی ملاحتی.

کۆپ تېگدی یوزی نینگ منگه اېمگلری، ولی،
بیر تېگمه دی یوزومگه یوزی نینگ که راحتی.

توتتی قولاق و اؤزگه اویت تین دم آچمه دی،
دُرگه چو روشن اؤلدى تیلی نینگ فصاحتی.

ای روزگار، قیلمه منگه جور ایله جفا،
بیزگه یبتر عذاب رقیبی قباحتی.

اول تار اغیز چو لطفی دین اؤلدى دمی^{۱۱۴۸} جدا،
تار بؤلدى بو گداغه جهان نینگ که ساختی.

315

ھزج مئمن اخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

اول جادو كۆزونگ شېوھسى تا مكر و فن اۋلدى،
صبر و خردىم كېتتى و جان ممتحن اۋلدى.

ھر كىم كه سېنىنگ يوزونگ اوچون قىلدى فدا جان،
توبراقى بارى لاله و ورد و سمن اۋلدى.

باردى قرا يېرگه اوياليب باپلي ھاروت،
تا ظاهر اۋشول غمزە و چاه ذقن اۋلدى.

ساچتېم ھوس لعلېدە چون ياش عقيقېن،
كۆزومگە باقېب، دېدى كه: «حالى يمن اۋلدى».

روشن دور اۋشول سۆز كه شېبستانېدە دور آى،
بىر شمع كه اۋرنى ينه بىر كۆك لگن اۋلدى.

امېد كنارى بېلە، اى واى كه كۆزوم،
دُر تېشلىرى نېنگ شوقېدە بحر عدن اۋلدى.

گر اۋزگە بېھشت ايزدەسە اول عېن قصور اول،
چون لطفى مسكېن گە اېشېكىنگ وطن اۋلدى.

316

ھزج مسدس اخرب مقبوض محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِلُنْ فَعُولُنْ)

[- - v | - v - v | v - -]

اول کیم کۆنگول آدی زلف و خالی،
کۆنگلومدین اېمس خیال خالی.

کۆزوم قرارور قچان که کېلسه،
کۆنگلومده قاشی ۱۱۴۹، کۆزی خیالی.

اول کۆزی حرامی اېلیمیزگه،
توشگه ی ینه بۆلسه گر حلالی.

سرغرنتی یوز و آقرته دور باش،
اول قاره صنم یوزی نینگ آلی. ۱۱۵۰

لطفی، نې وفا تیلرسېن آندین،
کۆر کلوک کیشی نینگ یېتر جمالی.

۱۱۴۹ گ. ق: کیشی

۱۱۵۰ گ. ق: اول قرا صنم یوز آلی؛ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: اول قاره صنم نینگ یوزی آلی

317

مضارع مثنیٰ اُخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَّفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

ای صورتیں تین گنہ وقف ملاحت ولایتی،
والشمس سورہ سی یوزونگ و خال آیتی۔

یوزونگہ ظاہر احسن تقویم ہیاتی، ۱۱۵۱
اُغزینگہ جزو لا یتجزا کنایتی۔

زلفونگ فراقیدین بیتہ بین شمہ بی ۱۱۵۲ دہدیم،
عقل آیتی ۱۱۵۳: «باشلمہ کہ اوزوندور حکایتی»۔

کؤز صدقہ سی، یاشیمغہ نظر قیل کہ رسم اہرور،
سایلغہ ناتوان کیشیلر نینگ عنایتی۔

قیلدی سہنی وفاسیز اوچون حُسن بپوفا،
نہ قیلسون اؤزگہ دنیادہ صحبت سرایتی؟

۱۱۵۱ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: آیتی

۱۱۵۲ گ. ق: شئمہ بی

۱۱۵۳ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: ابتی

یوز دوریده^{۱۵۴} ساچینگه کۈنگول باغله دی اۋزین،
دور قمرده هر کیشی نینگ بار حمایتی.

اول کۈز و غمزه وصفیده قیلغه یمو اپردی سحر،
لطفی حقینده بۈلمسه حق نینگ هدایتی؟

318

مضارع مثنیٰ اخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَّفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

ای، اپنگلرینگ حدیقہ فردوس لالہ سی، ۱۱۵۵
گلزارِ حُسن رونقی کُزونگ غزالہ سی۔

کُزونگ جفا و جور قیلوردین اہمس ملول،
گویا کہ خوش کپلور سنگہ عشاق نالہ سی۔

قانمہی ایچیب قانیمنی، بیرار قیلمس التفات،
اوسروک کُزونگ کہ تُولہ توشوبتور پیالہ سی۔

تپک وعدہ لر سُونگینچہ بو کون، تانگلہ، حالی دپب،
کپجتی حیات و بیتمہ دی بیر وصل حالہ سی۔

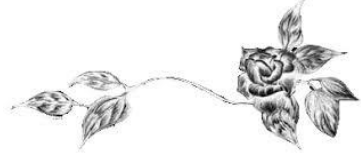
یامغور یاغر قوتانلسہ آی، قان ساچر کُزوم،
آی تپک یوزینی توتقالی اول مشکی ۱۱۵۶ ہالہ سی۔

۱۱۵۵ بو غزل ل-د-۱۲+۲۰ دە اوچرہمہ یدی۔

۱۱۵۶ گ. ق: مشک

شاد اولمه يېتسنگ، ای دل، اگر وصل خوانينه،
کیم زهر هجر سیز اېمس آخر نواله سی.

آغزینه رو-به-روی قیلور لطفی کامینی، ۱۱۵۷
یؤق یپرده نیچه بؤلغه ی اول آی نینگ حواله سی.

319

مضارع مثنى اخرب مكفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَّفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

آی یوزونگوز جمال و ملاحت نینگ آیتی،
حسنونگ بیله مباھی لطافت ولایتی.

عاشقلرینگه قیل نظر، ای پادشاه حُسن،
سلطانغه فرض ابرور چو رعیت رعایتی.

تا مصر حُسن بۇلدى مسلم جمالینگه،
افسانه بۇلدى دنیی ده یوسف حکایتی.

كۆزونگ كِشمه بیرله بارى اېلنى اۆلتورور،
یلغوز مېن فقیرغه یۇقتور عنایتی.

هر نېچه جور قیلسه دېمس مېن رقیبغه،
دشمنغه مېن نېچوک قیله یین یار شکایتی؟

قیلدى رقیب جهد که دشنام بېردینگیز،
حقیمده اوشبو بۇلدى رقیب نینگ کفایتی. ۱۱۵۸

اۆلتورگهی ابردی لطفی نی هر دم فراق زار،
گر بۇلمسه اراده خیالینگ حمایتی.

320

مضارع مثنیٰ اخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَّفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

ای کوزلرینگ شکاری کؤنگول، عقل و جان دغی،
جانیم فدا آرنگ نظرینگه، جهان دغی.

حسنونگ کونی یبر اهلینه بېرمیش همین^{۱۱۵۹} فروغ،
آندین یافر چراغ مه آسمان دغی.

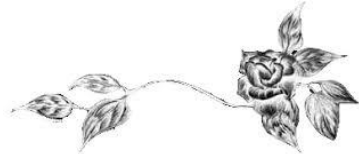
بېلینگ خیالی ایچره کمر باغله مس کیشی،
کیم فکرینه یقین ابته بیلمس گمان دغی.

ایگی جهان متاعی وصالینگ طفیلیدور،
سېن سیز آچون نی بؤلغوسی، باغ جانان دغی؟

زلفونگ کمندی باشقه تېگر، کؤز و قاش نېدور،
حاجت مو صید دامغه تیر و کمان داغی؟

کؤز یاشی تېک چافر مېنی عالمده ناله، آه،
عاشقغه بیر بلا اېمیش آه و فغان دغی.

دلبر قاشینده کؤز قانی چون شرح حال ابتر،
لطفی، نېگه کبره ک آره ده ترجمان دغی؟

321

مضارع مثنیٰ اُخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

ای وقف خالینگ آیتینہ حُسن کشوری،
مُصحف یوزونگگہ ختم دورور دَورِ دلبری۔

یوزونگگہ آی بیر حبشی بندہ بیش اِپمس،
آلینگدہ بیر اوروس ۱۱۶۰ دغی خورشیدِ خاوری۔

قاشینگ نینگ اِپگمہ سیندہ کی کُزدین معاینہ،
کُردوم مبن اُوز کُزوم بیله قوس ایچرہ مشتری۔

جانیمغہ اول کہ زلف و کُزونگ سحری ۱۱۶۱ ایلہ دی،
اسلام اِلیغہ قیلمہ دی کفّارِ خیبری۔

اثبات واحدیت اِپمس مو کہ سبِن کیبی،
نِپ انس و نِپ ملک بار و نِپ حور و نِپ پری۔

۱۱۶۰ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: عروس

۱۱۶۱ یونیورسیتہ: ہجری

کیرپوک قضا اوقی، کؤز و خال ۱۱۶۲ ېردی فتنه لر،
قاشینگ مېنینگ ۱۱۶۳ باشیمغه بلا بؤلدی بیرسری.

تا لطفی یازدی آغزینگ و بېلینگ رُموزینی،
اسرارِ غیب نسخه سیدور شعرى دفترى.

۱۱۶۲ یونیورسیته: ابروی

۱۱۶۳ یونیورسیته: نیکینگ

322

مجتث مثنیٰ محذوف:

(مَفَاعِلُنْ فَعَلَاتُنْ مَفَاعِلُنْ فَعَلُنْ)

[- v v | - v - v | - - v v | - v - v]

اوغان کہ قدرت ایچینده کمال کورگوزدی،
یوزونگونگ آینه سینده جمال کورگوزدی.

جهاننی اورتهدی اول دم که یوز و زلفونگدین،
تجلیات جمال و جلال کورگوزدی.

هر آی باشینده ابدی بیر هلال کورمک رسم،
هر آیده قاشیدین ایگی هلال کورگوزدی.

حیات سویغه ابلتیب سوسیز کبتوردی مبنی،
دوداغینگیز نی بلا بیزگه آل کورگوزدی؟

مپینگ جانیمغه بلا اوستینه بلا بولدی،
کوزونگ قاشینده یره تقان چو خال کورگوزدی.

وجود باغلمه دی بپلینگیز کیبی نازک،
نپچه که خامه قدرت خیال کورگوزدی.

حرامی کوزلرینگ ۱۱۶۴ اشکالی وصفیده لطفی،
بصارت ۱۱۶۵ اهلینه سحر حلال کورگوزدی.

۱۱۶۴ یونیورسیتته: کوزلری

۱۱۶۵ گ. ق. بشارت beşaret

323

رمل مثنى محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

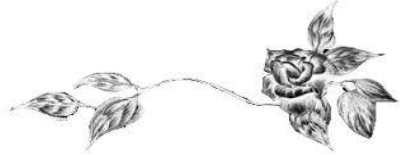
بۆلمىشيم ديوانه، سال بۇينومغه زلفونگ بندينى،
اۋتتى ايش ائدين كه قيلسم گوش ناصح پندينى. ۱۱۶۶

شكر اوچون يوز سجده قيلغهى، كۈزلىرى هم ياروغهى،
كۈرسه گر آدم سېنينگ تېك نازنين فرزندينى.

پسته انت ايچتى كه تارليق اول اغيزدين ألمه يين،
ياريليب تور اۋز كه قيلميش گوييا سوگندينى.

تا قيامت عيش قيلغه يمېن اۋز ايرنيمنى سۈروب،
توشته گر كۈرسم كه سۈرميشمېن لب چون ۱۱۶۷ قندينى.

اي، كه دېرسن، لطفى، ائدين كېچ و توتقىل اۋز كه دۈست،
كۈرگۈز آخر عالم ايچره بير ائينگ مانندينى!

۱۱۶۶ گ. ق. نسخه سيده ايگينچى مصرع بيرينچى اۋرينده و بيرينچى ايسه ايگينچى اۋرينده كېلگن.

۱۱۶۷ گ. ق. خون

324

رمل مٹمن محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

ای، ینگاقینگ واحدیت باغی نینگ حمرا گلی،
«کنت کنزاً مخفی»^{۱۱۶۸} گنجیدور ساچینگ نینگ سنبلی.

عارضینگ نینگ شوقیدین قیلسم فغان، یازغورمغیل،
قیسی بیر گلزار ابرور کیم یوقتور آنینگ بلبلی.

جام خورشید و فلک دوری یوق اپردی، انده کیم،
سوندی جانیمغه سبنینگ اسروک کوزونگ سودا ملی.

اېنگلرینگ وصفی سوزومنی قیلسه رنگین وجهی بار،
کیم ابرور گل دولتیندین برچه بلبل غلغلی.

تینمغهی دور قمر اشفته لیقتین، خاصه کیم،
فتنه ملکینده ابرور سردار، سبن، ای کاگلی.

خجلتینگدین چیقمغهی رضوان قصور ایچره قالب^{۱۱۶۹}،
برده دین ناگاه اگر چیقغهی سبنینگ حسنونگ گلی.

^{۱۱۶۸} اوشبو قدسی بولمگن حدیث گه اشاره دیر: کنت کنزاً مخفیاً فأحببت أن أعرف فخلقت الخلق لکی
أعرف (مبن بیر یشیرین گنج ابدیم، تنیلیشینی یخشی کورردیم، پس تنیلماعیم اوچون انسانلرنی
یره تدیم).

^{۱۱۶۹} س. س. یوقالب

حُسنِ تختینده اگر سلطان اِلمسدور، نې اوچون،
اول قویاش یوزلوغ باشینده سایه باندور کاکلی؟!

سحر قیلغهی سؤزده لطفی ساحرِ کشمیر تېک،
دُرّ نظمی غه قولاق گر سالسه ماه کابلی.

325

مضارع مثنى اخرب مكفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتُ مَفَاعِيلُ فَاعِلُنُ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

ألغیل نقاب چهره دین، ای جانلر آفتی،

تا بنده قیلغهی ابلنی جمالینگ لطافتی.

خوبلر کۆپ ابلگه حُسن ساتادور ظریفلیب،

کۆرگوز یوزینگ که هیچ اۆله آنلر ظرافتی. ۱۱۷۰

کۆنگلوم سېنینگ بيله دور اگر توشمیشم بیراق،

قیلمس تفاوتی منگه یۆلنونگ مسافتی.

سېندین اؤگونگه بیتمگهی، ای پادشاه حُسن،

سلطانی-ی جمال و ملاحت خلافتی.

هر دم قیلورسېن ابلنی ضیافت وصال ایله،

تېگمس، نې خالدور، منگه وصلینگ ضیافتی.

۱۱۷۰ س. س. و ل-د-۲۰۱۲ نسخه لریده «یوزونگ» سۆزی توشیب قالگن.

حُسنونگ قیامت اۇلدى که حیراندور اېل انگه ،
خطینگ اوشول یوز اوزره قیامت مخافتی .

عشقینگ چو قیلدی لطفی نی مفرد ازل کونی ،^{۱۱۷۱}
غم باقی قالدی ، درد دل اۇلدى اضافتی .

^{۱۱۷۱} گ. ق: عشقینگ چو قیلدی مفرد لطفی ازل کونی

326

رمل مٹمن محذوف:

(فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

اول سېنينگ جادو قراقينگ عشوه چندان ايلهدى،
كيم يوز ايلغى^{۱۱۷۲} متقيني نامسلمان ايلهدى.

كلك فُدرت دود اھيمدين توتر ابردى قرا،
كؤز و قاشينگ نقشيني اول دم كه يزدان ايلهدى.

تشلهدينگ اب دھان يبر اوزره، ايستب عاقبت
خضر انى تاپتى، اتين اب حيوان ايلهدى.

لاف اورور ابردى مگر غنچه نبات اغزينگ بيله،
اغزينه بيل اوردى انداق كيم توله قان ايلهدى.

اي ملامتگر، نبتك اول يوزگه عاشق بولمه بين،
كيم يوسف تېك برچه نازكلرنى حيران ايلهدى.

يوز مينگ آلتونغه بهالر ذره خاك پاييني
آفرين كيم نرخ گوهر اسرو ارزان ايلهدى.

تا قيامت سېندين اوزگه قيلمغهى لطفى كؤنگول،
كيم ازده عشق ايله اول^{۱۱۷۳} عهد و پيمان ايلهدى.

^{۱۱۷۲} «بيل» سؤزى بعضاً وزن طلبى بيلن «ايل» شكليده هم يازيلگن.
^{۱۱۷۳} س. س. و ل-د-۲۰۱۲ نسخه لريده «اول» سؤزى توشيب قالگن.

327

ھزج مئمن سالم:

(مَفَاعِيلُنْ مَفَاعِيلُنْ مَفَاعِيلُنْ مَفَاعِيلُنْ)

[--- v | --- v | --- v | --- v]

باشيکينگ توپراقی اوزره کوررمېن جاه و عزتنی،
سنگه قوللوق بيله تاپتيم سعادت، بخت و دولتنی.

باشيمده سروتېک قدینگ هواسی بولسه، عیب اېتمه،
کيشی مقصودينه يېتمس بلند اېتمسه هممتنی.

تيلر کيرپوک اوقی بيرله قانشينگ ياسی قانيم تۇکسه،
اييت اول راست قيلمه سون منگه بو اېگری نیتنی.

حلال دېب کۇپ حرام قانلر کوزونگ هر دم تۇکر، آری،
اېرور چون اوسروک اول کافر، ني بيلسون جِل ۱۱۷۴ و حرمتنی.

يوز اوزره زلف تاغيتمه، پريشان بولمسون جمعی،
عزيز جان اوزره از سالغيل مونونگ تېک کۇپ بليتنی.

کۇنگول غمزهنگ اوق آتگنده نشانه قيلمسه اوزين،
اېرور بير قلب انی قۇيغیل، جانيمغه قوی بو منتنی.

شيرين سېن، اي سۇزی شگر، سنگه فرهاد بو لطفی،
جانيمغه سهل اېرور سالسنگ قتيق تاش تېک مشقتنی.

328

مضارع مثنى اُخرب:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتُنْ مَفْعُولُ فَاعِلَاتُنْ)

[- - v - | v - - | - - v - | v - -]

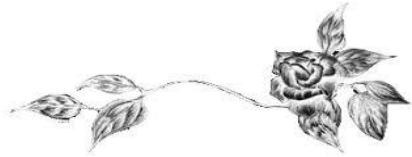
بۇلدى بهار و سېن سېز يۇقتور چمنده نورې،
فردوس بۇلدى گلشن، يۇقتور دريغ حورې.

اسباب عيش و عشرت بۇلدى تمام حاصل،
سېن سېز نې چاره دور كيم تاپمس كۇنگول حضورې.

حور و پريدين اُرتوق باردور جمالينگ، اما،
مهر و وفاده دور سۇز،^{۱۱۷۵}حسنونگده يۇق قصورې.

حسنونگه كۇپ ايشانيب^{۱۱۷۶} جور و جفا قيلورسېن،
كۇركلوك كيشى باشينده، ارى، بۇلور غرورې.

لطفى-ى خسته بۇلدى جاندين ملول سېن سېز،
بۇلغەى حياتى ضايع چون بۇلمسه سُرورې.

^{۱۱۷۵} س. س. و ل-د-۲۰۱۲: دُور سور

^{۱۱۷۶} گ. ق.، س. س. و ل-د-۲۰۱۲: ايشانيب كۇپ

329

رجز مثنى سالم:

(مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ)

[- v - - | - v - - | - v - - | - v - -]

بیر چاغده کوی عقلده بار اپردی منگه منزلی،
مېن هم توتر اپردیم بورون اؤزومنی بیر صاحبدلی.

سلطان عشقینگ ناگهان کېلدى سپاه غم بيله،
جان مُلكینی چاپتی باری، نې عقل قالدی، نى دلې.

سالمة یوزونک صبحی اوزه زنهار زلفونگ لیلینی،
عالم باری مجنون بؤلور، قالمس جهانده عاقلې.

خاکیمنی، ای پیک صبا، سالغیل نگاریم کوییده،
توپراغیم اوزره عاقبت بؤلغهی کیم اؤتگهی^{۱۱۷۷}مقبلی.

غمزه بيله هر دم مېنینگ قانیمنی توککیل کیم کبره ک،
مېن تېک قیلیچدین تۇیمغه غان^{۱۱۷۸} عاشقغه سېن تېک قاتلی.

^{۱۱۷۷} س. س. و ل-د-۲۰۱۲: اونگهی

^{۱۱۷۸} بو سؤز اوچ نسخهده هم «تۇیمغای» شکلیده یازیلگن، بیراق بیزگه کؤره، اصلیده «تۇیمه غان»

بؤلگتی، تۇغریدیر. - لیبب

یوز اوزره خالینگنی کوروب ذرہ قراریم قالمدی،
نې صبر قالسون مېنده چون اوتقه سالیب سېن فلفلی^{۱۱۷۹}.

لطفی، ایننگ یادی بیلہ جان بېر چو یاردین باشقہ سېن،
چون عمر دین آنسیز سنگہ یوقتور جھانده حاصلې.

330

رمل مثنى محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

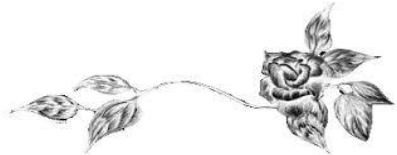
تا قضا توزدى قاشينگ محرابى نينگ بنياديني،
كؤرمىدى هيچ كيم اساس زهدنونگ آباديني.

عاشقى كيم نقد عمرين قيلدى يادينگ بيرله صرف،
ني روا بۇلغەي كيم آخر قيلمغەي سېن يادينى.

سۇنكره گر شيرين لييندين بېرسه حلوا ني آسيغ،
چون فلک حسرتته توپراق ايلهدى فرهاديني.

يا مونونگ تېك بۇلمه نازك، تا سېنى اېل سېومگەي،
يا اگر بۇلدونگ، جمالينگدين بېر اېل نينگ داديني.

لطفى نينگ اويقوچى بختى اويقودين اويغانمدى،
قۇدىسى لىر گرچه اېشيتتى ناله و فريادينى.

331

مضارع مثنیٰ اُخرب
(مَفْعُولُ فَاعِلَاتُنْ مَفْعُولُ فَاعِلَاتُنْ)

[-- v - | v - - | -- v - | v - -]

بُرَقع سالیب یؤل اوردونگ یوز مینگ پارسانی، ۱۱۸۰
یوز باغله ماقطور، آری، یؤل ۱۱۸۱ اورغووچی نشانی.

بؤیونگنی گل ایشیتگج، کؤنگلینی ییبلگه بپردی،
سرگشته قیلدی مېن تېک زلفونگ دغی صبانى.

دردینگ بیله ایننگ تېک اؤرگندی جان مسکین،
کیم ذوقدین ساغینمس بیچاره خود دوانى.

جانا، حقیقت ابرمیش، بو سؤز که دل بلادور،
گر بؤلسمه کؤنگول مېن کؤرگه یمودیم بلانى؟

یارنینگ جفاسی ایچره جان تېک صبور بؤلغیل،
خوبلردین، ای کؤنگول، کؤپ کؤز توتمه غیل وفانى.

۱۱۸۰ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: یوز ابوردونگ؛ گ. ق: ... یوز اوردونگ یوز مینگ بار سانى bar sanı

۱۱۸۱ ل-د-۲۰۱۲: پول

چون غمزه قیلدی، یاپتی ایلکی بیلہ قاشینی،
اۇق آتتی و یاشوردی اول چاچیانی یانی.

اۇغرین باقیب کۇنگول دېک جانیمنی آلدی، باردی،
لطفی غه حق تېگورسون اول ماهِ دلربانی. ۱۱۸۲

332

مجتث مثنى محذوف:

(مَفَاعِلُنْ فَعَالَتُنْ مَفَاعِلُنْ فَعِلُنْ)

[- v v | - v - v | - - v v | - v - v]

كۆزونگ كِرشمه بيله بير باقيب بلا قىلدى،
لېينگ تبسم ايتيب، جاننى مبتلا قىلدى.

قرانگولوققه نېچه توستى عقل زلفونگدين،
خرد يوزونگنى ولى اۋزىنه يۇلا^{۱۱۸۳} قىلدى.

كۆزونگ و قاشينگ و زلفونگ اول اوچ^{۱۱۸۴} بلا بيريكيب،
منگه بو دنيانى بير دار □ ايتلا^{۱۱۸۵} قىلدى.

كېتردى عقلنى عشقینگ شهى كېلىب يېرىدين،
وطنغه چون اېگهسى كېلدى، اول جلا قىلدى.

بلادىن اۋزىنى سقلب يورورده لطفى نينگ،
جانىغه جادو كۆزونگ، وای، نې بلا قىلدى!

^{۱۱۸۳} گ.ق. :. يولا؛ قندیل، مشعل معناسیده؛

^{۱۱۸۴} س.س. و ل-د-۲۰۱۲ ده «اۋچ» سۆزى توشيب قالگن

^{۱۱۸۵} س.س. و ل-د-۲۰۱۲: مبتلا

333

ھزج مٹمن اھرب:

(مَفْعُول □ مَفَاعِلُنْ مَفْعُولُ مَفَاعِلُنْ)

[- - - v | v - - | - - - v | v - -]

توش بۇلدى قیامت کیم اول ماھ لقا قۇپتی،
اوسروک کۇزی اویقودین کیچ قۇپتی، بلا قۇپتی.

فتنه اېشیگین اچتی محراب نشین لرغه،
چون صبح اولب نرگس اول قاشی قرا قۇپتی.

ایزی تۇزینی سُرْمه قیلغه ی دپیو کۇز لرگه،
سو بۇلدى مېنینگ جانیم هر دم که صبا قۇپتی.

یوز تورلوک اوروش پیدا قیلغوچی رقیبینگ دور،
هر قیده که اۇلتوردی، حقا که صفا قۇپتی.

مېن یلغوز و هر ساری قانیمغه بۇلوب تانوق،
کۇز یاشی غلو قیلدی، فریاد جدا قۇپتی.

حُسن اېلی جفاسیندین جانیمغه تېگیب تورمېن، ۱۱۸۶
حُسن انده که اۇرنشتی، گویا که وفا قۇپتی.

لطفی نی سۇرا کېلدى ارتتورماق اوچون دردین،
بیر کۇز یوموب- اچقونچه اۇلتوردی، ینا قۇپتی.

334

مجتث مثنی محذوف:

(مَفَاعِلُنْ فَعْلَانُنْ مَفَاعِلُنْ فَعْلُنْ)

[- v v | - v - v | - - v v | - v - v]

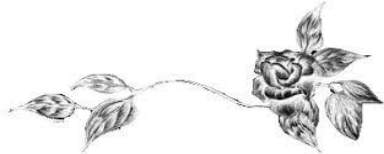
جمال و حُسن ايله اول کیم یگانه قیلدی سېنی،
خلاف وعده ده کان بهانه قیلدی سېنی.

سېنی مېنینگ کیمی عاشق یره تسه، نیتگه ی اېدینگ،
اؤشول که فتنه اهل زمانه قیلدی سېنی.

اجل نینگ اویقوسیغه سالدی خسته عاشقنی،
قراق فسونیده اول کیم فسانه قیلدی سېنی.

کؤنگول، خدنگی منگه تېگمه دی دېب، آه اورمه،
یپتر بو اؤق سنگه کیم اول نشانه قیلدی سېنی.

جمال سُکرینه لطفی غه التفات اېتگیل،
آنینگ رضاسی اوچون کیم یگانه قیلدی سېنی.

335

رجز مثنى سالم:

(مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ)

[- v - - | - v - - | - v - - | - v - -]

حق اؤز کمالِ صُنعينى ذاتينگده اظهار ايلهدى،
بېردى سنگه حُسن و جهان اهلين انگه زار ايلهدى.

اول دم که صياد ازل زلفونگنى قىلدى دامِ جان،
کؤنگلومنى هر تارى بيله باشقه گرفتار ايلهدى.

کيردينگ چمنگه صبحدم بُرقع آلب، کؤردى سېنى،
بیر بيلغه تیکرو اؤفته نيب گل ترک گلزار ايلهدى.

اغزینگدين ابلتتى اؤغريلب چون پسته تارليغنى، انگه،
توز سويى آنچه قويديلر کيم آخر اقرار ايلهدى. ۱۱۸۷

گه-گه تېگر اېردى منگه دشنامينگ، اول هم قالمدى،
عزتليق اېرديم وصل ايله، هجرينگ مېنى خوار ايلهدى.

اول يوز و کوزونگ قاشينه جان بېرمک آسان اېردى، کؤر،
آسان ايشيمنى اول صنم باردى و دشوار ايلهدى.

گر کېلسه درمان تاپمغه عيسى ا بو لطفى درديغه،
داغ فراقينگ کؤنگليني مونداق که افکار ايلهدى.

336

رمل مثنیٰ محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

حق بورون آندین کہ خلقت^{۱۱۸۸} نقشین اظہار ایلہدی،
جان بیلہ کونگولومنی عشقینگنہ گرفتار ایلہدی.

شکر ایرنینگدین سوچوکلوک اہلتتی و تاندی نبات،
توزمہ بین ایگی بیغاقچہ آخر اقرار ایلہدی.

اول مہنی کویدورگوچی یوزونگ اوزہ زلفونگ اوچون،
گر خلیل اہرمس، نبدین حق اوتنی گلزار ایلہدی؟

لعلینگ ایتور کیم سہنی اول غمزہ اولتورگوسیدور،
ہر نہی اوسروک کونگلیدہ اہردی، می اظہار ایلہدی.

کورمسون، یا رب، جہانندہ یخشیلیق نینگ یوزینی،
حاسدی کیم مکر ایلہ یاریمنی اغیار ایلہدی.

ناتوان کوزونگ مگر ہمدرد ایستر کیم مہنی،
سحر ایلہ بیر طرفۃ العین ایچرہ بیمار ایلہدی.

۱۱۸۸ گ. ق. س. س. و ل-د-۲۰۱۲: خلعت

گر فلک نینگ قىصدى يۇقدور جانىمىزغە، نې اوچون،
فرقتىنگ داغى بىلە كۈنگلومنى افكار ايلەدى.

بو كۈنگولنونگ باشىغە توپراق كىم، ھريان بارىب،
لطفى نى برچە عزىزلىر كۈزىدە خوار ايلەدى.

337

رمل مثنى محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

نوبھار اۋلدى، ولى ھجران جفالر قىلغوسى،
جان قوشى يارنىنگ ھواسىندە ھوالر قىلغوسى.

توشته كۈرگن كېچەلر وصلينگنى قدرين بيلمىدیم،^{۱۱۸۹}
جانیمە اېمدى فراق اۋتى سزالر قىلغوسى.

ياز اگر ناگه كېز بۇلسنگ چمنده ناز ايله،
گل اياغىنگغه توشوب، بلبل دعالر قىلغوسى.

ھر نې كيم كۈنگلونگ تيلر جور و جفادين قيل، بېگيم،
سېن نېچه قىلسنگ جفا، بنده وفالر قىلغوسى.

يوزونگه^{۱۱۹۰} باقسه، بو لطفى ناله سىن عيب اېتمه گيل،
گل يوزين كۈرگچ، بلى، بلبل نوالر قىلغوسى.

^{۱۱۸۹} س. س. و ت- ۲۰۱۲: توشته كۈرگنده سېنى وصلينگنى قدرين بيلمىدیم

^{۱۱۹۰} س. س. و ت- ۲۰۱۲: يوزيگه

338

ھزج مسدس محذوف:

(مَفَاعِيلُنْ مَفَاعِيلُنْ فَعُولُنْ)

[- - v | - - - v | - - - v]

قیامتدہ تیلر بۇلسنگ ثوابی،
منگہ قیل ھر زمان ناز و عتابی.

ساجینگ، یوزونگ صفاتین روشن آیتھی، ۱۱۹۱
اوزون تون بۇلسه و خوش ماھتابی.

خیال عارضینگ نازک کۇنگولده،
کۇرونور شیشهده مثل گلابی.

منجم نینگ آتی یالغانچی بۇلغھی،
چو آیدین توتتی دورونگده حسابی.

سېنینگ اوسروک کۇزونگگه کیم که باقسه،
بۇلور رشک اۇتیده لطفی کبابی.

339

رمل مٹمن محذوف:

(فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

قیدہ دور طالع منگہ، اول ای چیرایین کورگہلی؟
کوز یبتر یبردین قنی ابرکیم ۱۱۹۲ سرایین کورگہلی؟

یار جور اوستینده و فکر محالی بیرله روح،
جسم ابوینده منتظر مهر و وفایین ۱۱۹۳ کورگہلی.

عشق اینگدبک قیلدی رسوا کیم یاووتمسیر مبنی،
هفتهلرده اول سپهر حسن آیین کورگہلی.

چرخ نینگ قلغانیدین نیبتاس اوتر اھیم اوقی،
اول خدنگ غمزه بیرله قاشی یایین کورگہلی.

درد بی درمانی بیرله جان یاووشتی چیققلی،
پادشاهی دور، قچان کپلسون گدایین کورگہلی.

طالع برگشته دین یبر یاریلیب چیققلی رقیب،
بیدلی گر بارسه ناگه دلربایین کورگہلی.

کپچهلر لطفی خیالینگ آلیده زاری قیلور،
سبن داغی کپلسنگ نی بولغهی آه و وایین کورگہلی!؟

۱۱۹۲ گ. ق: ابر کیم ir kim

۱۱۹۳ گ. ق: وفانی

340

مضارع مثنى اخرب مكفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَّفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | - - v - | v - -]

قانىمغه كۆز قرارتتى بيراونىنگ قراقلىرى،
قربان بۇلەيىن اوچرەسە كۆزگە قباقلرى. ۱۱۹۴

آتتوردى كېچە بىرلە قىامت تانگىن منگە،
ھر بىر قيا باقرده قرا كۆزونگ اقلرى.

گل وصف حُسنونگ اپرته بيله ازبر اېتمسه،
بُستانده نې اوچون تورور اچوق ورقلىرى؟

محشر كونىگه تېگرو مېنى اۋرته گوسيدور،
بو اۋت كه سالدى جانيمه نار تېك ۱۱۹۵ ينگاقلرى.

لطفى غە آل بىرلە عدم يۈلى كۆرسە تور،
شېرىن تبسّم ايلسه نازك دوداقلرى.

۱۱۹۴ گ. ق: قباقلرى kapaqları

۱۱۹۵ س. س. ل-د-۱۲+۲ و گ. ق: نازك

341

رمل مٹمن محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

روضہ حوری یا ملک سبیز یا خود اسمای پری، ۱۱۹۶
یا الرنینگ حُسنی و جمع آدمیلیک بیرسری. ۱۱۹۷

قیدہ دور یوسف کہ گل تپک کؤنگلگین چاک ایله گہی،
نیمتنہ نگیز بیرلہ کؤرسہ سبیزنی ابودین تشقری.

یوز تومن مینگ بیل اگر سیر اپتسہ ۱۱۹۸ گردون، تاپمغہی،
بیر سبیزینگ تپک پاک جوهر، بیر مہنینگ تپک جوهری.

هرگز اول دولت منگہ بؤلغہ یمو کیم عمرومده مہن،
ایتلرینگیز خیلیدہ تاپسم مقام چاکری.

سہن صنمنی کؤرگہ لی خوبلر کؤرونمس کؤزومہ،
کیم الردور یولدوز و سبیز- آفتاب خاوری.

لایق ابرمستور یوزونگ عکسینہ آی و کون، دہمہ،
کیم ابرور خورشید و آی حسنونگدہ مہن تپک مشتری.

طوطی طبعیمنی کیم اوشبو قفسدہ لال ابدی،
بیر تبسم بیرلہ گویا قیلدی لعلینگ شگری.

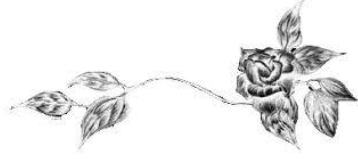
۱۱۹۶ گ. ق: اسمای بری esmāy-ı berī- تمیز یا پاکیزہ آتار، دہب ترجمہ قیلگن.

۱۱۹۷ گ. ق: برسری berseri

۱۱۹۸ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: تبیرہ تسہ

اول اَغیزنینگ چون وجودینده بار اِبردی اشتباه،
نقطهٔ شک توستی ایرنینگ اوزره خالِ عنبری.

نېچه کیم سیزگه باقر لطفی، همول تْویمس کْوزی،
قول گدادور هر نېچه کیم تاپسه جاه و سروری.

342

مجتث مٹمن محذوف:

(مَفَاعِلُنْ فَعَلَاتُنْ مَفَاعِلُنْ فَع لُنْ)

[- - | - v - v | - - v v | - v - v]

رکابینگیزدہ منگہ سلطنت عطا بۆلدى،
بو يۆل قيسقه ليغى جانيمه بلا بۆلدى.

ھمول زمان کہ قاشينگ طاقى بۆلدى محرابي،
کۆنگول مرادى و جان حاجتى روا بۆلدى.

صبا کپتورمدى اول طُرّه نينگ شمامه سيني،
مگر که مېن چيله بين انده مبتلا بۆلدى.

نې خوش چيراي بۆلور، يا رب، اول تعالى الله،
که يادى بيرله کۆنگول مظهر صفا بۆلدى.

ساچينگ سلاسلى لطفيني چپکتى حق سارى،
مجاز اولندى حقيقتقه، منتها بۆلدى.

343

رجز مٹمن مخبون مطوی :

(مُفْتَعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مُفْتَعِلُنْ مَفَاعِلُنْ)

[- v - v | - v v - | - v - v | - v v -]

فرقتینگ اؤلتورور مہنی، توتہ روا جیگی - جیگی، ۱۱۹۹

کونگولوم آلیب یاشونمغیل بہر خدا جیگی - جیگی.

چون کوز و قاش و قد بیلہ بیزنی کونگولسیز ایلہ دینگ،
قیلمہ حوالہ جانیمہ اوزگہ عنا جیگی - جیگی.

آی یوزونگیزنی کورگہ لی اوزگہ گہ سالمہ دیم نظر،
سپن داغی سقلہ مہر ایلہ حق وفا جیگی - جیگی.

چون سپنی تبنگری رحمت و لطف مجسم ایلہ دی،
لایق اہمس سنگہ ستم، قیلہ جفا جیگی - جیگی.

لعل لیبنگدین اوزگہ یوق دردیہ چارہ قیلنوجی،
سؤردور اؤشوندین ۱۲۰۰، ای بېگیم، بیزگہ شفا جیگی - جیگی.

چون سنگہ فرض عین اہرور حسن زکاتی، باق مہنگہ،
نہچہ جیگیلہ سون سنگہ اوشبو گدا جیگی - جیگی؟

قوش تیلی عندلیبی تېک لطفی - ی خستہ یالبارور،
گل کیبی چہرہ دین آنی توتہ جدا جیگی - جیگی.

344

۱۱۹۹ گ. ق: ہمہ مصرعہ لردہ «چیگی - جیگی»

۱۲۰۰ گ. ق: اوش آندین

مضارع مثنى اخرب مكفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

گل سېندىن اۋفتە نىب^{۱۲۰۱} قىزەرور، كۈرگىل آلىنى،
كىم خندە بىرلە اۋتكەرەدور انفعالينى.

زاهد حرامى كۈزونگە باقسە حرام اگر،
فرق اېتگەى اول حرامىدىن اۋزگە حلالينى.

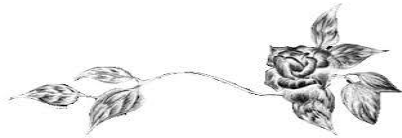
انداق سۈزونگ،^{۱۲۰۲} بېگىم كە نې شىش كويسە، نې كباب،
اول غمزەنىنگ سۈزى و كۈنگول شرح حالىنى.

قۇيغىل بو كون يوزونگنى يوزومگە كە يوز قۇير،
نقصانغە آى ھر كېچە تاپسە كمالينى.

ياغلىق تىكىلدى بېلىگە اۋز نقشىنى كۈروب،
ايلكىن اۋپرگە باشىدە كۈرگىل خيالىنى.

يولدوزدىن ارتوق اېتتى كۈزوم ياشى دانەسى،
آى تېك يوزونگ كە كون كۈرر اندىن زوالينى.

لطفى نى بندە قىلدى اۋشول سىم تېك تىنىگ،
ايلمس يۇق اېرسە كۈزىگە اول دىنى مالينى.

۱۲۰۱ گ. ق: اوتەنىب

۱۲۰۲ گ. ق: سۈزونگ

345

ھزج مٹمن اخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[-- v | v -- v | v -- v | v --]

كۆزدىن مېنى سالدېنگ، سېورىم، نېتتى، نې بۇلدى؟!
گر حسنونگە توشتى نظرىم، نېتتى، نې بۇلدى!؟

مېندىن صدقەنگنى ايه دېنگ بىر قيا باقماق،
اي كۆزلىرى چۆلپان، قمرىم، نېتتى، نې بۇلدى!؟

بىر كون سېنى كۆردوم دېمە دېنگ، گر چه اۋقونگە،
قلقان اېدى عمرې جگرىم، نېتتى، نې بۇلدى!؟

كۆز حقى اگر بۇلمسه بىر ذرە سوچوك سۆز، ۱۲۰۳
اي سۆزى، دوداغى شكرىم، نېتتى، نې بۇلدى!؟

در دېنگدىن اۋلوب ارزىمەدېم بىر سۆرىنگە،
اي كۆنگلى قتيق عشوہ گرىم، نېتتى، نې بۇلدى!؟

اول تاش كېيى كۆنگلونگە نې حال دورور كىم،
قىلمس اثر اہ سحرىم، نېتتى، نې بۇلدى!؟

بيلمان كه تاپوغونگده نې يازدېم، نې ينگىلدېم،

۱۲۰۳ س.س. ول-د-۱۲+۲: كۆز حقى اگر بۇلمسه سىز ذرە سوچوك دور؛ گ.ق: كۆز حقى اگر بۇلمسه سىز ذرە سوچوك سۆز.

گر بۇلسە گنە، كېچ سېۋوريم، نېتتى، نې بۇلدى؟! ۱۲۰۴

يىل كېچسە بىرار لطفى نىنگ اتىن اتمس سېن،
اې، اۇز قوليدىن بېخبريم، نېتتى، نې بۇلدى؟!

۱۲۰۴ بو بيت گ. ق. نسخه سيدن آلىندى، باشقه نسخه لردە اوچرە مەيدى، ايگىنچى مصراعى: گر بۇلسە
كىنە گىچ سېۋوريم... شكىلدە قىد اېتىلگن كە او نىنگ وزنى بوزىق و معناسى ھم توشونرلى اېمس؛
مذکور مصرع قرينه بوزيدن يوقاريدەگى شكلدە يازيلدى (ليب)

346

ھزج مسدس اخرب مقبوض محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِلُنْ فَعُولُنْ)

[- - v | - v - v | v - -]

صانع چو بو نقشِ قاشِ قیلدی،

اېل عشقیده ترکِ باشِ قیلدی.

چون رحمسیز اېردی، اول یازوقدین،

کۆنگلینی خدای تاشِ قیلدی.

بیغلتنی و باردی بیزنی اول یاش،

ھر نې منگه قیلدی یاشِ قیلدی.

جان قصدیغه قاش و کۆزی یوز مینگ،

بیر- بیری بیله کېنگاشِ قیلدی.

لطفی غمینگیزنی کۆپ یاشوردی،

کۆز یاشی نېتهی که فاشِ قیلدی.

347

رمل مثنیٰ محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

ھالیا کیم دُور ۛشرت تور، ایلیکتین جامنی،
سالمة غیل کیم کُوردوم اسرو بیوفا ایامنی.

حُسن دورانی غنیمت تور، بیگیتلیک بات کبچر،
یخشیلیق تین بنده قیلغیل اېمدی خاص و عامنی.

باده نینگ که لذتینی بیلگه ی اېردی خضر، اگر
ایچگه ی اېردی آب حیوان تېک می گلغامنی.

گر سؤنگک تېک بؤلْمغه یلر اول آغیز، کُوز فکریده،
کیم آغیزغه آلْغه ی آخر پسته و بادامنی.

چون صبا کېلسه قیلورمېن کر ۱۲۰۵ اُزومنی کوچ بیله،
ایگیله ی چارلب دېگه ی تا سېندین اول دشنامنی.

چون دعا قیلدیم رقیبغه، بېردی دشنام اول منْگه،
حیف اېمیش ابله گه قیلْمک عزت و اکرامنی.

کبچه-کوندوز چون تیلرسېن، لطفی، اول دلبر یوزین،
زلفی تېک اؤت اوزره قیلغیل دایما آرامنی.

348

رمل مئمن محذوف:

(فَاعِلَاتِنُ فَاعِلَاتِنُ فَاعِلَاتِنُ فَاعِلَاتِنُ فَاعِلَاتِنُ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

گر خیالینگ کپچہ-کوندوز بیزگہ ھمدم بؤلمغہی،
سپن سبیزین بیزگہ آچوندہ عمر بیر دم بؤلمغہی.

کوردی قاشینگ مھریدین ھم برچہ نینگ قدین ھلال،
اول داغی بؤلدی دوتا تا اؤزگہ دین کم بؤلمغہی.

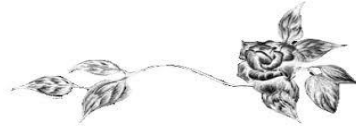
گر تیلر سپن حسن مُلکین، قوللرینگنی قاولمہ،
شہ چپرکسیز بؤلسہ مُلک انگہ مسلّم بؤلمغہی.

پردہ دارلیق قیلغہی آنجاق گل ابشیگینگدہ، مگر،
اول حریم ایچرہ نپچہ جھد اپتسہ محرم بؤلمغہی.

مبتلا قیلدی فلک بیزنی غم ھجران بیلہ،
تا قیامت اول دغی، یا رب کہ خرّم بؤلمغہی.

حُسیندین پروایی یوق، کیم سؤرسہ حالیمنی بیرار،
بار ۱۲۰۶ کیشیگہ یوز جیغای ۱۲۰۷ گر اؤلسہ لر غم بؤلمغہی.

آخر تقہ عشقین ألیب باردی آخر لطفی قول،
موندین اؤزگہ مۇنسی اول یپردہ ھمدم بؤلمغہی.

۱۲۰۶ گ. ق: ۲۰۱۲: بای

۱۲۰۷ گ. ق: جیغای، یوقسیل و فقیر معناسیدہ.

349

رمل مٹمن محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

لعلینی ھر گه که یاد ایتسم، روان جان ییغلغهی،
کۆزلریم تېک جان اوچون مسکین کۆنگول قان ییغلغهی.

اول پری آغزی غمینه ییغلسه کۆز، نې عجب،
خاتمینه دین گر بیراق توشسه، سلیمان ییغلغهی.

تانگ ییلی جنت ته قیلسه قدّ و یوزونگ وصفینی،
طوبی حیران قالغهی و حسرتته رضوان ییغلغهی.

گر جراحیلیق کۆنگولده ناگهان اؤتسه اؤقونگ،
دردیغه رحم ایله بان قان یاشی پیکان ییغلغهی.

ای یوزونگنونگ حسرتینه بارسه لطفی دینی دین،
یبر و کۆک اهلی مزارینده فراوان ییغلغهی.

350

مجتث مثنى محذوف:

(مَفَاعِلُنْ فَعَالَتُنْ مَفَاعِلُنْ فَعِلُنْ)

[- v v | - v - v | - - v v | - v - v]

كۈنگۈلسىز اپتگەلى نرگس كۈزى قراسى مېنى،
جھانده تانگ يېلى تېك كېزدورور ھواسى مېنى.

مېنى چو چېكتى اۈزى سارى اۈق بېگين، بيلديم،
كه سالغوسى ييراق، البتە، قاشى ياسى مېنى.

قيلور بو كۈز ياشى قان دعوىسى يوزومگە كېلىپ،
كۈز ابتي ابلگە، كۈرونگ، ياش ماجراسى مېنى.

گر اغزى يۇقلوغى نينگ سرين انگلەسم، نې عجب،
كه غيب بيلگوچى قىلدى يوزى صفاسى مېنى.

كيشىنى ايلهسه صيد اهل حُسن شۇخلوغى،
قول ابتي پاك ابتيگى و ابتيگى ۱۲۰۸ حياسى مېنى.

بو عشق دردیغه درماندین انده اوزدوم امید،
که کۆپراک اؤرتهدی بیدادیدین وفاسی مېنی.

جهانده لطفی نی بیر لحظه کؤرمدیم غمسیز،
جمالی ایلهدی تا عشق مبتلاسی مېنی.

351

ھزج مئمن سالم:

(مَفَاعِيلُنْ مَفَاعِيلُنْ مَفَاعِيلُنْ مَفَاعِيلُنْ)

[- - - v | - - - v | - - - v | - - - v]

نقاب آلمه كيم اول نارتېك ينگاقتين جان كباب اۋلدى،
كِرشمه نىگنى كۈروب عالم بارى مست و خراب اۋلدى.

ازلده يوزونگوز عكسى فلک كۈزگوسيده توشتى،
بو كون اول نورنونگ آيى جهانده آفتاب اۋلدى.

خُتن غه چون صبا ابلتتى ساچينگ ايدى روان بۇيى،
گياھى كيم كيبيكلر چون يېدى اول مشك ناب اۋلدى. ۱۲۰۹

رقيبينگ جورى يۇق آنچه كه دیدارى اېشىگينگده،
چو فردوس ايچره مېن، رۇزيم نغو مونچه عذاب اۋلدى.

چو گل كۈردى كه سو هر كون تېگر قوتلوق يوزونگوزگه،
ياقيلدى شوق اۋتينده و بو حسرت تين گلاب اۋلدى.

يوزونگدين بُرَق اَلغيل، تا قاشينگدين جان روان قيلسم،
ايلىك توت كيم، اراميزده نقاب جان حجاب اۋلدى.

بو لطفى كۈپ تيلر اېردى كه باش قۇيسه اېشىگينگده،
بحمدالله كه تيغينگدين دعاسى مستجاب اۋلدى.

352

مضارع مثنى اخرب مكفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَّفَاعِيلُ فَاعِلِنِ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

يۇقتور يوزونگ قاشينده قوياش نينگ ظرافتى،
كوندوزكى شمع نينگ كه ني بۇلغەي لطافتى؟

يلغوز جمال بېرله اېمس دلربا يلىق،
سېن تېك كېرەك تورور ينه چندين^{۱۲۱۰} ظرافتى.

اول چاغده يوسف اېردى و سيز سيز بو دورده،
اي ختم، سيز گە مصر ملاحه خلافتى.

بېر گوشه ده كوزونگ كيبي خلوت نشين اېديم،
تېگدى ورع باشينه قرا قاشينگ آفتى.

يوزونگده زلف سانېچه شرح غم^{۱۲۱۱} اېتگەلى،
مانع بۇلور، دريغ، مالالت مخافتى.

^{۱۲۱۰} س. س. ول-د-۲۰۱۲: چيندين

^{۱۲۱۱} س. س. ول-د-۲۰۱۲: شرح هم

یوز فرقدین کیم آی و یوزونگ آره سینده دور،
بۇلغەی کمینه یېر ۱۲۱۲ داغی کۆک نینگ مسافتی.

لطفی قولونگ ھالاکینه یېتمس مو اپردی حُسن،
کیم ناز و شیوه بۇلدی لطافت اضافتی.

353

مجتث مٹمن محذوف:

(مَفَاعِلُنْ فَعْلَاتُنْ مَفَاعِلُنْ فَعْلُنْ)

[- v - | v v - - | v - v - | v v - v]

مېنى كۈنگولسىز اۋشول كۈزى ناتوان قىلدى،
كۈنگولنى المەدى يلغوز كە قصد جان قىلدى.

يوزونگگە تكيە قىليب زلف كېچە تانگغە دېگىن،
اۋزون اوزاق مېنى وصفيدە قىصە خوان قىلدى.

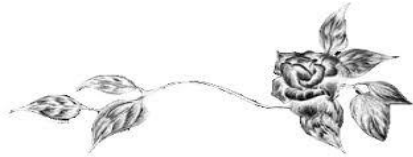
جفا خدنگى بيله بيزنى-اۋق اتر غمزەنگ،
مگر كە خاكيلر ايچرە مېنى نشان قىلدى.

نظر بلاسينە چۈلپان كۈزونگ مېنى سالدى،
كىم ايگى بُرج ايچيدە آى بيله قران قىلدى.

شكر تېك ايرنينگ و گل يوزونگ و قدينگ سروى،
سۈزومنى نازك و رنگين دغى روان قىلدى.

كۈزونگ چو مردمى جلااد بۇلدى كۈنگلى قرا،
قرارمسين مو بيراو كۈنگلى مونچە قان قىلدى.

وفادە لطفىنى تاپتى فراق دینار[ی] ۱۲۱۳
نېچە كە سيز غوروب آلتون تېك امتحان قىلدى.

354

ھزج مثنیٰ سالم:

(مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ)

[- - - v | - - - v | - - - v | - - - v]

كوميش يوزونگ كؤريب آلتون يوزومنى نې عيار اېتتى،
كؤزوم ياشى تيشينگ كؤرگه لى دُرنى شرمسار اېتتى.

كؤروب اول سرو و گلدېك خدّ و قدّينگنى چمنلرده،
سحرنينگ شبنمى ينگلىق كؤزوم دُرلر نثار اېتتى.

سحرده اېستى چون زلفونگ نسيمى شام ساريدين،
مجالى يۇق صبانى كؤر نې ينگلىق بيقرار اېتتى.

ايزينگ توپراقى كيم كحل الجواهر دېر ۱۲۱۴ اولوالابصار،
كؤزومده سُرمنى مېن بارى كؤردوم خاكسار اېتتى.

تون آقشام تۇلغەنيب زلفونگ غميينده آه ايله لطفى،
جهاننى غاليه آسا، هوانى مشكبار اېتتى.

۱۲۱۴ گ. ق: دېرلر؛ اوشبو غزل فقط شو نسخهده موجود.

355

رمل مثنى محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

ای قرا زلفونگ سېنینگ سوداییلر سرمایہ سی، ۱۲۱۵
سرو بۇیلوقلر یوزی نینگ گل یوزونگ پیرایہ سی.

سرو، نی حد بیرلہ سرکشلیک قیلور قدینگ بیله،
بیلگورور میدان ایچینده هر کیشی نینگ پایہ سی.

تۇرت أم و یبتی آبا بیر سېنینگ تېکنی ینه،
توغروبان اولغیتمه یدور بو آچون نینگ دایہ سی.

رأیینگ اولدور کیم مېنى اۇلتورسنگ، اما فکر قیل،
آخری بۇلور پریشان آدمینگ خودرایہ سی.

بیر صنوبر تېک قدینگ نینگ سایہ سین ایستر کۇنگول،
وه که روشندور بو کیم خورشیدنینگ یۇق سایہ سی.

۱۲۱۵ بو غزل فقط گ. ق. نسخه سیده موجود.

کۆز لرینگ قتال ابرور، کیرپوکلرینگ جان آغوچی،
اؤزگه نې اؤگرهنگه ی اول جلا دینگ همسایه سی.

قیلدی لطفی جان بېریب جعدینگ بیله سودا بسی،
ایلکیده حالا پریشانلیق تورور سرمایه سی.

356

رمل مثنیٰ محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

ای شکر لب، حسرتینگدین ۱۲۱۶ تندرہ کی جان قالمہدی،
کوز یولیندین آقمہ غن بغریمدہ ہم قان قالمہدی.

کان و دریانی خجل قیلدی کوزوم نینگ صنعتی،
لعل و درغہ چون ایاق آستیندہ هیچ سان قالمہدی.

خاطرین جمع اپتی زلفونگغہ یپتیب ہر ۱۲۱۷ دم صبا،
باری بو یولده مہنینگ تپک اول پریشان قالمہدی.

کیم کوروب نرگس بےگین کوز بیرلہ گل تپک یوزینی،
یپلگہ بیریب عقل و فہمین مست و حیران قالمہدی.

غم مہنینگ ذاتیمغہ واجب بولدی، بولمس ممتنع،
اوزگہ حمل اہتمہ، جفا کورورگہ ۱۲۱۸ امکان قالمہدی.

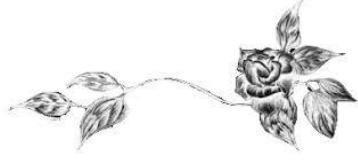
۱۲۱۶ یونیورسیتہ ن: حسرتینگدہ

۱۲۱۷ گ. ق: بیر

۱۲۱۸ یونیورسیتہ ن: جفاغہ تورمک

تون چمن ایچره نقابین آلمیش اول گل یوزیدین،
غنچه ینگلیق چاک بؤلمه غن گریبان قالمه دی.

چون کیم اول عیسیٰ 'نفس قصد ابتتی لطفی جانیغه، ۱۲۱۹
درد دل بیرله اولردین اؤزگه ۱۲۲۰ درمان قالمه دی.

۱۲۱۹ یونیورسیته ن: چون کیم اول عیسیٰ نفس ابتتی بو لطفی جانیغه
۱۲۲۰ یونیورسیته ن: هیج

357

رمل مثنیٰ محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

مبتلای ہجر قیلدی بپوفا یاریم مہنی، ۱۲۲۱
اول وفاسیز رحمی یوق شوخ جفاکاریم مہنی.

قیلمنکیز تہمت اجلگہ کیم مہنی ہجر اؤلتورور،
دؤستلر مونداق دپگہ یسیز سؤرسہ دلداریم مہنی.

صبح دپک ہجریندہ کؤکسومدین چیقہر ہر بیر نفس،
بیر زمان قؤیمس دغی اول رنجہ دشواریم مہنی.

باردور اہسکی داغلر کؤنگلومگہ اندین یادگار،
یاد اگر قیلمس نی غم اول لالہ رخساریم مہنی.

برچہ نینگ دردیگہ حالیم شربتی بپرگہی شفا،
چونکہ اؤلتوردی اؤشول لعل شکر باریم مہنی.

قالمدی مرہم امیددی چون نگاریم ایرنیدین،
کاشکی قیلغہی وداعی جان بیماریم مہنی.

بؤلہ غیل نومید جاندین، لطفی، کؤپ ہجران تونی،
وصلیغہ بیر کون تپگورگہی نالہ زاریم مہنی.

۱۲۲۱ بو غزل ہم گ. ق. نسخہ سپدن آلیندی

358

رمل مثنى محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

اي، جمال و حُسن و ناز و شيوه‌لر بيرله غنى،
قىل انىنگ اوچون كرم كيم باي يره تمىشتور سنى.

لعلنىگىز فكر دىقىدىن كوزوم، اي بغرى تاش،
بىر تېگىرماندور كه قان بيرله يوروتمىشلر انى.

كۈنگىمىز يۇق بۇلدى و آغزىنگه اېلتور بىر گمان،
نې اوچون پنهان بۇلور گر اول ياشىرمه يدور قانى؟

بۇلمدى كۈنگلوم قوشى صيد اۈزگه دام و دانه‌گه،
گرچه بىر يۇلى عنایت كۈزىدىن سالدىنگ منى.

يوزونگوزنىنگ ھجرىده سۇز بۇلدى مشكل لطفى‌گه،
نې نوا^{۱۲۲۲}قىلسون ھزار، آرى، چو يۇقدور گلشنى.

359

ھزج مئمن سالم:

(مَفَاعِيلُنْ مَفَاعِيلُنْ مَفَاعِيلُنْ مَفَاعِيلُنْ)

[- - - v | - - - v | - - - v | - - - v]

ايرينگه جاننى يبتكوردى ۱۲۲۳ شکر ايرنى تمناسى،
بيلورمېن بېرگوسى يېلگه باشيمنى زلفى سوداسى.

كولردە كۆرگەلى ايرنينگ يېلە تيشينگنى كۆز ييغلب،
دمى كان بدخشاندور، زمانى اينجو درياسى.

بغير قان غنچه تېك اغزينگ تېلب هرگز تاپالمستين، ۱۲۲۴
قچان اول گل بېگين كولگه، اچيلغهى بو معماسى.

كۈنگول نينگ مھرەسین قۇيدى دغا اۋيناىو ششدرده،
دغى نى نقش كۈرگوز گوسيدور، بيلمان، فلک طاسى.

يوزى شمعيندين آنچه ۱۲۲۵ كيم غرور اول كون باشينده بار،
جهان پروانه تېك كويسه يۇق اول ۱۲۲۶ بېر ذره پرواسى.

۱۲۲۳ گ. ق: تېگوردى

۱۲۲۴ گ. ق: تاپالمسدين

۱۲۲۵ يونيورسيته ن: انجاق

۱۲۲۶ يونيورسيته نسخه سيده «اول» كورستغيج الماشى توشيب قالگن.

قچان کیم غمزەسى کۇزلب، اۇقین کیرپوکى کېزئسه،
قرا قاشلریدین پیدا بۇلور عشاق نینگ یاسى. ۱۲۲۷

پرى تېک چهرەنگە بۇلدى اگر چه لطفی دیوانه،
ولى انصاف یۆلیندین ۱۲۲۸ ابرور اول عصر داناسى.

۱۲۲۷ یونیورسیتە نسخە سیدە بو بیت یۇق

۱۲۲۸ یونیورسیتە ن: یۆلیندە

360

ھزج مثنیٰ سالم:

(مَفَاعِیْلُنْ مَفَاعِیْلُنْ مَفَاعِیْلُنْ مَفَاعِیْلُنْ)

[- - - v | - - - v | - - - v | - - - v]

ایا سرو سہی بؤیلوق، اېرور یوزونگ ارم باغی،
قرا زلفونگ تورور گویا ملاحت باغی نینگ زاغی.

اېرور آی یوزونگ آلینگدہ حبش کبلتورہ دورگن قول،
مہنینگ روشن دلیمدور انینگ یوزوندہ کی داغی.

یوز اوروب ۱۲۲۹ گل یوزونگ بیرلہ تلشمیش باغدہ زیبالیق،
انی یوز پارہ قیل انداق ینہ بیر بؤلہسون باغی.

زرہ اېگینگہ آلدی زلفونگ و سالدی چېریک یوزگہ، ۱۲۳۰
قاشینگ کیرپوک اؤقینی تارتتی قیدہ کؤردیلر یاغی.

کؤنگول ایتتی و مہن تاپتیم سؤراغین چین □ زلفونگدہ،
بلی، ہندوستان اہلی بؤلور اول طوطی تۇرلاغی.

نېچہ کوندور ۱۲۳۱ سیزہ گویا توکندی قالمدی ذرہ،
یوزونگ شمعی بیلہ زلفونگ فتیلیندین یورہک یاغی. ۱۲۳۲

۱۲۲۹ گ. ق: اېرور؛ بو غزل ہم فقط شو نسخہدہ اوچرہیدی.

۱۲۳۰ گ. ق. دہ بو شکلدہ کپلگن و وزنی بوزوق: زرہ آلدی اېگینگہ زلفونگ و سالدی چېریک یوزگہ،

۱۲۳۱ گ. ق: کوندوز

۱۲۳۲ گ. ق: داغی

ألیب جان فُبله بېرمککه قیلیتور اپردی شرط ایرنینگ،
تبسم بیرله جان آلدی دغی مو بار شیلتاغی.

فراقینگ یوکینی لطفی ضعیف جانیمغه کؤپ سالمه، ۱۲۳۳
مناسب بارمو یوکلنسه [بو] مؤرسانغه اُحد تاغی؟

361

رمل مثنى محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

ای خوش اول ساعت منگه هم وصل یاری بار ابدی،^{۱۲۳۴}
دردیمه درمان و غمغه غمگساری^{۱۲۳۵} بار ابدی.

کؤییده یاندورمس اپردی یوز رقیبی داغیدین،
گل یوزونونگ^{۱۲۳۶} شوقیدین نې فکر خارې بار ابدی.

گل بیلن بلبلنی کورسم سېن سیزین جانیم چیقیر،
یاد اېترمېن کیم منگه هم نوبهارې بار ابدی.

گرچه عمروم کېچتی اول گل خدمتینده، کېچمدی،
کؤنگلیدین کیم باغ حُسینده هزارې بار ابدی.

ھجریده اؤلسم، رقیبلر، بؤلمنگیز مغرور و شاد،
بیزگه هم اندین سیزینگ تېک اعتبارې بار ابدی.

لطفی-ی مسکین ھلاک اؤلدی فراقینگ بحریده،
حیف اؤشولدم دین که اُمید کناری بار ابدی.

^{۱۲۳۴} کتابده اوشبو مصرع بو شکلده کېلکن: ای خوش اول ساعت منگه گر وصل یاری بار ابدی. بو

یپرده «گر» شرط کمکچیسى نامناسب کؤرینهدی.

^{۱۲۳۵} گ. ق: غمگزار (بو غزل هم فقط گینه اوشبو نسخهده موجود).

^{۱۲۳۶} گ. ق: یوزونونگ

362

مضارع مثنیٰ اُخرب مکفوف محذوف:
(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَّفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

سبب تپک آچوندہ کۈزلری عینِ بلا قنی،
مبئن تپک انینگِ بلاسینہ بیر مبتلا قنی.

حسنونگ ذکاتینہ تیلہ سنگ مستحق، بیگیم،
عاشقلر ایچرہ مبئن کییی بیر بینوا قنی.

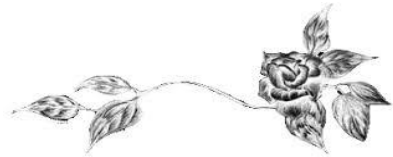
لعلینگ عقیقی گرچه جهانده یگانہ دور،
چهرم مہنگیزلی ہم ینہ بیر کھر با قنی.

توتوم کہ یبر یوزینی توتوبدور جمالینگیز،
حُسن و جمال باردور و مہر و وفا قنی.

قد و خدینگہ سرو و گل اۈزین توتر شبیہ،
آلر یوز و بۈییندہ بو آب و هوا قنی.

توتتی غبار کۈزنی فراقینگدہ بیغلايو،
ایزینگ ۱۲۳۷ تۈزیندین اۈزگہ انگہ تۈتیا قنی.

لطفی غہ کییم ابشیکدہ چبکر ییللر انتظار،
بیر کون اۈترده کۈز اوچیدین مرحبا قنی.

363

رمل مٹمن محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

صورتینگه اهل معنی، ای پری، جان آتہدی، ۱۲۳۸
صیرفی کوردی و ایرنینگ لعل خندان آتہدی.

آغزینگ و یوزونگنی کورگن غنچه و گل دبدی راست،
قدینگه قیلغن نظر سرو خرامان آتہدی.

کیم سبنینگ نازک تنینگنی کوردی، ساغیندی حریر،
مطّ □□ لَع بُولگن ولی کؤنگلونگه سندان آتہدی.

غبغب و زلفونگگه کیم بی حال ابرور اندین عقول،
عقلی یوق کؤدک ابرور کیم گوی و چوگان آتہدی.

جعدینگه چین مشک تر دیمیش، بو نسبت بس خطا،
باری مہن بیلسم انی قیسی پریشان آتہدی.

خالینگ و یوزونگنی کورگن وصفین آیتتی تون و کون،
کؤزقمر آلنینگه باققن ماہ تابان آتہدی.

لالہ تپک رخسارینگه باققن سہیین لطفی کؤزین -
باشینی کورگن کیشیلر ژالہ باران آتہدی.

۱۲۳۸ بو غزل ھم گ. ق. نسخه سپدن کؤچیریلدی.

364

رمل مٹمن محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

فرقتینگدہ، ای پری، تن کویدی و جان بیغلہدی،
دم-به-دم ہم قیغودین ایکی کوزوم قان بیغلہدی.

ھیچ دوا یوق درد کیم جانیمغه بار، انی کوروب،
تؤنی چاک اپتی طبیب و دارو-درمان بیغلہدی.

دُر تیشینگ و گل یوزونگ یادینده انچه بیغلہدیم،
کیم منگه مینگ نوحه بیرله ابر نیشان بیغلہدی.

تون کبچه مجلسته یوزونگ وصفیدین کبچتی حدیث،
شمع غیرت اؤتینه یاندى و سؤزان بیغلہدی.

ابشیکینگه ایت بېگین یاتتیم نېچه ییل قاورولوب،
اوشبو حالیمنی کوروب کافر-مسلمان بیغلہدی.

بیغلہدی حتا رقیبلر رحمی کبلگندین منگه،
لېکن اول کؤنگلی قتیق نې چین، نې یلغان بیغلہدی.

بیلدیلر یوزین کوروبان لطفی حالین سؤرمه یین،
عام و خاص و ابل و کؤی ۱۲۳۹، دانا و نادان بیغلہدی.

۱۲۳۹ گ. ق: کون. بو غزل هم یالغیزگینه انه شو نسخه ده بار، خلاص!

365

ھزج مٹمن اڅرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

یوز شکر که کوردوم مېن اؤشول سرو روانی،
اول حُسن اېلی نینگ خانی و سلطانِ جھاننی.

کؤنگلوم تیلر اېردی که روان قیلسه نئاری،
آلدی آشوقوب بیر قیا باقماق بیلہ جاننی.

صبر اېتمہدی کیم گل یوزینہ ۱۲۴۰ بیر قیا باقسم،
باردی و روان قیلدی کوزومدین ینہ قاننی.

ھر لحظه ۱۲۴۱ خیال اېلتہ دورور بیزنی عدمغہ،
ناز کلوک ایلہ کؤرگہ لی اول موی میاننی.

اول تار آغیز ۱۲۴۲ مھیرینی فاش ایلمہ، لطفی،
کونلر انینگ اوچون کہ [سپور] عشق نہاننی. ۱۲۴۳

۱۲۴۰ گ. ق: یوزینی

۱۲۴۱ گ. ق: محض؛ بو غزل ھم فقط انه شو گ. ق. دن باشقہ نسخہدہ اوچرہمہ گنلیگی اوچون باشقہ
شکلینی تاپیش ممکن بؤلمہدی، مېنیمچہ اوشبو مصرع ینہ «بیر محض خیال اېلتہ دورور بیزنی عدمغہ»
شکلیدہ ھم بؤلینشی ممکن. - لیبب

۱۲۴۲ گ. ق: آغزی.

۱۲۴۳ گ. ق: کونلر انینگ اوچون کہ عشق نہاننی (وزندہ کمچیلیگی بار، بیز تخمین بیلن «سپور»
فعلینی مصرعگہ علاوہ قیلدیک).

366

رمل مثنى محذوف:

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ)

[- v - | - - v - | - - v - | - - v -]

زاهد ابرکن، عشقینگیز کۈنگلومنى شیدا ایله دی،
شیخ صنعان دېک مېنى عالمده رسوا ایله دی.

شکر ایرنینگ نقطه موهوم شیرین سۆز بیله،
خفیهده یۇق قیغونى جانیمغه پیدا ایله دی.

زلف و رخسارینگ مېنى حیرت مقامینده سالیب،
کفر و ایمان فکرینی بیر یۇلى یکتا ایله دی.

برچهنى بۇلسون دېدى محو تجلی جمال،
اول که حُسنونگنى مونونگدېک عالم آرا ایله دی.

ایگی دنیانی کۈنگول بېردى ساچینگ بیر تارینه،
واله و مجروح اېکچ نې یخشی سودا ایله دی.

نالہ - مطرب، غصه - نُقل و جام می - خونابه لر،
عشرت اسبابین منگه عشقینگ مهیا ایله دی.

لطفی نینگ اقبالینى کۈر کیم جمالینگ دوریده،
جنت و دیدارنى مونده تماشا ایله دی.

367

مضارع مثنى اخرب مكفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَّفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

تون توشته كۆرسه حُسن و جمالينگ كمالينى،
اويغانيب اختيار قىلور اۇز زوالينى.

آلدى كۆزونگ كۆنگولنى و بيمار قىلدى زار،
ايرنينگ مسيحي سؤرمىدى اول خسته حالينى.

عيد آقشامى نظاره ده كۆردى قاشينگ مگر،
گردون اپتاكى ايچره ياشوردى هلالينى.

آل بىرله سالدى آلمه ينگاقينگ كۆنگولده نار،
بىر برقع آل، كۆرهلى آنينگ نازك آلىنى.

بىزنى رقيبىلر اۇلتوره دور يۇق سنگه خبر،
اى واى، نېچه تارتهلى ايتلر محالينى. ۱۲۴۴

كۆز ياشى يىغله يو توشه يين دېر اداقينگه،
بىلمم، نې دور تاپوقده بو سايىل سؤالىنى.

۱۲۴۴ محال (mihāl): مكر و فریب، رنج و عذاب؛ اما نسخه ده «مَحَال mahāl» شكليده يازيلگن، او حالده معناسى باشقه بۆله دى. بو غزل هم يالغيز گينه گ. ق. نسخه سيده بار.

قانىم حلال تۇكسه قىليچىنگىغە سو بېگىن،
اۈز بۇينومه چو اَلدىم انىنگ كه وبالينى.

ھر لحظه قاف تېك كېلور اَلنىمغه قىغو، آه،
نې كۇرمىدى بو لطفى قولونگ قتيق اَلينى.

368

ھزج مئمن سالم:

(مَفَاعِيْلُنْ مَفَاعِيْلُنْ مَفَاعِيْلُنْ مَفَاعِيْلُنْ)

[- - - v | - - - v | - - - v | - - - v]

ينه گل تېك كوله كورسم بېر اول سرو روانيمنى، ۱۲۴۵
انگه شكرانه بېرگه يمېن بو يلغوز خسته جانيمنى.

مسلمانلر، فراق اوتى نېچه بغيريم كباب اېتېب،
ايكى كوز بوليدىن توككه ي يوره كيمده كى قانيمنى.

مېنى هر نېچه كون مونداق زمانه كويدورور بولسه،
جهانده تاپمگه ي هرگز كيشى نام و نشانيمنى.

فلك كيم برچه عالم نينگ قيلور قان بغيرىنى هر دم،
اېشيتسه بغيرى قان بولور مېنينگ آه و فغانيمنى.

اول آى نې كيم جفا قيلسه، وفا اېرميش بو كون بيلديم،
الھى، باقى توت بيللر انينگ تېك مهربانيمنى.

انينگ زلفى سوزى ايچره مېنينگ قصه م اوزون بولدى،
صبا، نې بولدى تېگور سنگ انگه بو داستانيمنى.

بېرار كوز اوچيدىن لطفى سرى باققه يمو دېب ناگه،
بولوب مېن دربدر مونداق، ساليب مېن خان و مانيمنى.

۱۲۴۵ بو غزل هم يالغيز گينه گ. ق. نسخه سيده موجود.

369

ھزج مسدس اخرب مقبوض محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِلُنْ فَعُولُنْ)

[- - v | - v - v | v - -]

کیم ابرمس اول آی میتلاسی، ۱۲۴۶
یلغوز منگه یۇق انینگ بالاسی.

توشتی بو ضعیف جانیمغه دردی،
اۆلمک تین اؤگون یۇق اول دواسی.

ببرگوسی غریب باشیمنی ییلمگه،
رخساره و زلفی نینگ هواسی.

آیینه سېنینگ یوزونگ کؤروبان،
لاف اورسه یوزونده یۇق حیاسی.

درد و غم و غصه حُسنونگیزدین،
حق لطفی گه قیلدی جان غذاسی.

370

ھزج مثنیٰ اءرب مكفوف محذوف:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ)

[- - v | v - - v | v - - v | v - -]

كويدوردى كۈنگۈل منزىلىنى يار فراقى،

اۋت تېك سۈنى سۈن، اۋتنى اۋچۈره لى، اى ساقى! ۱۲۴۷

كېسكو دېيو عاشق باشىن اول شه يساق اېتميش،

يارلى باشىم آرزوسى اېرور خود بو يساقى.

دنيا غمىنى قۋى و جهان سلطنتىنى،

عشق اىچره اۋل اې عاقل، اۋلرسېن چو بياقى.

سېنەم ھدى اوزره اۋق اورماقلىغ اېرور حيف،

ناگه اېرىگه ي بغيريم اۋتى اىچره بشاقى.

حقدين تېلەرم يوزى اوزه زلفىنى تون-كون،

كېم خوشدور انى كۈرمك اوچون عمر اوزاقى.

۱۲۴۷ اوشبو غزل ھم يالغىزگىنە گ. ق. نىسخە سېدە موجود.

شاد اولمه رقیب، اولسه ۱۲۴۸ اگر عاشق مسکین،
برچه غه تۆزی تېگگوسی بو دور ایاقی.

حسرت بیله بو لطفی خود اولدی، سېن اېسان قال،
عشرت بیله، ای شاه جهان، دنیی ده باقی!

۱۲۴۸ گ. ق: olsa، حال بو که ölse یازیلمه سی کبره ک اېدی! بو غزل هم یالغیز گینه گ. ق.
نسخه سیده موجود.

371

(ملمَع غزل)

مضارع مثنیٰ اُخرب مکفوف محذوف:

(مَفْعُولُ فَاعِلَاتٍ مَفَاعِيلُ فَاعِلُنْ)

[- v - | v - - v | v - v - | v - -]

ای اردوی جمال ترا آی لشکری،

مثل تو ہرگز آدمیدین توغمہدی پری۔

چؤلپان کؤزونگ اگر طلبد جان بہ یک نگاہ،

سودا کنیم، از آنکہ ابرور یخشی مشتری۔

قدرت اہلی بیتیدی ز دیوان لم یزل،

جان ہا سیورغال تو، دل ہا [ست] ہودبری ۱۲۴۹۔

زین سان چریک زلف یسب گر روی بہ باغ،

قلقان بیلہ زر آوردت گل بہ سروری۔

چون حلقہ تا بہ گوش تو بیتگہی امید ایلہ،

چشمم فشاند اینجو و یوز قیلدی زرگری

۱۲۴۹ گ. ق. :۔ جان ہا سیورغال تو و دل ہودبری (hüdberī ...)

از مالکان حُسن کہ دارد سبِ نینگ کیبی،
«محبوب اہر تکی و نگارِ ہجاوری». ۱۲۵۰

دریاب کعبۂ دل لطفی نی لطف ایله،
حج فرض اہرور سنگہ چو بہ خوبی توانگری.

۱۲۵۰ اوشبو مصرع بیرآز فرق بیلن ہجری ۷-عصر پوربہای جامی تخلصی بیلن مشہور خراسان شاعری تاج الدین بن بہاء الدین (وفات ییلی ہ ق. ۶۹۹) نینگ معروف «مغولہ» قصیدہ سیدہ کبلگن، احتمالاً مولانا لطفی اوندن اقتباس قیلگن. پوربہانینگ بیٹی:

ای کردہ روح با لب لعل تو نوکری
معشوق ارتکی و نگاری ہجاوری

ایکینچی مصرع بعض نسخہ لردہ «محبوب ازبکی و نگاری و چادری» شکلیدہ ہم اوچرہ یدی. پوربہا جامی نینگ بیٹی دہخدا لغتنامہ سیدہ «ناظم الاطبا» گہ استناداً قویدہ گیچہ بپر یلگن:

ای کردہ روح با لب لعل تو نوکری
معشوق ازبکی و نگار ہجاوری.

1

رمل مسدس محذوف ۱۲۵۱

(فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلُنْ)

[- v - | - - v - | - - v -]

عمریمیز کبچتی غم و محنت بیله،
خدمتینگده یوز تومن حسرت بیله.
یار لیغینگدین بیزگه نفعی تېگمه دی،
اېمدی آزاد ایله گیل منت بیله.

2

کۈنگلوم آلدینگ غمزه فتان ایله،
ایشیگینگده قول بۆلوبمېن جان ایله.
بیزنی، ای غنچه آغیزلیک، تابگی،
بیغله تورسېن اول لب خندان ایله؟

3

گر تنیم توپراق ایچینده گرد اۆله،
انده هم مھرینگ عجب گر سرد اۆله.
شرطیم، اول کیم یار اوچون باش اۆینه سم ۱۲۵۲،
قۆلیدین یانغان کیشی نامرد اۆله.

۱۲۵۱ بوتون تۆرتلیکلر انه شو وزنده.

۱۲۵۲ گ.ق. : اۆینسه

4

عاجز اۋلدوم وصلينگيز تدبيرينه،
 وه، مېنينگ بو طالعيم تقصيرينه.
 ھر نې قىلسه قىلسون اول دلدار اوچون،
 چاره يۇقتور تېنگرى نينگ تقديرينه.

5

يا رب، اول شمس الضحى يا سيز موسيز؟
 يا مگر بدرالدجى يا سيز موسيز؟
 مېن سېورمېن سيزنى و سيز اۋزگەنى،
 مېن مودورمېن بېوفا يا سيز موسيز؟

6

آزغورور عالمنى سۈزونگ، اى بېگيم،
 نې بلادور فتنه كۈزونگ، اى بېگيم؟
 ايتە يېن دېرمن سېنگە كۈنگلومدە كېن،
 نې دېيېن، بيلورسېن اۋزونگ، اى بېگيم.

7

دنىي تورغونچە جهانده تور، بېگيم،
 دۈر حۈسونگ تا قيامت سور، بېگيم.
 ايكى دنيا خوبلىرىنى ناز ايله،
 ات اوچون بىر قمچى بىرلە سور، بېگيم.

8

نې بلا شوخ ستمگرسېن، بېگيم،
 گلرۇخ و سرو و صنوبرسېن، بېگيم.
 مېن گرفتار و سېنگە يۇقتور خېر،
 نې عجب بېرحم دلبرسېن، بېگيم

9

سپن ملاحت مسندی نینگ خانی سپن،
سپن مسیحادم کونگولر جانی سپن،
حسن ملکی تپک خوش ابرمس کشوری،
ای خوش اول کشور کہ سپن سلطانی سپن.

10

سپن کمال و فضل ایله سلطان سپن،
سلطنتقه جم چیلای ۱۲۵۳ ارزان سپن.
حُسن مفہومینه سپن سپن ماصدق،
هم ملاحت حجتی برهان سپن.

11

سپن ظرافت جسمی نینگ کہ جانی سپن،
سپن کونگولر دردی نینگ درمانی سپن.
کیم یوزونگنی کورسه عقلیندین کپتر،
گویا سپن یوسف کنعانی سپن.

12

سپن لطافت پیکری نینگ جانی سپن،
حُسن أوجی نینگ مه تابانی سپن،
گر پری دبسمسپنی، معذور توت،
چون کوزوم انسانیدین پنہانی سپن.

13

سپن وفا اقلیمی نینگ سلطانی سپن،
سپن معانی و ظرافت کانی سپن.
دنیی ده سپن تپک تاپیلمس آدمی،
سپن مگر فردوس نینگ رضوانی سپن.

14

اویقو اوچتی، جانغه توشتی ولوله،
 کېچه ۱۲۵۴ خوبلر ساری اؤغرین کؤز ساله؟
 بو یاروغلوق جمله خوبلر یوزیدور،
 بیر بهانه بیش اېمستور مشعله.

15

مېن تیلر مېن وصلینگ آه سرد ایله،
 دیدة گریان و روی زرد ایله.
 ذره یی کؤنگلونگه تأثیر ایله مس،
 نېچه کیم نالش قیلور مېن درد ایله.

16

تا حیاتینگدین کیشی کیم مهل اؤله،
 کېچمگه ی یاریندین اول کیم اهل اؤله.
 قؤیمه غیل بیزنی رقیب سؤزی بیله،
 اؤزگه یان هر دم اېگیلمک سهل اؤله.

17

ای کؤنگول، بو یؤلده نې غمدور سنگه،
 کیم، خیال یار همدمدور ۱۲۵۵ سنگه.
 سپودونگ اؤز حدینگدین آرتوق یارنی،
 گر سېنی کویدور سهلر کم دور سنگه.

18

فرقتینگنی چېککه لی جان قیده دور،
 صبر اېترگه سېن سیز امکان قیده دور.
 بیزنی بیر یؤلی فراموش ایله دینگ،
 اول بورونقی عهد و پیمان قیده دور؟

۱۲۵۴ س. س. نېچه

۱۲۵۵ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: بیرم

19

ھەر نېچە كېم سىرو قامتلر قۇپر،
سىزگە اۇخشتتېم، قيامتلر قۇپر.
اول بلالېق قاش كېم قېلىپ^{۱۲۵۶} ياتور،
ھەر زمان آندين قيامتلر قۇپر.

20

اول كە شمشېر جفا ايلكىندە دور،
درد اگر بېرسە دوا ايلكىندە دور.
دۇنى لېكتە مېندە باردور بېر كۇنگول،
اول دغى بېر بېوفا ايلكىندە دور.^{۱۲۵۷}

21

صورت يوسف، نگارا، سېندە دور،
دايم انفاس مسيحا سېندە دور.
يوزوم اۋلدى زعفران درد ايلكىدين،
قىل عنایت كېم، مداوا سېندە دور.

22

بېوفالېق اېچرە رونق مو بۇلور؟
دعوى مھر ايله سە حق مو بۇلور؟
بېر ساغېنسنگ بېزنى آى و بېل كېرەك،
يخشېلرېنېنگ مھرى مونداق مو بۇلور؟

23

دلبرا، يوسف جمالى سېندە دور،
دلربالېق نېنگ كە حالى سېندە دور.

^{۱۲۵۶} س. س. و ل-د-۲۰۱۲: قىالب 'киёлаб' گ. ق: قېلىپ kīp

^{۱۲۵۷} س. س. و ل-د-۲۰۱۲: اول دغى بېزنى وفا ايلكىندە دور؛ گ. ق.: اول دغى بېزنى وفا ايلكىندە دور. قرېنە يوزېدن تۇغرىسى متدەگى شكل بۇلېشى كېرەك (لېبب).

عمر كېچتى ومېنى بېر سۇرمەدىنگ،
بېوفالېق نېنگ كمالى سېندە دور.

24

ھەر نېچە جورو جفالر سىندە دور،
يوز چېوورمن تاكە جانېم تىندە دور.
بېوفالېقنى كۇروب اۇزمس امېد،
بس، قىتېق جانلىق كۇنگول كېم مىندە دور.

25

شېوھ كېم اول سرو آزادىمدە دور،
ھېم مگر اول ماھ نوشادىمدە دور.
تا ابد ھەرگز اونوت بۇلغوسى يۇق،
بو جمال و حۇسن كېم يادىمدە دور.

26

بو نې قاش و غمزه عيار اېرور؟
بو نې شىكل و شېوھ و رفتار اېرور؟
سېزگە آساندور اگر مېن بۇلمىسم،
سېنسېزېن لېكن مىنگە دشوار اېرور.

27

اول كە خلق آنى ملاحت كانى دېر،
روح آنى حۇسن ايچرە خوبلر جانى دېر.
اۇرتەدى، كول ۱۲۵۸ قىلدى بېزنى عشق اۇتى،
اول جھتىدىن بېزنى آتشدانى دېر.

28

شېوہ اول سرو رواندین خوش تورور،
 ناز ۱۲۵۹ اوشول جان جھاندين خوش تورور.
 مېن سپورمېن، اول مېنى سپومس، دريغ،
 بو سپویشمک ایگی ياندين خوش تورور.

29

کیم که جانلیق بۇلسه جانانی کبره ک،
 خسته نینگ، البتہ، درمانی کبره ک.
 بېر نېچہ کون هر کیشی سپوگه ی ولی،
 بو محبت نینگ که پایانی کبره ک.

30

جام عشرت هر قچان نوش ایله سنگ،
 غمزہ بېرله بیزنی مدهوش ایله سنگ.
 خدمتینگده توتمس اپردیم بو امید،
 کیم مېنى مونداق فراموش ایله سنگ.

31

ای، سپینگ هر بېر کرشمه ننگ قاتلیم،
 اؤتتی مجنوندين مېنینگ درد دلیم.
 کؤنگلوم اؤرتندی داغی جانیم چیقیر،
 عشقینگیزدین اوشبولردور حاصلیم.

32

اول مېنینگ جان و جھانیمغه سلام،
 جاندين ارتوق مهربانیمغه سلام.
 بېر زمان خالی ابمسمېن یادیدین،
 مؤنس جان و روانیمغه سلام.

33

حسن اېلى نېنگ خانى باردى، نېتەيىن؟
 اهل دللر جانى باردى، نېتەيىن؟
 شور عشقېن قىلدى كۈنگلوم باشيغە،
 اول ملاحت كانى باردى، نېتەيىن؟

34

اى وصالېنگ دولتى اصل فتوح،
 زلف و يوزونگ ياديدور آرام روح.
 گر ايلېك توتسنگ روان توتقېن، بېگېم،
 صبر ايوب اۈلسە، يۇقتور عمر نوح.

35

سېن سېزېن عېش و سرورېم قالمدى،
 يىغماقتېن كۈزدە نورېم قالمدى.
 اول قوياش يوزونگدىن ايرولغان اوچون،
 قىغودېن ذرە حضورېم قالمدى.

36

صيد قىلدى بېزنى جېران ۱۲۶۰ كۈزلىرى،
 دېلو بۇلدى جان، اېشىتېب سۆزلىرى.
 يار اگر قىلسە عنایت، نې عجب،
 قولنى چون ديوانه قىلدى اۈزلىرى ۱۲۶۱

37

گر كۈنگول سېودى سېنى قان قىلمەدى،
 كوچ بېلە اۈزېنى حېران قىلمەدى.
 سېزدېن اوش مونچە وفاسېزلىق كۈروب،
 اعتقادېم ذرە نقصان قىلمەدى.

۱۲۶۰ گ. ق.:: حېران

۱۲۶۱ گ. ق.:: سۆزلىرى

38

كۆرگە مېن ناگە يىنقا قىنگ وردىنى،
تارتگە مېن كۆزگە اياق قىنگ گردىنى.
تاپقە مېن دېب وصلىدىن بىر كون دوا،
تارترم دايم فراق قىنگ دردىنى.

39

تا اېشىتتىم دلبرىم نىنگ آغرىقن،
غم قصاص اېتتى جانىمغە قىسە ۱۲۶۲ قىن.
بىر كون آغرىقتىن تىنىنگ بۇلدى ھالال،
دايمى دردىمنى ھم موندىن ساقىن.

۱۲۶۳40

اې، جمال و حُسن و نازىنگ بې قىياس،
تېنگرىدىن وصلىنگدور انچاق التماس.
زلف و يوزونگ سارى شېرولىغ بىلە،
بارگەى اېردىم بۇلمسە كېچە اياس.

41

تا خىالىنگ كۈنگلومە قىلدى نزول،
اۈزگە لرنىنگ مھرىدىن بۇلدوم ملول.
بېلگولوغ بۇلدوم چو داغىنگ بىرلە مېن،
كىم مېنى داغىنگ بىلە قىلسون قبول؟

42

آه كىم عمروم توگندى غم بىلە،
واصل اۈلمەى اول مسىحادم بىلە.
آلدى كۈنگلومنى بىراو كىم آتىنى،
آيتە آلمن يار و ھىچ محرم بىلە.

۱۲۶۲ س.س.، ل-د-۲۰۱۲ دە قىسە شىكلىدە يازىلگن، اما مېن «غىسە» بۇلىشى مەمكەن دېب اۈيلە يىمەن.
۱۲۶۳ بوندن كېيىنگى تۇرتىلكلر گ.ق. نىسخەسىدىن آلىندى، س.س. و ل-د-۲۰۱۲ دە يۇق.

43

التفات اېتمس كۈنگول افغانينه،
 كۈز تيكيبتور مېن وفاليق قانينه.
 تېلبه كۈنگلوم جان بېرور، بيلمس مگر،
 كيم وفا كېلمه يدور انينگ شانينه.

44

گرچه كېزديم دنيى سر تا پايىنى،
 كۈرمديم بيراو انينگ همتاىىنى.
 كۈكدهغى آيغه بېرور يوز انفعال،
 كىيسه زنگارى كتان يكتاىىنى.

45

مھريميزگه اعتقاد اېتسنگ بۇلور،
 قيغولر آتېنچه شاد اېتسنگ بۇلور.
 چين كۈنگول بېرله نېچه كيم سېومسنگ،
 تيل اوچىندىن بارى ياد اېتسنگ بۇلور.

46

توشمەسىن بو يۇلغە كيم جاننى سېور،
 باشنى قۇيسون اول كه جاناننى سېور.
 كوچ بېله اۈز قانينه اۈر تاق بۇلور،
 مېن كىيى اول قول كه سلطاننى سېور.

47

اول مېنى ديوانه قيلغوچى پرى،
 كۈنگلوم آلدى جان تيلر هم بېرسى.
 فتنه لر بۇلغەى كه ايتىب بۇلمغەى،
 چون خرامان چيقسه اويدىن تشقرى.

48

دلبرا، جان قالمدی سیز بارغەلى،
صبر و سامان قالمدی سیز بارغەلى.
حسرت و اندوه ایله کۆز یۇلیدین،
آقمغان قان قالمدی سیز بارغەلى.

49

اول که میل اېتمیش مېنینگ بیدادیمه،
اندىن اۆزگه کیمسه کېلمس یادیمه.
یىغله ماقدور ایشیم و فریاد و آه،
کیم یېتر اېمدی مېنینگ فریادیمه.

50

رحمینگیز کېلمس کۆنگول افغانینه،
تشنه بۆلمیشسیز بو مسکین قانینه.
گه جفا، گه ناز اېترسیز، گه عتاب،
واى ویلا سیزنى سېوگن جانینه!

51

خسته بۆلدوم، سورغالی کېلمس موسیز،
بنده ساری بیر نظر قیلمس موسیز؟
درد عشقینگ جانیمه کار ایله دی،
اۆلگه لی یېتتیم دغی بیلمس موسیز؟

52

کیم که عشقینگده، بېگیم، سۆزگه کیرر،
سېن ساغینمه کۆنگلیگه اۆزگه کیرر.
سُرمه سیز کۆزونگده یوزمینگ حُسن بار،
سُرمه قشنگلیق قیلیب کۆزگه کیرر.

53

بیر کرشمه بیرله آلدی عقل و هوش،
اول قویاش یوزلوك بُت نیلینه پوش.
یارغه تا مېندین مالالت^{۱۲۶۴} کېلمگه ی،
موج اورر کۈنگلومده عشق و مېن خموش.

54

یار مېندین وصلی انعامین آیر،
هم خبر، هم سۆز هم انعامین آیر.
نې طمع اندین توتھی کیم اېمدی ایش،
یېتتی اول یېرگه که پیغامین آیر.

۵۵

تا که سپودیم مهر ایله ماهوم سېنی،
تاپمەدیم بیر کون هواخواهوم سېنی.
اې جفاچی، مېندین اۋرگه نی دېسنگ،
تا قیامت قۇیمغهی آهوم سېنی.

۵۶

اې صبا، تېنگری اوچون بۇلغیل رسیل،^{۱۲۶۵}
انده کیم سالغهی قناتین جبرئیل.
بنده دین یېتکور زمین بوس و اییت،
گر دم اورسم سېن سیزین قانیم سبیل.

^{۱۲۶۴} گ. ق: ملامت (اما معنی جهتیدن تۇغریسی مالالت بۇلیشی کبره ک! - لیب) ^{۱۲۶۵} اوشبو تۇرتلیک س. س. و ل-د-۲۰۱۲-۵۵ یۇق؛ گ. ق.: رسول

۱

گر سیر اوچون اول مه تابان چیقہ دور،
قؤل سالیب، ایتک ییغیب خرامان چیقہ دور.
چون جلوه قیلیب [به] ناگهان باقسه قیا،
هر بیر باقیشیغنه یوز چوچوک جان چیقہ دور.

۲

ای، اوج ملاحظت اوستیده ای یوزلوک،
گلزار لطافت ارا نرگس کؤزلوک.
قاشینگده اگرچه اېگریلیک بار، ولی،
اول سرو کیبی قدینگده باردور توزلوک. ۱۲۶۷

۱۲۶۶ ایتیش لازم که س.س. و ل-د-۲۰۱۲ دېوانلری نینگ تیارلاوجیسی رباعی سرلوحه سی اوستیده
بیر قطار تۇرتلیکلرنی رباعی دېب بېرگن، حال بو که قۇلمیزده گی نسخه لرده ایکی رباعیدن باشقه
رباعی اوچره مەیدی.
۲۰۱۲-۲: توزوک؛ بو رباعی فقط-گینه س.س. ده موجود، گ. ق. ده اوندن
یوقاریده گی بیرگینه رباعیدن باشقه رباعی یۇق.

۱۲۶۸ تویوقلر نینگ ہم برچه سی رمل مسدس محذوف (فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلُنْ) وزنیده.

۱

كۆز ياشىم توپراق ايله گر قاتيله،
 كىلمگه يمېن جوريدىن، حقا، تيله.
 غمزهسى اؤلتيردى و اول بېخبر،
 مېن اگر اؤلسم نې غم اول قاتله؟

۲

قامتىمنى نېچه قاشىنگ يا قيله؟
 نېچه ھجر اؤتى جانيمده يا قيله؟
 غمزه بېرله تۆكتى قانىم اول صنم.
 تا حناتېك قان اېلىنه يا قيله.

۳

كېچتى عمر و توشمهدى اول يار ايله،
 قۇرقرم كۆنگلوم بو غمدين ياريله.
 بو وفاسىزلىق كه سېندىن كۆرمىشم،
 اعتقادىم قالمدى ھىچ يار ايله.

۴

اى كۆنگول يارسىز سېنگه نې بار، بار،
 قىده كىم اول زلفى عنبربار، بار.
 چېك جفا و جوړو نازى بارىنى،
 بىر كون اؤلغەى كىم، دېگە يلىر: «بار- بار».

۵

قاشلرىنگ خوش لاجوردى طاق اېرور،
 حُسن ايچىنده بې نظير و طاق اېرور.
 تارته المسمن فراقىنگ نېتە يىن،
 قىلچە تنگە بار عشقىنگ تاق اېرور.

۶

سیندی کۈنگلوم شیشەسى غم تاشیدین،
قان سرايت قیلدی ایچ و تاشیدین.
قۇرقم سېن ھم وفاسیزلر بېگین،
بۇلمغە یسېن ایچی کفر و تاشی دین.

۷

کۈنگلومە ھریان کە باقسم داغی بار،
ھر نېچە دردیمنی دېسم داغی بار.
قیلچە تنگە بار عشقینگ یار ابدی،
بیر ساری بۇلدى، فراقینگ داغی بار.

۸

مېن سېنینگ ایلگینگدین، ای دل، بنده مېن،
وہ، قچان یبتگە یمېن اول دلبنده مېن،
بېوفالرغە مېنى قیلدینگ اسیر.
سېن مېنگە سلطانسین، ای دل، بنده مېن.

۹

چرخ کجرفتار ایلیدین یازە مېن،
چیقمە دیم ھجران قیشیدین یازە مېن.
بیر مېنى یارلیق بیله یاد اېتمس اول،
ھر نېچە اول شەغە قوللوق یازە مېن.

۱۰

تیلە سنگ کیم، عنبر تر ساچە سېن،
اېل بیله قیلغیل اشارت ساچە سېن.
شکر افشان قیل چمنده سۇز ایله،
انفعال بېر طوطی، بلبل، ساچە سېن.

۱۱

دلبرا، توشتیم ایلیکتین تیلە مېن،
سېندین اۋزگەنى جھانده تیلە مېن.
گر رقیبیم توشسە مېنینگ قۇلیمە،
آرقەسیندین تسمەلر کۆپ تیلە مېن.

۱۲

باغ حُسنونگدین گلی گر تېرگە مېن،
باش اگر بارسە بو یۇلدە، تېرگە مېن.
آی یوزونگنی کونگە اۋخشتقن اوچون،
غرق بۇلمیش مېن اویاتدین تېرگە مېن.

۱۳

بیر نظر قیلدیم، قول اۋلدوم آیە مېن،
اول سبیدین جان و دلنی آیە مېن.
گر مېنی شاھیمغە یېتکورسە خدا،
حضر تیندە سر گذشتیم آیە مېن.

۱۴

گرچە قوروتمس کۆزوم نینگ یاشینی،
حق اوزون قیلسون اول آی نینگ یاشینی.
یېغلمە کۆپ، بو وجودینگ عشق اۋتی،
نې قوروغین قۇیغوسی، نې یاشینی.

۱۵

توز، بېگیم، بو دمده صحبت کۆکینی،
توت ایاق، کبس درد و غم نینگ کۆکینی.
ایلیکینگدین چیقسە باشقە بیر ایاق،
کۆزگە ایلمان دُنئی نینگ یېر- کۆکینی.

۱۶

تاپتی بلبل نالہ دین بازارینی،
 کیم سپور گل نالہ بازارینی.
 پسته ۱۲۶۹ گر لاف اوردی-سه آغزینگ بیله،
 سپندور اول آغزی آچوق بازارینی.

۱۷

بیللر اوچتوم گرچه عشقینگ بالیدین،
 تاتمه دیم بیر ذره آغزینگ بالیدین.
 چون سنگه عشق اېمگی توشمه یدورور،
 نې بیلور سېن خسته لرنینگ بالیدین؟

۱۸

آی یوزونگدین آی و کون کؤپ آستین،
 اول تن نازک تور آقراق آستین.
 یؤلدین ابلتور برچه نی رفتارینگیز،
 هر قچان قیلسنگ سرانداز آستین.

۱۹

مېن کؤنگول بېردیم ینگاقینگ آینه،
 بؤلمدیم واقف بو مکر و آینه.
 اېمدی لآبد چاره یوق کؤرمک کېرەک،
 هر نې تېنگری سالمیش اولسه آینه.

۲۰

تا سېنینگ عشقینگنه بؤلدوم آشنا،
 هیچ قیله بیلمان تابوقدین آشنا.
 گوهر وصلینگ تمناسی اوچون،
 غم محیطینده قیلورمېن مېن ثنا.

۲۱

تا اېشىم توشتى بىر آغزى تار ايله،
 كۈنگلومى اسرەر غمى بىر تار ايله
 كۈز توترمېن كىم، كۈزوم نونگ سويىدىن،
 كۈنگلى، ۵، تۇخم محبّت تار ايله.

۱۲۷۰۲۲

آى يوزونگنى اېلدىن، اې جانان ايه،
 تېگمەسىن كۈز سېن كىيى جانانە يە.
 اې پرى يوزلوك، ھزاران آفرين،
 سېزگە سوت بېرگان اۋشول آنە يە!

۲۳

قيسى عاشق كىم مونونگدېك يوز كۈرر،
 كۈزگە ايلمىس مثل كون گر يوز كۈرر.
 كۈزگو بىرلە باردورور يوز ماجرا،
 يارغە نې دېب ايتە يىن كىم يوز كۈرر.

۲۴

اې كە غمزەنگ اۋقى جانغە سنچە دور،
 حۇسن ايچىندە قيسى دلبر سنچە دور؟!
 سحر طبع و لفظ گوھر بارىدىن،
 ساچمەدى ھىچ كىم جھاندە سنچە دُر.

۲۵

جان قوشى صيد اۋلدى قاشىنگ ياسىنە،
 يا قبول قيل بو سۇزوم نىنگ يا سىنە.
 كېلمدىنگ دردىمنى بىر كون سۇرگەلى،
 اۋلگەلى يېتسىم كېل اېمدى ياسىنە.

۲۶

اې كه عالم جزو و حُسنونگ كُله دورور،
 كویدی جان عشقینگدین و تن كول دورور.
 یوزومه باققن سه یین كولگونگ كېلور،
 زعفران، آری، كیشینی كولدورور.

۲۷

یاغی بۇلدى چشم مستینگ، اېل قنى،
 تۇككهی اېردى زلف شستینگ اېل قانى.
 اۇلتورور سېن تابكى عشاقنى،
 توتمه سون دامان و دستینگ اېل قانى.

۲۸

بۇلمه دیم بیر کون مېن اول یاریم بیله،
 نېته یین کیم دردیم اول یاریم بیله.
 كۇپ جفا تیغی بیلن قان ایله دینگ،
 بیر وفا تیغینی آل یاریم بیله.

۲۹

آفتاب عارضینگ سۇزنده دور،
 بیزگه مھرینگ یۇق تورور، سۇز انده دور.
 لعلینگ و آغزینگ خیالیمده مدام،
 تار قرمزی کبی سوزنده دور.

۳۰

جیران اول كۇز رشكیدین یابانده دور،
 آى هم اینجه یوزونگه یا بنده دور.
 عقل هیچ آغزینگنی ایستب تاپمه دی،
 نېچه کیم جوینده لر یابنده دور.

۳۱

تاكه بېخود بۇلدى عقلىم بۇيىدىن ،
 قالمدى كۈنگلومده ذره بۇيىدى .
 شيوه بېرله سرو رفتارين كۇروب ،
 ابلته دور رشك اول پرى نىنگ بۇيىدىن .

۳۲

جاننى اۋر تر نار ينگا قىنگ آل ايله ،
 گر كمانىنگ بۇلسه كۇزگو آل ايله .
 اهل دللر يوزونى أبى قىلور ،
 هر دم اول نارنجى تۇنلوق آل ايله .

۳۳

لعل ابرور يا قوت جان يالب تورور ،
 يا نبات آغزى شكر يالب تورور .
 بنده جانى قصديغه قاش ياسينه ،
 غمزەسى نىنگ اۋقلىرىن يالب تورور . ۱۲۷۱

۳۴

چون جفا بېرله يايىلدى آتىنگىز ،
 غمزە اۋقىنى جانىمغه آتىنگىز .
 بو هوس بېرله بۇلوبمېن خاك راه ،
 تا باسيب اۋتكە يمو بېر كون آتىنگىز .

۱۲۷۱ شو مضمون و شو جناسلر بىلن يازىلگن تويوق على شير نوایی ده بار:
 يا رب اول شهيد و شكر يا لب دورور؟
 يا مگر شهيد و شكر يالبدورور؟
 جانيمه پيوسته ناوك آتقەلى،
 غمزە اۋقىن قاشيغه يالبدورور؟ (نوایی، بدايع البدايه)

۳۵

اهل دللر يوزى تېك يوز كۇرسنگيز،
 كۇزگە ايلمنگ مثل كون يوز كۇرسنگيز.
 دېسنگيز بىندەسى يوسف تېك تومن،
 سيز مگر يوسف سرى يوز كۇرسنگيز.

۳۶

خال مشكين كيمده بۇلسە يوزدە بىر،
 بۇلگەى اما سيزگە اۇخشش يوزدە بىر.
 عقل كل بيتمس جمالينگ وصفيغە،
 ھر نېچە يىللر بيتيسە يوزدە بىر.

۳۷

گر توتر بۇلسنگ روان توت اېل منگە،
 ياغليغينگنى قۇى داغى بۇل اېل منگە.
 ترك عشقينگ قيلمغە يمن تا ابد،
 ھر نېچە قيلسە ملامت اېل منگە.

۳۸

گر بېرەى دېسنگ خجالت آيه سېن،
 آيه كۇرگوزگيل ايه مەى آيه سېن.
 يد بيضا بىرلە قيل اثبات حُسن،
 ساعدينگنى نېچە اېلدين آيه سېن.

۳۹

اول سعادت يارى بۇلگن خاليدىن،
 يوز قيامت قيلدى پيدا خاليدىن.
 بۇلدى كافر زلفى حسن اقليميدە،
 بخت و دولت يوزى اوزره خاليدىن.

۴۰

ياره دېنگيز، قاشی ياسين يازمه سين،
غمزه اؤقيني آتيبان يازمه سين.
بيزگه يازگن بو ييراقليک دردینی،
کافر خيبرگه تېنگری يازمه سين.

۱۲۷۲ قطعہ لرنینگ برچہ سی فقط بیر وزن - رمل مسدس محذوف وزنیده دیر.
یولدوزچه (*) بیلن کورسه تیگن قطعہ لرنی بیز شرطلی روشده «قطعہ-تویوق» دپ اتہ یمیز.

۱

عقل و جان نینگ آفتی، دین غارتی،
 ھر نې بار اول کۆزی بېرلە قاشتە دور.
 كېتمەدى سوداسى ھرگز باشتين،
 راست ايتورلر كه «دولت باشته دور».

۲

تۇنگە سيغمس مېن فرح دین گل کيبي،*
 كېلسە اول سرو روان بېر- بېر منگە.
 مونچە يېل كېتگن بو بخت و دولتيم،
 شۇكرلله كيم، كېلور بېر- بېر منگە.

۳

بېرمە گيل دېرلروفاسيزگە كۇنگول،*
 كيم انینگ نوشيندين آرتوق نېشى بار.
 اوزمگە يېمېن لعليدين اۇلسم امید،
 جان مېنينگ جانيم، كېشى نینگ نېشى بار.

۴

ذات پاكينگنى كۇروب ايتور فلک*:
 «حُسن درياسيده يۇقتور بۇيله دُر».
 چون تيشينگ وصفينى دُرگە سۇزلەدیم،
 باشينى تېبرەتتى دُر كيم: «بۇيله دور».

۵

فرقتینگدین بۆلمیشم زار و ضعیف،*
 تېنگری اوچون موندین آرتیق قیلمه زار.
 چون مېنینگ قانیمنی توکتونگ ھجر ایله،
 اؤز اېشىگینگ تېگره سینده قیل مزار.

۶

ای قراقچی کۆزی دلبر، اؤیله ۱۲۷۳ بېل،*
 جان ایامن سېن کیبی جانانهدین.
 حُسن و لطف و صورت و معنی بیله،
 توغمغهی سېن تېک ینه جان آنهدین.

۷

عشقینگ اؤتی جان اویغنه توشگه لی،*
 بیر نفس هم تینمه دیم تا یانمه دیم.
 خوبلر ایلکیدین نېچه بۆلدیم کباب،
 مېن یمان تویمغه هیچ تیانمه دیم.

۸

کۆرمدوک ۱۲۷۴ انسان مونونگ تېک نازنین،*
 کۆرگوزور گویا ملک یوز، یا پری.
 برچه جان دیوانه و شیدا قیلور،
 زلف عنبربار ایله یوز یاپری.

۹

صبر و هوش و عقل و دین و دل بری،*
 باردی و قالدی دعاچی یلغوزون.

۱۲۷۳ گ.ق.: ایله

۱۲۷۴ س.س.: کۆرمدی

آه اوروب فریاد اپترمېن سېن سیزین،
بو وجودیمدین قالیبتور یلغوز اون.

۱۰

وه که، مېن بېخودلوغیمدین، ای صنم،*
آی یوزونگنی کۆرمدیم بیر کون قانه.

قانیمی تۆکسنگ رقیبلر شاد اولور،
ایتلرینگ نینگ ذوقی بار، آری، قانه.

۱۲۷۵۱۱

اؤرتنور جانیم غضبلیق کۆزیدین،
تابکی حالیمنی اول آی بیلیمگه ی.
نېچه قهر ایتسه کۆنگول اوزمن هنوز،
کیم یمانلیق یخشیلردین کېلمگه ی.

۱۲

تابکی وصلینگ تمناسی اوچون،*
کۆز قانیم توکوب کیره یین قانغه مېن.
وه، قچان بۇلغهی که لعلینگ شربتین،
انچه چاغلیق ایچگه مېن تا قانغه مېن.

۱۳

تانگ ییلی زلفونگ عییرین کپلتورور،
جان فدا بۇلسون آنینگ سلقینینه.
کۆز و قاشینگ برچه عالمنی قیرر،
حاجت ابرمسدور قیلیچ، سال قینینه.

۱۲۷۵ بوندن کپینگنی قطعهلر گ. ق. نسخه سیدن آلبندی، س. س. و ل-۵-۱۲-۲۰ ده موجود اېمس.

۱۴

كۈنگلوموز نینگ حالى دور حالا خراب،
تا بۇلوسېن بىندە بىرلە اۋز گچە.
اۋز گە گە يوز لطف و احسانىنگ تېگر،
كاشكى بۇلسىنگ بىندە بىرلە اۋز گچە.

۱۵

مېھربانىم گر كىرسە در چمن،*
لالە و گل رنگ آلور قارىدىن.
اول كېلورسە، بىندەدىن قىچرسە جان،
جان كېلور، يۇق غم انىنگ قارىدىن.

۱۲۷۶ فردلر سانئ س.س. ۵۵ ۳۲، ل-د-۱۲+۲۰ ۵۵ ۲۷ و گ. ق. دہ اہسہ ۵۷-تہ کپلتیریلگن، بیراق اولردن بعضی سی غزللردہ ہم کپلگن، بیز اولرنی فردلر قطاریگہ آلمہدیک. فردلر ہم عیناً قصیدہ و غزللردہ کؤرسہ تیلگن عروض وزنلریدہ.

كۈنگلوم قرارى قالمدى، بىر آقچە يوز تىلر،
اول آقچە يوز كە مېن تىلەرم، آقچە يوز تىلر.
*

لعلىنگ تىمناسىدە اۋز حالىمنى كۈرگۈزسەم بىرار،
برچە منجىم طالعىم ايچرە منگە قان كۈرگۈزۈر.
*

قىامت بۇلدى حۇسئونگ بىرسىرى ھەم،
اوزون ساچىنگ قىامت نىنگ قىرىغى. ۱۲۷۷
*

شكر ايرىنىنگ سىرى كۈز نېچە باقسون،
اگر ھىچ بۇلمسە كۈز حقى يۇقمو؟
*

كۈزۈم تۇيمس نېچە حۇسئونگگە باقسەم،
بلى، آرتوقسى دولت كۈز چىقىرمىس.
*

كېل، ابگرى اۋلتورەلى، داغى ابگرى سۈزلەلى،
كە سرو قامتىنگىز نې بلا قىلور جانىمە ۱۲۷۸.
*

۱۲۷۷ س.س. و ل-د-۲۰۱۲: اوزون ساچىنگ قىامت نىنگ ملكى قىرىغى
۱۲۷۸ س.س. و گ.ق.: ناموزون شىكلدە بوندىكى كېلگن: كە سرو اوزرە قامتىنگ نې بلا قىلدى جانىمە.

لعلینگغە عقیق اۋخشەمس اۋز بغيرین اېتیب قان،
یخشی بۇلە آلمس، بلی، چون اصلی یمندور.

شگر مېنگیزلیک اول لب لعل و نبات ۱۲۷۹ ار،
ایگی یغاچ فرق دېسم هم یقین اۋلە.
*

سۇز سیغمس اول آغیزغە که ماء البقا دېدیم،
باق سۇز ییراقلیغینه که مالاکلام اېرور.
*

پسته ۱۲۸۰ سیندین نظر کۋترمگه مېن،
ایگنه دین کۋزنی قیلسه لر بادام.
*

کون شمعینی اېلتورگه رکابینگده صبحی،
کۋک پرده سیدین پیک سحر ایله دی فانوس.
*

بحر تېک دُر بار اېلیندین فیض اگر آلسه بولوت،
لای ینگلیق اطلس افلاک بۇلغهی غرق آب.
*

کۋپ قانیغە جانیمیز سوسب تور،
تا اۋپتی لېینگنی، ای صنم، جام.

ای جان، مېنینگ تیریکلیگیم آندین دورور باری،
اېل ییلمسون دېب اۋرتەده سېن بیر بهانه سېن.
*

تیلەسم کام اۋشول عین بقادین،
کولوب ایتور که: کېتگین، سنگه سو یۇق.

*

عشاق ایله اول غمزه کۆز اوچی بیلە سۆزلر،
عاشق کیشیلر یاسینی مېن قاشیدە کۆردوم.

ایتورلر انینگ یوزینی کۆرمککە کېلور حور ۱۲۸۱،
نېتسون بو گرفتار که یوز کۆرمک اوچوندور.

*

آغزینگ بیلە تېنگلیک تالاشور، پسته ۱۲۸۲ اویلمس،
اول آغزی آچوق بایغیزی ۱۲۸۳ نینگ پوچلوغینی کۆر.

*

خدنگ غمزه سېن کۆرگچ، ایبتیم:
«مېنینگ جانیمغه اوت سالغان سېن - اوق سېن».

*

کون صفادین نېدم اورسون آی یوزونگ آئینده کیم،
صبح آنی بیر ۱۲۸۴ هندو قۆینیدین چیقرمیش نارلر.

*

سرنوشتیم اول قرا قاشدین بالادور، نېته یین،
آئیده یازغنی کۆرمکدین کیشیگه چاره یۇق.

*

اۆلتوردی مریع باش اوزه چېکتی بلالر،
زلفینی پریشانلیغیدین اېتگه لی شانە.

*

کۆز آلیغه کېلسون قاشینگه اېگری ساغینسم،
کیم قاشقه ساغینسه کېلور، البته، قباققە.

۱۲۸۱ گ. ق. قیلور جور؛ س. س. و ل-د-۲۰۱۲: قیلور حور

۱۲۸۲ گ. ق. ق. بسته

۱۲۸۳ گ. ق. ق. یا مغزی نینگ

۱۲۸۴ ل-د-۲۰۱۲: هر؛ گ. ق. ده مصرع سۆنگیدهگی «نارلر» سۆزی توشیب قالگن.

شمع مجلسگه بېرور نور اول صفالیک عارضینگ،
بو مثل روشندورور، آری که یاغ- یاغقه تامر.

آب حیات بیرله نبات آغزینگ آئیده^{۱۲۸۵}،
بیری حیاتی بۇلغهی و بیری نباتیدور.
*

من شکسته اگر جادولوقنی بیلسم ابدی،
اؤزومنی نامه قیلیب خدمتینگه بارغهی اېدیم.

رقیب کېلگهی دېدیم، یار کېلدی یلغوز،
یمان ساغینمه غینچه یخشی کېلمس.
*

یېتکورور^{۱۲۸۶} بۇلسه چو گرزونگ اول جهانغه یاغینی،
آزوغیغه برچه دشمن باشی تلخا بۇلغوسی^{۱۲۸۷}.
*

ای یارانلر، چون کورونمس بۇلسم اول تار آغزیدین،
لبلریندین بو غریب نینگ خون بهاسین اېتسنگیز.
*

ساقیا، ببخود بۇلوب^{۱۲۸۸} بیر جرعه تۇکمه جامدین،
محتسب قانی تۇکولسه یخشیراقتور کیم شراب.

^{۱۲۸۵} س.س. ول-د-۱۲:۲۰: آئیده

^{۱۲۸۶} گ.ق.: تېگورور بۇلسه چو کوزونگ

^{۱۲۸۷} س.س.: ازوغیغه برچه دشمن تلخا بۇلغوسی (ناقص مصرع - لیب)

^{۱۲۸۸} س.س. ول-د-۱۲:۲۰: «بۇلوب» سؤزی توشیب قالگن

لطفی، انینگ جوریدین کۈنگلی قالور، بیغلمه ۱۲۸۹،
خاطرینی سقله کیم، سو بارور و تاش قالور.

*

چون تبسم ایله دینگ، مجروح کۈنگلوم بېردی جان ۱۲۹۰،
یاره لیق هر قیده یولدوز کۈرسه خوف جان ابرور.

*

یوقتورور هیچ آغزیدین طمعیم،
سۈز بیله اول منگه بلا قیله دور.

*

لعلینگنی بات ابلگه بېرور تنگ ایله شکر،
باتمانغه جان آلیب بېره آلمس شکر مگر.

*

وعدە وصلینگ نېچه تانگله غه بۇلغەی، بېگیم،
کۈزدین اوچرسېن بوکون، تانگله سېنی کیم تاپر.

*

بار ابردی ایلگیده بوسه، اییتتیم،
منگه تېنگری اوچون سېن بوسه بېرگیل.

*

ھجریده یاش نقدینی ساچەلی،
آق یرماق ابرور قرا کون اوچون.

*

ھر حلقەدە کیم توشتی آغزینگ صفتی اندە،
قالدی اوزوگونگ آغزیندە او برماق ۱۲۹۱

*

۱۲۸۹ - س.س.س. بیغلمه

۱۲۹۰ - بوندن کببینگ فردلر هم س.س.س. و ل-د-۲۰۱۲ دە اوچرەمەیدی، گ.ق. دن کۈچیریلدی.

۱۲۹۱ گ.ق: یوزونگ yüzüng بو مصرع تۈلیقسیز کۈچیریلگن، وزن کمچیلیگی بار.

یسب زلفی چبریگینی اول آی یوروگنین کوروب،
کۆزوم نینگ یاشی اېلچیسین روان چاپتوردی یوز یوزگه.
*

مونداق که جور اېترسن بیزنی سوروب قاشینگدین،
یا رب که اوچرەغە یسېن بیر یار بېوفاغە!
*

عاشقلر ایچرە غمزەسی اروغ دېب اۇلتورمس مېنی،
قصابغە یاغ نینگ غمی و اوچکوگە جان قیغوسی.
*

کۆز لرنینگ اېلتیب کۆنگول قاشتېک سالور باشین قوی،
کیم اۇشول آغزیدە هیچ کیمنینگ مرادی بۇلمغەی.
*

باقمەیین قاشینگ باریندە قبلە بۇلسە حُسن اېلی
اۇزگەلرنینگ یوزیدە بو بندە آی کۆرمەی تورور.
*

یوزوم سرغردی دېسم، توتمە غیل گوش،
قولاغینگغە، بېگیم، آلتون اسیرغە.
*

قدینگ نینگ نخلینی سرو سھمی غە،
نې تشبیه ایله یین کیم ناروادور.
*

قاشینگ نونی اوچون یاش بحر ی ایچرە،
کۆزوم نینگ مردمی الماهی اۋینر.
*

قند ایرنینگە چون ... قۇیدی اۋفته نیب،
ایلگیگە عصا و باش آلیب کبّتی نبات.
*

کۆنگلومنی پارە-پارە قیلسنگ روا دورور کیم،
اۇز حدیغە یرەشە، یار اختیار قیلغن.

كۆك تۇن بېلە كۆرگىل اول صنمى،
گر كۆرمدينگ اېسە كۆكده گى آى.
*

قانىمغه كىردى بىر ياقوت ايرىنلىغ،
نېتە بىن كىم تىشىم اول يېردە يېتمس.
*

دېدىم غمزەنگنى فتنە، قاش سېگىردى،
....؟ سېگىر بىر مثل بار.

۱۲۹۲ اوشبو غزل و بیتلر ل-د-۲۰۱۲ نسخه سیدن آئیندی. اوچته فارسچہ بیت تورلی منعلرده اوچره یدی، لپکن اوشبو بېش بیتلیک غزل بیرینچی مرته منبع کؤرسه تیلمسدن صادر ابرکینوف طرفیدن مولانا لطفی دېوانی نینگ ۲۰۱۲-ییلده تاشکېنتده چیققن سؤنگ نشریگه کیریتیلگن.

غزل

مضارع مثنیٰ اُخرب:

(مَفْعُولُ مَفَاعِيلُنْ مَفْعُولُ مَفَاعِيلُنْ)

[--- v | v -- | --- v | v --]

ای برده دلِ خلقی قد تو ز رعنائی،
باز آ که ترا زبید رعنائی و زیبایی.

از عشق مکن گاهی^{۱۲۹۳} رخساره گلگون را،
چون راست نمی آید آن کار به^{۱۲۹۴} رعنائی.

از لعل لبِ طوطی یابد که بیاموزد،
هم لطف سخنرانی، هم رسمِ شکرخایی.

از آمدنت جان را شوقِ دگر است امروز،
وی قاصد فرخ‌پی، از پیش^{۱۲۹۵} که می آیی؟

زین گونه که من دیدم احوال ترا، لطفی،
ترسم که کشد آخر کار تو به سودایی.

۱۲۹۳- ل-د- ۲۰۱۲: گاهی гоҳе

۱۲۹۴- ل-د- ۲۰۱۲: از аз

۱۲۹۵- ل-د- ۲۰۱۲: بستری бистари

مفردات

زہی حدیث لبت قوت روح و جان سخن،
گل رخت چمن آرای بوستان سخن.

***

گر کار دل عاشق با کافر چین افتد،
به زان کہ به بدخویی بی مہر چین افتد.

***

ای ز زلف شب مثال سایہ پرور آفتاب،
شام زلفت را بہ جای ماہ در بر آفتاب.

مولانا لطفی نینگ مولانا جامی گہ وصیت قیلگن مطالعی

امیر نظام الدین علی شہر نوایی اؤزی نینگ «مجالس النفایس» تذکرہ سیدہ خبر
ببریشیچہ، مولانا لطفی «بو غزل نینگ مطالعینی کیم توگتمہ یدور اپردی، وصیت قیلدی
کیم حضرت مخدومی نوراً توگہ تیب، اؤز دہوانلریدہ بیتسونلر و اول مطلع بودور کیم:
گر کار دل عاشق با کافر چین افتد،
بہ زان کہ بہ بدخویی بی مہر چین افتد.
عبدالرحمان جامی لطفی وصیتیکہ عمل قیلیب، او مطلعگہ آلتی بیت قوشیش بیلن،
اونی مکمل غزلگہ ایلنتیریب، اؤز دہوانیکہ کیریتگن. مذکور غزل بودیر:

گر کار دل عاشق با کافر چین افتد،
بہ زان کہ بہ بدخویی بی مہر چین افتد.

جایی کہ بُود تابان خورشید مکن جولان،
حیف است کزان بالا سایہ بہ زمین افتد.

هر جا کہ جہد برقی از آتش عشق تو،
صد دلشدہ را آتش در خرمن دین افتد.

عشق تو بہ مہر و کین ہرچند کہ زد قرعہ،
مشکل کہ بہ نام من جز قرعہ کین افتد.

محراب حضور آمد ما را خم ابرویت،
در وی ز خطای ما مپسند که چین افتد.

هر لحظه زخم آهی باشد که از این ناوک،
سیارهٔ ادبارم از چرخ برین افتد.

جامی چو سخن راند از لعل شکربارت،
در دامنش از دیده دُرهای ثمین افتد. ۱۲۹۶

۱۲۹۶ دېوان کامل مولانا نورالدین عبدالرحمان جامی، با ویرایش و مقدمهٔ هاشم رضی، تهران: چاپخانهٔ پیروز، ۱۳۴۱ خورشیدی. - ص ۲۶۰.
[اپسله تیب او تیش لازم که لطفی دېوانی [تاشکېنت - ۲۰۱۲] سؤنگگیده بهریلگن اوشبو غزل بوتونله ی ناتوغری و خطالرگه توله شکله ثبت ایتیلگن: لطفی دېوانی، ۳۹۴-۳۹۵-بیتلر.

ممدوده الف (آ) حرفی

آتیمچی: اؤق-یایی آتوچی.

آجون/آچون: دنیا، جهان، عالم

آرنگ: فقط و یالغیز؛ حیالی، شرمگین.

آس: تېریسی مؤینهلی قوندوزسیمان حیوان.

آساله‌ماق: دم‌آلماق، آسوده و آرام بؤلماق.

آسیغ: فایده، نفع، منفعت.

آشوقماق: شاشیلماق، عجله قیلماق.

آغیرله‌ماق: بیرونی اعزاز و اکرام و ضیافت قیلماق.

الماهی: بلیق؛ سووده قووشیش اؤیینی.

آمای: بیهوده، اؤرینسیز؛ سووده قووشیش اؤیینی.

آلین: پیشانه، اؤنگ، یوز.

آماچ: نشانه، هدف، اؤق آتیش اوچون نشان تخته.

آنجاق/انجاق: اما، لېکن، مگر.

الف (ا) حرفی

احداد: کېسکینلشتیریش، تېز قره‌ش، تېز باقیش.

آخته‌چی: سییس، جلودار، همراه.

ارنگ: قیین، قیینلیک بیلن، مشکل

اروغ: اریغ، ضعیف

اریق/اریغ: پاک، تمیز.

اسمای پری: ایران خلق داستانلریدن بؤلگن «رموز حمزه» یا «حمزه صاحبقران»

داستانیده، امیر حمزه بیلن اولنگن پری نینگ اسمی. داستانگه کؤره، او حمزه‌گه

عاشق بۇلىب، اونگه قاووشماق يۇلىده كۇپ محنتلر چېكەدى و حمزه گه عقلنى حيران
 قىلووچى يادرملر كۇرستهدى. اما اوندىن ايسته گنى وفاسىنى كۇرمەيدى. ۱۲۹۷
 اشراط: (شرط سۇزى نىنگ كۇپلىگى)، علامت، نشانه، بېلگى.
 اشكوباي: تام، شىفت، سقف.
 اشهب: آقىمتير، كولرنگ توس؛ اله چەلى بۇز بىر قماش.
 انين (ع): آه و ناله، آغرىق و درددن ناله و فریاد.
 اوتماق: يوتماق، قازانماق، مسابقه ياكه بېلشوووده غالب كېلماق
 اۇچ: انتقام، قصاص.
 اۇچان: بىر دشت، چۇل نىنگ نامى. اۇچان وادىسى.
 اۇر توكلوک: اوستى ياپىق، مخفى، يشىرىلگن، پرده ده
 اۇرونماق: كىيماق، ياپىنماق، تاتماق
 اۇرو: بلندلىك، يوكسكلىك، رفعت
 اۇرو: يوكسك، يوكسكلىك، عالى، علو، يوقارى، بلندلىك.
 اۇسروك: مست، سرخوش.
 اوسنماق: هارماق، تالماق، چرچهماق.
 اوش: اوشبو، منه، بو يېرده.
 اوشته: منه، بو يېرده، شو يېرده
 اوغان: خدا، تېنگرى.
 اۇفتنماق: خجالت تارتماق، اويلماق، شرم اېتماق، تارتىنماق.
 اۇرمكچى: اۇرگىمچك، عنكبوت، تارتىك.
 اۇكسوتماق: كمه يتىرماق، آزه يتىرماق، توشىرماق.
 اۇكسولماق: كمه يماق، آزه يماق، پسه يماق، توشماق.
 اۇكماق: مقتەماق، اولوغلەماق، وصف اېتماق.
 اۇگون: اۇزگه، باشقه.
 اولم: واسطەسى، مناسبتى بىلن، [او] ارقەلى؛ چونكه.

۱۲۹۷ قرا گزولو، على رضا ذكاوتى. (۱۳۸۷). رموز حمزه يا حمزه صاحبقران، مجله آيينه ميراث، شماره دوم (پيايى ۴۱)، ص ۴۰۸.

اولوالابصار (ع): كۆرر كۆزلىلر، كۆرر كۆز صاحبلرى، بىنالر؛ قرآن كريم نىنگ «أل عمران» سورەسى ۱۳ آيتىدىن آلىنگن.

اولوش: قسمت، حصە، پاى، سېھم

اؤلوم قرا: بوروش سۆز، سۆزلىكلردە ثبت اېتىلمەگن، اما حاضر ھم اۋزبېك تىلى نىنگ اندخوى لەجھەسىدە، «بىر ايش و حرکتنى شاشىلىب، عجلە و حرص بىلن بجەرىش» معناسىدە قۇللنەدى.

اياس: اياز، ساووق

اياقچى: ساقى، بزمده شراب ترقه تىتووچى.

اېتلتماق / اېتلتتى: ايتيرماق، يۇقاتماق.

ايتىتماق: ايتىك اېتماق، اۋتكىر و كېسكىر قىلماق، [بىچاقنى] چرخلەماق

اېدگو: اېزگو، قوتلوغ، مېارك.

اېرتكى: اېسكى، قديمگى، افسانە

اېرىشماق: يېتىشماق، قاووشماق، اولشماق.

ايرىكماق: زيرىكماق، بىزار بۇلماق، چرچەماق

ايزدەماق: ايستەماق

اېگىن: يېلكە، شانە.

ايلغەماق: ايبىرماق، فرق اېتماق.

ايمگك: ايش، محنت، زحمت

اينجو: دُر، گوهر.

اېنچو: كمينە، كمتىن، پست، توبان.

اېگ: خستەلىك، بيمارلىك؛ كۇنگىل اېگى.

ايلغەماق: ايبىرماق، فرق اېتماق.

اېمگك: ۱. مشقت، محنت؛ ۲. اېمكلش.

ايمنماق / ايمىنماق: اويلماق، خجالت تارتماق، شرم اېتماق.

اينجو: دُر، گوهر.

اينچكە آغرىق: اينگىچكە آغرىق، بىر تور بيمارلىك، خستەلىك.

اېنگ: يناق، يوز، رخسار

ابښځن (ingen): كؤپ، اسرو، خيلى.

ابو: اوى، خانه.

ابورولماق: ايلنماق، صدقه بؤلماق، تصدق اېتماق.

ابييه: ابڭه، صاحب، مالک

ب حرفى

بات: تيز، در حال، چابک

باتمان (ع): آغبرليک اولچاو بيرليگى. يقين و اورتە شرق مملكتلىرى (عربستان، مصر، سوريه، عراق، ايران، افغانستان، توركيه، هندوستان) ده، شونينگدېك اورتە آسياده قؤللنيب كېلگن. شريعتگه كؤره، باتمان (من شرعى) اساساً ۸۳۲، كيلو گرامنى تشكىل قىلگن، لېكن تورلى مملكتلر و تورلى دورلرده اونينگ ميزانى هر خيل بؤلگن. بال: عسل، شهيد.

بايغيزى: قوروق مقتنچاق، هاووليقيمه.

بحل: بير اونينگ گناھىنى بيغيشلهماق، عفو اېتماق، قصاص المسليک، بخشش.

بدرالدىجى: قرانغو تونده گى تؤلون آى.

بُراق: آت، اولاو (اولاغ)، معراج كېچەسى ييغمبر (ص) مينگن مركب.

بوتماق: كؤترماق، اؤسماق؛ ياره نينگ توزه ليشى، التيام تاپيش.

بؤساق: بؤساغه، آستانه.

بولغاغ: تۇپه لان (تۇپه لنگ)، فتنه، غوغا.

بهق (بهك سؤزى نينگ عربيلشگن شكلى): جلد يوزيده پيدا بؤلەديگن آق لگه لر؛

بَرص، پيسليک.

بؤز: كول رنگ؛ بير تور قماش.

بياقى: آلدينگى، اولگى قديمى، ابسكى، بايه گى.

بېكىن: كىي، -دېك، اؤخشش، مانند.

بېلگو: بېلیم، بېلیملی، دانا، تېنقلی.

بېلگولوغ: نشانه لی، بېلگیلی.

پ حرفی

پیک: خبرچی، پیغام کبلیتیرووچی، قاصد.

ت حرفی

تابوق [تبوق/تابوغ/تاپوغ]: حضور، مقام، درگاه.

تابه: تاوه، یلپنگ قران.

تاموق/تموق: دوزخ، جهنم

تانگله: ابرته، کبله جک.

تبراً: اوزاقلشماق، بیزار بولیش.

تکسُر: سینماق، سینیش؛ ضعیفلیک، کوچسوزلیک و ناتوانلیک.

تلخا: تلخان، دان، غله، قوریق، قوریتیلگن بیگولیکلر.

توب: قوی، چوقورلیک، عمق

تؤیچی: توگمه، تکمه.

توتماق: اوشلهماق؛ فرض ایتماق، گمان، خیال و تصور قیلماق.

تؤرت ام: (عربچه سی: ام رابع؛ تؤرت خاتین هم دپیله دی) – تؤرت قرین توققن

خاتین؛ شعرده تؤرت عنصردن کنایه.

توروکمان: تورکمن.

توز: تۇغرى، راست.

توزماق:

توش: توش وقتی، کون اؤرته سی، چاشت؛ برابر، تېنگ

تونگلوک/تونینوک: اۇتاق تېپه سیده گی کبچه یاپیب، کوندوز آچیب قۇییلهدیگن

تېشیک.

تۇرلاغ/تۇرلاق: یېر، یورت، مکان.

تۇقاي/تۇقه ی: اۇرمان، جنگل، قمیشزار، زخکش یېر.

تېك: تۇغرى، توكسك، بلند

تېكمه/تېگمه (نانىق صفت، نامعلوم صفت): ھر، مېھم صفت.

تېگىن/دېگىن: تا، قدر. بىر نرسە نىنگ سۇنگى و نھايەسىنى انگلاتوۋچى كۇمكىچى سۇز، «-گە و -چە» قۇشسىمچە لرى بىلن بىرگە لىكدە قۇللنەدى: بو بىرگە تېگىنچە كېلدىنگ = بو بىرگە قدر كېلدىنگ.

تېكلە: بىر پارچە، بىر لقمە.

تېنگرىلىك: خاص تېنگرىلىك؛ بىر ايشنى خاص تېنگرى اوچون قىلماق، بىغرض، خالصاً لله.

ث حرفى

ثانى: ايكىنچى

ثنا: مقتا، حمد، درود، دعا، متدارلىك

ثمين: قيمتلى، بهالى، قيمت بها.

ثواب: يخشىلىك، يخشى ايش؛ اجر، مزد؛ آخرتدە يخشى ايشگە بېرىلەدىگن مكافات.

ج حرفى

جبه: بىر خىل كۇلىك، كىمىلرنىنگ اوستىدن كىيلەدىگن اوزون و اېنگسىز لباس، ردا.

جلادت: باتورلىك، چقانلىك، جسارت، شجاعت

جيران: كىيك، آھو

جيغاي/چيغاي: فقير، كمبغل، قشاق، يۇقسىل.

جىلاو/جالاو: ات نىنگ يوگنى، اۇنگ.

چ حرفى

چاغ/چاق: زمان، وقت، موسم، دور، عصر

چاقماق: آشكارا قىلماق، افشا اېتماق، غمازلىك قىلماق

چاو: آوازە و شېھرت.
چاولیخ/چاولیق: آوازی ھیبتلی، قیچقیریقلی.
چلە: یای، کمان، یای ایپی
چیرکە: یامانلیک، کثافت.
چېریک: عسکر، قۇشین، لشکر.
چیلە/چیلەیین (اۇخشە تیش کۇمکچیسى): -دېک، کبی، سینگری. بلبیل چیلەى:
بلبلدېک؛ مېن چیلەیین: مېن کبی.
چین: تۇغرى، راست، حقیقت.

ح حرفى

حاله: حال، حالت، وضعیت.
حرامى (ع): اۇغرى، قراقچی، یۇل تۇسر، سارق
حسبە لله (ع): تېنگرى اوچون، الله رضاسى اوچون
حصن (ع): قلعه، مستحکم دیوار، ارگ، حربى قلعه.
حصین (ع): مستحکم، استوار، خوفسيز، امن
حلّ (ع): حلال، حرم سۇزى نینگ ضدی. حلّ اشھر: حلال آیلر
حمام (حمامه): کبوتر، قمرى، فاخته؛ یاش و سادە قیز
حئانە (ع): کۇپ نالە و فریاد قیلووچی؛ مدینە دە پیغمبر (ص) نینگ مسجدیدە یاغاچدن
یسلگن بیر ستون نینگ اتی. روايتلرگە کۆرە، پیغمبر (ص) مسجددە منبر قوریلگەمسدن
آلدىن اونگە تیه نیب خطبە اۇقوردیلر، منبر قوریلگەندن سۇنگ منبرگە اۇتدیلر، شونندە
او ستون نینگ نالە و فریادی اېشیتیلدی.

خ حرفى

خرقه: کييم، لباس، درويشلرگە مخصوص جبه.
خرگاه: کتە و کپنگ خيمه، چادر
خضرا (ع): یشیل، سبز.

خۇد: اوروشده كيبيله ديگن تېمير كلاه، مغفر.
 خونی (ف): قانلی؛ قاتل، اۆلدير و وچى.
 خیل (ع): گروه، دسته، آتلیقلر گروهی، آتلا سوروگی؛ لشکر، قوشین؛ قبيله، اوروغ،
 طایفه.

د حرفی

داووسماق: تاماملنماق، سۇننگيگه يېتماق، نههايه سيگه يېتماق. (بو فعل خوارزمی نینگ
 «محبت نامه» سیده هم كېلگن:
 داووسقونچه غزل شه گوش توتتى،
 منگه خلعت كيپوروب قۇش توتتى.)
 دغا: حيله چى، مكار، دغل، حرامزاده؛ قلبی آلتین و كوموش.
 دق: تیلنچیلیک و گدایلیک قیلیش.
 دق: بیرار غم و قیغودن ضعیف و افسرده و ناتوان بۇلیش.
 دم (ع): قان.
 دنیی: دنیا، عالم، جهان، آچون؛ دنیاگه منسوب: دنیوی، دنیایی
 دبلو: دیوانه، تېلبه، تینتک.

ر حرفی

راح (ع): چاغیر، شراب، باده؛ شادمانلیک.
 رطب [rath] (ع): قوروقلیک نینگ ضدی، نملیک، هول.
 رطب [rutab] (ع): ینگى پيشگن خرما، تازه خرما.
 رطب اللسان (ع): یخشی سۇزلاوچى، خوش بیان، فصاحتلى، تر زبان.
 رواح (ع): كېچقرون، كېچه تاماندن يوریش، كېچقرون كېلیب كېتیش
 روح الامین: مقرب فرشته لردن جبرئیل نامی.
 ریزه بار: میده-میده، ایزیلگن، پرچه لنگن

ز حرفی

زرق (ع): ریا، حیلە، مکر، یالغان.

س حرفی

ساعت: زمان اۋلچاۋچی بویوم، وقت، پیت؛ قیامت کونی، محشر.
 ساغینماق/ساقینماق: ایریلیقدەگی یقین کیشینی کۈپ کۈرگیسی کېلماق؛ قومسەماق؛
 ساغینچ حسینی سیزماق؛ یاد اېتماق؛ حذر قیلماق، اوزاق تورماق.
 سال: قمیش باغلرینی توتشتیریپ سوودە سوزیلەدیگن ماسلمە؛ بیر-بیریگە ارقان
 بیلن متشتیریلیب، سوودە آقیزیلەدیگن خادەلر؛ تخته-یاغاچلرنی یاگە سوودە
 چۈکمە دیدیگن نرسەلرنی بیر-بیریگە بیریکتیریپ یسلگن صفە، بستر.
 سای: ۱) ایگی ادير یاگە تاغ ارەلیغیدەگی، کۈپینچە آقر سوو حرکتی و بونینگ
 نتیجەسیدە حاصل بۇلگن پستلیک جای. سوو یۈلی، وادی؛ ۲) شو وادیدە، پستلیکدە
 دایمی یا موسمی آقەدیگن کیچیک دریا، اریق و ایرماق، وادی سووی.
 ستشماق: بیرونی اذیت قیلیش مقصدیدە یاندشماق، بیرونی آزارلاۋچی حرکت؛
 دخالت قیلماق؛ تعرض اېتماق؛ دوچ کېلماق.
 سرادق (ع): خیمە، چادر، سراپردە.
 سقیم (ع): ناتوغری، خطالی، غلط؛ کسل، بیمار، معیوب.
 سالماق: بیر نرسەنی باشقە نرسەنینگ ایچیگە قۈییش؛ قورماق، بنا قیلماق؛ تعرض
 اېتماق، تسلط تاپماق.
 سنماق: فکر اېتماق، اۋیلەماق، توشونماق.
 سۇراق/سۇراغ: سۇال؛ اختیریش، قیدیریش، ایزلش.
 سوپسە/سوپسە: سوپیرگی، جارو.
 سورەن: سووروچی، آتلیغ، سوار، چاپر، عسکر.
 سۇنگک: سویک، استخوان.
 سېکریماق: سکرەماق؛ ایرغیشلەماق؛ مینماق؛ تېز یورماق؛ سچرەماق، آتیلماق،
 اوچماق.

سیخک: کیچیک سیخ، شېش، سیخچه.

سیزغورماق: ابریتماق، آقیزماق، تامیزماق.

سیزماق: چیزماق، تارتماق (صورت)؛ یازماق، بیتماق.

سیزیلماق: چیزیلماق، تارتیلماق؛ یازیلماق، بیتیلماق.

سېزماق: حس اېتماق، فهملهماق؛ ادراک اېتماق.

سوپورغال/سوپورغال (ت-م): تیول، بخشش، پادشاه طرفیدن خدمت حقى اؤرنیگه

بیراؤگه بغيشلنگن بېر یا اونینگ حاصلی؛ شاهنینگ یقین اعیانلریگه بېریلهدیگن انعام

احسان.

سوپورغهماق: بغيشلهماق:

(اگر بېرسه سوپورغب حق تعالی

کېره کمس سېن سېزین فردوس اعلا) [خوارزمی «محبت نامه» سیدن]

ش حرفی

شحنه(ع): امنیت مأموری، انضباط مأموری، پولیس، محافظ و قۇریقچی.

شُروح (ع): شرح سؤزی نینگ کؤپلیگی، ایضاحرلر، آچیقلمه، بیان، تعریف.

ششدر: اؤیون تختهسى؛ نرد اؤیینیده مات بؤلش خانهسى.

شمامه: بییلمه دیدیگن، یخشی هیدلی کیچکینه قاوون، زامچه، هنده لک، دستنبو؛

خوشبویلیک.

شیلنتاق/شیلنتاغ: یالغان، یالغانچی، یالغان، ادعا، تهمت.

ص حرفی

صبغه: رنگ، بۇیاق؛ ملت و امت.

صبغة الله: الهی رنگ، الهی بۇیاق. بو سؤز قرأنده کبلگن، مفسرلرگه کؤزه صبغة

الله دن مقصد اسلام دینی، توحید فطرتیدیر.

صبوح: تانگ چاغی، ابرته لب، صبخدم.

صبوحی: تانگ چاغیده ایچیله دیگن شراب.

صیرفی (ع): صراف، عیارچی.

ط حرفی

طاس: کاسه، بقیر (مس) دن یسلگن کاسه، جام.
 طین (ع): خرما، رطب، نخل درختی نینگ میوه سی.
 طینت (ع): باطن، ذات، یره تیلیش، خلقت، خصلت، عادت.

ع حرفی

عارض: عرض قیلووچی، شکایتچی؛ حادثه، واقعه، اؤزگرووچی خصوصیت و صفت؛
 یوز، چهره.
 عجین: قاریلگن، قۇشیلگن، خمیر کبی قاریلگن.
 عزایم: (عزیمت سؤزی نینگ کؤپلیگی) – بیر تامانگه حرکت قیلیش، سفرگه چیقیش،
 کؤچیش؛ سحر، افسون، جادو، ورد
 عقدۀ رأس (ع): نجوم علمیده «عقدتین» (ایکی توگون) دېگن ائمه (اصطلاح) بار؛ بو
 اېسه دایرة البروج صفحه سیده قویاش تیزیمی نینگ جسملری اؤز حرکتی یؤلیده گی
 کبسیب اؤته دیگن ایکی نقطه – کبسیم نقطه سی یا نقطه تقاطع؛ بو نقطه لردن بیرى
 شمالی یریم کره گه کیرگنده اونى «عقدۀ رأس»، جنوبی یریم کره گه کیرگنده «عقدۀ
 ذنب» دېدیله ر. آی نینگ عقدتینیگه اېسه «جوزهرین» دېیله دی.

غ حرف

غالیه (ع – غالی سؤزی نینگ مؤئثی): مشک، عنبر و هندچه ده «باله» دېب ناملنگن
 خوشبوی ماده لر نینگ بیر-بیری بیلن قۇشیب حاصل قییلینه دیگن و عیالرنینگ ساچیگه
 سورتیله دیگن قاره رنگلی یخشی هیدلی بیر تور بۇیاق.
 غرنگ: ییغی آوازی، ناله، نوحه.

ف حرفی

فیتل/فتیله (ع): خرمانینگ پستیدن اېشیلگن ایپ، تاولنگن اینگیجکه ایپ.
 فلاح (ع): کامیابلیک، نجات، قوتولیش

ق حرفی

قابسه‌ماق/قبسه‌ماق: قابله‌ماق، ایچیگه‌آماق، اۋرەب‌آماق، محاصره.
 قاتلان: قتلنماق، تیه‌نماق، تحمل‌آتماق.
 قاتماق: قۇشماق، قاریشتیرماق، علاوه‌قیلماق.
 قاچر: یوز، یناق، رخسار.
 قُبله (ع): اۋیچ، بوسه.
 قبوح (ع): یامانلشماق، قبیح‌بۇلش، قباحتلی.
 قشنگلیق: خاصیت‌سبزیلیک، بدخویلیک
 قلاووز/کلاووز (ت): یۇل کۇرستووچی، رهنما، قۇریقچی.
 قمو/قموغ/قموق (ت): بوتون، همه، تمام.
 قوتانلماق: هاله‌لنماق، آی‌نینگ‌هاله‌توتماغی، آی‌نینگ‌هاله‌ده‌قالیشی.
 قۇر: میلیتیق‌داری، باروت، قورال-اسلحه؛ ایسیق‌کول.
 قۇرچی: قورال-یراغ‌انباری‌نینگ‌باشلیغی؛ باتیر‌جنگچی؛ قۇرغان‌ساقچی
 بیرلیکلری‌نینگ‌باشلیغی.
 قۇپارماق: کۇترماق، قۇزغتماق، تورغیزماق، تیریلتیرماق؛ آغدردماق، بوزماق.
 قۇریا: چادیر، خیمه، کپه.
 قۇلماق: سۇره‌ماق، تیلە‌ماق، ایسته‌ماق.
 قۇیمیش: ظرف، ایدیش
 قیریق/قیریغ: قیرغاق، ساحل، کنار؛ قوروق‌دله
 قین: قیلیچ، خنجر و بیچاق‌نینگ‌غلافی؛ شکنجه و عذاب.
 قیینه‌ماق: عذابله‌ماق، شکنجه‌قیلماق، اذیت‌آتماق.
 قییماج: (کۇز‌صفتی) خمار، شهلا

ک حرفی

کاج (کاج): شپتی، ترسکی.

كاوورجاك / قورجوق / قورجوق: درويشلر باش كيملىرى اطرافىگه باغله يديگن اوزون كىيز.

كروبي: الهى، معنوى، روحانيت؛ الله گه مقرب فرشته، فرشته لرنينگ اولوغى.
كؤلاله (ف): زلف، كاكل، جعد، جينگلک ساچ.

كؤنه (ع): هر نرسه نينگ اساسى، اصلى، جوهرى، حقيقتى، ماهيتى و سؤنگى.
كؤرومچى: منجم، يولدوز شناس، استرونوم.

كؤزله ماق: کوتماق، قيديرماق، ايزله ماق.

كؤك: آسمان، ماوى رنگ.

كؤلگه kolaga: كؤلكه، كؤلنگه، سايه.

كېش (ف): بير خيل كتان پارچه، كتان تکه سى؛ باش رومالى، قرس؛ اېتك.

كياست (ع): تدبير، فراست، هوشيارلىك، اويغاقلىك، فهمليليك.

كېزله ماق: يشرماق

كېن: آرقه، آرت.

كيوورماق: كيريتماق، قؤلگه كېلتيرماق، توتماق.

گ حرفى

گؤل: احمق، عقلسيز، نادان؛ فريب.

ل حرفى

لااحصى (ع): سنب بؤلمه يگن، حسابلىشى ممكن بؤلمه گن.

لالى (ع): لؤلؤ سؤزى نينگ كؤپلىك شكلى، اينجولر، مرواريدلر.

لولى: ۱. سازنده، آواز خوان، رقاصه، طرب اهلى؛ ۲. قاره كؤز، قاره ساچ، گؤزل؛ ۳.

شؤخ، اويناقى، بي حيا

ليل (ع): كېچه، تون.

م حرفی

ماء (ع): سوو

مصدق (ع): تصدیق اېتیلگن، طبق، تۇغرى كېلگن، ماس توشگن.

مالک رقاب (ع): گردن و بۇيىن اېگهسى، اولوغ، باشلىق، رۇيس؛ اوزانگى توتووچى، خدمتكار، ملازم.

مانگيشماق: ناز يىلن سالانه سالانه يورىماق، خرام اېتماق.

مأب: مرجع، قيتيش يېر، مراجعت محلى.

مباهى (ع): فخرلنووچى، تفاخر اېتووچى، مباھات قىلووچى، قووانووچى

مُبدع (ع): ايجاد و اختراع قىلووچى، ينگى نرسه نى ايجاد قىلووچى، مبتكر.

مبين (ع): آشكار، آيدىن، روشن.

مجن (ع): قلقان، سپر.

مِحال (ع): مكر، حيله، فريب، الداوچىلىك؛ رنج و عذاب و جور.

مُحال (ع): ممكن بۇلمه گن، ناممکن، عملگه أشمه يديگن ايش؛ باطل توشونچه.

مَخافت (ع): قۇرقىنچ، خوف، وهم.

مُدخل (ع): خسيس، لئيم، بخيل، قتيق، سخى بۇلمه گن.

مُذنب (ع): گنهكار، يازوقلى، مجرم.

مرأت (ع): كۇزگو، آيينه.

مُرّوق (ع): صاف، خالص، دُرديسيز؛ رواقلى، ايوانلى اوى.

مَزاد (ع): آر تىريش، آشپريش، بىر نرسه نىنگ قيمتىنى آشپريش، مزايده قىليش

مسند (ع): سوينچيق، تخت، حكمدارلىك اۇرنى.

مصاف (ع): اوروش، اوروش ميدانى، اوروش اوچون تارتىلگن صف

مَلت (ع): بىر دولتگه تابع بۇلگن بىر مملكت نىنگ اھالىسى؛ شريعت، آيين، دين.

مُمَثَل (ع) - هيئت شناسلىك اتمهسى): تصويرلنگن، مجسم بۇلگن؛ ايگى متوازى سطح

تامانيدن قورشپ آلينگن سماوى جسم، اونىنگ مركزى عالم و منطقه مركزى، قطبلىرى

اېسه منطقه البروجده واقع بۇلگن.

منسوخ (ع): نسخ بۇلگن، بیکار قیلینگن، باطل بۇلگن، اؤرته دن کبتگن، رد اېتیلگن.
 منشور(ع): فرمان، یارلیق، ییغیلگن، ترقه تیلگن.
 مونگلوغ/مونگلوغ: قیغولی، غمگین، دردلی.
 مهل (ع): وقت، محل، مهلت، فرصت، مدت.
 مېنگیزلیک: کبی، سینگری.

ن حرفی

نارون: بیر تور درخت؛ انار درختی.
 ندم (ع): پشیمانلیک، افسوس
 نصوح (ع): نصیحت قیلووچی، اؤگیت بېرووچی؛ نصوح توبه: بیر ایشدن چینه کم
 شکله، اونى قیته تکرارله مسلیک اوچون قیلینگن توبه.
 نعم (ع): تصدیق و ایجابی جواب سؤزی – هه، آری، بلی.
 نعیم (ع): نعمت، مال، نعمتگه تۇله؛ جنت نینگ آتلیدن بیرى.
 نغو: نېگه، نیمه اوچون.
 نوره تماق: بېمیرماق، بوزماق، یۇق قیلماق
 نېتک: نېچوک، قندهی، قندهی قیلیب
 نېتاس: تینچ، قۇلهی، آسانگینه، معماسیز، خاطر جمع.

و حرفی

وجوه (ع): وجه سؤزی نینگ کۆپلیک شکلی، یوزلر، چهره لر؛ یۇلر، اصولر، تورلر،
 پولر.
 ودیعت (ع): بېراوگه امانت تاپشیریلگن پول یا مال.
 ورد (ع): گل، قیزیل گل، عطر گل، گلاب آلینه دیگن گل، چېچک.
 ورد (ع): دعا، ذکر، عزیمت، مناجات.
 ورع (ع): تقوا، پرهیز کارلیک، پاک اېتکلیلیک.
 وهق (ع): ارقان، بېراونینگ بۇینیگه ارقان تقماق

ھـ حرفى

ھالە (ع): بعضى كېچەلر آى اطرافىنى قورشىب آلەدىگن آيدىن بىر دايرە.
ھجاور (ھجاور): ختا ملكىدە بىر شېھرنىنگ آتى و اونىنگ اھالىسى گۈزلىك و خوش- صور تىلكىدە مشھوردىرلر، ختا ملكىدە گۈزللر- گە منسوب شېھر.
ھودبىرى (بعضى نىسخەلردە - ھوتەبىرى): منبەلردە بو كلمە نىنگ اصل مغولچە نېگىزلى بۇلىپ، «كېلىن تۇبى ساوغەسى» معناسىدە قۇللىنگىلىكى تخمىن قىلىنەدى. مىلادى ۹- ۱۰- عصرلردە بعضاً «ھودبىرى» سۇزىگە علاقەلى اۇلەراق «سىورغال» كلمەسى قۇللىنگن. «ھودبىرى/ھودبىرى» سۇزى نىنگ آچىق- آيدىن بىر معناسى بۇلمىگى ادعا قىلىنەدى، روس شىرقشناس عالمى ولادىمىر فيودوويچ مىنورسكى (۱۸۷۷-۱۹۶۶) اونىنگ اۋرنىگە، «ھو ابدى» (منگو، دايمى، ابدى) سۇزىدن فايده لنىشىنى اوستون كۈرەدى. بعضى محققلر اونى فارسچە «ھودە» سۇزىدن كېلىپ چىققىلىگىنى ادعا قىلىپ، دولت تامانىدن بىراوگە دايمى بىغىشلىنگن بىر معناسىدە بۇلگىنىنى ايتەدى.
ھول (ع): قۇرقوو، دھشت، وحشت.

ھىكل (عبرانىچە ← عربچە): انسان يا حيوان تنەسى، مجسمە؛ يىلكە يا بدن نىنگ باشقە بىر اعضاسىگە تقيلەدىگن تعويذ، بازوبند، دعا، طلسم.

ى حرفى

يارلى: فقير، مسكين، يۇقسىل، قشاق.

يارلىق: بو پروغ، فرمان، حكم.

ياروغ/ ياروق: پارلاق، پارلاقلىك، روشن.

يازماق: بيتىماق؛ يازغورماق، گناھ قىلماق.

ياغلىق: رۇمال، باشگە باغلنەدىگن رۇمال.

ياغى: دشمن، ياو، خصم

ياقوت: قيمتلى زىنت تاشى؛ مشھور خطاط ياقوت حموى

يد (ع): ايلىك، قۇل

یدا: یدا تاشی. تورک و آلتای میتولوژیسیده سیمیا تاشی. جدا (جَنا، ستا، زیا) تاشی
 هم دبیلهدی. تورک میتولوژیسیده یامغیر یاغدیرووچی سحرلی تاش؛ جادو تاشی.
 یسار (ع): سؤل، چپ، سؤل تامان؛ مجازاً شوم، مشئوم، نامبارک.
 یساق: قانون، نظام.

یستنماق: تینماق، سوینماق.

ینگیلماق: ینگیلماق، مغلوبیت.

یؤلا: قندیل، مشعل، چراغ.

یبتی آبا [یبتی ابر] (نجومی آتمه): آباى علوی، سیارات سبع هم دبیلهدی. اوندن
 مقصد یبتی سیاره.

یسار (ع): یمین (راست، ساغ) سؤزی نینگ قرشیسی، سؤل، چپ تامان؛ شوم،
 نامبارک؛ بایلیک، فراوانلیک، مال و نعمت فراوانلیگی.

یمین (ع): ساغ، راست تامان؛ آنت، قسم.

یگنه: ایگنه

